KOR- ÉS BETÜRENDI

MUTATÓ

CANTU CAESAR VILÁGTÖRTÉNELMÉHEZ.

KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT.

EGER, 1877.

NYOMATOTT AZ ÉRSEKI LYC. KÖNYVNYOMDÁBAN.

I.

Korrendi Mutató.

I. KÖTET lap.

Elmélkedés a világtörténelem fölött.

A szép, igaz és jó utáni törekvést egyetlen tudomány sem elégiti ki oly teljesen, mint a történelem 1

A történelem fontossága és jelentősége . . . . . u. o.

Történelmi rendszerek 6

Mesés történet 7

Classicai történelem 8

Évkönyvek. Krónikák. Emlékiratok 13

Bölcselő történelem. Tévedései 15

Tudományos történelem. A classicismus eredményei a franczia forradalom korában 22

Történelmi bölcsészet. A történelmet egyetemes álláspontra a kereszténység emelé 25

Vico és Bossuet párvonalba állítva; Montesquieu, Leibnitz, Kant s a többi bölcsészek eszméi 27

Áttekintése az emberi nem haladásának, korszakok szerint, melyekre munkánk felosztatik:

I. Korszak. A polgárisodás bölcsője 35

II. Korszak. A népek szétszóratásától fogva az olympiadokig 776. Kr. e. 36

III. Korszak. Az olympiadoktól kezdve Nagy-Sándorig. 776—323. Kr. e. 38

IV. Korszak. Pun háborúk. 323.—134. Kr. e. 40

V. Korszak. Polgárháborúk. 134. Kr. e. — 4. Kr. u. . u. o.

VI. Korszak. Krisztus urunktól Nagy-Constantinig. 4—323. 44

VII. Korszak. Constantintól Augustulusig. 323—476. . 46

VIII. Korszak. A barbárok. 476—622. 48

I. KÖTET
lap.
IX. Korszak. Mohamed. 622—800 49
X. Korszak. A Karolingok. 800—1096 50
XI. Korszak. A keresztes-hadak. 1096. 52
XII. Korszak. A községek. 1100—1270. 53
XIII. Korszak. A nyugati birodalom enyészete. 1270—1453. 56
XIV. Korszak. A fölfedezések. 1492. 57
XV. Korszak. A reformatio. 1500—1619. 58
XVI. Korszak. XIV. Lajos és Nagy-Péter. 1619—1713. . 60
XVII. Korszak. A tizennyolczadik század. 1713—1789. . 62
XVIII. Korszak. A forradalom. 1789. 65
Történeti érdekek 67
Kell hogy a történelem ne egyedül az embernek tetteit vegye tekintetbe, hanem egyszersmind annak érzelmeit és gondolatait is, azaz legyen encyclopaedikus 69
E czélra segítségül szolgál a tudományok előhaladása . . 72
Ujabb időben a történelemben tett előhaladások . . . 78
Erkölcsiség a történelemben 79
A történetirás eszményképe 81
Szerző rendszere és szándéka 87
Előismeretek 93
Történeti kútfők 96

Ó-kor.

ÉV. Kr. e. I. KÖNYV
lap.
Teremtés. Első család. Első törvény 105
A világ létkora 108
Érvek, kölcsönözve a paleontographia- és geologiából . 109
emberi müvekből 127
ismeretekből 128
hagyományokból 135
Az emberi-nem egysége 136
Érvek, kölcsönözve a physiologiából 140
a nyelvből 147
az erkölcsi érzelem-egység és a hagyományok egyezéséből 157
a közös ismeretekből 166
Először lakott tartományok 174

Év. Kr. e. I. KÖNYV lap.
Első társadalmak 178
Első költözködések 182
Népek rokonsága 185

II. KÖNYV lap.
Ázsia leirása 367
Első lakosai 371
Első hóditások 374
Értekezés a monarchia eredetéről 375
a többnejüség okai- és következményeiről . . . 376
a vallás természete- és hatásáról 377
a castok behozataláról 382
A kereskedés saját ösvényén halad . . 384
Az ős-kor hősei 385
2680? Első monarchiák. Nemrod és Cus törzse . . 388
Első birodalmak, a keleti könyvek szerint . . 390
Babyloni intézmények 393
ugymint: épületek, ipar, vallás, metaphysica, magusok, istentisztelet. Ninive fölfedezése 394
Nomád zsidók 403
Patriarchák 405
1645 Mózses kiszabaditja a népet 407
Mózses intézkedései 412
Mózses tettei a pusztában 414
Eljutván az Igéret földjére, a zsidók, mint szövetséges köztársaság kormányoztatnak 427
1080 mely köztársaság monarchiává alakul át 432
A templom alapítása 435
962 Az ország Izrael- és Juda királyságra oszlik . 439
587 E két ország királyai a szolgaság koráig . . . u. o.
A zsidók iparűzők és gazdagok 447
Mezei költészetök 450
Nyelvök 453
Irodalmuk 455
Történelmi könyveik 456
Bölcsészetök 459
Prófétai költészetök. Dávid és a zsoltárok . 461
Hinduk. India fekvése 467

ÉV. II. KÖNYV
Kr. e. lap.
Hogyan jutott el hozzánk e népnek ismerete . . . 469
India alkotmánya, a lélekvándorlásra és a cast-rendszerre alapitva 472
Legrégibb története, a hősköltemények ből meritve . . 483
607? Budda megjelenése 484
Királyok vagy radsáhk (raják) . . . . . u. o.
Hübér-kormány. Közigazgatás. Igazságszolgáltatás . 486
Család 488
Nők . . . . . u. o.
Szokások 490
Vallásukban ősigazságok rejlenek 492
Lassanként bevitetik abba a brahmismus; ennek lényege előadatik a Vedák, a Puránák és a Manu törvénykönyve szerint 495
Hasonlatosság a hinduk és a perzsák között . . . 503
Vishnu 504
Shiva, a hindu háromság harmadik személye . . 506
Összehasonlitás a classikai Mythologiával 510
A hinduk bölcsészete, hét rendszerre osztva . 511
Joghi-k 514
A Bagavad-ghita 515
Hasonlat a hindu és a görög bölcsészet között . . 521
Erkölcsi bölcsészet, a Darma-sastrából meritve . u. o.
A buddaismus; metaphysikája . . 527
erkölcstana 537
és története 543
A sanscrit nyelvről 547
és irodalmáról 550
A Ramayana költemény 551
és a Maha-barata 555
A hinduk történetirása 563
Ismereteik 565
Egyiptom. Herodot, Diodor és Manetho Memphis-, Thebe- és Heliopolisban, Egyiptom müveltségének három központjában, szereznek ismereteket ez országra nézve 568
Jobban értesitenek az emlékek és a korunkbeli utazók . 570
2450? A legrégibb idők bizonytalansága. Menes . . . 572
1643 Sesostris és utódai 580

ÉV. Kr. e. II. KÖNYV lap.
Egyiptomi intézmények. Castok 585
Halotti itéletek 588
Kormány és erkölcsiség 589
A *legrégibb tudomány*. Az, kevesek kiváltsága . . 595
Bámulandó dolog, hogy az emberi-nem alig tünik fel a történelemben, már is annyi ismeretekkel bővelkedik 596
Csillagászat az egyiptomiak, chaldaeusok, phoeniciek, hinduk és chinaiak-nál 597
Hydraulica, Geometria, Chemia és Medicina az egyiptomiaknál 602
Az egyiptomiak vallása. A papok vallása különbözik a nép vallásától 604
amazok Isis- és Osiris-ben a természet erőit tisztelik s őrzik Hermes tanait 605
emez különféle állatok tiszteletében áll 612
A hieroglyphok; kisérletek azok megfejtésére . . . 615
A hieroglyphokban nyilvánúl az első lépés a *szépmüvészetek* kifejlési ösvényén 625
A szépmüvészetek története. Épitészet a troglodyta és a Cyclopsféle korszakban 628
Sirhalmok, a világ minden részében 631
A hindu épitészet bámulatra méltó müvei . . . 635
első korszak: földalatti épitmények; második korszak: földfölötti épitmények, de még sziklákhoz tapadtan u. o.
a harmadik korszak szabadon álló épitményeket emel és pagodákat 643
Egyiptomi épitészet; ez is földalatti müvekkel kezdődik 648
A pyramisok 652
Templomok 655
A colossusok és paloták 658
Az egyiptomi és hindu müvészet összehasonlitva . . 663
Phoeniciek. Arabiából jövén ki, az Arab-öböl hosszában, aztán a Földközi-tenger partján megtelepednek 666
1080 Királyaik 670
Müvészeteik 671
Vallásuk 673
Kereskedés. Régi iránya kelet felé 676
Karavánok 678

ÉV. Kr. e. II. KÖNYV lap.

A phoeniciek kereskedése 680
és kiterjedt gyarmataik 689
Görögország. Leirása 691
benépesitik a japhetidák 692
1900? A pelasgok, iparos nép 695
A hellenek, és fölosztásuk dorok-, aeolok-, joniaiak- és achaeusokra 699
1572? Idegen gyarmatok érkeznek Görögországba 701
Görögország társadalmi missiója 702
Vallása 705
Amphictyonok 707
1350? Első vállalataik. Az argonauták 709
Theba ostroma 710
1280? Trójai háboru. Vajjon megtörtént-e valóban . . . 711
eredményei 714
Homer 715
költeményei nyomán előadatik az akkori görögök müveltségi állapota 718
A *vallásokról* általában. Hibás nézetek a vallás eredetéről; első kinyilatkoztatások 735
Ezek elhomályosulnak, s létre jön a természetimádás és a bálványozás 738
A csillagok tisztelete 739
A jelvények sok mesének adnak eredetet 740
Az égaljnak és a polgárisodásnak is van befolyása . . 743
ugyszintén a más népekkeli vegyületnek, valamint az iróknak is 745
A hitregetan magyarázata 747
Az áldozatok alapeszméje 748
Vallásos morál 749
Mysteriumok és beavatások 750
Eleusini mysteriumok 753
Oraculumok. Sibyllák 755
Görögország vallási eszméi Keletről származnak . . 761
A cabirok 765
Dodonai, ephesusi, delosi stb. szentélyek 766
Miként alakulnak át a vallási eszmék Görögországban . 769
Az ősigazságok megmaradt lényege 771
módosul Hesiod és Homer föllépésével 772

ÉV. Kr. e. II. KÖNYV lap.

Ezen vallásnak morálja 775
A heraclidák és a dori gyarmatok 778
Belváltozások 781
A nemzeti egység megőriztetett az oraculumok, az amphictyonok és a játékok által 782
Pythiai, nemei, isthmusi, olympiai játékok . . . 783

III. KÖNYV lap.

Perzsia. Classikus és zsidó történetirók . . . 1
710 Medo-bactriai birodalom. Dejoces király és Ecbatana város 3
600 Babylonia és a chaldaeusok 6
Perzsia története a honi irók szerint 8
Kisérlet összhangzásba hozni a keleti irókat a classikusokkal 12
560 Cyrus megdönti a medo-bactriai birodalmat . . . 17
Lydia ország. Cyrus legyőzi Croesust 19
Cyrus hóditásai 20
525 Cambyses meghóditja Egyiptomot 21
Darius 25
legyőzi a scythákat, Indiát; megtámadja Görögországot . u. o.
Zoroaster reformálja a perzsák vallását 34
A zendavesta: cosmogoniája 35
Hindu, skandináv és zsidó tanok összehasonlítva . . 43
Mostani perzsák 50
A perzsák erkölcsi állapota és állam-szerkezete . . 51
Vajjon a perzsákkal rokonok-e a germánok . . . 64
Zend nyelv és irodalom 65
Perzsa emlékek 67
Görögország: Kréta és Sparta 70
Minos és Lycurgus 72
Spartai intézmények 74
Sparta a messeneiekkel háborut visel 86
Cecrops alapitja Athenet. 89
Codrus, utolsó király; és az archonok kormánya . . 90
624 Dracó törvényei . . . . . u. o.
A hét bölcs 91
593 Solon reformálja az athenei államot 92
Athene alkotmánya 93

ÉV. Kr. e.		III. KÖNYV lap.
561	Pisistratus visszaállitja a kényuralmat	105
	Hipparchus és Hippias	107
509	Clisthenes a polgárok uj osztályozását hozza be	108
	Peloponnesus. Arcadia	109
	Argos, Sicyon, Corinthus, Cypselus	110
	Periander	111
	Achaja, Elis, Hellas	112
	Megara, Phocis, Locris, Aetolia, Acarnania	113
	Északi Görögország. Thessalia	114
	Epirus. Szigetek	u. o.
	Görögországi gyarmatok	118
	Perzsia királyai fenyegetik az ázsiai görög gyarmatokat	130
491	e gyarmatokat megtámadja Darius	132
	s Marathonnál Miltiadestől legyőzetik	u. o.
	Aristides	133
481	Xerxes megtámadja Görögországot	135
	Themistocles ellentáll a szövetséges hajóhaddal	138
	A Thermopylae-knél Leonidas elesik	u. o.
	Salamina s Plataea mellett és Mycale hegyfoknál a görögök győzedelmeskednek	140
	S ekkor Görögország egységesnek érzi magát. Athene gyakorolja a felsőbbséget	142
	Nevezetes férfiak. Belváltozások	144
	Pericles szépiti s megrontja Athenét	149
448	A peloponnesusi háboru	153
	Döghalál Atheneben	158
	Nicias és Alcibiades	163
	Lysander	167
	Arginusae melletti csata	169
	és az Aegos-potamos melletti; Athene felsőbbsége Spartára megyen át	u. o.
	Előadatik Athene nagysága	170
	gazdászati rendszere	172
	erkölcsei és szokásai s a nők állapota	177
	Sparta zsarnokoskodik Görögország fölött	195
404	A harmincz tyrann kormánya alatt a sophisták uralkodnak	u. o.
	Socrates	197
	A spartaiak segitik Cyrust	207
401	Ennek halálával, amazok visszavonulnak (Anabasis)	209

ÉV. Kr e. — III. KÖNYV lap.

Agesilaus, Sparta királya, megakadályozza a perzsák egy ujabb betörését 211
Athene visszanyeri uralmát 214
388 Antalcidas gyalázatos békét köt Perzsiával . . . 215
A spartai hatalom megtörése végett felkelnek a thebaiak Epaminondassal 218
ki a hadi tudományba uj tactikát hoz be . . . 220
363 s a Mantinea melletti csatában mint győztes hal meg, s vele együtt sirba száll Theba nagysága 222
A görög városok maguk között háboruskodnak . . 223
Mialatt Macedonia hatalomra tesz szert 225
Fülöp mesterkélt beavatkozása Görögország ügyeibe . 229
mire legjobb alkalmat szolgáltat a szent háboru . . 237
Demosthenes és Phocion 239
338 A chaeroneai csata Görögországot egészen Fülöp hatalmába adja 242
Fülöp utóda, Nagy-Sándor 245
Ennek serege, melylyel Ázsiába tör 248
Perzsia királyai Dariusig 249
333 ki Issusnál teljesen megveretik 253
Tyrus lerontatik . . . . . u. o.
Alexandria alapittatik 256
Nagy-Sándor legyőzi Dariust, s ázsiai fényüzésbe merül 257
India ellen hadat vezet 260
323 s meghal Babyloniában 269
Jelleme 270
A *görög irodalom* arany kora 276
Gnomicus költők 278
Hesiod . . . . . u. o.
Lyrai költészet 280
Pindarus 281
Szinházak. Dráma 282
Aeschylus, Sophocles, Euripides 284
Vigjáték. Aristophanes 292
Közép- és uj-vigjáték 300
Történelem. Herodot 302
Thucydides 307
Xenophon 310
Ékesszólás. Rhetorok 313

ÉV: Kr. e. III. KÖNYV lap.
Demosthenes és Aeschines 315
A görög nyelv 319
Szépmüvészetek, különbözés a keleti müvészettől . . 320
Az előhaladást előmozdító okok. A görögök aesthetikai érzete 321
Építészeti rendek 323
Ezek változatossága 330
Szobrászat: Phidias, Polycletus, Praxiteles . . . 331
Festészet: Polygnotus, Parrhasius, Zeuxis, Apelles . 334
Oriási szobrok 336
Zenészet . . . . . u. o.
Görög *bölcsészet*, eredetileg vallási, aztán megválik a templomtól 339
Thales 341
Pythagoras és az olasz iskola 343
Eleaticusok 348
Atomisták: Leucippus, Heraclitus, Democritus . . 350
Sophisták: Gorgias . . . . . u. o.
Socrates és módszere 352
Cynicusok 356
Cyrenaicusok . . . . . u. o.
Pyrrhonisták 357
Plato 358
Aristoteles 363
E két utóbbi összehasonlítva 370
Epicureusok 374
Stoicusok 376
Uj-Academia. Carneades 377
Görög *tudományosság*. Gyógyászat: Aesculap, Hippocrates 379
Mathematikai tudományok 387
Aristoteles Encyclopaediája 389
Természetrajz 393
Olaszország. Fekvése 395
Őslakók 401
Sicanok, umbrok, pelasgok 402
Tyrrhenek és hetruskok 407
Kisebb népek 412
A régi olasz népek intézményei 414
A hetruskok müveltsége 423

Év. Kr. e. III. KÖNYV lap.

szépmüvészeteik. Edények 436
Nagy-Görögország. A görögök által alapitott gyarmatok 440
Tarentum, Sybaris, Croton városok 443
Pythagoras törvényei, Charondas és Zaleucus törvényhozók 445
Locris, Thurii, Cumae, Rhegium, Metapontium, Posidonia városok 448
Sicilia. Mesés korszaka 450
Gyarmatok. Syracusa 453
415 Háboru az atheneiekkel 456
405 Dénes 459
Timoleon 464
Agathocles 465
Agrigentum 467
Sicilia kereskedése és szépmüvészetei 468
Olaszország apróbb szigetei: Sardinia 470
Corsica, Elba 471
Latium. Alba és Róma királyai 473
Ezek története fölötti critica 475
Brutus eltörli a papi uralmat 484
Aristocratikai alkotmány 485
Patriciusi kormány 488
493 A nép tribunokat nyer 494
követeléssel lép föl a lex agraria iránt. Ennek valódi értelme 496
449 A XII. tábla 498
A plebejusoknak megengedtetik a patriciusokkal házasságra lépni, továbbá censorokat választani . . . 502
ekképen a nép lassan-lassan jogi s vallási egyenlőséget nyer 504
A *gallusok* és *cimberek*. 505
389 betörnek Olaszországba s fölperzselik Rómát . . . 507
mely, helyreállván, megtámadja az olasz népeket . . 508
Róma külpolitikája. . . . . u. o.
Meghóditja a szomszéd népeket 512
Visszapillantás Róma hős korára 515

ÉV. Kr. e.		IV. KÖNYV lap.
	Nagy-Sándor utódai versenyre kelnek az örökség iránt	1
323	Első fölosztás	3
	Görögország viszontagságai és romlottsága . .	4
	Azalatt kitör a háboru, mely lamiai-nak neveztetik	6
	Antipater, Eumenes, Perdiccas	u. o.
320	A birodalom uj felosztása	9
	Demetrius Phalereus	11
312	Seleucus elfoglalja Babyloniát, s uj dynastiát alapít .	13
	Demetrius Poliorcetes megnyeri a cyprusi ütközetet, s ostromolja Rhodust	16
	Lysimachus és Seleucus egymás ellen csatára kelnek Ipsus mellett	21
	Cassander uralkodik Macedoniában; Pyrrhus Epirusban .	u. o.
	Macedon befolyás	24
	Syriában uralkodnak a Seleucidák	25
	A gallusok betörése	27
	A parthusok	29
	Egyiptom. Itt Ptolemaeus Lagus utódai uralkodnak .	31
	Alexandria	32
	Cyrene	34
	Egyiptom gazdagsága és kereskedése	u. o.
	A Ptolemaeusok	37
	Macedonia és Görögország. Itt ellenségeskednek egymás ellen Pyrrhus és Lysimachus	43
	Thracia királyság	44
281	A gallusok megtámadják Macedoniát	45
	maradványaik Kis-Ázsiába vonulnak s Galatiának adnak nevet	48
	A hadi tudományba nagy változásokat hoznak be Pyrrhus, Antipater, Demetrius Poliorcetes	49
276	A zsarnokokkal szembeszáll az achiv szövetség . .	52
	Aratus, annak feje	u. o.
	Aetol szövetség	53
	Sparta hanyatlása, s ennek okai	54
244	Királya, III. Agis, reformokat akar behozni, de törekvése megbukik	57
	hasonlóképen Cleomenesé	58
281	Nagy-Görögországba a tarentumiak behivják Pyrrhust .	61
	ki megveri a rómaiakat	64

ÉV. Kr. e.		IV. KÖNYV lap.
279	Fabricius megengeszteli Pyrrhust	64
	Afrika.	67
	Carthago, alapitása s legrégibb története . . .	70
	Gyarmatai	73
	Hanno körutja	76
	Tengeri és szárazföldi kereskedése	77
	Hadi ereje, pénzügye, vallása, alkotmánya . . .	79
	Irodalma: Mago	85
	Rómávali viszonyai	87
264	Első pun háboru	90
	Attilius Regulus	92
	Az Aegates szigeteknél vivott csata utáni békekötés .	95
	Róma háborut visel az illyrek, gallusok, hetruskok és samnitek ellen	96
	A zsoldosok föltámadnak Carthago ellen . . .	99
	Hamilcar Barcas, Hasdrubal, Hannibal, Carthago vezérei	100
218	Második pun háboru	103
	Hannibal átkel az Alpeseken s végig vonul Olaszországon	u. o.
	Visszatérvén Carthágóba, reformokat hoz be . . .	114
	Róma szerencsével hadakozik Spanyolországban, Galliában és Macedoniában	115
196	Quintius Flaminius szabadnak nyilvánitja Görögországot .	118
190	Nagy-Antiochus Magnesia mellett tönkre veretik . .	124
	A galaták szintén legyőzetnek	126
	A győzelmek megváltoztatják Róma alkotmányát . .	128
	behozatnak a bacchanáliák	129
	és az idegen müveltség	130
	Ennius, Naevius, első irodalmárok	u. o.
	P. M. Cato ellene szegül az idegen szokásoknak . .	133
	A Scipiók ellenben pártolják azokat	135
	Philopoemen, az achiv szövetség feje	137
	Uj háboru tör ki Macedoniával	140
168	Perseus király megveretik a pydnai csatában . . .	142
	P. Aemilius diadal-menete Rómában	143
	A macedon háboru következményei	145
	Rhodusi földrengés	146
	Ptolemaeusok megaláztatva meghagyatnak Egyptomban .	147
	Syriában Antiochus elaljasul, hizelegve a rómaiaknak .	151
536	A zsidók hazatérvén a fogságból, ujraépitik a templomot	153

ÉV. IV. KÖNYV
Kr. e. lap.
Felekezetek: Sadducaeusok, farizeusok, essenusok, irástudók 157
Hetvenek fordítása 160
167 IV. Antiochus megtámadja a zsidókat, a Machabaeusok ellent állanak 164
Az Isten népe vesztének rohan 168
Az achiv szövetséget Róma ravaszul semmivé teszi . 170
152 Harmadik háboru Macedoniával . . . . . u. o.
mely alávettetik 172
Mummius beveszi Corinthust 173
Syria belzavaroktól ostoroztatva leláztatik, mignem elérkezik szolgasága ideje 175
150 Róma győzelmeiben fölfuvalkodva megkezdi a harmadik háborut Carthago ellen 180
Carthago összehasonlitva Rómával 185
Scipio Aemilianus Afrikába küldetik 188
146 s beveszi Carthagót 189
Görög irodalom. A Ptolemaeusok és Pergamum királyai pártolják az irodalmat 191
kevés sikerrel. 192
Grammatikai tanulmányok. Aristarchus. . . . 193
Apollonius Rhodius, Lycophron 195
Menander, Aratus, Callimachus 197
Theocritus, Bion, Moschus 199
Epigrammok 200
Az ékesszólás hanyatlik 202
A történelem nem felel meg a tárgy szépségének . . 203
Berosus, Manethon, Polybius 205
Tudományok. A hadi tudomány előhaladása . . . 211
Archimedes 212
Euclides geometra 218
Pergai Apollonius 219
Csillagászat: samosi Aristarchus, Hipparchus . . . 221
Földrajz: Eratosthenes méri a föld körülletét . . . 224
Utazások 225
Természetrajz: Theophrastus 228
Gyógyászat 229
Zenészet; hanyatlása 231
Bölcsészet. Uj-akademia. Carneades 233

ÉV. Kr. e.		IV. KÖNYV lap.
	A peripateticusok s egyéb felekezetek kénytelenek engedni az epicureusoknak	236
	A müvészet hanyatlik, jóllehet pártfogásban részesül	238
	A rómaiak müveltsége finomul a görögökkeli érintkezés által	242
	A rómaiaknak tulajdoníttatik a satyra feltalálása	243
	Plautus és Terentius	247
	Ezek müveiben föltaláljuk részben a római szokásokat	250
	A római nép különösen kedveli a Circust	255
	A történelembe aristocraticus szellem vitetik be	257
	China. Ismerték-e a régiek?	260
	Leirása ez országnak	263
	és lakóinak	271
	Legrégibb történetök	u. o.
	Fo-hi	272
	Yao	275
	Elmélkedések a chinai őskorról	280
	Müveltség	286
	Csillagászati ismeretek	291
2205	Első dynastia	292
1766	Második dynastia	294
1122	Harmadik dynastia	295
	Lao-tseu bölcsész	299
	erkölcstana	305
551	Confucius	307
	összehasonlítva Lao-tseuval	314
400	Mencius, a harmadik bölcsész	315
	ki módositotta a chinai alkotmányt. Ez a családon alapszik	318
	A chinaiak tisztelettel viseltetnek a tudósok iránt	319
	Kormányforma, igazságszolgáltatás, nemzeti vallás	321
	A chinai nyelvről	328
	Az irásjegyek és irásról	329
	China müvészete	334
	Utak, diadalivek, tornyok	336
	Tudományok	338
	Csekély előhaladás	342
	Canonicus Könyvek	344
	Költészet	347
	Ékesszólás	349

ÉV. Kr. e. IV. KÖNYV lap.

Történelem 350
Regények 353
Szinészet. 356
Szokások 362
Mesterkélt szertartások 371
A chinaiak elszigeteltsége 373
Általános jellemök. 376
és legrégibb találmányaik 377
A keleti és nyugati müveltség összehasonlitva . . 378
Végszó. A községi élet. 382
kifejlése Romában . . . . . u. o.

V. KÖNYV lap.

A harczias Roma, Carthago és Corinthus legyőzője, ellenállásra talál a spanyolokban . . 1
Spanyolország leirása, és első lakói 2
149 ezek szolgaságát megboszulandó, Viriathus fölkel s függetlenné teszi magát 5
de meggyilkoltatja őt aljas módon Caepio consul . . 6
Ekkor Spanyolország meghasonlik; de a numantinok fegyvert ragadnak, s elvérzenek . . . . . u. o.
Pergamum története 7
Róma alkotmánya. Kiváltságos polgárok . . . 10
A tribusok 11
Comitia: Tribusok szerinti gyülések, curialis és centurialis gyülések 12
A szegények kijátszása 13
A két rend: senatorok és plebejusok. A lovagrend iránt bizonytalanság uralkodik 14
A Senatus 15
Miként alkottattak a törvények . . . . . u. o.
Végrehajtó hatalom: consulok 16
Igazságszolgáltatás: praetorok 17
A censorok 18
Vallási hatalom; alkalmazkodik a politikához . . . 19
Augurok, kiváltságos joguk 21
Vesta-szüzek . . . . . u. o.
Babonaság 22

ÉV. Kr. e. V. KÖNYV lap.

Municipiumok 22
Gyarmatok 23
Jus italicum 24
Költisztviselők . . . . . u. o.
Tartományok 25
A kincstár jövedelem-forrásai 29
Az egyes polgárok vagyonossága 31
A kincstár kezelése . . . . . , . 33
Fegyverek . . . . . u. o.
A kizárólagos patriciatus eltörlése után is, nyomor és elnyomatás lőn osztályrésze a birtoktalan népnek . 37
Hiányzott a közép osztály, s a földbirtok adott polgári jogokat . . . . . u. o.
A tartományok elszegényedett népe mind Rómába viszi tétlen karjait 39
E bajt elháríthatónak vélik a telektörvények (Leges agrariae) által . , ... 42
A római birtokok különböző természete . . . . u. o.
A Gracchusok szembeszállnak a romlottsággal s könnyiteni akarnak a nép sorsán 45
A telektörvények különböző természete 46
Tiberius Gracchus; érdemei 48
133 inditványozza az első telektörvényt, melynél fogva a meghóditott földek a népnek osztatnának ki . . . u. o.
az aristocratia ellene szegűl s meggyilkolja őt . . 49
engesztelhetetlen ellensége, Scipio Africanus, szintén megöletik, mit némelyek Cajus Gracchus művének tartanak 50
Cajus Gracchus a nép vezéreül lép föl 51
tribunná választatván népszerű törvényeket hoz inditványba 52
121 megöletik, s köztiszteletben részesül; de fenmarad az ellenségeskedés a patriciusok és a nép között . . 54
felülkerekednek a lovagok 55
A rabszolgák állapota 56
rabszolga-vásár 57
a rabszolgák teendői 58
mily bánásmódban részesülnek 60
számuk 63
Siciliában fölkelnek 64

ÉV. Kr. e.		V. KÖNYV lap.
	Eunus, a fölkelés vezére	65
	Vállalatuk nem sikerülvén, megöletnek	67
	Egyéb fölkelések Olaszországban	68
	Más rabszolgák, Salvius vezérlete alatt, háborut támasztanak Siciliában	69
	Lentulus és Marius leverik őket	70
	E belzavarok nem szakiták félbe Róma hóditásait, mely Déli-Galliát (Provence) alapitja	71
	megfékezi s kiirtja a Baleári szigetek kalózait	72
	Licinius Crassus, a Gracchusok hive, vádat emel emezek ellensége, Carbo ellen	u.o.
	A nép ügyét védelmezi Cajus Marius	73
118	Ekkor kitör a háboru Numidiával, hol Jugurtha Micipsa örökségét bitorolta	74
	Jugurtha pénzt szórva, büntetlen marad, de a nép felszólal, s Metellus küldetik Jugurtha ellen	u.o.
109	a vezér, lassusága miatt, Mariussal váltatik fel, ki legyőzi Jugurthát	77
101	A cimberek Olaszország felé nyomulván, Marius által leveretnek	79
	Az aristocraták pártja, nem lévén megelégedve Mariussal, Cornelius Syllát emeli a consulságra	81
	Marius összehasonlítva Syllával	82
95	Az olasz szövetségesek	84
	jogegyenlőséget követelnek	u.o.
	meg nem hallgattatván, fegyverhez nyulnak, s kitör a szövetségesek harcza	85
	s ekkor terjesztetik ki Olaszország neve, s Corfinium fővárossá emeltetik	u.o.
88	A Lex Julia római polgári joggal ruházza föl a hűségben maradt latinokat és umbereket, a Lex Plotia pedig valamennyi szövetségeseket	87
	de illusoriusnak látván a jogot, annak életbe léptetését követelik, támaszt nyerve Mariusban	88
	Sylla nem képes a mozgalmat lecsendesiteni; azért hadsereggel megtámadja Rómát	u.o.
	Marius nyomorultan menekül	89
	Elő-Ázsia több államai a perzsa uralom alól fölszabadulnak	90
	ilyenek: Heraclea,	u.o.

ÉV. Kr. e. V. KÖNYV lap.
Bithynia, Armenia 91
Georgia 93
Pontus. Nagy-Mithridates 95
hatalmát kiterjeszti a szomszédokra 96
A római kormányzók kapzsisága miatt, az ázsiai tartományokban lakó római polgárok legyilkoltatnak . . 98
Mithridates a barbárokat törekszik egyesiteni Róma ellen 99
ellene küldetik Sylla, és Chaeroneanál nagyszerü győzelmet vív ki . . . , ... u. o.
azalatt Sylla pártja megbukik; Marius Olaszországba visszatér, Romát beveszi, s kegyetlen boszút áll . . 100
86 Marius halála 102
Sylla Görögországban hatalmaskodik, s rohammal beveszi Athenét . . . . . u. o.
békét enged Mithridatesnek, s kifosztja Ázsiát, . . 103
e zsákmánynyal visszatér Olaszországba, elfoglalja Rómát s iszonyuan kegyetlenkedik, ... 105
dictatornak megválasztatja magát 108
meghozza a Corneliusi törvényeket, ... 109
79 lemond, visszavonul s meghal 110
jelleme 111
Marius ügyét Spanyolországban Sertorius védelmezi . 112
ennek jelleme 113
Pompejus emelkedik, felkarolva a szerencse által . . 115
meggyilkoltatván Sertorius, párthivei Pompejusnak meghódolnak 116
74 Mithridates megujitja az ellenségeskedést . . 117
ki ellen Lucullus szerencsés háborut folytat . . . 119
azonban kapzsiságáért vád alá helyeztetvén, Pompejussal váltatik fel, ki győzelmesen befejezi a háborút . 122
63 Mithridates halála 123
A gladiatorok: miként hozatták be Rómába . . . 125
vadságuk 127
73 föllázadnak Spartacus vezérlete alatt . . 128
ki legyőzetik és meghal 129
E győzelem dicsősége Pompejusnak tulajdonittatik, ugyszintén, hogy a tengert a kalózoktól megszabaditótta 130
Pompejus diadalmenetet tart 133
Pompejus nagyravágyása s bátortalansága . . . 134

ÉV. V. KÖNYV
Kr. e. lap.
Pompejus ingerli Cicerót az aristocratia ellen, és hogy vádat emeljen Verres ellen 136
76 Verres kormányzósága Siciliában 137
Verres vád alá helyeztetik, de el nem itéltetik . 141
Uticai Cato kikel a megromlott erkölcsök ellen . . 142
Licinius Crassus minden pártnak hizeleg, és meggazdagszik 145
Kimagaslik Cajus Julius Caesar 146
s számüzetvén, Ázsiában keres menedéket; s hazatérve, Sylla párthivei ellen emeli szavát . . . . . u. o.
Olaszország nyomorú állapotba sülyedt a birtok-viszonyokban a Syllaféle proscriptiók következtében beállott zürzavar miatt 147
Caesar a szegények sorsán akar segiteni . . . 150
65 Rullus egy törvényt hoz javaslatba, melynél fogva a közbirtokok a szegények közt osztatnának ki; de a gazdagok ellene szegülnek . . . . . u. o.
Lucius Sergius Catílina összeesküvése 153
fölfedeztetik Cicero által; a vádlottak halállal büntettetnek, Catilina a harczban esik el 156
Nagyobb félelmet kelt Rómában Pompejus és Caesar . 160
60 ezek Crassussal egy triumviratust alakitanak . . 161
A Gallusok 163
Vallásuk 164
papok, papnők 165
druida-tanok 166
bardok 167
alkotmányuk 168
és jellemök 169
Az aeduok mint ellenségek lépnek föl az arvernek és sequanok ellen 172
A helveták betörnek a római Galliába 173
de Caesar által leveretnek 174
ki a többi gallusokat is legyőzi 175
aztán Britannia szigetére indul 176
az ott lakó cimberek 177
nyelvök és alkotmányuk 178
Caesar partra száll Britanniában 179
53 A Galliák föllázadnak Vercingetorix vezérlete alatt 182
Caesar beveszi és elpusztitja Avaricumot . . . 183

ÉV. Kr. e. — V. KÖNYV lap.

Pompejus Rómában dictatorságra vágyik 186
Ciceró ellen vád emeltetik a Catilinaféle mozgalmakban követett eljárás miatt 187
minek folytán, Clodius inditványára, számüzetik . . 192
visszahivatván, befolyását Pompejus szolgálatára fölajánlja 194
Clodius meggyilkoltatik, s gyilkosát, Milót, Cicero védelmezi 195
Crassus triumvir a **parthusok** ellen indul . . . 197
Parthus királyok . . . . . u.o.
A parthusok jelleme s államszerkezetök 199
Crassus a parthusok által Carraenál megveretik, és életét veszti 203
Most Caesar és Pompejus versengenek a főhatalom elnyeréseért 204
Caesar a katonai parancsnokság meghosszabbitását kéri . 205
Kérelme megtagadtatván, a parancsnokságot megtartja és seregével elindul 206
meghódoltatja Olaszországot, megfékezi Pompejus párthiveit Spanyolországban 208
s dictatornak kikiáltatja magát 212
48 Pompejus, elhagyván Olaszországot, összegyüjti az aristocratiát . . . . . u.o.
de Pharsalusnál Caesar által legyőzetik 214
s futásban keresve menedéket Egyiptomban megöletik . 216
Caesar tudja hasznára forditani a kivivott győzelmet; üldözőbe veszi az ellenfélt, s Egyiptomban terem . 217
A Ptolemaeusok Dionysiusig és Cleopatráig . . . u.o.
E szép ravasz megnyerí Caesart s Alexandriában tartóztatja 219
Caesar kegyességet gyakorol; Cicero elfogadja a bocsánatot, Cato nem, s megöli magát 221
Caesar diadalmenetet tart Rómában 227
Az általa behozott reformok 229
Caesar jelleme 230
Az ellene szőtt összeesküvés 233
44 Cassius és Brutus megölik Caesart 235
Olaszország akkori bajai 236
Aránytalanság a gazdagok és szegények közt . . . 237
Paloták és villák nagyszerűsége 240

ÉV. Kr. e. V. KÖNYV lap.
Romlottság és szemtelenség 244
Az erkölcsök durvasága 246
Lakmározások 248
Romlott és rontó nők 250
Gyakori házassági elválások 253
Kéjhölgyek 255
Gyermek-kitevés 257
Miben állott az erény 258
A vallás eltünt s a babona kap lábra 259
Atticus és Hortensius jelleme. 260
A törvényeket megrontották a pártoskodások . . , 262
és a senatus önhittsége 263
Általánossá lőn a vesztegetés. 264
A szabadságot kevesen élvezték 265
Az ékesszólás megrontotta a törvényszékeket . . . 266
s még inkább az erőszak 267
Azért nem maradt egyéb hatalom mint a fegyver és a nép 269
Az összeesküdtek nem tudják magukat szervezni és elhatározni 270
Habozásukat fölhasználja Marcus Antonius és föllép mint boszuló 271
De nem arathatott annyi sikert, mint Octavianus . . 274
Polgárháboru 277
43 Uj triumviratus alapittatik, Octavian, Antonius és Lepidus triumviratusa, ... 278
kik bevonulván Rómába, kihirdetik a számüzöttek és elitéltek névjegyzékét 279
s bekövetkezik a borzasztó vérontás 280
a legjelesebb áldozatok közt vala Cicero is . . 281
Cicero jelleme 282
Cassius és Brutus Macedoniában vereséget szenvednek s megölik magukat 291
Brutus jelleme 294
Antonius keletre viszi a háborut, és Cleopatra bájai által legyőzetik 296
Octavian Olaszországban saját hasznára forditja versenytársa hibáit 298
s háborut kezd ellene 300

ÉV. V. KÖNYV
Kr. e. lap.
Pompejus, fia a Nagynak, legyőzetik; Lepidus Octavian lábaihoz borul 303
Antonius Ázsiában szerencsésen hadakozik, de boszant Cleopatrávali szerelmeskedéseivel 305
31 az actiumi ütközetben vereséget szenved . . . 309
s megöli magát; valamint Cleopatrája is, a Lagidák utólsója 310
29 Octavian, egyedüli ura a birodalomnak, az alkotmányt monarchiává változtatja 312
Augustus nevet vesz föl . . . . . u. o.
s békebirói szerepet játszik 314
nagy óvatosságot és okosságot tanusit 316
a tartományok kormányzását megosztja a senatorokkal . 318
ügyességgel használja fel az alkalmat azon törvények igazolására, melyek az ő szándékait előmozdithatták . 320
a közerkölcsiséget javitani törekszik. Papia-poppaea törvény a nőtlenség ellen 321
mintha tiszteletben tartaná a szabadságot, a császári hatalomnak nem szab korlátokat 322
a pénzügynek kezelés tekintetében uj szervezetet ad . 323
a hadseregben javitásokat eszközöl 324
saját érdekében pártfogolja az irókat . . 326
Milyen vala Róma népessége 328
Ajándékok, melyeket Augustus a népnek osztogatott . 330
mi által népszerűségre tett szert . . . . . u. o.
Augustus ujabb háborúkkal biztositja a békét . . 331
7 Legyőzi az arabokat, a parthusokat 333
Zsidók. Pompejus beveszi Jerusalemet, s a zsidó monarchia aristocratiává változik 335
Herodes Antipater, Jerusalem zsarnoka, . . . 336
megöleti Mariamnét 338
Herodes pompaszeretete és nagysága 339

ÉV.
Kr. ut.
1 Herodest követi fia Archelaus, ki Augustus által szám üzetik, s Judaea római tartománynyá lesz . . 341
A germánok fölkelnek a rómaiak ellen 342
s legyőzetnek Drusus és Tiberius által 343

ÉV. Kr. ut. — V. KÖNYV lap.

Quintilius Varus fukarsága fölházitja a germánokat, kik a római legiókat Hermann vezérlete alatt megsemmisítik 344
Róma módot talál meghasonlást idézni elő Hermann családjában, ki végre is meggyilkoltatik . . . 346
Augustus családja: Julia, ... 348
4 Tiberius fiává fogadása 349
Augustus fajtalansága és kegyetlensége 350
14 halála 353
A tudományokat szórakozásnak tekintik a rómaiak . . 354
s jeles irókat találhatni a közügyekbe merült férfiak között is 356
Cicero: élete, beszédei, értekezései . . . 357
A római ékesszólás története 362
Bölcsészet a rómaiaknál 369
A legrégibb olasz bölcsészet a kifejezésekből és a törvényekből levezethető . . . . . u.o.
legtöbbet meritettek az olaszok a görog bölcsészetből . 371
A rómaiak morálja, különösen Ciceróban . . u.o.
Cicero bölcsészeti rendszere 378
könyve: *De officiis* 382
politikája 384
és levelei 386
A rómaiak csekély *tudományossága*; könyvtárak . . 388
Varro nagy tudós 389
Titus Livius 390
Sallustius 393
Julius Caesar mint iró 397
Cornelius Nepos 398
Trogus Pompejus 399
Halicarnassi Dionysius 400
Diodorus Siculus 402
Lucretius 404
Catullus 406
Tibullus 409
Propertius . . . . . u.o.
Ovidius 410
Phaedrus és Babrius 416
Szinház 417

ÉV. Kr. ut. V. KÖNYV lap.
Horatius Flaccus 419
Virgilius Maro 427
Virgil Aeneise 429
A latin költészet csekély eredetisége 441
A rómaiak csekély mathematikai tudománya . . . 442
Naptár-javitás 443
Földmüvelés-tan . . . . . u.o.
Földrajz; a hóditás és kereskedés által szélesbül a világismeret 444
Szépmüvészetek; a rómaiak elrabolják más népek remekmüveit, s azokkal ékesitik fel hazájokat . . . u.o.
A köztársaság utolsó korszakában emelt épületek . . 446
A római épitészetnek fő jellege a bolt-ivek . . . 448
Vitruvius 449
Római vizvezetők, utak 451
India. Visszapillantás a Nagy-Sándor utáni időkre . 453
Sandracottus 454
Vicramaditya, India Augustusa 456
Hindu aerák 457
Vicramaditya alatt a hindu irodalom arany korszakát éli 458
Calidasa drammaticus . . . . . u.o.
Az ő *Sacontala elismerése* czimü müve 462
Egyéb drámák 469
Zárszó. India mozdulatlan maradt, mig nyugaton a szabadság halad folytonosan 474
A régi társadalomban a faj-szellem uralkodik, melynél fogva a ki nem hontárs, ellenségnek tartatik . 476
A régi társadalom átkarolja az egész embert . . . 477
Innét a szükséges politikai egyenlőtlenségek és a folytonos háború 478
Innét a törvények babonás tisztelete 479
Ezek árnyékában Augustus megszerzi a primatust . . 480
Ekkép szüli és megszilárdítja a törvényszerü szabadság a törvényszerü zsarnokságot . . . . . u.o.
De az illymódon kierőszakolt egység elökészíti az időket, a midőn az ember vissza fogja nyerni saját fontosságát és méltóságát, és az igazság (justitia) fog szövétnekül szolgálni a törvénynek 483

ÉV. VI. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A világ átnézete a birodalom geographusai szerint . . 1
A Tauruson inneni Ázsia 2
Az I. vidékben scythák és sarmaták; különféle népek a Maeotis-tava körül és Colchisban . . . . u. o.
A II. vidékben scythák, hircanok, sogdianok, bactrianok 3
A III. vidékben médok, kurdok, örmények . . . u. o.
A IV. vidékben Pontus s Kis-Ázsia egyéb részei Ciliciával 4
A Tauruson-túli Ázsiában hinduk, perzsák, susianok, Mesopotamia, Syria, Arabia 6
Közép-Ázsia 7
Karavánok. Vajjon China ismeretes volt-e? . . . u. o.
Afrikáról ismereteket terjesztenek az alexandriabeliek . 8
Afrika belseje kevéssé ismeretes 9
Europa. Spanyolország felosztva: Lusitania, Baetica és Tarracon tartományokra. 10
A Galliák fölosztvák: Belgica, Celtica, Aquitania és Narbonensis tartományokra 11
Britannia nagyrészben független 12
Irland (Hybernia) pusztaságnak tartatik . . . . . u. o.
Olaszország és szigetei 13
Germania 14
Különféle barbár népek 16
Illyricum 18
Görögország szolga és megalázva 19
A római birodalom és határai 21
Az ettől nem függő államok . . . . . u. o.
14 Tiberius élvezi Augustus politikája gyümölcseit . . 23
A birodalomnak nem volt alkotmánya, az nem volt egyéb meghosszabbitott dictatorságnál, s ugyanazért korlátlan 24
Tiberius jelleme 26
Germanicus győzelmei 28
és halála 29
Tiberius ujra szervezi a közigazgatást, ... u. o.
A felségsértés törvényei kiterjesztetnek és törvényes módot nyujtanak a kegyetlenségekre 31
Tiberius Capri szigetére vonul 33
s helyette Sejanus uralkodik 35

ÉV. Kr.ut.		VI. KÖNYV lap.
	mig a halálnak át nem adatik	36
37	Tiberius végnapjai	u.o.
	Utódja, Caligula, örökli büneit, de nem tulajdonait .	40
	Caligula esztelen tettei	42
	A zsidók üldöztetése	47
41	Caligula megöletik	48
	s császárnak Claudius kikiáltatik	u.o.
	ki három betüvel gyarapitja a latin alphabetumot . .	50
	ki mivel gyáva volt, kegyetlenül uralkodik . . .	51
	főleg Messalina becsteleníti meg az ő uralkodását . .	u.o.
51	Claudius végre méreg által mulik ki s az istenek közé soroltatik	55
	Özvegyének, Agrippinának, sikerül saját fiát, Nerót, trónra ültetni	u.o.
	Nero kegyetlensége	57
	fölgyujtja Rómát s nagyszerűebben fölépíti . . .	60
	Britannia azalatt föllázad	63
	de lecsendesittetik Agricola által	64
	Germania szintén féken tartatik	u.o.
	Galliában a druidák fölélesztik a hazafiságot, de siker nélkül	65
	A parthusok Claudiustol királyt kérnek	67
	Rhadamistus Armenia királyává teszi magát . . .	u.o.
	A rómaiak fölülkerekednek, és Tiridates, az uj örmény király, bámultatja Rómában saját szolgaságát . .	68
	Nero elleni összeesküvések; az ő kegyetlensége és esztelen tettei	u.o.
68	halála	72
	Romlott erkölcsök	74
	Aljas politika	u.o.
	Hitetlen és könnyelmű bölcsészet	76
	A stoicusok durva s embertelen erényei	78
	Az öngyilkosság közönségessé lesz	79
	A babonaság elterjed	81
	Apotheosis	82
	A magusok- és boszorkányokban való hit . . .	83
	A romlottság a Juliusok gonoszságaiban nyilvánul . .	84
	Nyilvános szemtelenségek	85
	Mesterkélt gyönyörök	87

ÉV. Kr.ut. VI. KÖNYV lap.
Kéjenczek 88
Fényüzés, minden mértéken túli 89
A rendkivülinek szeretete 91
A javitó erkölcsi elem teljesen hiányzik 95
E romlottsággal szemben ellentétet képeznek a **Keresztények** . . . . . u.o.
Jézus Krisztus története 97
Tanitásának rövidlete 98
Elitéltetik 102
Krisztus tana kitünőleg társadalmi 103
tanitja az emberek egyenlőségét 105
az Isten egységét s ez által az emberi nem egységét . 108
Eszméi a kormányzásról 109
A tökélyesülés kikiáltva 110
Az ember imádása helyébe a test megvetése lép . . 111
A tanitás minden népekre kiterjesztetik 112
Keresztény morál . . . . . u.o.
A lélek halhatatlansága közdogmává válik . . . 113
A nő visszanyeri természeti méltóságát 115
A fajtalanság bünnek bélyegeztetik a férfiban is . . u.o.
A rabszolgaság elvben eltöröltetik; megadatik az irány annak tettleg eltörlésére 117
A még fenmaradt rosz ellen enyhitő szerül a szeretet ajánltatik 118
A kereszténység elterjed a zsidók közt 119
István első vértanu 120
Az üldözött keresztények elszélednek, s növekedik a megtértek száma. . . . . u.o.
Sz. Péter és sz. Pál . . . . . u.o.
Sz. Pál leveleiben kikiáltatik a természeti jog s az egész emberiség ujjászületése 122
A morál átalakul 124
Az első keresztények életmódja 125
Az istentelen Rómában él egy szent Róma 128
A keresztény nők . . . . . u.o.
Catacombák . . . . . u.o.
A szeretet-lakomái (Agapae). 129
Nero halála után a hadsereg Galbát megválasztja császárnak 130

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.
ki megöli a trónkövetelőket és ellenszegülőket . . . 131
s párthiveinek megengedi, hogy kedvök szerint rabolhassanak 132
69 végre ő is megöletik s Otho kiáltatik ki császárnak . 134
De a Germaniában táborozó hadsereg Vitelliust kiáltja ki u.o.
ki Olaszországba nyomul s vetélytársát Bedriacum mellett leveri, s uralkodik 135
Vitellius torkossága 138
A keleti hadsereg Vespasiánt kiáltja ki császárnak . . u.o.
ki hadsereget küld Olaszországba; és Vitellius megöletik 139
Vespasian alacsony származása 141
egyszerü és jó uralkodó, de szükségből fösvény . 142
Föllázadnak a dákok, a pontusiak, a batavok . . . 144
Civilis és Veleda jósnő fölházitják a Galliákat s kikiáltatik Gallus birodalom 145
Valamennyien legyőzetnek. Epponina, Julius Sabinus neje hősiessége 147
Judaea. A rómaiak alatt; istentisztelete s nemzetisége védelmére kel . . . . . u.o.
42 Agrippa király 148
Belső czivódások és haramia-csapatok zavarják Judaea békéjét 149
Kölcsönös pusztitás és gyilkolás háborúra szólitja a rómaiakat 150
kik Titus vezérlete alatt elárasztják a tartományt, mialatt a zsidók pártoskodnak és meghasonlanak . . 151
Giscala János, és Goria Simon, pártvezérek . . . u.o.
70 Jerusalem bevéve és elpusztitva 152
A zsidók lemészároltatása . . . . . u.o.
Titus diadala 154
Hadrian alatt Bar-cocheba vezérlete alatt a zsidók ujra föllázadnak . . . . . u.o.
E nép utolsó viszontagságai 158
Vespasian nevében Agricola meghódoltatja Britanniát, . 160
79 Meghalván Vespasian, fia Titus lőn utóda . . . 162
A Vezuv első kitörése 163
Titus szelidséggel uralkodik, de korán elhal . . . 164
81 Testvére Domitianus követi őt az uralkodásban . . u.o.
A dákok Decebal vezérlete alatt megtámadják a birodalmat 165

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.

Domitianus kegyetlenkedik a polgárok ellen . . . 167
Üldözi a keresztényeket 168
96 meggyilkoltatik, a tizenkét Caesar utolsója . . . 170
A senatus kikiáltja Nervát, ki a birodalom közbajait orvosolni törekszik . . . . . u. o.
98 Utóda, Trajanus, a közjóra irányozza figyelmét . 172
üldözi a keresztényeket 173
megveri a dákokat 174
átkel a Dunán, győzve 175
aztán az Euphratesen, s Armeniát római tartománynyá teszi 176
körutat tesz a birodalomban . . . 177
kegyetlenűl fékezi a föllázadt zsidókat . . . u. o.
117 meghal. Hadrián követi őt a császárságban . . 179
nagy tudós s épiteni szerető 180
nagylelkű a megbocsátásban és jótékony . . . 182
szereti a feladókat és Antinoust, hisz a magiában s kedveli a hizelgést . . . 184
a keresztényeket üldözi . . . . . u. o.
némely tartományokat átenged az ellenségnek . . 185
Arriant kiküldi a Fekete-tenger behajozására . . 186
gyönyört talál az utazásokban . . . . . u. o.
törvényeket hoz s összeállittatja az *Edictum perpetuum-ot* 188
138 meghal; utóda lőn Antoninus 189
békés erkölcsű, stoicus tanokat követő fejedelem . . u. o.
legjobb dicséretet mond róla utódja, Marcus Aurelius . 193
161 egyszersmind erényeinek követője 194
kormánytársa, a nyomorult Lucius Verus, a germán háboru alatt meghal 195
A csodálatos eső 197
Avidius Cassius legyőzi a parthusokat, megfékezi Syriát, a császárságra törekszik . . . 199
de legyőzetik s kegyelmet nyer 200
180 Marcus Aurelius meghal bölcsészeti vigasztalások közt 203
Az ő *Visszaemlékezései* 204
Az Antoninusok alatt a birodalom, nagysága tetőpontját éri el 207
Miként kormányoztattak a tartományok . . 208

ÉV. VI. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Kiterjesztetik a polgárjog . . . . . u.o.
A közlekedés könnyittetik bámulatos utvonalak által . 211
A császár hatalma korlátlan 213
Mi volt a *lex regia* 214
A senatust elnyomják jó és rosz császárok egyaránt . u.o.
Megalakul a fejedelmi tanács 216
A nép elégedett, mert népszerű a kormány . . 217
A katonai hatalom összeforr az állammal a praetorianus testőrség fölállitása által 219
A praefectus praetorii fontosságot nyer 220
A hadsereg igényli a császárválasztási jogot . . 221
Miként volt a hadsereg szervezve . . . . . u.o.
Lényeges hibája az alkotmánynak elkülöniteni a polgári hatalmat a katonaitól . . . . . u.o.
A penzügy ujjárendezése 222
A törvények és edictumokhoz hozzájáruluak a fejedelmi rendeletek 225
Salvius Julianus összeállitja az *Edictum perpetuum*-ot . . 226
Törvény erejére emelkednek a jogtudósok véleményei (*Responsa prudentum*) 227
miből egy jogirodalom keletkezik; ennek jellege . . 228
Jogiskolák 231
Salvius Julianus, Pomponius, Gajus és mások . 232
Papinianus, Paulus, Ulpianus, Modestínus 233
Ezen jogtudósoknak tulajdonitandó a javítás a törvényhozásban 234
Az erkölcsök hanyatlanak és aljasodnak . . . . u.o.
Hihetetlen fényűzés 235
Kelet termékei Rómába vándorolnak . . . . . u.o.
Fenevadak más világrészekből a circusokba húrczoltatnak 237
Herodes Atticus gazdagsága 239
A birodalom minden részében nagyszerü épitészeti müvek emelkednek 240
de a nép nyomorban szenved 241
A birtok-rendszer megváltozik 243
A földmüvelés hanyatlásnak indul; az ipar nagy változáson megy keresztül a testületek szabályozása folytán . u.o.
Élelmi szerekkel ellátni magát főgondja a kormánynak . 246
Az étel- és italnemüek ára 247

ÉV. Kr. ut. VI. KÖTET lap.
A belkereskedelem csekély, a kül szenvedőleges . . 248
Uj életre ébred az értelmi fejlődés . . . 253
A stoicus bölcsészet ápoltatik 254
Epictetus, bölcsész és rabszolga 255
Seneca: ellentét tanai és tettei között 257
Az egész emberiséget átölelő eszmék megpendittetnek . 261
Senecának tudomása volt a kereszténykről, s tanult tőlök 262
Az ő *Quaestiones naturales* czimű műve utolsó műve a régi természettannak . . . . . , . 265
Plinius Secundus; az ő *Természetrajza* . . . 266
Solinus, Strabo, Pomponius Mela 268
Ptolemaeus geographus 270
A mathematikai tudományok elhanyagolva . . . 273
Julius Frontinus, Isidorus s egyéb mathematikusok . u.o.
Columella, Dioscorides, Asclepiades . . 274
Orvosok. Methodisták. Themison 277
Thessalus, Soranus, Celsus, Archigenes, Aretaeus . 278
Galenus 281
A szépirodalom a hizelgésből meriti az ihlettséget . 284
Az izlés sülyed 285
A könyvtárak csupán fényűzés tárgyai 288
Gond fordittatik a nevelésre, de nincs köszönet benne . u.o.
A rhetorok és sophisták tönkreteszik az ékesszolást . 291
ennek szabályai és tárgyai nevetségesek, s az egész puszta szavalássá fajul 292
Quintilianus 296
Favorinus és Fronto 299
Plinius Caecilius 302
Vers-csinálási düh 304
Papinius Statius . . . . . u.o.
Nyilvános felolvasások 306
Martialis 310
Lucanus 312
Valerius Flaccus 316
Silius Italicus 317
Lyrikusok 318
Pervigilia . . . . . u.o.
Dramatikusok: az ál Seneca tragédiai 319
Satyrikusok 321

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.
Juvenalis 322
Persius 325
Petronius 329
Apulejus 330
A görög irodalom elhanyagolva 332
Sok rhetor. Dio Chrysostomus 334
Herodes Atticus és Hadrianus 339
Aelius Aristides, Hermogenes, Longinus . . . 340
Regények 341
Lucianus gunyolja az embereket és az isteneket . . 342
tanácsokat ád a történetirásra vonatkozólag . . . 347
Tacitus, bölcsész történetiró 350
Svetonius, elbeszélő történetiró 355
Vellejus Paterculus, Valerius Maximus, Justinus, Florus, böngész irók . . . . . u.o.
Curtius Rufus és Dictys, bizonytalan eredetüek . . 358
Historia-Augusta 359
Josephus Flavius és Philo 360
Arrianus éa Appianus 361
Pausanias, utazó 363
Herodianus és Dio Cassius . . . . . u.o.
Diogenes Laërtius és Philostratus, a bölcsészek életirói . 364
Plutarchus . . . . . u.o.
Aulus Gellius és Athenaeus, böngész-irók . . . 369
Polyaenus, a *Stratagemata* szerzője 370
Egyéb böngész-irók . . . . . u.o.
180 Commodus csaszár tönkre juttatja az Antoninusok által teremtett jólétet 371
Baromi hőstettei 372
Birodalmának nyomorult állapota 374
megmérgezik, nevét meggyalázzák, aztán az istenek sorába irják 375
193 Helvius Pertinax a trónon is megtartja a magán erényeket u.o.
ugyanazért gyűlölik és megölik 377
A birodalom árvereztetik, s megszerzi azt Didius Julianus u.o.
de minden oldalról ellenzésre talál s végre megöletik . 378
Következik Septimius Severus; megbünteti elődének hiveit s megfékezi a versenytársakat 380
198 száműzi a keresztény vallást 384

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.
Papinianus jogtudós 385
A caledonok föllázadnak . . . . . u.o.
211 Severus meghal; apotheosisa 386
Az ő fiai, Caracalla és Geta, követik őt a császárságban, s az első megöli a másikat 387
Caracalla baromisága és halála 389
A birodalom minden alattvalói római polgároknak nyilvánittatnak 390
Macrinus 391
Heliogabalus 392
pazarlásai, esztelenségei, kegyetlensége 393
nő-senatust alakit, magát istennek teszi . . . 394
222 meggyilkoltatik; Alexander Severus lőn utóda . . 395
ki anyja, Mammaea, és Ulpián által vezérelteti magát s a birodalom bajait orvosolni igyekszik . u.o.
Perzsia forradalma. A parthus királyok sorozata . . 398
A mágusok helyreállitják a perzsa birodalmat, támogatva Artaxarxest 399
ki átkel az Euphrates folyamon s megtámadja a rómaiakat 401
de legyőzetik 402
A germánok is átkelnek a Rajnán és a Dunán . . u.o.
235 Alexander Severus meggyilkoltatik . . . . . u.o.
Következik Maximus, vasgyúró és semmi egyéb . . 403
Gordianus lázadást támaszt ellene Afrikában s elvesz . 404
238 A senatus kikiáltja Maximust és Balbinust . . . 405
Maximinus ellenök támad, de megőletik . . . 406
A praetorianusok megölik a senatus két császárját, és kikiáltják az ifju Gordianust . . . . . u.o.
244 Philippus kényszeriti Gordianust, hogy őt kormánytársának nevezze; aztán megöli Gordianust . . . 407
249 De ő is megöletett, s következik Decius . . . 408
ki üldözi a keresztényeket . . . . . u.o.
vissza akarja állitani a régi romai fegyelmet . . u.o.
251 s meghal, hadakozva a góthok ellen 409
Utóda Treboníanus Gallus békét köt a góthokkal . . 409
s megöletik Aemilianus által, ki császárnak kikiáltatatik s azonnal meggyilkoltatik . . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.

253 Utóda Valerianus legyőzi a góthokat, megtámadja Saport perzsa királyt, de elfogatik 410
Fogságát hasznukra forditandók a birodalom ellenségei, minden oldalról föltámadnak . . . . . u.o.
Azalatt palmyrai Odenatus legyőzi Saport s Palmyra királyának czimezi magát 412
Minden oldalról bitorlók támadnak s felosztják maguk közt a birodalmat, kik a történelemben *harmincz zsarnok* nevezet alatt ismeretesek 413
azonban a birodalom szétbomlását vitéz császárok egész sorozata késlelteti 417
268 II. Claudius leveri a germánokat, kik már a Garda-tóig előnyomultak . . . . . u.o.
legyőzi a góthokat . . . . . u.o.
270 Utóda Aurelianus megveri a germánokat . 418
vad szigorral visszaállitja a fegyelmet . . . . . u.o.
Zenobiát, Odenatus özvegyét, ki kelet királynéjának czimezteték, legyőzi 419
Palmyrát leromboltatja; ennek romjai 420
és Balbekéi 421
Aurelián, miután Egyiptomot is megfékezte s Európát lecsendesitette, pompás diadalmenetet tart . . 422
275 szerettetve a katonáktól, a senátoroktól ellenben mint zsarnok gyülöltetve, megöletik 424
Tacitus császár jó intézkedéseket tesz, de korán meghal 425
Probus legyőzi a barbárokat s a germánokat lefegyverezni szándékozik . . . . . u.o.
282 de meggyilkoltatik s megválasztatik Carus 426
ki megujitja a perzsák elleni háborut, s váratlanul meghal u.o.
285 Carinus, gonoszsággal teljes fejedelem, Diocletianus által megöletik 427
Diocletian, megszilárditván uralmát Rómában, a germánok, brittek és perzsák ellen indul 428
s hogy sikerrel müködhessék, társcsászárokul választja Maximianust, Galeriust és Constantius Chlorust; ezek fölosztják maguk közt a birodalmat, hogy czélszerübben védelmezhessék . . . . . u.o.
Barbárok betörnek minden oldalról . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.

Armeniában Tiridates, Diocletián által kinevezett király, leveri a perzsákat 430
de utóbb legyőzetve, Rómában keres menedéket; s most Diocletián becsületből háborut indit a perzsák ellen u.o.
A birodalom alkotmánya megváltozik, miután a kormányzás egysége széttépetett 431
s az ázsiai fényt űző udvar keleti despotismussá fajult . 432
305 Diocletian lemond; Maximianus hasonlóképen . . 433
A birodalom fölosztatik Constantius, Galerius, Maximinus és Severus között 434
Constantin származása 435
306 ki Constantiusnak a császárságban utóda lőn . . 436
Constantin legyőzi Maximianust és többi versenytársait . u.o.
s ekként erőteljes kezeiben a birodalom ujra egyesül . 440
Azalatt a kereszténység nagyszerüen elterjedett . . 442
mit némileg előmozditott: a rómaiak türelme a zsidó felekezetek iránt, a birodalom területi kiterjedése, a tudósok kiváncsisága 444
s egy tisztább vallás és tisztább bölcsészet szükség-érzete 445
A társadalom bűnei, s a szerencsétlenségek, melyek akkoriban sujtották a birodalmat, növelték a hit szükségét 448
Az első keresztényeket tiszteltté tette szent életök, hitök egysége, hierarchiájok 449
valamint rendithetlen meggyőződésök és az igehirdetés . 450
ők kikiáltják a szabadságot, s vissza nem rettennek semmiféle kinos haláltól 451
De voltak a kereszténység terjedésének számos akadályai is, ugymint: a pogány vallási szokások és szertartások, melyek az élet minden körülményeivel össze voltak forrva 452
hivatalokra és méltóságokra csak az állam-vallással lehetett eljutni 453
a játékokat, melyeken szenvedélylyel csüggött a nép, kárhoztatták a keresztények 454
esztelenségnek látszott kárhozatra itélni a legnagyobb bölcsészek véleményeit . . . . . u.o.
gonoszságnak bélyegeztettek a keresztények titkos szertartásai 455
gyakran összetévesztettek a keresztények a zsidókkal . 456
ide járultak a korán támadt eretnekségek és a bűbájosság u.o.

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.
Simon magus és tyanaei Apollonius 457
Szemökre vetették a keresztényeknek, hogy gyülölik az emberiséget 461
az állam a régi valláson alapult, melyet tehát megtámadni felségsértés volt 462
a keresztények kizártak minden más vallást . . . 463
kárhoztatták a birodalom büneit, jósolgatták annak végromlását, tehát az állam nyilt ellenségeinek tekintettek 465
azért üldöztettek 466
Plinius aggályai és Traján bárgyusága 467
Vértanuk: vajjon számosak-e? 468
Libellaticusok és visszaesettek (lapsi) 470
Az üldözések sorozata 471
mily kegyetlenséggel párosultak; részletes adatok . . 473
Nicomediai borzasztóságok 475
Gallus vértanuk 477
Ignácz és Polycarp püspökök 478
Gyermekek mint vértanuk 481
Perpetua és Felicitas s más nő-vértanuk . . . 484
Szent Cyprián 487
Üldözések politikából 488
A tudósok negédességből vagy tudni nem akarnak az uj tanról, vagy gunynyal illetik azt 489
de csakhamar védelmökbe veszik azt tudós apologisták . 490
Szent Justin, Athenagoras, Minutius Felix . . . 491
Tertullianus és sz. Cyprián 495
Arnobius, Lactantius, Pantaenus és alexandriai Kelemen 501
Dionysius Areopagita és Origenes 506
Különbség a görög és latin egyházatyák közt . . 511
311 Galerius, Constantin és Licinius kihirdetik a türelmi edictumot 514
Constantin békét szerez az egyháznak 515
A küzdelem azonban folytattatik, nyugaton a politika, keleten a bölcsészet ellenkezése miatt . . . 518
Az egyház megszilárditja hierarchiai egységét . . 520
Laicusok, papok, püspökök, metropoliták . . . 521
Pápa 522
Patriarchák és apostoli helynökök 524

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap
Presbyterek, diaconusok, subdiaconusok stb. . . . 525
Egyházi javak 526
Kiközösités 527
A vezeklések szigora . . . . . u.o.
Szerzetesek. Therapeuták 528
Sz. Antal és sz. Pachomius . . . 530
Vélemények a szerzetes életről 534
Némely szerzetesek sajátságos szigora: ennek hatása . 535
Zsinatok 536
Az első zsinatok határozatai 537
Kiváltságok, melyek a papságnak engedtettek . . 539
Az egyháziak öltözete, s a megkülönböztető jelvények . u.o.
Az egyháznak, mint választó és képviseleti monarchiának, bámulatos szervezete 341
Bölcsészet: különböző jellege, melyet fölvett keleten és nyugaton 342
küzdelmei az uj vallással 343
A zsidó tanok tisztasága változást szenved . . . 344
Alexandriai zsidók: Philo . . . . . u.o.
Magyarázó iskolájuk Tiberiasban 548
Akibha és Jehuda, hires rabbik 549
A két Gemara 550
A Talmud 652
Bölcsészeti cabbala . . . . . u.o.
Gyakorlati cabbala 554
Zsidóskodó keresztények 555
Eretnekségek. Cerinthus 556
A gnosticusok vallási syncretismusa 557
Némely pontokban egyeznek, sokban eltérnek . . 559
Némelyek a dualismushoz ragaszkodnak, mint Saturninus, Bardesanes, Basilides 562
mások a pantheismushoz, mint Valentinus . . . 564
Az ő erkölcstanuk gőgös, babonás és féktelen . . 565
Montanisták, marcioniták, manichaeusok . . . 567
Manes története 569
A vallási téren kivül, a bölcsészetben némelyek a gyakorlati epicureismust követik 571
mások a scepticismust, főleg Sextus Empiricus . . u.o.
Az uj-pythagoreusok ábrándokat visznek be a theosophiába 572

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.
Uj-platonicus volt az alexandriai iskola, mely Platót Aristotelessel megegyeztetni s mindkettőt a kereszténységből vett eszmékkel javitani törekedett . . 573
nevezetesebbjei: Anmonius Saccas, ... 575
Plotinus 576
Porphyrius, Jamblichus, Proclus 577
Az ő ecclectismusuk 578
Fő hibája ez iskolának, hogy ellenségévé lett a kereszténységnek 581
Stobaeus János böngész-iró, Maximus Tyrius, Horapollo 582
A keresztény bölcsészet, hogy a tévelyt megczáfolja, kénytelen egy okoskodási rendszert fölállitani . 583
hajlik a platonismus felé 584
minden gyakorlati és szemléleti ismeretek alapjának a kinyilatkoztatást tekinti 585
ebből vezeti le az Isten állományi egységét (unitas substantialis) . . . . . u.o.
A teremtés eszméje; mennyire különbözik a keleti hiszemektől 386
a rosz eredetéről 387
a Szentháromságról és az Igéről 388
A szellem és anyag közti különbség; mennyire volt meghatározva . . . . . u.o.
Az eszmék eredete 590
Minő módszert követtek a Szentatyák az okoskodásban . u.o.
Erkölcstanuk 591
Nem csak uj bölcsészet, hanem uj irodalom is támad a kereszténységgel 593
Első terméke az Evangeliumok; történetök . . . u.o.
aztán az Apostoli levelek, az Apocalypsis, az Apostolok-cselekedetei 595
Az Apostoli symbolum és constitutiók 597
Hermas *Pastor* czimű könyve 598
Apocryph evangeliumok . . . . . u.o.
Strauss rendszere 599
Krisztusnak tulajdonitott iratok; Pilátus és Mária levelei u.o.
Bolygó zsidó 609
Vértanuk életrajzai 615
Biblia-forditások és exegeták 616

ÉV. Kr. ut. VI. KÖNYV lap.

Szépmüvészetek. A jo izlés tulzásba megy át 617
A császárok számos épületeket emelnek 618
Traján oszlopa 619
Tivoli, nyári lak; utánzási styl 621
Az akkori müvészetek élő bizonyságai Herculanum és Pompeji 623
Keresztény művészet: kezdetét veszi a catacombákban . 628
A catacombákon használt jelképek . . . 631
Síriratok; jelenetek 633
Krisztus és Mária arczképei 634
Zárszó, Róma minden hatalma és müveltsége a császárban összpontosul 637
A felségsértési törvények borzasztósága . . . u.o.
A polgári jogtudomány fontosságot nyer . . . 638
A régi társadalom erkölcstelen bonyodalmából kiemelkedik egy uj, összhangzó és moralis bölcseség . . 639
Valamint kinyilatkoztatással és cultussal bir az egyház, ugy föl van ruházva csalhatatlansággal s a föloldás és megkötés hatalmával 640
Viszonyai az államhoz . . . . . u.o.
Mint alapja az ujabbkori müveltségnek, ezt többé hátrálni nem engedi 641
A vallás és polgárisodás közti viszonyok, s a haladás igazi eszméje . . . . . u.o.
A kereszténység, hallgatag de folytonos ellenállásával saját életrevalóságáról tesz tanuságot, sőt ez által ujjászüli a társadalom összes elemeit 644

VII. KÖNYV

A világ három nagy birodalom, a római, perzsa és chinai közt van megosztva 1
A rómait fenyegetik a **Germán Népek** . . . 2
Az indo-german törzs vándorlásai . . . . . u.o.
A góthok és teutonok lakhelye . . . . . u.o.
Nyelvök 3
A különböző népek közt nyolcz nemzet-test tulsulyra emelkedik 5
A szászok, mint kalózok 6
A svévek, mint kalandozók 7

ÉV. Kr. ut. — VII. KÖNYV lap.

E két nép között laktak a frankok, cheruskok, vandalok, burgundok, sarmaták, góthok 7
Germania természeti helyzete 9
Hagyományok 10
A germánok vallása 11
Mythologia az Edda szerint 12
Odin, reformator 14
Papság. Magia 18
Személyes állapotok 21
A szolgák és szabadok . . . . . u.o.
Hadi szolgálat s a hadsereg 22
A germánok jellemvonása és szokásai . . . . . u.o.
A run alphabet 24
A nők becsültetnek 25
E barbárok folyvást nyugtalanítják a birodalmat . . 26
Róma több izben fegyverkezik megfékezésökre . . 27
de Róma gyengülésével merészen betörnek a birodalomba 28
Nevezetesebbek a góthok: eredetök . . . . . u.o.
kissé megállapodnak Ukraniában s bebarangolják az Euxin partjait egész a Bosporusig 31
332 Hermanrich, a keleti góthok hőse, nevezetes hóditásokat tesz 32
Egyidejüleg fölkelnek a frankok, valószinüleg e nevezet alatt több egyesült népek 33
Galienus alatt átkelnek a Rajnán: Aurelian visszaszoritja őket 34
Az alemannok egész Milanóig hatolnak . . . . . u.o.
Aurelian béke-kérésre kényszeriti őket; de megerősödnek annyira, hogy nevöket kiterjesztik valamennyi germánokra 35
Afrikában is a berberek, getulok és mórok nyugtalanítják a római tartományt 37
Ázsiai népek: perzsák, parthusok, örmények . . . 38
Constantin uj alkotmányt ad a birodalomnak, s uj fővárost 39
Konstantinápoly alapitása; miféle indokokból? . . 41
Constantin jelleme 45
törvényei, az elfogadott uj vallás által módositva . . 46
Bünei 48
Családja története: Crispus halála 49

ÉV. VII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Fiainak, Constans, Constantius és Constantinusnak neveltetése, kik csakhamar részt vesznek a birodalom kormányzásában 50
Constantin visszanyomja a birodalom ellenségeit . . 51
Uj arczulata a kereszténységnek 53
A keresztények öröme a nyert béke fölött . . u.o.
Constantin adományozása 54
Az első pápák 55
Eretnekségek: Donatisták, Circumcelliones . . . 57
Arianismus 59
Arius ügyessége s tulajdonai 60
ellene szegül sz. Athanáz 62
Az egyház viszonya a birodalomhoz . . . . . u.o.
Első egyetemes zsinat 63
Fegyelmi szabályok . . . . , . . 64
336 Arius halála 66
A birodalom uj igazgatási rendszere 67
Megszilárdul a monarchia, megszünnek a kiváltságok, ugyszintén a katonák és senatus hatalma . . u.o.
A consulok a fejedelem által választatnak . . . 69
A régi patriciusok helyébe egy uj és fokozatos nemesség lép 70
A praefecti praetorii nagy befolyásu polgári tisztviselőkké lesznek . . . . . u.o.
A birodalom tizenhárom megyére, s ezek ismét száztizenhat tartományra osztatnak fel . . . . . u.o.
A hadszolgálat az adózásnak egy nemévé válik . . 73
A legió szabályoztatik, s az idegen szövetségesek is fölvétetnek a hadseregbe 75
A korona méltósága . . . . . u.o.
Személyi állapotok: fővárosok polgárai, tartományi városok lakói, városokon kivül lakók 77
Az ipar a rabszolgák kezéből a szabadokra megy át . 78
Municipalis szerkezet 80
A tartományok kormányformái egységes egészszé idomittatnak át az egyeduralom alatt 84
A monarchia megszilárdul minden irányban . . . 85
A curiák látszatos jogai 86
Defensores populi 87

ÉV. VII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Törvényes formák 88
Kinvallatás 90
A jogászok fontossága 91
Pénzügy . . . . . u.o.
Az ipar fejlődése szabályozásokkal gátoltatik . . . 95
Róma elszegényedése s a pénz szüke 98
387 Constantin halála után a birodalom három részre osztatik föl 100
A perzsák ellen megújittatik a háboru, de megakasztatik a belzavarok által 101
II. Constantius az egész birodalomnak egyedüli urává lesz 103
Julián származása 104
Constantius szerencsésen folytatja a háborut Sapor perzsa király ellen 106
Azalatt Julian Galliában visszanyomja a frankokat és alemannokat . . . . . u.o.
bátor katona, jó kormányzó 107
visszahivatván Constantius által, lázadást támaszt, s Konstantinápoly ellen indul 109
361 Constantius meghal, pártolója az arianusoknak . . 113
Sz. Athanáz bátorsága . . . . . u.o.
358 Riminii zsinat s Liberius pápa gyöngesége . . . 119
Julian trónra lép; bünei s erényei 121
A régi vallás még nem szünt meg; mindenütt voltak nyomai, de Mithra-cultussal elegy 124
A nap tisztelete s fölavatások 126
Julian vissza akarja állitani a régi vallást, módositásokkal 128
a különböző felekezetek iránt türelemmel viseltetik, hogy ezek annál szabadabban ellenségeskedjenek . . 129
hasztalan iparkodik ecclectismussal a régi vallást reformálni 132
Nyilvánosan gyakorolja a pogány szertartásokat, s egy taurobolionnak veti magát alá 133
pártolja a rhetorokat és sophistákat 135
levelei s panasza a kialudt buzgalom miatt . . . 136
megkisérli Jerusalem fölépitését 140
Daphne-i ünnepélyek 142
Sz. György cappadociai püspök 143
Julián összehasonlitva II. Fridrikkel 144

ÉV. Kr. ut. VII. KÖNYV lap.
Julián mérsékli a byzanti udvar fényüzését 145
hadvezéri dicsőségre vágyván, a birodalmat fenyegető Sapor ellen indul 148
s beveszi Ctesiphont 151
363 de egy ujabb csatában megveretik s meghal . . . 153
Utóda, Jovián, visszavonulást parancsol 154
A bálványozás eltűnik, s a kereszténység visszaállittatik 156
E miatt búsong Libanius . . . . . u.o.
ellenben örvend nazianzi Gergely . . . . . u.o.
Jovian nem üldözi a másként gondolkozókat . . . 158
364 Halála után Valentinián lesz utódává, ki császártársul testverét Valenst veszi maga mellé . . . 160
A két czászár megosztozik a birodalmon . . . 161
Procopius lázadása Konstantinápolyban . . . . u.o.
A magia ellen hozott törvények 162
Valentinián kegyetlenűl uralkodik nyugaton . . . 163
de a vallás dolgában türelmes 165
Valens az arianusok mellett nyilatkozik . . . 166
Uj barbárok törnek be a birodalomba észak és kelet felől u.o.
A hunnok betörése 168
378 A vereségek megkeseritik Valens végnapjait . . . 170
375 Valentinián, már előbb Gratiánnak, most pedig Valensnek is utóda levén 172
379 császártársul a spanyol Theodosiust választja . . . 173
ki uj életet kölcsönöz a hadseregnek és a birodalomnak 174
383 s Gratian halála után uralkodik a gyermek II. Valentiniánnal 177
Theodosius jelleme 178
Antiochiai lázadás és bűntetése 179
Thessalonicai mészárlás 182
Sz. Ambrus szemére veti Theodosiusnak ama kegyetlenséget 183
390 Valentiniant megöli Arbogast 184
s Theodosius egyedüli urává lesz a birodalomnak . . 185
jó törvényei . . . . . u.o.
biztositja a katholicismus diadalát 187
Nevezetesb pogányok erőködnek megmenteni a régi vallást 189
Simmachus . . . . . u.o.
Szentatyák 191

ÉV. Kr. ut. VII. KÖNYV lap.
vitáik különböző álláspontjai 192
Sz. Athanáz 193
Aranyszájú sz. János . . . . . u.o.
Nazianzi sz. Gergely, sz. Vazul 197
Theodosius edictuma az arianusok ellen, melyben legelőször neveztetnek a keresztények katholikusoknak . 201
Második egyetemes zsinat 202
Nyssai sz. Gergely 205
Sz. Jeromos . . . . . u.o.
vitái Rufinussal 208
legfontosabb munkája a Szentkönyvek itészeti értelmezései 210
Bordeauxi sz. Paulin 213
Poitiersi sz. Hilarius . , ... 215
Sz. Ambrus: szembeszáll a pogánysághoz ragaszkodókkal és Simmachussal 219
Tours-i sz. Márton 226
Sz. Ágoston 228
A Szentatyák működése a negyedik században . . 231
A birodalom felosztva Honorius és Arcadius között . 233
Emezt Rufinus vezeti . . . . . u.o.
Honoriust pedig Stilico 234
Stilico viszontagságai . . . . . u.o.
Nabal lázadást támaszt Afrikában 237
Stilico Pollentia mellett megveri a góthokat . . . 241
405 A góth Radagais beüt Olaszországba, de megsemmisittetik 242
Britanniai lázadás 243
A góth Alarik fenyegeti a birodalmat 244
408 Stilico bukása 245
A birodalom akkori állapota 247
Italia elszegényedve és elnéptelenedve 248
Rómában fényűzés és nyomor 251
409 Rómát ostromolja Alarik 256
s megsarczolja 257
Másodszor is ostromolja s kifosztja 258
412 meghal s utodává lesz Athaulf, ki kivonul Italiából . 261
Az illyr Constantius győzelmeket szerez a birodalomnak 263
és tizenegy évig támogatja Honorius gyámoltalanságát . 567
Honorius törvényei . . . . . u.o.
Keleten megmarad a fény és a gyengeség . . . 268

ÉV. Kr. ut.		VII. KÖNYV lap.
	Eutropius herélt gőggel telve vezeti Arcadiust . .	270
399	Eutropius bukása	271
	védelmezi őt aranyszáju sz. János, ki utóbb maga is üldözést szenved	272
408	Arcadius meghal	278
	Antemius és Pulcheria kormányoznak II. Theodosius nevében	279
	ki nőül veszi Eudoxiát	280
	háborut visel a perzsák ellen	281
	hol a keresztények ellen kitört az üldözés . . .	283
	Theodosius a nyugati birodalmat III. Valentiniannak engedi át	284
	Aetius, emennek hadvezére	u.o.
	A vandalok Afrikában	285
	Sz. Ágoston végnapjai	287
439	Genserik elfoglalja Carthagót	288
	Afrika elvesztése éhséget hoz Italiára	289
	A Hunnok, vajjon a jung-nu-któl származnak-e? .	290
	vagy pedig rokonai az avaroknak? . . .	291
	Mesés dolgok, melyeket a hunnoktóli félelem gondolt ki	292
	A hunnok életmódja	293
376	Vándorlásaik, mignem elárasztják a birodalmat . .	u.o.
	Attila. Vadsága; pusztitja Perzsiát . . .	294
	Attilához küldött követség	297
450	II. Theodosius halála	300
	Pulcheria átveszi a kormányt Marcianussal . . .	u.o.
	A nyugati-góthok Galliában településnek meg . . .	301
	Oda betör Attila, megszállja Orleanst, mely csodálatosan megszabadul	303
451	Attila utóbb a chalonsi csatában Aetius által legyőzetik	305
	s ekkor betör Olaszországba. Velencze keletkezése . .	306
	Leo pápa megállapodásra birja Attilát	307
453	Attila halála s övéinek elszéledése	308
	Aetius irigységből meggyilkoltatik	310
	A császárok egymást buktatják	u,o.
455	Genserik megszállja Rómát . . . . . ,	311
	A birodalomba már a barbárok is betörnek . . .	312
	Avitus császár	u.o.
457	Ezt követi Majoriánus; látszólág megalázza magát a tanács előtt	314

ÉV. Kr. ut. VII. KÖNYV lap.
törvényei s intézményei; megöletik 314
A barbár Ricimer császárokat választ 316
476 Ezek sorozata Augustulussal végződik 320
A nyugati birodalom bukásának távoli okai . . . 322
Róma egy óriás község vala, mely a világot átkarolni akarta 323
A köztársaság eltörölte a különböző népeket . . . 324
A császárság megsemmisitette az egyént . . . 325
A hóditások szükségesekké bizonyulnak, de vészthozók . 326
Caesarnak nagyszerű czélja vala megszilárditani a birodalom egységét, de Augustusnak már nem volt hozzá bátorsága 327
A birodalom alkotmány nélküli lévén, önkény uralkodik 328
Constantin tervez egy alkotmányt, de nem lépteti életbe 329
Azalatt az erkölcsiség sülyed 329
A közép osztály megsemmisül, megmaradnak csupán a nagy-gazdagok és a rabszolgák 331
A kincstár napról napra zsarolóbb lesz, s kimeriti pénzforrásait 334
A nemzeti vallás elveszti hitelét, el befolyását . . 335
A kereszténység kezdetben elnyomattatván, az alkotmányba be nem hatolhat . , ... u.o.
de állandóan egyetemes testvériességet hirdetve, rést tört a szűkkörü hazafiságon, mely Róma hatalmát képezte 336
A barbároknak volt erejök 339
frigytársakul vétetvén fel, hozzászoknak a fegyelemhez . 341
megkedvelvén a gazdagságot, azt fegyverrel akarják megszerezni 342
A birodalom bukását késleltette a hunnok betörése s a birodalom felosztása 344
Egyik másik császár megkisérli a szabadsággal uj életre ébreszteni a birodalmat, de az már elvesztette volt minden varázsát 345
Az egyház. A pápák sorozata Damasustól Simpliciusig 346
Választatásuk, birtokaik, elsőségök 348
Eretnekségek. Nestorius 349
431 III. egyetemes zsinat 351
Mária-tisztelet 352
Donatisták . . . . . u.o

ÉV. VII. KÖNYV
Kr. ut. lap

Pelagianusok, Semipelagianusok. A kegyelem kérdése . 353
megvitatva sz. Ágoston által, ki ellenfeleit legyőzi . . 354
Apollinaristák, Eutichianusok 356
451 IV. egyetemes zsinat . . . . . u.o.
Monophysiták, Monotheliták . . . . . u.o.
Politikai Inquisitio az eretnekek ellen 358
A halálbüntetést ellenzik a Szentatyák 359
Megtérések Ázsiában 361
és a germánok között 362
A pogányság maradványai 364
Szerzetesek 365
elterjedésök nyugaton 367
Kanonokok 369
Apáczák 370
Az egyház meggazdagodik . . . . . u.o.
A világiak részt akarnak venni a püspök-választásban . 372
A püspökök hatalma növekedik 374
parochiák jönnek létre . . . . . u.o.
Az egyházi joghatóság hatásköre 378
A püspökök kötelmei . . . . . u.o.
Egyházi itélőszékek 381
A menhely-jog a keresztény templomokra megy át . u.o.
A fegyelem módosittatik s megállapodás történik a keresztségre nézve 382
az Oltári-szentségre nézve 385
a házasságra nézve; az elválás tiltatik 387
Temétési szertartások 389
Temetkezés 391
Szertartások 392
Mise 396
Ünnepek sora 398
Böjtnapok 399
Szentté-avatás 403
A keresztények erkölcsei 404
A világi irodalom még el van terjedve, de hanyatló állapotban 406
A különböző tartományokban létező iskolák . . . 408
A latin nyelv hanyatlik 410
Ékesszólás: panegyristák 412

ÉV. Kr. ut. VII. KÖNYV lap.

A görög nyelv is hanyatlásnak indul 414
Az akkori sophisták: Themistius, Libanius . . . 416
Julianus apostata; iratai 418
Eredeti jellemű s életteljes csak maga a keresztény irodalom 425
Egyházi irók: szent Vazul és nazianzi Gergely . . 427
Gyász szentbeszédek . . . 431
Nyssai Gergely 434
Synesius . . . . . u.o.
Sz. Ephrem 437
Caesareai Eusebius 439
Aranyszáju sz. János 442
Latin szentatyák: sz. Jeromos 445
Sz. Ambrus 447
Lerinsi sz. Vincze 449
Sz. Ágoston . . . . . u.o.
Isten városáról czimü müve az első bölcsészet-történelmi mű 452
Orosius Pál 458
Salvianus 459
A szentatyák irodalmi érdeme 460
A világi költészet hizelgő, majd frivol . . . . . u.o.
Calabriai Smyrneus 462
Regényirók: emesai Heliodor, Longus sophista . . 464
Claudianus 465
Ausonius 470
Prudentius 471
Sz. Prosper és Sidonius Apollinaris 473
A bölcsészet a teosophismusban tévelyeg . . . 477
Történetirók: Sextus Aurelius Victor, Eutropius stb. . 479
Ammianus Marcellinus 481
Egyházi történetirók 482
Földleirás. Tabula peutingeriana 484
Gyüjtő-irók. Macrobius 485
Mathematicusok 487
Hadtudomány 488
Megváltozik a katonai rendszer 490
Vegetius . . . . . u.o.
A gyógytudomány eszelősködik 494

ÉV. VII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A szépmüvészetek szabadabban mozognak, de elvesztették a finomságot 497
A római épitészet a görögtől ivek által kölönbözik, s általában az ivhajlás által 498
A rómaiak önkényűleg használják az oszlopot és a gerendát 499
Diadal-ivek és diadal-oszlopok 500
A művészet ujjászületik a katakombákban 501
honnan kilépve megszerzi a pogány épületeket s átalakitja u.o.
Basilikák 503
Zárszó. Róma bukása az emberiségre nézve haladás . 507
De azért jeles intézményeket hagyott az utókor számára 508
A pogányság legyőzetése után sem szilárdult meg mindjárt a keresztény társadalom 510
A szabadság haladást tőn a szentatyák tanitasai által . 511
Nagyszerű látványt nyujtanak a hitvitázók és térítők . 514
A régi társadalmakban egyetlen elv uralkodott; a maiakban különféle eszmék és érzelmek harczolnak egymás ellen 516
Amazoknak tehát szükségképen veszniök kelle, a maiak ellenben csak ujjá alakulnak 517

Közép-kor.

VIII. KÖNYV
Elmélkedés. E kor elnevezése részrehajló és önkényes 1
Meddig terjed a közép-kor 2
Előadásának nehézségei 3
Nincs egyebünk, amire támaszkodhatunk, durva krónikáknál u.o.
Néha még e jelentéktelen segély is hiányzik . . . 5
Az előitéletek még inkább gátolják e kor kellő méltánylását 6
A classikai irányu irodalom csak a régi századokat bámulta, megvetéssel viseltetvén a közép századok iránt u.o.
A mult századi irók szintén megvetést tanusitanak e kor iránt 7
A vallásellenes érzelmek gyülöltté teszik a catholicismus eme korát 8
A reformatio tudatlanságnak s babonaságnak kiáltotta ki a közép-kor összes müveit és intézményeit . 9

ÉV. VIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A zsarnokok szitották a gyülölséget ama kor ellen, melyben őket a pápák zabolázták . . . . . u.o.
A rendnek, az egyeduralmi rendszernek, a semmit nem tevésnek megszokottsága a közép-korban csak eldurvulást és boldogtalanságot látott 10
Ugyanazért vagy elhanyagoltatott e kor, vagy a közhelyek segélyével iratott le 11
Némelyek mégis komoly tudománynyal és részrehajlatlanul fogtak hozzá a közép-kor történetéhez, mint: Baronius, Muratori, Maffei, Du Cange . . . 13
Machiavelli nem értette meg a közép-kort . . 15
s Robertson roszul értette 16
Montesquieu, Hume, Giannone, Sismondi, Hallam a szenvedély által tévutra vezettettek . . . . . u.o.
Gibbonnak vannak nagy érdemei, de vallástalansága őt nyomorulttá és igazságtalanná teszi . . . 19
Helytelenittetnek a közép-korban tények, melyek bámultatnak a mi korunkban 22
Korunk hajlandó lőn a közép-kor igaszságosabb méltánylására 23
A két század vallástalansága kitört a Forradalomban, mely egészen classikai 24
De ekkor kezdődik egyszersmind a visszahatás s méltánylása annak, ami leromboltatott 25
Ekkor jő divatba a közép-kor 26
de egyuttal tanulmányozzák, hogy több okossággal megitéljék 30
Élve a szabadság jótéteményével bátorkodnak dicsérni azt, mi előbb gyaláztatott 31
Számosaknak a kormánybani részvétele fölismerteti a nép képességét . . . . . u.o.
Az irodalom nem áldozza fel eredetiségét a correctségnek 32
A fatalisticus iskola jónak mond minden dolgot maga idején, mert szükségképeninek véli . . . . u.o.
Az ecclecticus iskola minden tettet igazol . . . 33
A progressista iskola kimutatja, hogy az emberiség tökélyesbült a közép-korban 34
Ezen kor kora a népnek, mely ekkor szabaditotta fel magát 35

ÉV. Kr. ut. VIII. KÖNYV lap.

Ez eszmék következtében a nép barátai komolyan tanulmányozzák a közép-kort 36
Az emberiség haladásának nagyszerű képe ama korban 37
A nép küzdelmei a hübériség ellen: községek, köztársaságok . , ... 40
Miként találta a közép-kor s mint hagyta Európát . 42
Kegyetlensége nem oly nagy mint a régieké . . . 42
s ezt a vallás eszközli 44
A tudományok sem vesztek ki ama korban . . . 46
az irodalom sem, jollehet sok körülmény által gátoltatott 47
A krónikákat vagy olyanok irták, kik maguk is részt vettek az eseményekben, vagy részrehajlatlan és tudós szerzetesek 48
A critica sem hiányzott 49
Mindezek után sem ohajtjuk vissza a közép-kort. Fogyatkozásai 51
Hiszékenysége 52
Legendák s azok hatása a népre , ... 54
Miként készül szerző a közép-kori történetek irásához 55
A világ állása 59
A keleti birodalom nagy kiterjedésű de gyenge . . u.o.
A vandalok Afrikában . . . . . , . . 60
A nyugati góthok, burgundok. britek, frankok Spanyolországban és Galliában 61
Germania : mint változtatták ott lakhelyöket a népek 62
Szláv törzs . . . . . , 63
Finn törzs 64
A keleti birodalom, zsarnoki . . 67
Az udvar fényelgő, a nép elfajult . . . 69
A vallási viszályok elmérgesitik a politikaiakat . . 70
A góth Theodorik Konstantinápolyban hatalomra tesz szert 72
s a császárok felhasználják őt ellenségeik megtörésére 73
és ő felajánlja szolgálatát Olaszország meghóditására 75
491 I. Anastasius védfalat huzat Propontistól Euxinig . 76
518 I. Justin. A vallási viszályok folyvást tartanak . 77
527 Justinián 78
Neje Theodora fajtalan és fondorkodó 79
A zöldek és kékek pártviszályai lázadásban törnek ki 80
Perzsia folytatja a háborút a birodalom ellen . 82
531 Chosroë Nushirvan; nagysága . . 85

ÉV. Kr. ut. VIII. KÖNYV lap.
Afrikában a vandalok uralkodnak Genserich alatt . 87
Justinian hadat indit ellenök . . . . . u.o.
s ugyanott visszaállittatik a kereszténység s a császári joghatóság 89
Belizár diadalmenete 90
Belizár meghóditja a Földközi-tenger szigeteit . . 93
540 Ez gyanut kelt Chosroë Nushirvanban, ki hadat indit a birodalom ellen . . . . . u.o.
leromboltatja Antiochiát, s Justiniánt békére kényszeriti . 94
megujitja a háborut, de legyőzetik 95
559 Belizár küldetik a bolgárok ellen . . . 96
E hadvezér nagysága és gyengesége . 97
regényes viszontagságai . . . . . u.o.
Döghalál . . . 98
565 Justinián halála 99
Ő pártolta az incorruptibilisták tanát , ... 100
az ő uralkodása alatt honosittatik a selyem tenyésztés . 101
A gazdászati, erkölcsi, politikai tények módosulása egymásután megy végbe, de különböző időben . . 102
s maguk után vonják a jog átalakulását . . . u.o.
Rómában már végbe ment az erkölcsi forradalom, s szükség lőn egy uj codexre . . . . u.o.
A római jog változása, megfigyelve a családban . . 103
A formulák helyébe az igazság (justitia) és méltány (aequitas) lép . . . . . u.o.
Nagy jogtudósok 104
A jog forrásai a keleti birodalomban 105
Theodosius törvénykönyvének készitése . . , . 107
bibliographiai viszontagságai 108
Tribonián készíti a codex Justinianeus-t . . . 110
Pandecták, Institutiones, Praelectio repetita, Novellae . 111
Jogtanodák 112
A római törvényhozás áttekintése 113
illetőleg a személyeket (rabszolgák) 114
a családot (nők) . . . . . u.o.
a dolgokat (birtok) 119
az öröködést 120
a szerződéseket 121
a kereseteket . . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. VIII. KÖNYV lap.
Miként alakult át a régi jog . . 124
Justinián törvénykönyvének hiányai . .. 128
érdemei 131
Justiniánt az uralkodásban követi II. Justin . .. 132
578 II. Justint II. Tiberius 134
582 aztán Mauritius . . . . . u.o.
579 **Perzsia**. Chosroë-Nushirvan halála után III. Hormisdas, s ez után Chosroë-Parviz következik . . . 136
ki háborut visel a birodalommal 137
Mauritius háborúi az avarokkal . 138
602 Mauritiust mogbuktatja Phocas . . . 139
610 Phocast pedig Heraclius 140
ki legyőzi a perzsákat s lerontja a Sassanidák dicsőségét 141
486 **A barbárok Olaszországban**. Odóakert legyőzi a góth Theodorik 146
Ennek viszonyai a keleti birodalommal 150
a barbárokkal 151
az olaszokkal 152
Közigazgatása és törvényei . 154
Az ipar Olaszországban 157
Boethius, Theodorik által elitéltetve, meghal . . 161
Theodorik gyenge utódai 163
A görögök hadjárata Olaszország fölszabaditására. Belizár 165
Narses 171
A görögök birják és kormányozzák Olaszországot . . 173
A longobardok 175
568 Alboin betör a félszigetbe 177
Az első longobard királyok költői története. Rosamunda 180
575 Clephis halála után a harmincz herczeg nem akar többé uj királyt választani 181
584 megtámadtatván a frankok és görögök által, Autharist választják meg királynak 183
A longobard ország alkotmánya 184
A longobard jog 185
szokások . . . , ... 187
A longobardok megtérése . . . . . u.o.
A rómaiak fellázadnak a képromboló császárok ellen . 189
A legyőzöttek állapota 192

ÉV. Kr. ut. — VIII. KÖNYV lap.

Fenntartatik a római alkotmány a tengeri városokban s a meg nem hóditott részekben 196
Egyebütt csupán az egyházi képviselőség marad meg . 198
Végbe ment-e és mennyire az összeolvadás a longobardok és olaszok között . 199
Frankok. A Merovingok 201
Gallia akkor hat nemzet közt volt felosztva, u. m. nyugati góthok, britek, burgundok, alemannok, frankok, gallok között 204
Chlodvig kezdi egygyé szilárditni ez eldarabolt államokat, kitépvén a római uralom gyökereit . 205
496 Legyőzi a betört alemannokat, és megtér . . . 207
Ekkor támaszt nyerve a papságban, hatalomban gyarapodik s képviselőjévé lőn a catholicismusnak a barbárok között 209
511 Chlodvig gazdag öröksége fiai közt osztatik fel: a felosztás módja 214
Fiai s unokáinak viszontagságai, s a későbbi felosztások 215
Brunechilda és Fredegunda 218
A frankok gyűlése 223
587 Az andeloti szerződés 225
II. Chlotar alatt ismét egységes leszen Francziaország . 229
Nyugati góthok. Uralkodnak Spanyolországban . u.o.
419 Theodorik királyuk dicséreteit megénekli Sidonius Apollinaris 230
Alarik közzéteszi Breviariumát 233
531 Kihalván az amalok törzse Góthország választó királysággá lőn 234
Leovigild és Hermenegild 235
612 Sisebut király és költő 238
Spanyolország alkotmánya; a zsinatok világi hatalma 239
Angolországot odahagyják a rómaiak . . . 246
449 a szászok elfoglaljak, s megállapittatik az angol-szász heptarchia 247
Arthur király és Merlin 249
Az ország alkotmánya. A bretwaldok 252
Az angol-szászok megtérése 253
A legyőzöttek állapota. A bardok 259
Irhon. Legelső polgárosultsága 261

ÉV. Kr. ut. VIII. KÖNYV lap.

Sz. Columban . . 261
Egyházi jog Angliában . . . 262
Az angol-szász királyok koronázása . 263
A **barbárok** személyes állapota . . 264
Szervezve vannak hadviselésre . u.o.
Heerbann és *Landwehr* . . . . . u.o.
A harczos-társulat megváltoztatja az eredeti alkotmányt . 265
A barbárok nem voltak oly nagy számmal . 266
Miként történtek a barbárok beütései . . . 268
Miként bántak a barbárok a legyőzöttekkel . . . 269
Ezek javait miként osztották ki maguk közt, vagy mily feltételek alatt hagyták meg azokat régi tulajdonosaiknak 271
A győzők javai; különböző természetüek. Allodiumok . 273
Beneficiumok 275
Személyek . 276
Nemesek . 277
Szabadok 279
Bérfizetők . . u.o.
Gyámság 281
Földészek és rabszolgák . . . . . u.o.
A barbárok politikai alkotmánya kivándorlásuk előtt . 286
mely alkotmány a hóditások folytán megváltozik . . 290
A királyok gyarapodnak hatalomban 291
korlátoltatnak nemzeti gyűlések által 292
tőlök függnek a vasallok 293
Fenmaradtak-e a legyőzöttek helyhatóságai . . . 294
Némely barbároknál fenmaradt a személyi törvény . . 296
Meghagyni a római törvényt elitélés volt s nem engedmény 299
Vajjon ezt követték-e a papok 300
Összehasonlitása a barbár kormányoknak némely, a legujabb időkig fenállt kormányokkal . . . , 301
Miként szolgáltattak a barbárok maguk közt igazságot . 308
A kölcsönös kezességről . . . . . u.o.
Többnemű törvényszék létezett, de ezek nem voltak egymásnak alárendelve 309
A perfolyamat nyilvános volt; a tárgyalást a scabinok vitték 310

ÉV. VIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Szokott bizonylatok voltak: az esküttétel, istenitélet és a párbaj 311
Fentartatott e mellett a magánhad joga is 312
Innen veszik eredetöket az egyezkedések . . . 313
A magánhad törvényes határok közé szorittatik a behozott itéleti párbaj által 315
Az istenitéletekről 316
nem hiányzott, ki ezeket kárhoztatta 318
Többféle törvénykönyv volt érvényben. Theodorik *Edictuma* a góthok számára 320
Alarik *Breviariuma* a nyugati góthok számára . . 321
Papiani *Responsum* a burgund-rómaiak számára 322
Sali-frank törvény 323
Ripuari-frank törvény 326
Gombetta törvény 327
A nyugati-góthok uj törvényei. *Fuero-juzgo* . 330
A longobardok törvényei . . . 334
A bajorok és friesek törvényei . 340
Angol-szász törvények . . 341
Szász törvény 342
Mindezen törvényekből részben kivehetők a barbárok szokásai 342
s egyúttal láthatni, hogy a barbárok nem voltak képesek törvénykönyveikben az egyetemesre kiterjeszkedni . u.o.
Jelves szertartásaik 347
Durva erkölcseik 349
Kedvelték a pompát s sokban utánozták a legyőzötteket . 351
Kedvencz mulatságuk volt a vadászat 352
Bajuszt, szakállt, hajzatot különbözőleg ápoltak . . u.o.
Ruházatuk 355
Kereskedelmök 356
A nők tiszteletben részesülnek nálok, de függésben tartatnak u.o.
Menyekzői szertartásaik 359
A barbárok erkölcseire és törvényeire nagy befolyással volt a keresztény vallás 360
A püspökök lassan-lassan tekintélyre tesznek szert, s közbenjárókká lesznek a legyőzöttek és a hóditók között 361
A térítők valódi terjesztői a civilizatiónak . . . 363

ÉV. VIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Sz. Columban és sz. Bonifácz 364
A szerzetes társulatokból számüzetik a származási különbség 368
Az egyház viszonya az államhoz; az egyház mindinkább függetleniti magat 369
A püspökválasztásban befolyást igényelnek a királyok s az egyháziak száma s javaik iránt rendelkezni akarnak 371
A birtokok gyarapodása s a püspökök tulnyomó hatalma belváltozásokat von maga után 374
A szerzetesek azonban kivonják magukat a püspöki joghatóság alól 377
Sz. Benedek uj rendszabályt hoz be . . 378
E rendszabály taglalása, s fontossága . . . 379
Sz. Columbán rendszabálya 383
Nagyszerü eredményei a monachismusnak . . . 385
A vallási mozgalom élén állnak a pápák . . . 388
Ezek sorozata . . . . . , ... 389
Vigilius 392
553 A Három-fejezet kérdése. V. egyetemes zsinat . . u.o.
Növekedik a pápai tekintély Dionysius Exiguus által eszközölt gyüjtemény folytán 396
Nagy-Gergely erélye s hatalma 397
nyilatkozata a pápai tekintélyről 400
müvei 402
az egyházi liturgiába egységet iparkodik behozni . . 405
reformálja az éneket 406
A tudomány a görög birodalomban is hanyatlásnak indul jollehet az a barbároktól illetetlen maradt . . 407
Görög bölcsészek . . . . . u.o.
Szónokok. Chrysologos Péter, Climax János . . . 409
Költők. Történészek: Procopius s a későbbi byzanti történetirók 410
Nyugaton átváltozik a latin nyelv 416
Tökélyesülése. I. korszaka 418
II. korszaka, a köztársaságban 421
III. korszaka, a császárságban 422
IV. korszaka, vas-korszak. Behozott uj szók . . . 423
Az irott nyelven kivül létezett egy köznépi nyelv . . 426
fenmaradtak továbbá a dialectusok és a tartományi nyelvek 427
mindennek nyomai a classikusokban fedezhetök fel . 428

ÉV. Kr. ut. VIII. KÖNYV lap.
s még inkább a feliratokban 429
ekként átváltozott a nyelv, miután a szószék és a tanács elnémult 434
s tulnyomová lőn a népnyelv, mely a mai olaszhoz nagyon hasonlit . . . . . u. o.
Az irodalom Nyugaton csaknem kizárólag a szerzetesek által ápoltatott, azért jellege vallási . . 438
Cassiodor 440
Boethius 442
Ennodius, Maximianus 444
Arator, Fortunatus s mások 446
Avitus 449
Sz. Fulgentius, sz. Caesarius . . . 450
Történészek. Jornandes . . . 451
Sz. Izidor 452
Toursi Gergely . . . 453
Fredegarius 454
A Legendák 455
A tudományok hanyatlanak. A földirat ábrándozik . . 456
Az orvostudomány babonás gyakorlatokra adja magát . 457
A szépmüvészetek létre hoznak egyet mást. Góth épitésmód 458
Byzanti épitészet 461
Kúpok . . . . . u. o.
Szent-Zsófia temploma 462
Ravenna épitészeti emlékei 463
Longobard épitészeti emlékek 464
Mozaik-müvek 466
Az üvegfestészet sem volt kiveszve 467
Festvények is emlittetnek . . . . . u. o.
Zárszó. Történelmi fölfogás e kor szegény adatai nyomán 467
A germán beütések eredményei 468
Egyéb hatalmak megtörtével kiemelkedik az egyházi . 469
De még hiányzik, ki amazok és emennek erőködéseit egy magas czél felé irányzaná 470

ÉV. Kr. ut.		IX. KÖNYV lap.
	Arábia leirása	511
	Történetirói .	u. o.
	Felosztása	514
	Terményei .	516
	A karavánok .	517
	Arab faj, *semi* . .	519
	Beduinok	520
	Arab szokások	521
	neveik	522
	müveltségök	523
	Antar, legnevezetesebb költőjök . .	525
	Kormányzatuk	u. o.
	vallásuk	526
	régi történelmök	527
	Chosroë-Parviz beszélgetése Numannal	532
	Mahomed	537
	megjelenik neki Gábor angyal . . .	539
	Mahomed hirdeti tanát s követőkre talál . .	540
622	Hedsira	543
	Mahomed erőhatalommal kezdi terjeszteni tanát . .	544
	elfoglalja Mekkát	547
632	meghal	559
	jelleme	560
	csodái s égbe utazása	562
	eltakarittatása	565
	A Koran	566
	miként van szerkesztve	u. o.
	irodalmi remekmünek tartatik	569
	A Sunna vagyis hagyomány	570
	A mahomedan tan vázlata. Isten	571
	angyalok	572
	kinyilatkoztatás	u. o.
	sirontúli élet, utolsó itélet	573
	fatalismus	576
	vallás-erkölcsi élet: ima, mosakodás, környülmetélés, alamizsna, böjt, zarándoklás	u. o.
	Szent háború kötelessége	583
	Kormányzat; polgári törvények	584
	Az islamnak nincsenek sem papjai, sem szerzetesei .	585

ÉV. Kr.ut. IX. KÖNYV lap.
mindazáltal behozattak különféle rendszabályok; dervisek és sofik 586
Az islam eretnekségei 587
nagy fontosságra emelkedett a siiták felekezete . . 591
Csekélyek Mahomed érdemei az emberiség iránt . . 592
Vallása mindamellett hihetelen gyorsasággal terjedett el 597
Halála után legott az utód fölött vitáznak; Abu Bekr lőn a győztes 599
ki Syria meghóditására sereget küld 601
634 meghal szegényül s utóda I. Omar lőn 604
644 Omar meggyilkoltatik s következik Otman 605
656 azután Ali, kit sokan egyedüli törvényes örökösnek tartanak 606
Ujabb hóditások, Jerusalem bevétetik 608
Konstantinápoly rémülésbe ejtetik; Perzsia megtámadtatik, s vége szakad a Sassanida uralkodó-háznak . . 611
Amru meghóditja Egyiptomot. A könyvtár állitólagos elégetése 614
Nubia meghódoltatása 619
661 Ali halála után Moaviáhval kezdődik az Ommiahdok uralkodása 619
Moaviah ostrom alá fogja Konstantinápolyt, mely görög tüzzel védelmeztetik 621
680 Utóda Yezid megfékezi a fatimitákat, kik Ali fiai mellett pártoskodtak 622
683 II. Moaviah lemond Abdallah javára, mig Damaskusban Mervan, az Ommiah-család fia, kiáltatik ki . . 623
Abd-el-Malek a kalifaságot ismét az uralkodó személyében egyesiti 624
Cyprusban vereti az első musulman pénzt; meghóditja Afrikát 625
705 I. Valid uralkodása az ommiah-kalifaság legdicsőbb kora 628
Egy század alatt nagy kiterjedést nyer az arab birodalom 630
De az Ommiahdok ellen hadat inditanak Abbas maradékai 631
750 s megsemmisitvén az Ommiah uralkodó-házat magukhoz rántják az uralkodást 632
754 Al-Manzor, Abul Abbas utódja, fényüzést hoz be, melynek az ő utódai is hódolnak . . . . . u.o.
786 Harun al-Rasid pártolja a tudományosságot . . 636
Az akkori irodalom 637

ÉV. Kr. ut. IX. KÖNYV lap.
Az arab bölcseség hasztalan dicsekszik 639
Harun dicsősége 641
megzavartatik belpártoskodás által. Afrikai fölkelés; Barmek-család Perzsiában 642
710 **Spanyolországban** Rodrigo uralkodék, midőn az elégületlenek az arabokat Afrikából behivták . . 644
Ezek Musa vezérlete alatt legyőzik a góthokat . . 645
Ez utóbbiak egy része az asturiai hegyekbe vonul . . 648
s erőre tesznek szert, főleg az arabok meghasonlása folytán 650
756 Spanyolországban Abd el-Ramannal tulnyomóvá lesz az Ommiah-család 652
777 Nagy-Károly hadjárata a Pyrenaeusokban . . 654
A kalifák s az asturiai királyok sorozata . . 655
A benszülöttek állapota . . . 659
A keresztények üldöztetése 660
Görög birodalom. A Heraclidák 662
Heraclius császár leteszi a fegyvert, hogy a theologiai vitákban részt vegyen . . . . . u. o.
641 Utóda lőn Heraclius Constantinus, aztán Heracleon; ezt követte II. Constans 663
ki egy hadjáratot vezetett Olaszország ellen s meghalt Syracusában 664
668 Constantinus Pogonatust nyugtalanitják az eretnekek, a saracenok és a bolgárok 665
összehivatja a VI. egyetemes zsinatot 666
685 II. Justinian alatt ujra roszra fordul a birodalom sorsa . 667
711 ki tronjától megfosztatik, majd visszahelyeztetik, végre megöletik 668
Következik Philippicus Bardanes, kit megvakitanak . 670
713 II. Anastasiust megbuktatja isauriai Leo 671
Isauriai császárok. Miként értette az egyház a képek tiszteletét 672
Leo azt megtiltotta 674
II. Gergely pápa ellene szegül . . . 675
s még inkább III. Gergely . . . . . u. o.
Constantinus Copronymus visszanyomja a birodalom ellenségeit 678
775 IV. Leo, szintén ellensége a képeknek 679
780 Constantinus Porphyrogenitus Irén által vezettetik . . 680

ÉV. IX. KÖNYV
Kr. ut. lap.
797 Irén megbuktatja Constantint s saját neve alatt foglalja el a császári trónt 682
Frankok. A Merovingok elkorcsosodása . . . 683
Minő volt ezek alatt az ország állapota 684
Az udvarnagyok gyarapodnak hatalomban . . . 686
Az öreg Pipin 688
Dagobert királynak ismertetik el Austrasia, Neustria és Burgundia által 689
Sz. Audoenus és sz. Eligius 691
Batilda, II. Chlodvig neje 693
687 Heristali Pipin a testry-i csatában legyőzi a neustriánokat, s ezzel a római Francziaországot magának aláveti . 696
Pipin meghagyja a Merovingokat, s nevökben ő uralkodik 697
715 Utóda lőn Martell Károly 699
ki megfékezi az aquitánokat, leveri a betörő arabokat . 700
ugy tekintik mint Európa s a kereszténység megmentőjét, s keresik szövetségét 704
741 Utódai lőnek Pipin és Carlmann; ez utóbbi szerzetessé lesz 705
Sz. Bonifácz érdemei Germania megtéritésében . . 706
Olaszországban még tart a küzdelem a longobardok és a benszülöttek között 707
A ravennai Exarchatus fennmarad a görög uralom alatt u. o.
A pápák tekintélye növekszik Rómában és mindenütt . 709
625 Honorius pápa; tévedése 710
Márton pápa, üldöztetve Constans császár által . . 711
A császárok eretnekségeikkel nyugtalanitják a pápákat . 712
mialatt a longobardok fenyegetőleg lépnek fel . . 713
A longobard királyok sorozata . . . . . u. o.
726 A képtilalom miatt a rómaiak fölkelnek a császárok ellen 717
A zavart felhasználja a longobard Liutprand, s elfoglalja Ravennát és a Pentapolist 718
731 III. Gergely pápa követséget küld Martell Károlyhoz s segélyét kéri a longobardok ellen 719
Astolf király Róma ellen fordul 721
II. István pápa Francziaországba zarándokol Pipinnél segélyt keresendő 722
752 E hatalmas udvarnagy félretolja a Merovingokat s magát teszi királylyá 723
s II. István pápa által a frankok királyává kenetik . 726

ÉV. Kr. ut. IX. KÖNYV lap.
az egyháznak adományozza az Exarchatust és a Pentapolist . 727
768 meghal; érdemei 734
Utóda Nagy-Károly lőn, miután testvérének fiai az örökségből kizárattak 736
Károly nőül veszi Hermengardát, Dezső longobard király leányát 738
Rómát a nagyravágyók nyugtalanitják s a longobárd király fenyegeti . . . . . u.o.
772 Hadrián pápa Nagy-Károlyhoz fordul segélyért . . 740
ki is csekély vérontással elfoglalja Lombardiát . . 743
774 A Longobard-országnak vége 744
Fölállittatik az olasz királyság 746
Egyéb olasz államok. Velencze 747
rendezi saját kormányát . . . . . u.o.
küzd Nagy-Károly és Pipin ellen 749
Nagy-Károly hadjárata a szászok ellen 752
Fegyveres missiók 754
Nagy-Károly hadjárata az avarok ellen . . . 762
a szlávok ellen 763
a saracenok ellen 765
Aquitania. A baskok 766
778 Roncevalles-i vereség . . . . . u.o.
Nagy-Károly birodalmának kiterjedése 769
799 Nagy-Károly Rómába érkezik III. Leo pápa védelmére . 772
s császárnak megkoronáztatik 773
e szertartásnak nagyszerü következményei . . . 774
A császárság és a pápaság, az Egyház és az állam közti viszony 775
Nagy-Károly kormányzata 779
Udvari méltóságok 780
Közigazgatás 781
Törvényhatóság 782
Eltiltatik a rabszolga-kereskedés . . 784
Az országgyülések átalakulnak . . . 785
Capitularia 788
Személyek állapota 794
Hadügy 797
Pénzügy 798
Közgazdászat 799

ÉV. Kr. ut. IX. KÖNYV lap.

Az Egyház Nagy-Károly idejében 801
Károly nem volt féltékeny az egyház hatalmára . . 802
Biztositja a dézsmát, megszilárditja az egyházi hatóságot u.o.
Alább szállt azonban a papságnál az erkölcsi szigor és fegyelem 804
Reformok 806
Sz. Crodegang létre hozza a kanonokokat . . . 807
Nagy-Károly a papság ujjáalakitásában nagy tevékenységet fejt ki 808
Visszaélések és rendetlenségek voltak Franciaországon kivül is 810
Javitási szabályokat hoznak a zsinatok. Adoptianok . u.o.
Szertartásos és liturgikus könyvek 812
Az *irodalom* a legnyomorúltabb 813
Damascusi sz. János 815
Károly pártolja a tudományt, jóllehet maga irni sem tud 816
Az angolszász Alcuin szervezi az udvari tanodát . . 817
Egyébb nevezetes férfiak Nagy-Károly udvarában . . 822
Elemi tanodák jönek létre 824
Az udvaron kivül terjesztik a tudományt a monostorok . 825
Azon kor irói 827
Controversisták 829
Venerabilis Beda 830
Warnefrid Pál, a longobardok történetének megirója . 831
Eginhard, Nagy-Károly életirója . . . . . u.o
A *szépmüvészetek* nem épen jelentéktelen nyomokat hagytak ránk 832
Nagy-Károly jelleme, méltósága . . 834
Viszonyai Harun al-Rasid-dal . . . 837
Mesés hagyományok Nagy-Károlyról . . 838
Gyermekei 842
Lajost megkoronáztatja 843
814 meghal. Végrendelete 844
China. Negyedik uralkodóház. Shi-uang-ti . . 845
A hires chinai fal . . . . . u.o.
A könyvek megégetése elrendeltetik . 846
Ötödik uralkodóház. Liu-pang . u.o.
Ven-ti erényei 848
Vu-ti rendbe hozza a canonicus könyveket . . . 851
Alatta virágzott a nagy történész Sse-ma-tsian . . u.o.

ÉV. Kr. ut. — IX. KÖNYV lap

825 Hatodik uralkodóház, a keleti Han család . . . 854
Ennek viszonyai a külországokkal 857
Pan-oei-pan, hires irónő 859
A *Buddismus* kezdetét veszi Indiában 861
Elterjed Bucariában és Kashemirben . : . . u.o.
Bevitetik Japánba és Chinába 862
Fo-hian buddista utazása 864
265 Hetedik uralkodóház, Tsin család 866
420 Nyolczadik uralkodóház, Sung család 868
479 Kilenczedik uralkodóház, Tsi család 869
Fan-tsin tudós, nagy ellensége a bonczoknak . . . 870
502 Tizedik uralkodóház, Liang család 871
557 Tizenegyedik uralkodóház, Tsin család 872
589 Tizenkettedik uralkodóház, Sui család . . . . u.o.
Yang-ti, China Sardanapalja 873
618 Tizenharmadik uralkodóház, Tang család . . . 874
Korea Chinából kapja a müveltséget 875
Tai-tsung hires császár 877
635 Alatta hatott be először Chinába a kereszténység . . 881
miről a si-ngan-fui fölirat tanuskodik . . . . u.o.
Külviszonyok . , ... 888
Mértani munkálatok 889
Jeles emberek . . . . . u.o.
Tibet: nem ismer irást a VII. század előtt . . . 891
630 Bevitetik a budda vallás, s jótékonyan hat a tibetiek müvelődésére . . . . . , . 892
A buddisták letelepednek Tibetben. . . . 894
s megalapittatik a buddista hierarchia . . . 895
A dalai-lama Chinától lesz függővé 896
A tibetiek mai életmódja 897
Zárzsó. Kelet elhanyatlása, Nyugat ujjászületése . . 899
Az arab nemzet bámulatot gerjeszt gyors emelkedésével; de zsarnoki uralmával jóllétet nem teremt . . u.o.
A valódi szabadságot, az egész emberiségre átruházva, a kereszténység hozta le a földre 902
A Karolingok hatalmasodása a kereszténység lelki fejének világi hatalmát is meggyarapitja 904
Nem áll, hogy mind az, amit Nagy-Károly tett, az ő halálával elenyészett 906

ÉV. X. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Nem igaz, hogy Nagy-Károlylyal az ő összes intézményei is elenyésztek 1
ha fel is bomlott a központi kormány, fennmaradott a rendszer 2
az általa egységre hozott külön eredetü nemzetek saját nemzetiségökhöz ragaszkodnak 3
Kegyes-Lajos uralkodásának kezdete szép reményekre jogosit 5
felosztja országát fiai között 8
De Bernárd, Olaszhon királya, a császári méltóság után sovárog 9
legyőzetik; s Lajos bünteti Nagy-Károly természetes fiait u.o.
823 Uj házasságából Lajosnak Kopasz-Károly fia születik . 10
Az ujszülött iránt mutatott kedvezés a többi testvérek féltékenységét kelti fel . . . . . u.o.
Harczra kerülvén a sor, Kegyes-Lajos egy zsinatban letétetik 12
de pártolókra találva megküzd ujra ellenségeivel s legyőzi őket 14
A testvérharczban már nemzet harczolt nemzet ellen . 16
A fontenay-i csatában a vitézek virága esett el . . u.o.
843 A verduni szerződésben a testvérek ujra felosztják az országot, s mindegyikök egy részt tart meg Franczia-országból 18
A hübéresek megerősödnek a király gyengesége mellett, s kieszközlik, hogy hübérjavaiktól csak méltó oknál fogva s itélet szerint fosztathatnak meg . . 19
Nagy-Károly birodalma nyilván három országra oszlik: Franczia-, Német- és Olaszországra . . . 21
Kopasz-Károlylyal kezdődik a franczia királyok sora . 22
Ez országot fenyegetik a britek és normannok . . 23
s még inkább a függetlenségre törekvő főurak . . u.o.
Károly tehát kedvez a püspököknek, kik a hanyatló királyok és a szülemlő hübérség között mindinkább nyernek tekintélyben 24
Jeleskedik közöttök Hincmar. Véleményei s hatalma . 24
De a papság sem volt képes megvédeni Franciaországot a betörések ellen 26
875 Kopasz-Károly császárnak koronáztatik 27
s a normannoktól pénzen vásárolja meg a békét . . 28
877 Követi őt az uralkodásban Dadogó-Lajos, gyenge fejedelem u.o.

ÉV. Kr. út. X. KÖNYV lap.

A belzavarok folyvást tartanak, mialatt a hübéresek hatalmasodnak 30
884 Vastag-Károly császár nem képes sem a hübéreseket megfékezni, sem a normannokat visszanyomni . . u.o.
888 Halálával minden oldalról trónkövetelők lépnek fel, s Nagy-Károly birodalma szétbomlik . . . 31
877 A hübéresek a quierzy-i törvényczikkben azt is megnyerik, hogy hübéreiket fiaik- sőt rokonaikra is átruházhassák 33
Azalatt uj beütők pusztitják Európát 34
A **saracenek** bebarangolják a Földközi-tengert és szigeteit u.o.
megerősitik magukat Szent-Móricz monostorában, de kiszorittatnak onnan . . . 36
Miként szereztek harczosokat a saracenek . . . 37
827 A messinai Euphemius boszúja Siciliába behija őket . 38
honnan Olaszországot fenyegetik 40
IV. Leo pápa megerősiti a Tiberen-tuli Rómát . . u.o.
866 Egész Olaszország fölfegyverkezik a saracenek kiüzésére 42
Lajos császár sürgeti a keleti császárt, hogy segélyt nyujtson 43
ez azonban ellenségévé lesz, s Lajos fogságba esik . u.o.
875 A saracenek a viszályt alkalmasnak találják arra nézve, hogy Olaszországban letelepedjenek . . 44
de kiüzetnek, s Pisa folytatja ellenök a háborút . 45
Siciliában azonban fenntartják uralmukat . . 47
Az általok oda bevitt kormányzat. Müemlékek . . 48
A normannok; eredetök 49
Scandinavia leirása 50
A normannok kalandos, harczias, vakmerő, mindent koczkára tevő nép 52
Bekalandozzák a tengereket, s Other körülhajózza az Északfokot 55
861 Felfedezik Islandot s benépesitik . . 56
E sziget keresztényné lesz 57
Scandinavia nyelve és irása. A runok . . 58
Irodalma . . . . . u.o.
A skaldok . . . . . u.o.
Az Edda mythologiája 62
A mondák és a csodálatos iránt különös előszeretetet tanunusitanak a scandinavok 65

ÉV. Kr. ut.		X. KÖNYV lap.
	Islandi szokások	66
	A normannok egy része betör Franciaországba .	69
850?	Megtelepednek a Schelde mellett . . .	71
	a Loire mellett	72
	és a Szajna mellett	73
	s területeket nyernek a gyenge királyoktól . .	74
912	Rollo megszerzi Normandia herczegségét .	u.o.
	A normannok ekként állandó lakosokká lesznek . .	75
	De még inkább azokká lesznek a kereszténységre térésök által	u.o.
	S ekkor alakul a három scandináv ország . .	79
1018	A norvég királyok között jeleskedik sz. Olaf . .	u.o.
	Angolországban az angol-szászok telepedtek volt le .	81
871	s a dánok és normannok betörései ellen megvédi ez országot Nagy-Alfred	84
	Nagy-Alfred gondoskodása az ország jóllétéről; magán élete	86
	Alkotmánya	87
	de az általa előidézett jollét utódai alatt elenyészett .	89
	A püspököknek nagy volt hatalmuk a királyválasztásban	90
1017	Ámbár a dánok Angolországnak csak egy részét foglalták el, Kanut mégis az egész országnak lesz királyává	u.o.
	Nagy-Kanut erényei s alkotmánya	92
1041	III. Eduard visszaállitja az angol-szász intézményeket .	93
1066	de normandi Vilmos ravaszkodik s elfoglalja Angolországot	94
	Sokan Skócziába menekedtek, de Vilmos ezeket is szétveri	98
	A normandi hóditás megállapitja a hübérrendszert Angolországban	99
	A földbirtok uj fölosztást nyer, s egyedül a győzők tulajdonává válik	u.o.
	A legyőzöttek elnyomása	102
	Vilmos halála	103
	Olaszországban is megjelennek a normannok . . .	104
1035	Hautevillei Tancred egész családját küldi oda . .	106
	mely letelepedik Apuliában	107
	Guiscard Robert, erős és ravasz	108
	Roger	110
	Szlávok. Eredetök; három törzsre oszlanak . . .	112
	Szokásaik	116
	Vallásuk	118

ÉV. Kr. ut.		X. KÖNYV lap.
	Lakhelyeik	120
	Megtérésök	123
	Cyrill és Methód a vallással együtt behozzák az alphabetumot	124
	A szlávok és normannok összetalálkoznak *Oroszországban*	126
	Legelső városok és régi szokások Oroszországban . .	u.o.
862	A szlávok meghiják a normann Rurikot . .	128
	ki uralkodó-házat alapit	u.o.
	s megkezdik a háboruskodást a konstantinápolyi császárokkal	129
980	Nagy-Vladimir, kéjencz; a kereszténységre tér .	131
	Ivadékai	133
	Szokások és törvények, melyeket az idegenek hoznak be	134
	Finn faj	137
	A finn nemzettel rokonok a magyarok	139
887	kik legyőzvén a rusznyákokat és oláhokat letelepednek azon országban, mely Magyarországnak neveztetik .	141
	Arnulf császár Németországba hivja őket mint szövetségeseit	142
920	s ők pusztitva járják azt be, valamint Olaszországot is .	u.o.
	s egész Európát; mignem Madarász-Henrik megveri őket	145
	s még inkább Nagy-Otto	146
	Ekkor sátraikat állandó lakhelyekké változtatják, s a keresztény hitre térnek. Sz. István	147
	A barbárok ennyi betörései között a hübéresek nagyobb hatalommal ruháztatnak fel, s megtartván ezután is a király által kezökbe adott fegyvert, a királyi hatalom hanyatlásnak indul	149
	Francziaország sok főur közt vala fölosztva . . .	150
	Ezek, elbizakodva, Nagy-Károly háza kizárásával választanak királyt, tudnillik Eudest	151
898	ki azonban halála óráján Együgyü-Károlyt, Nagy-Károly ivadékát, ajánlja királyul	152
	De a francziák Capet Hugóra, Francziaország herczegére vetik szemeiket	153
987	kit végre királynak megválasztanak, s vele kezdődik a harmadik uralkodóház	154
	Az országnak akkori állapota	156
	Hugo érvényre emeli a semmiből a királyi előjogokat s kiszabaditja a koronát a hübéresek gyámnoksága alól	158
	Hübériség. Neve s természete	u.o.

ÉV. Kr. ut. X. KÖNYV lap.
A hübériség a germán intézményekből vette eredetét . 159
Fejtegettetik, hányféleképen alakult a hübér . . . 161
A hübéresek kötelezettsége nem örökösi, hanem személyi természetü vala 162
utóbb azonban örökössé lesz a hübér 163
s a földbirtokhoz souverain-hatalom járul . . . 165
A hübériség hierarchikus rendszere 166
gyülések és kormányzat . . . 168
igazságszolgáltatás 169
Hogyan éltek a hübéresek váraikban . . 170
A hübéres és ura közti viszony . . 173
A vadászat kiváltsága 175
Hübéresi szeszély 176
A hübéresek közti viszony 181
A törvénykezési rendszer egészen megváltozik . . u.o.
A hübéresek felebbezés helyett fegyverrel döntik el ügyeikeit 182
Innen ered a magánhad és visszatorlás joga . . . 183
A hübéri jog sokáig iratlan maradt s csak szokás szerint gyakoroltatott 184
A hübériség eredményei: gyengiti a királyi hatalmat . 187
a nemesség fontosságát nagyban növeli, ugyannyira, hogy az a köznép irányában egy külön nemzetet képez . 188
a népesedés az urak birtokain gyarapodik . . . 190
A hübéri társadalom tagjai, a személyes méltóságnak a rómaiak alatt annyira elaljasult érzelmét visszanyerik 191
A hübériség érdeme, hogy a jog- és szabadság-nevek fenntartattak 192
Végre a kishübéresek elnyeletnek a nagyok által, s megalakul az Udvar 194
Olaszország szintén, Nagy-Károly után, ennek fiai közt támadt viszályok folytán, aztán az idegen betörések és hübéri felosztások által szét vala szaggatva . 196
Olaszhon akkori állása 197
II. Lajos többször száll alá déli Olaszországba a saracenek kikergetésére 200
Az urak és püspökök magukhoz ragadják a királyválasztás jogát 201
majd nemzeti fejedelmet kérnek, s ekkor versengés támadt a toscanai Adalbert, friauli Berengar és spoletói Guido között 205

ÉV. X. KÖNYV
Kr. ut. lap.
922 Majd az egyik, majd a másik kerekedik felül, s Berengar bebivja a magyarokat 209
Hatalmas nők tartják kezeikben Olaszország sorsát, osztogatva koronákat és tiarákat 210
Általános zürzavar támad, s mindenki orvosszerek után kiáltoz 211
Nagy-Károly birodalmának felosztásakor Németország Német-Lajosnak jutott, s már ekkor a fő nemzetek egymástól megkülönböztetőleg tünnek elé 212
895 Gyenge fiai kezeiben Németország hanyatlik 214
911 I. Konrád 216
919 Madarász-Henrik visszaveri a magyarokat, s betöréseik és a szlávok ellen védvárakat és határgrófságokat állit u.o.
936 Nagy-Otto, az ő fia . 217
Némethon állapotai . . . . . u.o.
Otto jobb létet teremt, gátat vetvén a főurak önkényének bent; az ellenséges beütéseknek künt . . . 221
Meghivatva, Olaszországba indul, azon reménynyel, hogy azt Németországhoz fogja csatolhatni . . . 222
Az olaszoknál hatalmasnak találja a papságot és a városokat 224
Ez elemeket fölhasználja a hübéresek megfékezésére 225
Kedvez a városoknak s kiváltságokkal ruházza fel . . u.o
A tengeri városok már ekkor mint köztársaságok virágzottak 226
Velencze . . . . . u.o.
973 II. és III. Otto többször szállanak alá Olaszországba . 231
1002 III. Otto halála után az olaszok Harduint, Ivrea határgrófját, választják meg királyul . . 233
Ezt megfékezi II. Henrik császár . . u.o.
Henrik szent élete . . . . . u.o.
1024 Sali-Konrád az olasz városok függetlenségét megszoritani szándékozik 234
Aribert, Milano érseke, ellene szegül, s föltalálja a tábori szekeret 235
1037 A császár a roncagliai gyülésből közrebocsátja a hübéri rendeletet, a kisebb nemesség védelmére . . . 236
III. Henrik (az olaszoknál II.) az Investitura-féle viszályba bevonatik 239
Pápák. Nagy-Károly adományozásait Kegyes-Lajos megerősiti, sőt megnöveli . . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. X. KÖNYV lap.

Johanna nőpápa 241
863 Miklós pápa döntőleg határoz Theutberga ügyében, kit II. Lothar, Lotharingia királya, magától el akart taszitani 243
Rothad soissonsi püspök és Hincmar reimsi érsek közti viszály is alkalmat nyujt a pápai hatalom feltüntetésére 245
A világiak beavatkozása a pápaválasztásba botrányokat idéz elő 247
Theodora és Marozia . . . . . u.o.
Nagy-Otto császár közbelép, hogy némi rendet hozzon be 248
Crescentius pápákat választ és tesz le 249
999 Gerbert, német tudós, II. Sylvester név alatt pápává lesz 251
Együttes és simoniacus választások ismétlődnek . . u.o.
Az egyházi javak gyarapodnak, s az egyházi hatóság is tovább terjesztetik 254
A püspökök országnagyokká lesznek . . . . u.o.
sokat javitanak a polgári igazságszolgáltatáson . . 257
behozzák az Istenbékét . . . . . u.o.
az ő hatalmuk nagygyá teszi a pápát a világi ügyekben 258
A pápák eme hatalma a körülményekben és az igazságon (justitia) alapszik . . . . . u.o.
s minden irányban gyakorolják azt . 260
követeket a *latere* küldenek 261
megszoritják a metropoliták hatóságát 262
s e hatalmuk megszilárdul végre az ál-Izidor Decretaleseiáltal 263
Ily nagy tekintélynek lévén birtokában, a pápák, összeütközésbe jönnek a világi hatalommal . . . 265
Az egyház önmaga szabadon választja szolgáit, érdem és képesség szerint . . . . . u.o.
De midőn az egyházi méltóságok gazdagságot és hatalmat is adtak, nagyon kerestettek, s ekkor már hübéresek és királyok beavatkoznak a választásokba . . 266
Vásár üzetvén az egyházi méltóságokkal, a jobbak visszavonulnak 267
Innen a romlottság az Egyházban . . . . . u.o.
a fényüzés és a szemtelen simonia 269
A zsinatok erkölcsi s fegyelmi rendeletek kibocsátásával, a szigorú életü szerzetesek pedig példa s rendszabályok által ügyekeznek az egyházi társadalmat javitani . . 271

ÉV. Kr. ut.		X. KÖNYV lap.
	Cluny, a camaldulensek rendje; a vallumbrosai rend	272
	Komolyabban s határozottaban fogott a javitáshoz Hildebrand	274
	mint a pápák tanácsosa nagy erélyt fejt ki	276
1073	aztán mint pápa, VII. Gergely név alatt, figyelmét az egész világra kiterjeszti	278
	Papi nőtlenség	280
	Milánóban az ágyasság és a simonia volt meggyökerezve	281
	Gergely a milanói egyház papságát is megjavitja	283
	A királyok követelik, hogy a főpapok őtőlük kapják az investiturát méltóságukra, mint birtokosok	u. o.
	Gergely ellenben követeli az Egyház függetlenségét. Az ő elvei	u. o.
	Következésképen igénybe veszi a Szentszék régi felsőbbségét a szigetek és különböző országok fölött	287
	IV. Henrik császár, feslett zsarnok, elkeseriti a szászokat, kik a pápához, mint minden bün és zsarnokság elnyomójához, folyamodnak	288
	Gergely meginti Henriket, ki azonban makacs marad s rútul fenyegetőzik	290
	Nagy volt még akkoriban az egyházi átok hatása	292
1076	Ezzel sujtja Gergely a császárt, s rögtön hadi szózatként fogadják *szent Pétert* a császár alattvalói	297
	Gergely, nem lévén Rómában biztonságban, Canossa várába Mathild grófnőhöz menekül	299
	Innen adja tudtára Henriknek, hogy bünbánó öltönyben jelenjék meg előtte; Henrik megteszi, s föloldoztatik	300
	De alighogy visszatér, megszegi igéreteit s háborúhoz fog	301
1085	Gergely meghal; ezzel megszünt a harcz Henrik és Gergely közt, de nem az általuk képviselt elvek között	303
	Keleti birodalom. Egészen sülyedt	307
867	Macedoniai Vazullal uj urakodóház lép a trónra	312
	Basilici czimü törvénykönyve	u. o.
886	Bölcs-Leo	314
945	VII. Constantin	315
	A byzanti udvar fényüzése	316
	Nicephorus Phocas	318
969	Zimisces János	319
	Zoe és Theodora	321
1057	Komnen Izsák	322

ÉV. Kr. ut.		X. KÖNYV lap.
	IV. Romanus Diogenes az arabok fogságába esik	323
1081	Komnen Elek tudta késleltetni a birodalom bukását	325
	Az eretnekségek sem szüntek még meg ez időszakban a görög birodalomban	326
869	Photius patriarcha előidézi az egyházszakadást	u.o.
	Spanyolországban az arabok uralkodnak	329
	A keresztény országok lassan-lassan megalakulnak	330
	III. Abd el-Raman győzelmei, ki elszakitotta Spanyolországot a bagdadi kalifáktól	332
	Abd el-Raman országának állapota	333
	az ő viszonyai Európával	334
961	II. Al-Hakem	335
	Lara hét fiának története	336
1035	A keresztény királyok közt jeleskedik Nagy-Ferdinand, Castilia és Leon királya	339
	ki alatt virágzott a Cid Campeador	340
	Az **arab birodalom** három imam közt osztatik fel	344
	Hiressé lőn Al-Mamum, bagdadi kalifa	345
	A motazaliak tana	u.o.
	Az arab birodalom hanyatlásának okai	347
	Karmat eretnek	348
	Edris-ház Afrikában	u.o.
	Perzsiában Yakub megalapitja a Soffarok családját	349
	Ez uj uralkodó-ház gyarapodása alábbszállitja az Abbassidák hatalmát	351
	Ellenben a Fatimiták hatalma folyvást növekedik Afrikában és a Földközi-tengeren	352
	A számos uralkodó-házak közől, melyek a kalifaság maradványait felosztották, többeket a *törökök* alapitottak	354
	Ezen nép eredete	355
	Chinától egész a Földközi-tengerig terjeszkednek	u.o.
997	A gaznai Mahmud	360
	beüt Indiába	u.o.
	mely lassan-lassan a musulmanok birtokába esik	362
	Mahmud szövetségre lép Szeldsukkal a Perzsiában uralkodó Samanfiak megfékezése végett	366
	Deselaleddin, a legjelesebb a szeldsukok között. Időszámitása	368
	A bagdadi kalifák pártolják a tudományosságot	369
	de kevés sikerrel	o.u.

ÉV. Kr. ut. X. KÖNYV lap

A musulmanok 370
müvelik az orvostudományt, de babonásan . . 371
Avicenna 373
Averroes 374
Perzsia megőrzi saját történeteit 376
melyekből Firdussi kölcsönzi *Shah-nama* költeményét . 379
E költemény ismertetése . . . . . u. o.
A görögök a régi classikusok összes kincselnek vannak birtokában, és semmi jót nem képesek teremteni . 392
Nyugat ellenben, ha nem is müveli a classicus tanulmányokat, halad az uj müveltség felé az ifjuságnak nyers de életdús erejével 395
A zsinatok mindenfelé iskolákat nyittatnak 396
A papok azonban jobbadán még tudatlanok . . 397
A tudományokat leginkább a szerzetesek őrzik . 398
Némelyek latin verseket irnak . . . . . u. o.
mások ismét történeteket, mint Liutprand és Richerius . 400
Verses történetek . . . . . u. o.
Theodul költő 401
Hroswitha apácza és költő 404
A hittudomány müveltetik s ez által a bölcsészet is . 407
Különféle eretnekségek merülnek fel, melyek kivégeztetésekkel csitittatnak le 408
Gottschalk tévtana a praedestinatio kérdésében . . 409
s Berengáré az Oltári-szentségről 410
Erigena vagy Skot János értekezik az emberi akarat szabadságáról . . . . . u. o.
Dionysius Areopagita müvei, habár hitelességök megtámadtatik, elterjednek Skót János forditásai által . . u. o.
Skót főmüve: *De divisione naturae* 411
Paviai Lanfranc és aostai Anselm, tudósok . . . u. o.
Behozatnak az arab számjelek 412
Arezzói Guido feltalálja a hangjegyeket 414
Nagy-Gergely és sz. Ambrus reformálják az egyházi éneket 415
Az orgona elősegiti a haladást a zenészetben . . 417
A szépmüvészetek kevésbbé müveltettek ugyan, de nem vesztek ki 418
Sok müvet a pápák hoznak létre 419

ÉV. Kr. ut. X. KÖNYV lap.

A milanói Szent-Ambrus-egyház oltárteritője, az akkori müvészetnek jeles emléke 420
Az ezredik év körül igen sok egyház épült . . . 420
A tengeri köztársaságok e tekintetben megszépülnek, s Pisa fölépiti nagyszerü dómját 422
A szerzetesekben az áhitat és jótékonyság szellemén kivül nagy mértékben megvolt a szépnek érzete is: oly szépen választották ki a monostorok fekvését . 425
Zárszó. Miként kelnek ki a Nagy-Károly által elvetett magvak 427
Németország nagygyá növekedik . . . . . u. o.
Külön országokká alakulnak Franczia- és Olaszország . 428
Hasonlóképen megalakulnak a scandinav országok és Angolország 429
Mindenütt tart a küzdelem a királyok és hübéresek között u. o.
S a roszból jó ered 430
Természeti csapások sanyargatták e kort, ugyannyira, hogy a világ végéről terjesztett hir hitelre talált . . u. o.
A szétszaggatott társadalomban csupán az Egyház tartja fenn az egységet 431
Ennek nagysága szükségképen összeütközésbe jő a világi hatalommal 432
Ezen korszak vaskorszaknak neveztetik; mégis e korszakban kiséreltetik meg minden a barbárságbóli kivánszorgásra 433
Mahomed birodalma és a byzanti császárság sokkal roszabb állapotban vannak, mivel zsarnokok . . . 434
De az arabok előnyomulása keletről folyvást fenyegeti Európát, mely kénytelen magát védeni a keresztes hadakkal . . . . . u. o.

XI. KÖNYV

A **keresztes hadak** előzményei . . . 1
Kelet uj betörésekkel fenyegetőzik . , . . u. o.
A vallásosság a közép-kor uralkodó érzelme . . . 2
Az ereklyék kerestetnek és szereztetnek, olykor csalás vagy erőszakkal . . . . . u. o.
megbocsátható buzgalom . . . . . u. o.
Egy-egy ereklye birtokát fontossá teszi az ájtatos zarándokok odacsődülése . . . . . , 4

ÉV. Kr. ut. — XI. KÖNYV lap.

A zarándoklat gyakran bünbánatképen hagyatik meg. A bünbánat példái . . . . . u. o.
Főleg Palaestina felé tódulnak az ájtatos zarándokok . 6
de akadályokat görditenek eléjök a musulman betörések . 7
a nehézségek azonban nem hogy csökkentették volna, hanem inkább növelték a zarándoklási buzgalmat . 8
Amalfi és Genua zarándok-szállásokat állitanak a Szentföldön 10
Hires zarándokok . . . . . , . u. o.
Már II. Sylvester pápa hallatja az első fölhivást egy keresztes háborúra . . ; 15
aztán VII. Gergely, midőn a szeldsuk-törökök törtek be, 16
melengeti a tervet III. Victor . . , . . 17
1093 Amiens-i Péter Jerusalembe zarándokol, s látva ott a keresztények szenvedéseit, visszatér Európába s a Szentföld megszabaditására buzdit 18
és hallgatnak reá . . . . . u. o.
1095 II. Orbán pápa, a clermonti zsinatban, a keresztes hadra buzditó beszédjére „Isten ugy akarja“ kiáltást nyer válaszul 20
Ekkor harczra készülnek, csodákról beszélnek, imádkoznak 23
Péter előre siet nagy sokaság élén, mely útközben éhség és fegyver által vesz el 25
1096 Egy rendezettebb hadjárat indittatik meg vitéz vezérek alatt 26
Komnen Elek, konstantinápolyi császár, a keresztesek közeledtére elrémül, tőlök esküt kiván, s őket nem segiti sőt akadályozza 28
Syria akkoriban több szeldsuk-emirnek volt alávetve . 29
Miután a keresztesek Nicaeát és Antiochiát ostrommal bevették, Jerusalem ostromához készülnek . . 30
1099 Ezt is beveszik, s Gottfriedot jerusalemi királylyá választják 33
A többi keresztény vezérek egy-egy területet elfoglalva külön fejedelemségeket alapitanak maguk részére . 36
Gottfried egy törvénykönyvet szerkesztet, mely *Jerusalemi törvényhatározatok* név alatt ismeretes . . . 37
Ennek rövid ismertetése 38
1100 Gottfried utóda lőn I. Balduin 41
Norvég keresztesek . . . . . u. o.
A jerusalemi királyság állapota 44
1118 II. Balduin, I. Balduinnak utódja, fogságba esik . . 46

ÉV. XI. KÖNYV
Kr. ut. lap.
de váltságdij mellett visszanyervén szabadságát, uj háborút kezd a musulmanok ellen 47
Ezek között hatalmas vala a Hegy Örege az ő assassinjaival 48
A kereszteshadak legéltetőbb eleme a *lovagság* . . 55
A középkori lovagság érzelmeinek a régi müveltségben alig akadunk nyomára 56
Több nyomát találjuk az araboknál és germánoknál . 58
de az nem fejlődhetett ki, csak a kereszténységben . 60
Létezett-e a lovagság valódilag 61
Ez intézmény különbözik az országok szerint . . . 62
Három kora: hősi, női és mesterkélt . . . . . u.o.
Megfelel a hübérrendszernek . . . . . u.o.
A fölserdült mint apród kezdi meg pályáját . . . 63
aztán fegyvernökké lesz . . . . . u.o.
végre lovaggá avattatik 64
A lovagok kötelmei 66
A vallás befolyása 70
Lovag-kalandok 71
fogadalmak 73
A lovag letétetése . . . . . u.o.
A lovagság hanyatlása 75
eredményei 79
fennmaradnak érzelmei a nemességben 82
A lovagságnak a vallási érzelemmel szövetsége létrehozza az egyházi lovagrendeket . . . . . u.o.
Szent János ispotályosai 83
Templariusok . . . . . u.o.
Német lovagok 86
Egyéb rendek 87
A lovagoknak különösen jó fegyverekről kelle gondoskodniok 91
Színek, czimerek, paizsok, jelképek 93
Városok és országok czimerei 97
Heroldok, és czimerkirály 99
Jelszavak 101
Az egyediség kifejezésének szüksége szokásba hozza a vezetékneveket 103
Ezek különböző eredete 104
Czimezések 107
A háborúra előkészitő gyakorlatul szolgálnak a lovagjátékok 109

ÉV. Kr. ut. XI. KÖNYV lap.

Ezek ünnepélyessége 110
Némely mulatságos viadaljátékok . . 113
A nő a tisztelet tárgya leszen 115
minő bánásmódban részesültek a barbároknál . . . 116
A keresztháborúk, a női monostorok, a legendák a nőnem szabaditásának mindannyi eszközei . . . u. o.
A nők tisztelete s a vivás szeretete létre hozza a *Szerelmi tudományt* 118
Az őrültséghez közeljáró szerelmi kalandok . 120
Szerelmi törvényszékek . . . . . u. o.
Szerelmesek törvényczikkei . , ... 121
Egyéb mulatságok voltak a közlakomák 126
és a vadászat 131
Városi játékok 132
Udvari bolondok 136
Egyházi ünnepszokások 137
Titkok 140
Szinjáték; eredete 142
Szintársulatok - 143
Miként keletkezett a szini censura 146
Sorsjáték (lotto) . . . . . u. o.
Kártyajáték 147
Az ünnepélyek- és mulatságoknak diszt és életet kölcsönöztek a troubadourok énekei 150
Költészetök 151
Kalandjaik . . . 153
Énekeik történelmi tárgyai . 155
Olasz troubadourok 160
Mantuai Sordello 161
Nyeglehohóczok 162
Minstrellek 163
Virágjátékok 164
Legendák, novellák, regények 165
1131 II. Balduin halálával lehanyatlik a vitézkedő jerusalemi ország fénye 181
Tulsúlyra jutnak a musulmanok s elfoglalják Edessát . 182
A keleti keresztények jajkiáltásait visszhangoztatja sz. Bernárd . . . . . u. o.
Bernárd jelleme . . . . . u. o.

ÉV. Kr. ut. — XI. KÖNYV lap.

ráveszi VII. Lajos franczia királyt egy keresztes had vezetésére 185
ugyszintén III. Konrád császárt és sok más urat . . 186
1147 Igy indittatott meg a második keresztes hadjárat kevesebb lelkesedéssel de nagyobb katonai renddel . . 187
A keresztesek a konstantinápolyi császár ravasz politikája folytán vereséget szenvednek . . . . . u.o.
megfogyva érkeznek Jerusalembe s szerencsétlenül folytatják vállalatukat 188
A két uralkodó nagy veszteséggel visszatér Európába . 189
E hadjárat rosz kimenetelének okai . . . . . u.o.
A **zsidók** üldözése megujul minden keresztes háború alatt 190
E nép állapota a közép-korban 191
üldöztetésök daczára, kereskedésre adják magukat . . u.o.
majd számüzetnek, majd befogadtatnak szükségből és számitásból 197
a pápák és a zsinatok védelmezik őket 200
Irodalmuk 201
Tudela Benjamin utazása 202
A mai zsidók állapota és száma 203
Legszerencsétlenebbek voltak a bélpoklosok . . . 205
vigasz, melyet a vallástól nyertek . . . . . u.o.
1320 Mig azonban a keresztény szeretet enyhitette e boldogtalanok baját, másfelől kegyetlen babona üldöztetésöket idézte elő 209
Szent tűz . . . . . u.o.
Cagotok 210
Mily állapotban volt a nép a *hübérrendszer* alatt . . u.o.
A rabszolgák sorsa javult a római birodalom bukásával . 211
A telhetetlenség azonban ezután is gyalázatos kereskedést üzött a rabszolgákkal 214
Az Egyház felszabaditásukat akarja . . . . . u.o.
Nagy-Gergely pápa az emberek egyenlőségét hirdeti . u.o.
A hübérrendszer által is jobb sorsra jut a nép és a rabszolga 215
Az al-hübérek szokásba jöttével növekedik a birtokosok száma 216
Az uraknak érdekökben feküdt, hogy vasallusaik jó módban legyenek 217
A hübérur és hübéres között szerződések köttettek, melyek a szolgálattételt meghatározták 218

ÉV. XI. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Az Egyház előmozditani törekszik a legalsóbb néposztály javát 219
Szolgáinak fogadja azokat, kik uraiktól nyomatva szabadságnak tartották az önmaguk által választott lánczokat hordani, vagy kiket szabadlétök éhhalállal fenyegetett . . . . . u.o.
A felszabaditás módja 222
A pápák mindig szivükön viselték a rabszolgák sorsát . 223
A földészek jobb bánásmódban részesültek 225
Városokban a lakosság több függetlenséggel birt . . u.o.
s végre képessé lett szembeszállani a hübéri aristocratiával 256
A **községek** eredetéről különböző vélemények . . 227
Különbség község és köztársaság között 228
Fennmaradtak-e községek a barbárok alatt is? . . 229
Olaszországban sok város nem volt a barbároknak alávetve, a községi intézmények tehát nem semmisittettek meg 230
Más országokban barbár elemek is belevegyültek . . 231
A Karolingok alatt a birtok eldaraboltatik s a politikai testület ekkép végetlen számu tagokra oszlik fel . u.o.
A nagy birtokosok saját hatóságot kezdenek gyakorolni, s azt örökösnek tekintik 232
Mások kiváltságokat szereznek független hatósággal . u.o.
Némely városok is, az alávetettek közöl, a királyhoz ragaszkodnak, vagy egymás közt szövetségre lépnek, s ekként szerzik meg a hóditók jogait . . . u.o.
Ez átmenetre sokat tett a papság . . . . . u.o.
A püspökök birtokaikra, utóbb székvárosukra is kiterjedő sajáthatóság kiváltságát nyerik meg, a városok ekként a grófi hatóság alól felszabadulnak s a püspöki alá kerülnek 234
A vidék a grófok hatósága alatt marad, kik az alhübéresek rovására hatalmasodni törekszenek 237
Az apró hübéreseket védelme alá fogja III. Konrád *hübéri törvénye* . . . . . u.o.
Nagy-Otto, meg akarván törni a főurak és püspökök hatalmát, kedvez a városoknak és községeknek . . u.o.
Némely községek a püspökök és főurak közti harczok alatt keletkeznek 238

ÉV. XI. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A községek követelései a személyes és vagyon-biztonságban összponsulnak . . . . . u.o.
Semmi sem volt kedvezőbb e társadalmi átalakulásra, mint az egyház és császárság közti harcz . . . 240
Ha az ellenpártból neveztetett ki valaki püspökké, a városok nem fogadták be, s magukhoz ragadták a kormányzatot 241
s ekként saját erejök öntudatára jutván, kivonják magukat a grófi hatóság alól . . . . . u.o.
Ez átalakulást elősegitették a keresztes-hadak . . . u.o.
Azon tartományokban, hol a barbár elem egészen fenntartotta magát, a községek létrejöttét a mesterczéhek segitik elő . . . . . u.o.
aztán a *gildák*, mely társulatok utóbb nagy fontosságra emelkedtek . . . . . , 242
Olaszországban sok város ujra felépitette falait a magyarok betörései ellen, s ekként megismerték saját erejöket 244
azonkivül ott az aristocratia nem volt oly hatalmas, mint másutt . . . . . , . . . u.o.
A császár vagy pápa részén való pártoskodás összevegyité az osztályokat, s lehetett jogokat nyerni, vagy erővel szerezni 215
Megtörve lévén a főurak hatalma, a községek a királytól jogaik biztositását kérik. *Községlevelek* . . . 247
Lorris és Laon városok kiváltságlevele 248
Némely községeket maguk a főurak vagy királyok saját birtokaikon alapitottak 250
Olaszországban a községleveleknek alig akadunk némi nyomaira, talán azért, mert ott a községek igen régiek 251
Genua már 958-ik évről mutat föl egy kiváltságlevelet . 252
Ragusaiak . . . . . u.o.
Pisa 1081-ben nyeri IV. Henrik császártól a legtisztességesb engedményeket . . . . . u.o.
Messinának van kiváltságlevele Roger királytól, Luccának IV. Henrik császártól 253
Egyéb városok kiváltságlevelei . . . . . u.o.
Romagna nem volt alávetve a barbároknak. ugyhogy ott a byzanti helyhatóságok formái maradtak fenn . 255

ÉV. Kr. ut. XI. KÖNYV lap.

Nagy-Otto után Romagnában a püspökök a pápának hódolnak, s székvárosaikban a törvényhatóságot ők maguk gyakorolják 256
Sokkal későbben szabaditotta fel magát a vidék . u.o.
A falvak felszabadulását elősegitik a városok . . 257
Némely városok fegyveres erő helyett egyezmények által jutnak kiváltságaik birtokába 258
Szabadokká lévén a községek, belépnek a hübéri társadalomba 259
A községek szervezete 260
A közép-kori községek összehasonlitva a régi helyhatóságokkal 261
A községek részletes fejlődése különböző országokban . 262
A községek hiányai 264
az uralom megosztása, s a jogok összezavarása . u.o.
A községek előnyei . . . 267
A rabszolgák felszabadittatnak . . . 268
mégsem töröltetik el teljesen a rabszolgaság . . . 270
A **Német birodalom** állapota 273
Kezdődik V. Henrik császár és II. Pascal pápa között az *Investitura* miatti viszály 275
1111 Pascal, a béke kedveért, a sutrii egyezmény által oda törekszik, hogy az egyháziak összes világi uralmukról mondjanak le, csakhogy a választás szabad legyen u.o.
de ez csak uj bonyodalom és zavargás forrásává lőn; Henrik Romában erőszakoskodik 276
1115 Mathild, toscanai grófnő, a Szentszéket teszi összes birtokainak örökösévé . . . . . u.o.
s miután ez örökség vegyest hübérjavak és szabadbirtokokból állott, ebből viszály keletkezik a császárral . 277
1118 Pascal elüzetik s székhelyén kivül halálozik meg . . u.o.
1122 II. Calixtus pápa a wormsi egyezményben kivivja az Egyház részére a szabad választást 278
A pápa oda törekszik, hogy az Egyház a szabad választás jogával más országokban is birjon . . . u.o.
1125 V. Henrik császárral kihal a frankoniai ház, mely Németország fölött egy századon át uralkodott . . 280
A négy német nemzet a szász II. Lothárt választja meg Henrik utódául . . . . . u.o.
de a milanóiak őt el nem ismerik, kik már előbb frankoniai Konrádnak meghódoltak . . . 281

ÉV. Kr ut. XI. KÖNYV lap.
úgyszintén a rómaiak az ellenpápával, Anacletussal együtt u.o.
Tulsulyra jutván II. Incze, megkoronázza Lothárt, s neki adományozza Mathild grófnő örökségét mint az Egyház hübérét; ekkép a császár a pápa hübéresévé lett u.o.
1138 Lothar utóda, frankoniai III. Konrád 282
a Waiblingen-házból származván, ellenségére talál a bajor Gvelf-házban; *gvelf* és *ghibellin* nevek eredete . u.o.
Konrád nem ment el Olaszországba a császári korona felvétele végett, s azért ott a községek függetlenségre tesznek szert 283
Milano háborut visel Pavia-, Lodi-, Comó-val . . u.o.
Sz. Bernárd iparkodik a békét helyreállitani . . . 285
A lombard köztársaságok mellett léteztek kiterjedt, a császártól függő területek 286
Toscanában a fűuri jog inkább fennmaradt mint másutt 287
A hatalmas Amalfi a pisaiak által semmivé tétetik . 288
Pisa hatalomban gyarapodik 289
Genua folytonos háborúban lévén a saracenekkel, a fegyverforgatást a kereskedéssel egyaránt gyakorolja . u.o.
s összeütközésbe jő Pisával Corsica birásáért, melyet végre a pápa a pisaiaknak ad hübérbe 290
Nagyobb szerencsével fejleszti hatalmát Velencze . . 291
hatalmasodik Keleten, s háborut indit még a császár ellen is . . . . . u.o
A pápa hatalma magában Romában igen korlátolt; Róma vidéke apró uraktól szinte hemzseg . . . 292
Bresciai Arnold a szó fegyverével ostromolja az egyházi hatalmat . . : . . . . . u.o.
Az ő eszméi alapján egy köztársaság alakul, a császár közvetlen felsőségének teljes elismerésével . . 293
Igy nyilvánul különböző alakban de minden részében Olaszországnak a már kivivott szabadság . . 294
1152 A császári hatalom visszaállitására vállalkozik Barbarossa Fridrik 295
1154 alászállván Olaszországba, a hübéresek segélyével, városokat és községeket tesz semmivé 298
Romában Arnoldot máglyán megégetteti . . . 299
Megkoronáztatik; de a római hidegláz nagy pusztitást tesz seregében 300

ÉV. Kr. ut. XI. KÖNYV lap.
Alig távozott a császár, az elnyomottak felkelnek . . u.o.
1158 Visszatér tehát nagyobb erővel, s rendszabályokat hirdet ki a béke fenntartására 301
S ekkor megtámadja az ellenséges városokat és Milanót, mely egyesség szerint meghódol . . . . u.o.
A roncagliai országgyülésen elhatároztatja Fridrik, hogy a császárt az összes királyi jogok illetik . . 302
s minden városba biztosokat küld, kik podestà nevet viseltek 303
Eltávozván a császár, podestáit elkergetik . . . u.o.
Visszatér tehát s körülveszi Milanót . . . 304
1162 Ez kegyelemre megadja magát, s leromboltatik . . u.o.
A császár aztán félre tesz minden tekintetet a többi városok iránt . . . . . , ... u.o.
1167 A császári biztosok visszaélései hangosabbakká teszik a panaszokat, s létrejő a lombard szövetség . . 305
III. Sándor pápa pártolja a szövetséget, s szintúgy más fejedelmek is, Fridrik ellenesei 306
A császár ismét Olaszországba jő, de eredmény nélkül . u.o.
A szövetségesek védőjök nevéről elnevezett Alessandriát alapitják 307
1174 E város ellen intézett ostrommal a császár ötödik hadjárata marad eredménytelen . . . . . u.o.
1176 Hatodik hadjáratában pedig megveretik Legnanonál . u.o.
Velenczében aztán a pápa és a császár egyességre lépnek 308
1183 és Constanzban béke jő létre a császár és szövetségesek között 310
A császár ismét, most már mint nem ellenség, Olaszországba, jő s szivesen és tisztelettel fogadtatik . 311
Megszerzi fia Henrik részére Sicilia koronáját . u.o.
Sicilia akkori állapota . . . . . u.o.
előnyére volt-e az arab uralom 312
Roger, Gonosz-Vilmos, Jó-Vilmos . . . . . u.o.
Constantia, Jó-Vilmos örököse, egybekel Henrikkel, Barbarossa fiával 315
Barbarossa visszatérvén Németországba, megnyugtatja a főurakat, s előmozditja a müvelődést . . . u.o.
Franczia ország. A Capetek trónraléptével nagy volt még a hübéresek hatalma 319
De a királyok, kedvező körülmények között, tulsúlyra emelkednek a hübéresek fölött 320

ÉV. Kr. ut. — XI KÖNYV lap

Capet Hugo saját terjedelmes birtokait a koronához csatolja u.o.
996 fia II. Robert rendkivül ájtatos fejedelem . . 321
1031 I. Henrik 322
1059 I. Fülöp koronázása . . . . . u.o.
kinek hosszú uralkodása alatt Francziaországot sok csapás éri 323
1108 VI. Lajos módot talál a hatalmas hübéresek megfékezésére 324
kedvez a községeknek . . . . . u.o.
felszabaditja a rabszolgákat 326
királyi tiszteket nevez a pörös ügyek elintézésére . . u.o.
Suger apát, az ő tanácsosa 328
1137 VII. Lajos házasság utján Aquitaniának jut birtokába, de elveszti azt, elüzvén magától nejét, Eleonorát . 329
1180 II. Fülöp August minden elődénél messzebbre terjeszti a királyi hatalmat 330
megszerzi Normandiát és Bretagne-t 331
1214 a bovinesi csatában megveri a főurakat és a császárt . 332
parlamentet alakit 334
gondot fordit az egész ország jóllétére 335
1087 **Angolország**. Hoditó-Vilmos utóda lőn Vörös-Vilmos . 337
ezt követte Beauclere Henrik, mindketten kicsapongók és zsarnokok 338
Mathild, Henriknek életben maradt egyetlen leánya, nőül adatik anjou-i Plantagenet Gottfridhoz . . . 339
1141 s leveretvén a trónkövetelők, Angolhon asszonyának kiáltatik ki 340
de átók alá vettetvén, odahagyja az országot . . . u.o.
Fia, Henrik, Normandia herczege, beüt az angol földre, s hosszu háborút folytat ottan . . . . . u.o.
Királylyá lévén II. Henrik név alatt, föladatául tüzi megalázni a főurakat 341
Az egyházi előjogokat is eltörölni akarja, amiért összeütközésbe jő Becket Tamással . . . . . u.o.
1172 Ennek meggyilkoltatása 347
1174 Henrik megengeszteli a pápát, sok előjogot biztositva a papság részére, s elismerve, hogy az angol koronát a pápától kapja valamint ő, ugy utódai . . . 348
Irhon, fel van osztva apró államokra és clanokra . . 348
egyedül a vallás szolgál ott egyesületi kapcsul . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XI. KÖNYV lap.
Normand fourak elfoglalják a szigetet 349
II. Henrik, fölhasználva az ott egyedül erős hatalmat, az egyházit, mint a vallás védnöke és a pápai rendeletek végrehajtója lép föl, s birtokába veszi a szigetet u.o.
Az ott megtelepedett normandok az ellenszegülés központjává lesznek 350
III. Henrik megkeseriti atyjának, II. Henriknek öreg napjait 351
1186 Mindketten elhalnak, s a trónon követi őket Oroszlánszivü-Richárd 353
ki részt veszen a keresztes háborúban 354
távollétét felhasználja öcsese, Földnélküli János, a korona elfoglalására . . . . . u.o.
1199 visszatérvén Richard, ellenségeit iparkodik megfékezni, de meghalálozik 355
Harmadik keresztes háború. Nureddin, aleppói atabég, nagy erővel fenyegeti a jerusalemi királyságot . . 356
1173 Ennek halálával rettenetessé lesz Saladin . . . 358
1187 A keresztény ország bomlásnak indul, s végre Jerusalemet elfoglalja Saladin 359
III. Orbán pápa emiatt meghal szivfájdalmában, VIII. Gergely pedig uj keresztes háborura buzdit . . 361
1189 Oroszlánszivü-Richard, Fülöp August és Barbarossa Fridrik keresztet ragadnak . . . . . u.o.
1190 Fridrik meghal Ciliciában, s övéi elszóródnak . 362
Richard Sicilfában vesztegel 364
megérkezvén a Szentföldre St. Jean d'Acre-t fogja ostrom alá, mely be is vétetik a keresztesek által . . 365
kik folyton czivakodnak egymás között, amiért Fülöp August hazatér 366
1192 Richard megkezdi regényes hősi tetteinek azon sorát, mely neki *Oroszlánszivü* melléknevet szerze . . 367
Visszautaztában az ausztriai herczeg által elfogatik s Dürrenstein várába záratik 368
Ezen keresztes hadjáratban nem a vakbuzgóság hanem a lovagság érzelmei játszanak szerepet . . . u.o.
1193 Saladin jelleme és halála 369
Saladin utódainak viszálkodását nem tudták hasznukra forditani a keresztények 370
Az *egyetemek* képviselői az akkori tudományosságnak . u.o.

ÉV. Kr. ut. — XI. KÖNYV lap.

A salernói, bolognai, parizsi tanoda eredete . . 371
a két utóbbinak különböző rendszere . 372
A bolognainak története . u.o.
Egyéb tanodák Olaszországban 375
A párizsi egyetem . 376
kiváltságai, dicsősége, bajai . . . 377
A *római jogtudomány* még nem veszett ki . 381
1135 A *Pandecták* egyetlen példánya felfödöztetik . . . u.o.
Irnerius, Bulgarus, Martinus, Jacopo, Hugo, jogtanárok . 382
Egyéb jogtudósok: a jogtudomány diadalhelye mindig Olaszország vala . . . . . u.o.
Azzo . . . u.o.
Accursius, Dino 384
Jogértelmezők; tanmódszerek . . 386
Bartolo, Baldo . . . . . u.o.
Egyház jog; teljes rendszerét adja Gratian *Decretum* czimü müve 387
Az egyházi jog mind a törvényhozás, mind a köz-nép sorsának nagy javitását eszközli 389
A római jog szintén javitott a törvényhozáson . 392
Scholastica. Boethius, az első keresztény bölcsész . 393
Skót János Erigena . . 394
Lanfranc, aostai sz. Anselm . . . 395
Anselm okoskodik az Isten létéről . . u.o.
s az *én* létezéséről, megelőzvén Cartesiust . . . 398
Az egyetemesség kérdése: mindennek a dolgok természetében van-e alapja (realismus), avagy csak szellemünknek saját használatára teremtett saját képzete az (nominalismus)? 399
Roscelin a nominalismust a Szentháromság kérdése körül egész az eretnekségig viszi 400
Abailard szintén a nominalismust védelmezi . . 402
Sz. Bernárd ellenben sikra száll e tan ellen . . . 406
Petrus Lombardus *Liber sententiarum*-jában összegyüjti a Szentatyáknak a hitelvek körüli nyilatkozatait . 407
A keresztes hadak alatt megismerkedik a scholastica az arab bölcsészekkel 408
Emezek két iskolája: észvédi és szemlélődő . . . 409
nagyon el volt terjedve közöttök a materialismus . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XI. KÖNYV lap.
Avicenna, Al-Gazel, Averroe . . . . . u.o.
A musulman hittudósok mindig ellenségei voltak a bölcsészeknek 410
Maimonides Mózes 411
A scholastica hibái. A logica-vali visszaélés . . . 412
Az Egyház nem nyomja el, hanem vezetni akarja a szellemi mozgalmat 416
Salisbury János . . . . . u.o.
Albertus Magnus 418
Aquinói sz. Tamás . . , . 419
politikája 422
tanitványai ellen fellépnek a skót Duns János hivei . 425
Titokvédő iskola (mysticusok) 426
Sz. Bonaventura 427
Charlier de Gerson 430
Lullus Rajmund 431
A scholastica érdemei . . . . . , 435
Természeti tudományok. Orvostudomány . . . 436
Salernumi tanoda . . . . . u.o.
Egyéb orvostanodák 438
Babonás gyógyitások 439
Legkitünőbb orvosok és sebészek voltak a héberek. Abenzoar, sevillai héber 441
Tulsúlyra emelkednek a titkos tudományok . . . u.o.
Csillagjóslás, horoscop 442
A csillagjóslás régisége 443
Guido Bonattus, Pietro d'Abano, Cecco d'Ascoli, csillagjósok 445
Mások megtámadják e tévelyeket 448
Kabbala 449
Magia . . . . . u.o.
Kincstalálás mestersége 450
Aranycsinálás mestersége (Alchymia) 451
módszerei 452
mindezen tévelyek számos fölfedezésre vezettek . . 457
Baco Roger föleleveniti a tapasztalati tudományokat . 458
Mennyiségtan 462
1202 A pisai Fibonacci elterjeszti az arab számok használatát u.o.
A *földleirás* nyert a keresztes hadak által . . . 464

ÉV. Kr. ut. XI. KÖNYV lap.
Nyelv. A latin romlott 465
minden nemzetbeli a maga nyelvét latinositni törekszik . 466
Behozatik a latin Európa nyelveit jellemző, segédigék és nemszócskák használata 470
Az északiak kevés szót hoztak be az olasznyelvbe . . 471
több szó maradt föl a régi nyelvjárásból, mely túl élte a római uralmat 472
A régi olasz köznyelv emlékei . . . . . u.o.
A megállapult nemzetek saját nyelvöket fejlesztik . . 473
Az uj-latin nyelvek közöl legelőször a provence-i nyelv állapodik meg 474
A franczia nyelv érlelődése . . . u.o.
spanyol és portugal nyelv 477
oláh és román vagy grison (graubündten-i) nyelv . . 479
Az olasz nyelv csak későn kezdett iratni Olaszországban, de azért létezett . . . . . u.o.
Vajjon az olasz nyelvjárások régiek-e? 482
A birodalomba berontott népségek legrégibb nyelve a teuton nyelv 483
irott emlékei és elágazása 484
Angol nyelv 486
Uj görög és a szkip nyelv 487
Szláv nyelv 489
Celta nyelvek 490
Finn nyelvek 491
Az alphabet 492
A mai nyelvek összehasonlitva . . . . . u.o.

XII. KÖNYV
Az olasz köztársaságok, miként voltak szervezve . 1
A császár felsősége 2
kevésbbé szilárd, jóllehet a constanzi egyezményben a királyi jogok biztosittattak . . . . . u.o.
Gyülések, tanácsok, consulok 4
Podesták 6
Előgondos rendszabályok a podesta hatalma korlátolására 7
Választások: mesterkéltek és bonyodalmasak Velenczében és Luccában 10

ÉV. Kr. ut.		XII. KÖNYV lap.
	Törvények és statutumok	12
	Igazságszolgáltatás .	13
	Pénzügy, adók . .	16
	Pénzverés . . .	17
	Országisme . . .	19
	Nemesség és köznép	u.o.
	Földészek	20
	A hübéresek növelik birtokaikat s a császárral egyesülnek a községek ellen	21
	Némely családok gyarapodnak, mások hanyatlanak .	22
	A köznépnek a nemesek elleni küzdelme onnan ered, hogy nem vivatott még ki a teljes függetlenség . .	u.o.
	Némely városokban a kereskedók tulsulyra vergődnek, ugyannyira, hogy a nemeseket kizárják . .	24
	Az elnyomottak társulatokba egyesülnek . . .	25
	A guelf és ghibellin pártok eredete; vezéreszméik .	26
	Polgárviszályok, belháborúk	29
	Kiegyezkedések, létrehozva szerzetesek által .	31
	A belharczok következményei súlyosak .	34
	Mindazáltal a köztársaságok fölvirágzanak	39
	ezek gazdagsága és nagysága . . .	u.o.
	Az egyéni élet fejlődésnek indul	40
	Lendületet nyer a müveszet, földmüvelés, ipar és kereskedés	u.o.
	A **német birodalom** állapota	43
	Alkotmánya	44
	A városi községek gyarapodnak Németországban	46
	VI. Henrik császár Siciliát koronájához csatolja . .	48
1190	Ellene szegül Tancred	u.o.
	Henrik két izben jelent meg Olaszországban Tancred és a községek megfékezésére	u.o.
	Kegyetlenkedései	50
1195	A lombardok megujitják szövetségöket a császár követelései ellenében . , ...	51
1197	A császár nagyravágyó tervei közepett meghal . .	u.o.
	Pápák. III. Sándor, hős hazafi és vallásos . . .	52
	III. Incze: nagysága	53
	A Szentszék a jogot védelmezi mindenütt . .	54
	Incze megtöri Rómában a császár hatalmát . . .	57
1198	s II. Fridriknek gyámja lesz	58

ÉV. Kr. ut.		XII. KÖNYV lap.
	A guelfek Németországban császárnak kiáltják ki IV. Ottót	u.o.
	ki elismeri a pápa főuraságát	59
	A császárok viszálkodása alatt az olasz köztársaságok kifejlesztik alkotmányaikat	60
	egyszersmind némely családok nagy hatalomra emelkednek s egymás ellen küzdenek	u.o.
	A Sváb-ház ellenei ünnepélyesen fogadják Ottót . .	61
1210	de, miután követelésekkel lépett föl, a pápa őt egyházi átokkal sujtja	u.o.
	s ellenében II. Fridriket lépteti fel, ki végre egyedül marad császárnak	u.o.
	III. Incze egy uj keresztes háborúra buzdit . . .	62
	ezt hirdeti a neuillyi Folco	63
1198	Francziaország követei Velenczét hivják segélyül .	64
1118	Görög birodalom. A Komnenek	66
1185	Az Angelos-család. IV. Elek . . .	68
1204	Murzuflos herczeg	72
	A keresztesek megtámadják Konstantinápolyt s beveszik .	u.o.
	Letétetvén a trónkövetelök, császárnak Balduin választatik meg	73
	s a birodalom hübérileg fölosztatik . . .	74
	E hóditásból legtöbb hasznot huz Velencze . .	75
	A palaestinai tartományok azalatt sokat szenvedtek	77
	Gyermekek keresztes hadjárata	78
	III. Incze hasztalan buzdit egy ujabb keresztes hadjáratra	u.o.
1216	mi utódjának, III. Honoriusnak sikerül	79
	A keresztények folytonos szerencsétlenségei . . .	80
	II. Fridrik húzza-halasztja az igért keresztes hadjáratot, amiért egyházi átokkal sujtatik . . .	81
1228	elvégre megindul . . . . . , .	82
	Ugy látszik, a konstantinápolyi birodalom és a keresztény országok keleten el fognak enyészni . . .	83
	Szőrszálhasogató *Eretnekségek* keletről nyugatra csapnak át	85
	Valdensek, patarinok, katharok	86
	ez utóbbiak legerősebben Languedocban telepedtek meg .	89
	Tanaik	90
	Az eretnek-felekezetek legfőbb törekvése megszakasztani az egyház külegységét	97

ÉV. XII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A meglazult erkölcsök helyrehozására uj szerzetes rendek alapittatnak 99
Karthausiak, Cisterciek, premontreiek . . . . u.o.
Humiliatusok, trinitariusok, serviták 100
Assisii sz. Ferencz 101
szerzetes rendének elterjedése 104
Sz. Domonkos alapitja a Hitszonokok rendét . . . 107
A ferenczesek és domonkosiak csodálatot gerjesztettek s a kor legnagyobb férfiainak rokonszenvét megnyerték 108
Paduai sz. Antal 110
Tertiariusok 112
A domonkosiakra bizatik az inquisitio Spanyolországban u.o.
A római császárok hajdan rendeleteket bocsátottak ki az eretnekek ellen 113
A római jog tanulmánya felélesztésével a fenyegető rendeletek és határozatok az eretnekek ellen szintén megujultak 114
De azért az eretnekek ki nem irtattak, sőt Languedocban mindinkább gyarapodtak 116
A toulouse-i grófok bünei . . . . . u.o.
Az északi Francziaország mindig gyülölte a délit, s most az ellenségeskedés háborúban tör ki a vallás ürügye alatt . . . . . , . 118
1209 Az albigensek elleni kereszthábor ú. Monfort Simon . u.o.
E háború iszonyai 119
1213 III. Incze roszul értesittetve leteszi Rajmundot . . 122
1230 ekkor az eretnekek nyomozására felállittatik a szent-inquisitio itélőszéke 125
Ennek összehasonlitása a mai rendőrséggel . . . 127
Az egyház soha sem helyeselte ez intézményt; a királyok ellenben eszközül használják 128
Északon is elterjed ez intézmény 130
Eretnekek Olaszországban 131
Péter vértanu . . . . . u.o.
Némelyek imákkal és példával lépnek fel az eretnekek ellen 132
Mária tisztelete terjed 133
A pápák, mindenütt győztesek, nagy hatalomra emelkednek 134
A pápák igényei III. Incze által fejtegetve . . . 135

ÉV. Kr. ut. XII. KÖNYV lap.
A császárok igényei sem voltak kisebbek . . . . u.o.
Innen a küzdelem az egyházi és világi hatalom között . 136
1218 II. Fridrik. Olaszhon akkori állapota . . . . . u.o.
Siciliában megszilárdul a királyi tekintély; intézmények 137
Petrus de Vinea, Fridrik titkára 140
Fridrik, ellenségeskedésbe jövén a guelfekkel, a köztársaságokat alávetni szándékozik 141
1226 Ezek megujitják a lombard szövetséget . . . . . u.o.
1227 III. Honorius pápa, a keresztes háború ügyével foglalkodván, békét eszközöl 142
Utódja IX. Gergely kötelezi Fridriket az igért keresztes hadjáratra . . . . . u.o.
felszólalása sikertelen maradván Fridriket egyházi átokkal sujtja . . . . . u.o.
1233 s miután föloldozta, ki akarja békiteni a lombardokkal . 143
Henrik, Fridrik fia, fellázad atyja ellen, kitől legyőzetik s ünnepélyesen letétetik 144
Fridrik Olaszországban az urak támaszát keresi. Romanói Etzelin 146
1237 Megveri a milanóiakat Cortenova mellett . . . . u.o.
a Szentszék iránt, ha nem is mutatta mindig, engesztelhetetlen maradt . . . . . o.u.
a zsinatra menő főpapoknak rabló módra utjokat állja, a bibornokokat pedig fogságra hurczoltatja . . 149
1243 IV. Incze, uj pápa, folytatja a háborút Fridrik ellen . u.o.
1245 A lyoni egyetemes zsinat Fridrik ellen kihirdeti az egyházi átkot 150
mire az elégületlenség nyilt felkelésekben tör ki Fridrik ellen u.o.
ki gyanakodóvá lévén kegyetlenkedék s Petrus de Vineát levelei iróját is megfosztatja szemeitől . . . 151
1250 Fridrik halála, jelleme és politikája 153
Hosszú időközi kormány (interregnum) 154
A császári korona majd kerestetik, majd visszautasittatik 155
1254 Konradinnak, svábföldi Konrád utódjának rovására Manfred megszerzi magának a királyságot . . . 157
s háborut kezd a pápával, ki Anjou Károlyt szólitja fel Nápoly elfoglalására . . . . . u.o.
1266 A Beneventum melletti csatában Manfred megöletik, s Károly uralkodóvá lesz 159

ÉV. Kr. ut. XII. KÖNYV. lap.

Etzelin is, a lombard ghibellinek feje, elvesz . . 160
1268 Konradin, Nápolyba érkezvén, hogy a királyságot birtokába vegye s a ghibellin pártot megujitsa, elfogatik s a Carmine terén lefejeztetik 161
Habsburgi Rudolf, császárnak megválasztatván, elismeri a pápa fejedelmi hatalmát 163
Az Egyház tehát mint győztes lép ki a hosszú küzdelemből, de ugyanakkor kezd hanyatlani . . . 165
Az adómentesség, melyet az egyházi javak élveztek, szűkebb korlátok közé szorittatik . . . . . u.o.
A világi törvényhatóságtól mentesség is megszorittatik . 166
A fegyelem alábbszáll . . . . . u.o.
Az interregnum alatt Olaszhon minden állama saját alkotmánya kifejtésén dolgozik . . . 168
Némely régi urak megtartották uralmukat . . u.o.
Savoyai ház 169
Némely házakat maga a nép emelt föl 170
Némelyek ismét különféle úton módon jőnek létre . . 171
Zsarnokok 172
Milano. A Torre család nép- és gvelf-párti . . . 173
Romagnában, Habsburgi Rudolfnak császárrá választatása megszilárditja a pápák világi hatalmát, a nélkül hogy megszoritaná a községi kormányokat . . 175
Toscana, kihalván Mathildban a határgrófok, községi kormányszervezetet vesz fel. Florencz megtöri a szomszédos urak hatalmát 176
Itt is működik a gvelf és ghibellin párt . . 177
1260 Montapertii csata 178
A győztes ghibellinek elhatározzák Florencz lerontását . u.o.
A pártok felváltva egymás fölé kerekednek . . . u.o.
1289 A Campaldino mezején győztes gvelfek . . . 180
két pártra oszolnak, fehérek és feketék pártjára . . u.o.
A ghibellinek élén áll Pisa; viszálya Genuával . . 182
1284 A Meloria mellett vivott tengeri csata tönkre teszi a pisaiakat . . . . . u.o.
kiknél most zsarnokul tolja fel magát Ugolino, Gherardesca grófja, de megöletik . . . 183
Pisa elveszti Elbát és Corsicát . . u.o.
Genuát ugyanazon pártok nyugtalanitják . . . u.o.

ÉV. XII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1257 Boccanegra, népvezér 184
Genua tengeren-túli gyarmatai . . . . . u.o.
Velencze: tovább fejleszti alkotmányát 185
az egyes szigetek tribunjait guastaldokká szállitja alá . 187
Keleten szerzett birtokai . . . . . u.o.
lendületet adnak az aristocratiának 188
melynek sikerül bezárni a nagy-tanácsot, azaz kizárni abból minden nem-nemest 187
1310 A lázadások meggátlására a *Tizek* rettenetes tanácsa állittatik fel 190
A doge, előbb a köztársaság elnöke, most kevesek képviselőjévé lesz, s hatalma mindinkább szükebb korlátok közé szorittatik 191
A féltékeny ellenőrködés a nemesek irányában fenntartotta a belbékét 192
Velencze külhóditásai féltékenynyé teszik Genuát és Pisát 193
1293 Curzolánál a genuaiak megverik a velenczei flottát. Örök béke köttetik . . . . . u.o.
Olasz erkölcsök és szokások . . . 194
Városi élet . . . . . u.o.
Durvaság nagy költségekkel 195
Florencz szokásai 197
Francziaország. Még különféle nemzetiségek közt van felosztva 201
Fülöp August az általa támogatott albigensek elleni háboruban aláveti egész déli Francziaországot . . 202
1223 s jól megszilárdult országot hagy utódjára, VIII. Lajosra . u.o.
Ez elfoglalja a franczia földön lévő angol birtokokat, csupán Bordeaux-t és Guascogne-t hagyva az angolok kezében 203
Halála után, a kormányzóságot castiliai Blanka veszi át, ki azon van, hogy fiának, IX. Lajosnak valamint tronját megszilárditsa, ugy ártatlanságát megőrizze u.o.
Lajos szentségének jelleme 204
Intézkedései, melyekkel a főurak törvényhatóságát korlátolta 207
továbbá az itéleti párbajt és a magánhadakat . . 209
Közzéteszi a *Francziaországi határozmányokat*. Ezek szelleme 210
a parlamentnek uj alakot ad 213

ÉV. Kr. ut. XII. KÖNYV lap.
sanctio pragmaticája 215
szeretet-müvei és áhitatossága 216
lelkiismeretességből több területet enged át Angolországnak 218
Az egyedurságot Francziaországban politikai tekintetben ő állapitotta meg valóban 219
Uj beütések: Tatárok és *mongolok* . . u.o.
Ez utóbbiak eredete . . . 220
Szokásaik 221
Mesés régi történetök 223
Dsengiszkán hatalmas uralkodójukká lesz . . . 224
1218 több hadjárata után elhatározza megtámadni Aladin Mohammedet, Perzsia meghóditóját 225
s elfoglalja Samarkandát, Karizmot, Balkot, Nisaburt stb. 227
A mongolok borzasztó pusztitásai. Behatnak India szivébe is 230
Dsengiszkán nagyszerü birodalma fővárosául Karakorumot nyilvánitja 231
1227 Halála, jelleme, törvénykönyve . . . u.o.
Viszály üt ki fiai között 233
Oktai, császárnak választatván, atyja hóditásainak bevégzésére seregeket küld Perzsiába és Bulgariába . u.o.
1234 Ő maga elfoglalja Chinát, hol véget vet a Kin uralkodóháznak u.o.
Zagatainak, Oktai fivérének ivadékai uralkodnak Transoxianában és Turkestanban egész Tamerlánig . . 234
Kublai bevégzi China meghóditását, hol utódai Yuan vagy Yen uralkodóháznak neveztetnek 236
Kublai udvarának leirása . . . . . u.o.
A nagy birodalom négy részre felosztatik, s megszünik Isten ostora lenni 237
A roppant birodalom távol részei között a közlekedés álladalmi posták felállitása által könnyittetik . . 238
Pénzjegyek jönnek forgalomba . . . . . u.o.
China. Az öt *kis uralkodó-ház* . . . 239
914 Tizenkilenczedik uralkodó-ház, Sung család . . . u.o.
Sse-ma-kuang, nagy államférfiu 242
Dsengiszkán, Öktai és Kublai betörései 244
1280 Kublai uj uralkodó-házat, Yuan családét, alapitja . . 246
mely Pekingben (Cambalu) tartja székhelyét. Ennek leirása Marco Polo által . . . u.o.
Marco Polo utazása 247

ÉV. Kr. ut. XII. KÖNYV lap.
Kublai utódai 250
Uen-tsung, udvarába hija a nagy lámát . . . u.o.
1333 Shun-ti az utolsó mongol, ki China fölött uralkodott . 251
A Yuan uralkodó-ház vége . . . . . u.o.
A mongolok maradványaiból két nép alakul: a kalkaszok és kalmukok 254
China két századon át ismeretlen marad Európa előtt 255
Azalatt Perzsiában a mongolok folytatják pusztitásaikat . u.o.
1242 megtámadják a rumeliai Szeldsukidákat 256
1257 Hulagu kiirtja a libanoni assassinokat (hashishiek) u.o.
A kalifaság véget ér Bagdad lerontásával . . . 257
A dsengiszkanfi Hulagu roppant birodalma. Nassireddin az ő tanácsosa . 259
1260 Hulagu megtámadja Syriát 260
Kelet gyönyörélvei elpuhitják a Dsengiszkanfiakat . 261
Kassan, tanult fejedelem, Ali hiveit pártolja . . . u.o.
A rettenetes mongolok rémületbe ejtik a keresztényeket . 264
elfoglalják Georgiát, Oroszországot, Armeniát . . u.o.
1240 Batu rohanó árként vonul Németország felé . . . 265
Magyarország védfalul szolgál Európának és a müveltségnek 266
1245 A syriai keresztények az őket elnyomó musulmanok ellen a mongolokat hiják segélyül 268
IV. Incze pápa azon gondolatra jő, hogy a mongolokat megtériti . . . . . u.o.
Szerzetesek küldetnek Bashu táborába: miként fogadtatnak 269
1247 A nagy kán rendeletet küld IX. Lajosnak, hogy vallja magát az ő alattvalójának . . . . . u.o.
Lajos viszont felszólitja a nagy kánt, hogy térjen az igaz hitre 273
1253 Rubruquis utja . . . . . u.o.
Bár rettegett Európa a tatároktól, a keresztények mindazáltal olykor-olykor szövetkeznek velök . . 278
Európa ekként a legszélsőbb kelettel közlekedik; u.o.
ennek jó eredménye . , ... 279
s talán ily uton jutottak el hozzánk némely fontos találmányok, melyeket China már jóval előbb ismert 283
A karizmi birodalom lakói, kiszorittatva hazájokból a mongolok által, Palaestinába törnek . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XII. KÖNYV lap.
meghóditják Egyiptomot 284
1248 Uj keresztes háború határoztatik el . . . 285
1249 IX. Lajos kiköt Egyiptomban 286
viszontagságai: fogságba esik, kiváltatik . . . 287
Ekkor hanyatlásnak indul keleten a kereszténység ügye . 290
1261 II. Balduin konstantinápolyi császárt megbuktatja Palaeolog Mihály, s a keleti latin császárság véget ér . 294
Európa nem mozdul, csak Lajos ragadja meg még egyszer a keresztet 295
1270 Kiköt Tunisban, de a kiütött pestisnek esik áldozatul . 296
s szentek közé iktattatik 298
A keresztes hadak d'Acre elestével bevégződnek . . u.o.
Európa még többször hozza szóba a keresztes hadakat; de azok ideje lejárt vala 299
Tervezetek a Szentföld megszabaditása iránt. Leibnitz . 300
A keresztes háborúkban kevesebb vér ontatott, mint akár a régi rómaiak háboruiban, akár a mult századi dynasticus hadakban 305
Ama hadjáratoknak maga a közvélemény, az akkori általános érzelem volt inditója . . . . . u.o.
Más nézetben voltak a pápák és fejedelmek, s más meggyőződésben a nép 307
Mit nyert e háboruk által az emberiség . . . 308
Nagy bünösök keresztet ragadtak, hogy önmagukkal és másokkal kibékülve térjenek haza . . . . u.o.
Az ereklyékkel üzérkedők visszaéltek a hiszékenységgel . 311
A mindenünnen összecsődült különböző nép között sok volt a rendetlenség 312
Mégis soha hadsereg nem volt oly általánosan elfoglalva erkölcsi eszmékkel . . . . . u.o.
A mindenfelé hangoztatott testvériség az egyenlőség felé törte az utat 314
A birtokosok állandó helyü hatalma mellett a nagylelkü lovagság emelkedett 315
A főurak ujnemü fényüzést fejtettek ki, s az ipar által fontossá lett a nép fia 316
Mit nyert a papság e háborukból 319
A latinok Azsiából hasznos növényeket, állatokat, ismereteket stb. nyernek e háboruk alatt . . . u.o.

ÉV. Kr. ut.		XII. KÖNYV lap.
	Szintén sokat nyer általok az irodalom, a kereskedelem	319
	sőt a hadtudomány is	320
	A keresztes hadakat, melyek oly különböző időkben indittattak, nem lehet mind egy szempontból tekinteni	321
	Mi tette a keresztes hadak mindegyikét sikertelenné?	323
	Mi következhetett volna be, ha a keresztes hadak a török hóditást meg nem akasztják	324
	Folytonos keresztes háboru *Spanyolországban*	u.o.
	Ott az arab egyedurság darabokra szakad	u.o.
	III. Abad, Sevilla s Cordova királya, a keresztények ellen segélyül hivja az áfrikai almoravid mórokat	325
1086	Yusuf al-moslemin tehát hadat vezet Spanyolországba	326
1103	és hosszas küzdelmek után annak urává lesz, s elismerteti magát ilyenül az egyiptomi kalifa által	327
1116	Abu Abdallah megalapitja az almohadok felekezetét, kik több izben megverik az afrikai Almoravidokat	328
	Ezen viszályok javukra szolgálnak a spanyolhoni keresztényeknek	329
	Aragoniai Alfonz Rajmund és castiliai donna Urraca	u.o.
	Alfonz hadjáratai az Almoravidok ellen	330
1163	Ezek segélyül hivják a maroccói mórokat, s Yakub almanzor megjelenik s megveri a keresztényeket	331
	Sokkal nagyobb erővel érkezik Mohammed el-Nasir	332
1212	de Tolosa sikságán megveretik	u.o.
	A keresztény királyságok gyarapodnak	333
	Castiliai III. Ferdinand	u.o.
	Castiliai alkotmány	u.o.
	A királyság örökösnek nyilvánittatik	335
1252	Bölcs (X) Alfonz, jártas a mathematicában	336
	közzéteszi a *Siete Partidas* czimü törvénykönyvet	u.o.
1235	A musulman államokból már csak Granada állt fenn	337
	Sok szerencsétlenség éri a keresztényeket, mig Alfonz Olasz- és Németországban a császári koronát keresi	339
1284	Alfonz halálával országa zavarok szinhelyévé lesz	340
	Aragoniai királyság, gyarapodása	341
	alkotmánya	342
	A fő és alsóbb nemesség nincs megelégedve II. Péter kormányával, ki az albigensek védelmében életét veszti	344

ÉV. XII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1213 Fia, I. Jakab, terjedelmes törvénykönyvet ad ki . . 344
1276 III. Péter elfoglalja Siciliát, mely ez időtől fogva független marad Aragoniától 345
1283 A cortes. Péter *Nagy szabadság-levele* . 346
A justizia (udvarbiró) 347
A spanyol alkotmányok eredet és alakra nézve különböznek a többi europai alkotmányoktól; eredményeik . 348
1095 Burgundi Henrik a portugal királyságot alapitja . 349
A lamegoi cortes 350
A portugalokat, országuknak a móroktóli megszabaditásában, nagyban segitik a keresztesek . . 351
A szentháborúk mellekeseménye a **Poroszhon**-ba intézett keresztes-hadjárat . . . 353
Poroszhon homályos története 354
1204 A Kardhordó lovagok rendje, alapitva Apeldern Albert által 356
birtokul kapja Lievland és Lettland egyharmadát s amit ezenkivül találna elfoglalni: de a püspöktől függjön . . . . . u.o.
Keresztély, Poroszhon első püspöke uj lovagrendet alapit *Krisztus katonaságának társai* név alatt . . 357
1224 de ezen rend lovagjai kiirtatnak a bálványozók által s helyökbe a Németrend lovagjai hozatnak be . 357
Balk Hermann, poroszhoni tartományi első nagymester . 358
Irtó háboru támad a bálványozók és a lovagok között, de emezek maguk közt s a püspökkel is viszálkodnak . u.o.
A Kardhordó-rend is a Német-rendbe olvasztatik u.o.
Miként kormányozták országukat és önmagukat . 359
1261 Hadjáratok Samland ellen . . u.o.
Porosz fejedelemség: alkotmánya 361
Magyarország. Árpád-ház. Sz. László uralkodása . 363
1205 Magyar királyok II. Andrásig . . , 364
1222 András *Arany-bullája*: a nemesség fölkelési joga . . 366
1235 IV. Béla. Uralkodása alatt a mongolok betörnek az országba . . . . . u.o.
Beneventumi Roger leirja a mongol pusztitást . . 367
IV. László 370
III. András, utolsó Árpádfi . . . 371
A magyarok alkotmánya . . . . . u.o.

ÉV. XII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1199 **Angolország**. Földnélküli János utódává lesz Oroszlánszivü Richárdnak 372
Viszálya unokaöcsesével, bretagne-i Arthurral, kit Fülöp August vesz pártfogásába . . . . . u.o.
János elveszti Normandiát, Anjout, Mainet, Poitout és Tourainet . . . . . u.o.
s III. Incze pápa által egyházi átokkal sujtatik az egyházi jogok megsértése miatt 374
mire János a pápa hübéresének vallja magát . . 375
1215 s megaláztatván a bovinesi csatában aláirja a *Magna Chartát* 376
E szabadságlevélnek tartalma . . . u.o.
1227 III. Henrik eltörli a vadászati törvényt 380
Monfort Simon, az elégületlenek vezére, kényszeriti a királyt a parlament egybehivására, melyben az alattvalók is részt vesznek 381
Oxfordi határozatok . . . . . u.o.
1272 I. Eduard rendbehozza az igazságszolgáltatást és a pénzügyet 382
Ez ügyek rendezésében a király által használt erőszakos eszközökből merült fel az angol alkotmány . . 383
A Magna Charta és Eduard Statutumának eredményei . 386
Az esküdtszék intézménye 388
1281 Eduard aláveti a cambrokat és Walest 390
hasonlóképen Skóthont, mely fölött tizenhárom trónkövetelő czivakodott 391
Wallace Vilmos azonban kikiáltja a skótok függetlenségét u.o.
s müvét folytatja Bruce Robert, s kivivja . . 392
Irodalom. A görögöknél 394
Böngész történetirók; Tzetze, Suidas, Planudes . . 395
Az örmény irodalom második korszaka 396
Europában az idegen nyelvek kevésbbé müveltetnek . 398
a latin nem épen szerencsétlen költeményekre használtatik 399
Az olasz költészet kezdete 401
A rim és különféle mérték 402
Legrégibb költők 404
A francziáknál nevezetes a *Rege a rózsáról* . . . 406
A spanyoloknál a *Cid* 407
spanyolnak tekintendők a *glosa* és a *redondillák* . . 409

ÉV. Kr. ut.		XII. KÖNYV lap
	az *Amadis* és egyéb románczok	410
	A legrégibb portugal költemény	411
	Németország *singerei* vagy *meisterei*	u.o.
1207	Ofterdingen Henrik: a wartburgi verseny	412
	Szerelemdalnokok	413
	A *Niebelungok*	414
	Gudruna	419
	Babonás énekek	u.o.
	Az angolok a franczia nyelvet használják; a nép Robin Hood-ot énekeli	420
	Musulman költők	421
	Musulman történetirók	422
	Európai történetirók	425
	Matthaeus Parisius	426
	Számos olasz krónika	427
	A keresztes hadak történetirói. Villehardouin és Joinville	428
	Ékesszólás	430
	A *góth épitészetről*: eredete	432
	Szabadkőmüvesek és eredetök	437
	Góth müvek Olaszországban: normann épitmények	441
	Egyéb későbbi müvek	442
	Góth egyházak Németországban	444
	Francziaországban	u.o.
	különösen Normandiában	445
	Angolhonban	u.o.
	Spanyolországbán uralkodó marad a mór styl	u.o.
	A góth styl jellemzése	448
	Zárdák	452
	Festett üvegek	u.o.
	Sirboltok	453
	Erkölcsi hatása a góth egyházaknak	455
	Az olaszok előbbre vannak a szépmüvészetekben	456
	Pisa épitményei	u.o.
	Arnolf. Flórencz egyházai	458
	A városokban is gondoskodnak csin- és kényelemről	u.o.
	Az ezen kori müemlékek jellege	459
	Festészet: nem veszett ki a közép-korban	460
	Lendületet nyer a keresztes hadjáratok alatt	461
	Cimabue és követői	462

ÉV. Kr. ut. XII. KÖNYV lap.
Teofilo értekezése a festészetről 463
Mozaik-müvek 464
Szobrászat a közép-korban . . . . . u.o.
Nicolo . . . , ... 465
Öntött müvek 466
Zárszó. Három különböző müveltség; ennek központjai Roma, Konstantinápoly, Bassora 468
Konstantinápoly, félig pogány, hanyatlásnak indul . . 469
A mahomedánok tudnak lelkesülni s erővel is rendelkeznek, s innen az ő győzelmeik . . . . . u.o.
A fenyegetett Európa szembeszáll velök a keresztes-hadakkal . . . . . u.o.
E mozgalomba belevegyülnek a mongolok 470
Ez állapotokból fejlik ki a személyek és eszmék bámulatos vegyülete 471
Ily különböző befolyások alatt fejledezik az európai müveltség . . . . . u.o.
Két nagy eszme uralkodik, a tekintély és a szabadság eszméje , ... 472
Az Egyház és a hübérrendszer . . . . . u.o.
Ez utóbbi ellen két erő támad : az egyedurság és a községek 473
Mennyi szabadság tünik már föl a községekben és az alkotmányokban . . . . . u.o.
A császárság rendszere 474
Róma mindig a mozgalmak nagy központja marad 475
Bámulatos tevékenysége ama századoknak . . . 478
Miként ma minden eszme a politikára vitetik át, ugy akkor a gondolatnak egyetemes formája a hittudomány vala . . . . . u.o.
Az uj költészet jelleme; vallás, szerelem . . . 479
A szabadság szelleme már is utat tör magának minden részen . . . . . u.o.

XIII. KÖNYV
Találmányok. A régiek könyvei 1
Irnokok. A kereszténységgel az irás mestersége a rabszolgáktól a szerzetesekre ment át 2
Betük 4

ÉV. Kr. ut.		XIII. KÖNYV lap.
	A könyvek drágasága	5
	Csekély tartalmuak a könyvtárak	7
	Feltaláltatik a papirnak rongyokból is készitése	9
	Könyvnyomtatás. A chinaiak kisérletei	11
	A stereotyp nyomtatást	12
	a mozgó betükkel való nyomtatás követi	u.o.
	Guttenberg, Faust, Schöffer	u.o.
	A könyvnyomtatás elterjedése	14
	s tökélyesülése. Aldus Manutius	16
	Ez uj találmány ellenségei	17
	Könyvkereskedők	18
	Szabadalmak és könyvbirálás	19
	Eljut a könyvnyomtatás a világ más részeibe is	21
	Kéziratok tanulmányozása	22
	Vakart iratok (palimpsesti)	23
	Herculanumi papirtekercsek	24
	A hadtudomány csekély volt a barbároknál	u.o.
	A lőpor feltalálása	26
	Ágyúk	27
	fokozatos tökélyesbülések	u.o.
	Aknák	30
	Kézi lőfegyverek	31
	tökélyesedések	32
	Gőzágyúkról szól már Leonardo da Vinci	33
	Ama korszak egyéb találmányai; pálinka, kőszén, szemüveg	34
	Vizrekesztések a hajózható csatornákon	35
	Posták	36
1261	**Keleti birodalom**. Palaeolog Mihály beveszi Konstantinápolyt. s alapitja a Palaeologok uralkodó-házát	39
	ellenkedése Arsenius patriarchával	u.o.
	A törökök legelőször lépnek Európa földére	41
	kiüzetésök végett II. Andronicos császár zsoldjába fogadja az almogavarokat	u.o.
	Ezek kalandos hadjárata	42
	A Palaeolog-dynastia Montferratban	43
1328	III. Andronicos császár	44
1341	Cantacuzenos János bitorolja a trónt	45

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV lap.

Az Ottomanok a Szeldsukok birodalma romjai fölött megszilárditják hatalmukat 45
Prusát választják székhelyül; itt kezdődnek a soha többé meg nem szakasztott, majd békés, majd ellenséges viszonylatok az ottoman és görög birodalom között. Janicsárok 46
A genuaiak nagy hatalma Konstantinápolyban . . 48
I. Amurat kiterjeszti hóditásait s kénye-kedve szerint rendelkezik a császárokkal 49
1389 A janicsárok véget vetnek a Serbia, Bosnia, Herczegovina és Albania közötti szövetségnek; de Amurat megöletik 50
Amurat után következik I. Bajazet, ki Magyarország ellen inditja hadait. Nikápolyi csata . . . . . u.o.
Bajazet önkényleg bánik a konstantinápolyi császárokkal, s Konstantinápolyt is beveszi vala, ha váratlan ellenség meg nem lepi 51
A Dsengiszkan által alapitott mongol birodalom vég-bukása felé közeledik 53
1362 Tamerlan. Semmije sincs az önmagában való bizalmon kívül, mégis hódit, és felveszi a nagy-kán czimét . u.o.
elfoglalja Delhit s lerontatja 56
ekkor Bajazet ellen fordul s semmivé teszi őt Ancyra térségein 58
miként bánik vele mint fogolylyal , ... u.o.
Tamerlan birodalmának kiterjedése . . 59
1405 halála, jelleme, intézményei . . . , . 61
ön-életirása 62
birodalmának feldaraboltatása 64
Fehér és fekete turkomanok . . . . . u.o.
Tamerlánnak Indiába beütése inditja ki onnan a czigányokat 65
Ezek története 66
Mindezen viszontagságok késleltetik a keleti birodalom bukását 67
A keleti császárok semmisége . . . . . u.o.
1413 I. Mahomed hatalma 68
1421 II. Amurat ostromolja Konstantinápolyt . . . . u.o.
IV. Eugen pápa keresztes háborut sürget 69

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV lap

kevesen indulnak; legtöbb erőt fejtenek ki a lengyelek és magyarok, I. Ulászló és Hunyadi János alatt . 69
1444 A várnai csatában a keresztesek megveretnek . 70
Hunyadi uj vereséget szenved a Rigómezőn . . 71
II. Amuratnak uj ellensége támad, Skanderbeg . 72
1451 II. Mahomed, Amurat utódja, dühös hóditó . . 74
rendezi hadseregét 75
1439 A görögök a latinokboz fordulnak segélyért, s a florenczi zsinatban lemondanak a schismáról . . . 76
1448 XII. Constantin megkisérel némi reformokat . . . 77
1453 Mahomed ég a vágytól Konstantinápolyt elfoglalhatni, s ostrom alá veszi, és beveszi . 78
fenyegeti egész Európát . . . 82
s megkezdi hóditásait 83
Kapisztrán János keresztes hadat hirdet s tettre buzditja Hunyadit 85
1456 ki megveri a törököket s Belgrád odahagyására kényszeriti 86
Mahomed kegyetlensége, miben ellenei vele versenyeznek. u. o.
hóditásai Ázsiában 87
148 A lovagok védelmezik Rhodust 88
Konstantinápoly elestének következményei . . . 89
Mig Europa más részén diadalmaskodik, **Spanyolországban** hanyatlik az izlam 91
Portugalia. Ines di Castro 92
Castilia. Pártviszályai 93
Kegyetlen-Péter és Trastamare Henrik. Padilla Mária . 94
Henrik megöli fivérét s utodává lesz 95
1390 III. Henrik megfékezi a főurakat 98
1465 Castilia utolsó sarjadéka, Izabella 99
kit nőül vesz aragoniai Ferdinand, s egy trón alá egyesiti egész Spanyolországot 100
A mórok akkori állapota Spanyolországban . . . 101
A régi musulman királyságok közől már csak Granada áll fenn 102
1340 A mórok roppant erővel törnek elő Afrikából, de a Rio-Salado partjain teljesen leveretnek . . . 103
s Granada-ország a nagyravágyók dulásainak marad kitéve 104
1466 Abul-Haszan: ellenségei 105

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1491 Ferdinand és Izabella megtámadják Granadát s elfoglalják 106
A mórok viszontagságai uralmuk megszünte után . . 108
Ezek vesztére behozatik az Inquisitió intézmény . . 109
Torquemada atya . . . . . u.o.
Az Inquisitio törvénykönyve 110
Magasabb fokra száll a spanyolok türelmetlensége I. (V.) Károly és II. Fülöp alatt 111
1582 A mórok felkelnek az Alpuxarresekben, s e miatt kiüzetésök elhatároztatik 113
A zsidók is üldözőbe vétetnek 115
Észrevételek a morok kiüzetéséről 116
A spanyolok nem képesek szilárd nemzeti egységre vergődni 117
Ferdinand és Izabella jelleme s tettei 118
Leányuk Johanna, ki ausztriai Fülöp nejévé lett, elmebeteg 119
1516 Ferdinand halálával tehát Spanyolországot V. Károly örökli . . , ... 120
Ximenes erélyes kormányzósága . . . . . u.o.
1285 **Franczia ország.** Szép-Fülöp (IV.) bent s kint terjeszti a királyi hatalmat 122
Önkényesen rendelkezik, s a főurakkal ugy beszél mint urok 123
hasznára forditja a jogtudósok véleményét, kik a római jogtudományból a királyi hatalomról korlátlan s tulságos eszméket meritenek . . . . . , 124
elhiresült e jogtudósok között Nogaret Vilmos . . 125
Fülöp a minden áron való pénz-szerzési törekvése és zsarolásai által ellenséges hangulatba hozza a pápaságot u.o.
1294 Rómában V. Coelestin lemond a pápaságról . . . 126
Utódjává Bonifácz (VIII.) választatik meg, ki fölteszi magában, hogy VII. Gergely és III. Incze müvét befejezi . . . . . u.o.
behozza a jubileumot 127
panaszt emel Fülöp ellen, amiért az egyházi javakat adókkal terheli 128
pártolja Flandriát 129
1302 *Unam sanctam* bullájában határozottan kimondja a pápai hatalomnak a világi fölötti felsőbbségét . . . 131
1303 Fülöp, egyetértve a római főurakkal, a pápa ellenségeivel, Bonifáczot elfogatja, ki fogságában meghal . . 132

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV lap.
aztán Flandriát zsarolja s alávetni akarja 133
1304 de a flandrok felkelnek, leverik a francziákat, s Fülöp kénytelen egyezkedni . . . . . u.o.
Gót Bertrandnak, bordeauxi érseknek pápaságot igér, ha kivánatait teljesitendi 135
1309 ki csakugyan megválasztatik, V. Kelemen név alatt, s Francziaországba, Avignonba teszi át a pápai széket u.o.
Fülöp áhitozik a *templariusok* vagyonára . 136
ezek gazdagsága . . . . . u.o.
felavatási szertartásaik sok mendemondára szolgáltatnak alkalmat 137
Fülöp az ő jogtudósaival különféle vádakat emel ellenök 138
Molay Jakab, nagymesterök, megjelenik, hogy törvényes igazolhatást kérjen, de elfogatik . . u.o.
Ezen eljárás méltatlansága . . . 139
1311 A pápa eltörli e lovagrendet 140
A templariusok, mint titkos rend, tovább is fennmaradnak 141
Guiscard troyesi püspök elleni boszorkány-pör . 142
Fülöp szerencsétlen végnapjai 144
1314 Az egység, melyet Fülöp hozott létre, bomlásnak indul X. Lajos alatt 145
ki fi-örökös nélkül meghal, s ekkor hozatik szóba legelőször a sali törvény . . . . . u.o.
V. Fülöp, Lajos testvére, felhasználja saját javára ez elavult törvényt, s királylyá leszen 146
1322 De ő is, mint szintén fivére, IV. Károly, fi-örökös nélkül múlik ki . . . . . u.o.
VI. Valois Fülöp ellenében igényt támaszt III. Eduard angol király . . . . . u.o.
Az angol királyok egyszersmind Normandia herczegei, mi nem szolgál előnyükre . . . . . u.o.
1327 II. Eduárd ellen fölkelnek az angol urak Lancaster Tamás vezérlete alatt 147
III. Eduárd kényszerül Francziaországba jönni s a franczia királynak hübéri hódolatot tenni . 148
Különbség Franczia- és Angolország között . . . 149
Angolország kezd erősödni egy uj elem, t. i. a kereskedelem által . . . . . u.o.
A flandrok előmozditják az angol ipart . . 150

ÉV. Kr. ut.		XIII. KÖNYV lap.
	A száz-éves angol-franczia háboru kezdete . . .	150
1346	Csata Crecy mellett	152
	A Fekete-halál öldököl Europa szerte	u.o.
	Áhitat. Flagellansok	153
1350	Jó-János (II.) Francziaország szerencsétlen királya .	154
	a poitiersi csatában a Fekete herczegnek hatalmába esik	155
	Francziaország levertsége; Marcel népfőnök . . .	156
	A Jaquerie	157
	János király, mindent megigérve, amit Eduárd akart, szabadon bocsáttatik	158
	de a tulságos angol követelésekbe bele nem egyeznek a franczia rendek, mire János visszatér a fogságba .	159
1364	V. Károly, János utódja	u.o.
	Duguesclin Bertrand, csapatfőnök	161
1376	Károly czélül tüzi ki, hogy kiveri Francziaországból az angolokat	u.o.
	VI. Károly, V. Károlynak kiskoru fia	163
	őrültségbe esik; s versengés keletkezik a kormányzóság miatt	165
	Burgundok és armagnacok	166
1415	V. Henrik angol király kiköt Francziaországban s Azincourt mellett győzedelmeskedik	u.o.
1422	VII. Károly megkoronáztatja magát Poitiers-ben . .	168
	Sorel Agnes bátoritja őt	169
	s még inkább D'Arc Johanna . .	u.o.
	Emennek áhitata és honszeretete	u.o.
1431	győzelmei, mignem az angolok fogságába esik . .	171
	pöre, elitéltetése és kivégeztetése gyalázatára válik ama korszaknak	172
	De Francziaország megmentetett, s az angolok kiüzettek.	177
	Francziaország nyomora	178
	s bajai közepett összeesküvést szőnek a királyi ház herczegei *Közjó* név alatt	u.o.
	Károly állandó hadsereget alakit	u.o.
	A monarchia megszilárdul XI. Lajos alatt . . .	179
	Lajos jelleme	u.o.
	A nagy hűbéreknek a koronához csatolása véget ér .	181
	Lajos versengése a burgundi herczegekkel . . .	u.o.
	Vakmerő-Károly ellenségeskedik Lajossal . . .	182

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV lap.
Lajos szerzeményei s intézkedései 184
1483 Végnapjai 185
Francziaország ekként alkotmányos ország leszen . . 186
szabad városok ott ezentul nem léteznek . . . 187
megállapittatik a rendeknek időszakonkénti összehivása . u. o.
Hivatal-árulás 189
Miként rendeztetik a pénzügy 190
az igazságűgy . . . . . u. o.
miként hozatik be a titkos eljárás 192
Kereskedelmi törvényszék 193
Közjog, helyi szokások, *Olim*-jegyzékek 194
A parlament alakja . . . . . u. o.
legbefolyásosabb volt a párizsi parlament . . . 195
A hadügy rendezése 196
A papság is monarchicussá tétetik 198
Angolország, III. Eduárd . . . . . u. o.
alapitja a Térdszalagrendet 199
1380 Wiclef János Oxfordban a római udvar ellen szónokol . 200
1377 II. Richard. Alatta tulsúlyra emelkedik a Lancaster-ház . 201
IV. Henrik, eme háznak sarja, Richárdot megfosztja trónjától, s hóditási joggal uralkodik 202
1422 VI. Henrik elveszti Francziaországot, Calais kivételével . 204
vezettetni engedi magát neje Margit által . . . u. o.
Kezdődik a *két rózsa* kérdése a York- és Lancaster-ház között 205
1461 IV. Yorki Eduárd királylyá leszen . . . 206
1483 V. Eduárdot trónjától megfosztja III. Richárd . 208
Eduárd fiai . . . . . u. o.
1485 A Tudor-ház. VII. Henrik 208
A Lancaster-ek uralma alatt megszilárdul az angol alkotmány 209
A városok követei belépnek a parlamentbe . . . 210
VII. Henrik, bölcs intézményei miatt, angol Salamonnak neveztetik 211
Irhont meghóditott országnak tekintik az angol királyok . 212
1495 Poynings Eduárd statutuma által megszabadulnak a községek a lordok mindenhatóságától 213
Skóthon hübérileg van rendezve . . . . . u. o.
Bruce és utódai 214

ÉV. XIII. KÖNYV.
Kr. ut. lap
1424 I. Jakab megteszi az első lépést a nemzeti képviselethez 214
1437 II. Jakab rendszabályokat léptet életbe a nemesség megfékezésére és a királyi előjogok szilárditására . 215
1460 III. Jakab megszűnteti a szigetek lordjainak hatalmát, s folytatja atyja terveit a nemesség megalázására . u.o.
1488 a nemesek végre fölkelnek s a királyt egy csatában megölik . . . . . u.o.
IV. Jakab örök békét köt Angolországgal . . . 216
1513 mégis hadat indit ellene; de a Flodden melletti csatában elesik, s vele elvesz a nemesség virága . . . u.o.
Nyugati birodalom. A nagy interregnum . . u.o.
Németország monarchiája sokak uraságává (poliarchia), egy határozatlan szövetséggé, oszlik . . . 217
A hatalmasok között tulnyomóságban áll a csehországi Ottokár 218
A Habsburg-ház csekély kezdete 219
1273 Habsburgi Rudolf jelleme; császárrá megválasztatása . u.o.
1292 Utódjává lesz Nassaui Adolf 221
1298 ki ausztriai Albert által trónjától megfosztatik . . u.o.
Albert minden eszközt felhasznál családja uralma kiterjesztésére, mi által gyülöletessé lesz . . . 223
1309 Luxemburgi VII. Henrik követi őt az uralkodásban. . u.o.
V. cseh Venczel. Kihalván Venczellel a család férfi ága, ausztriai Albert Csehországot megürült hűbérnek nyilvánitja s oda saját fiát Rudolfot helyezi be . 224
Rudolf halála után az urak Luxemburgi Jánost kiáltják ki királyul . . . . . u.o.
1313 Luxemburgi Henrik alászáll Olaszországba a császári méltóság elnyerése végett, s ott meghal . . . u.o.
A német koronát most ketten követelik: Ausztriai Szép-Fridrik és Bajor-Lajos . . . . . u.o.
Emez győz. Olaszországi hadjárata, s viszálya a pápával 225
Közbenjáróul lép fel Luxemburgi János s vágyik a dicsőségre kibékiteni a császárt a pápával . . . 226
s azért békekirálynak neveztetik 227
Lajost nem hagyják nyugodni a reá kimondott egyházi átok által támasztott ellenségek, s Németországban a zavar tetőpontra hág 228
1347 Utódjává leszen Luxemburgi IV. Károly 229

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV. lap

Arany bullája 230
Mily szervezetet nyer a birodalom 231
Országgyűlés; három kamra . . 232
Szabad városok 233
Igazságügy 235
Westphaliai titkos törvényszékek 236
A császárok orvosszer után néznek az ököljog ellen . 239
Szövetkezések; a városok és szabad birtokosok szövetkezései 241
1378 IV. Károlyt követi a császárságban fia Venczel u.o.
Nepomuki János 242
1396 Venczel letétetik . . . . . u.o.
1411 Zsigmond, magyar király, császárrá lesz . . . u.o.
A **pápaság** hanyatlása a pápai széknek Avignonba áthelyezése óta 243
1303 V. Kelemen fejet hajt a franczia királynak, mig mások ellenében szigort fejt ki . . . . . u.o
1316 XXII. János viszálkodik Bajor-Lajossal és a ferenczrendű szerzetesekkel . . . . . u.o.
János ellen különféle vádak emeltetnek, még eretnekségről is vádoltatik 244
1334 XII. Benedek, gazdálkodó és alázatos pápa . 245
VI. Kelemen, fényt szerető és világias . . . u.o.
VI. Incze 246
1362 V. Orbán visszahelyezi Rómába az apostoli széket, de csakhamar visszatér Avignonba . . . . . u.o
1377 XI. Gergely szintén Romába jő s fölüti székét a Vaticanban s ott hal meg 247
1378 Uj pápaválasztáskor ketten választattak meg . u.o.
Itt kezdődik a *nyugati nagy egyházszakadás* . . . 248
A kereszténység két ellenséges táborra oszlik s bajos meghatározni, melyik résznek pápája az igazi pápa 249
Kisérletek tétetnek a nagy baj orvoslására . . 250
1409 Pisai zsinat 251
Gerson János, a párizsi egyetem cancellárja, főtényező a szakadás kiegyenlitésében . . . . . u.o.
Az egyház állapota. A pápai szék hitelét veszti . 252
A papság romlottsága lemagasb fokra hág . . . 253
A szerzeteseknél is alábbszáll a buzgalom, s hanyatlik a fegyelem . . . 254

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV. lap

A szószék nagy hatást gyakorol 256
Grotteszk hitszónokok 257
Menot, Mallard 258
Szőrszálhasogatások és mysticismus 260
Eretnekségek . . . . . u. o.
Huss János Csehországban az Egyház ellen szónokol . 263
1414 A constanzi zsinatnak kell vala behegesztenie a sok sebet, de nagy ott a fényüzés és versengés . . u. o
kihirdeti, hogy a zsinat felül áll a pápán . . . 264
a pápák lemondanak . . . . . u. o.
oda idéztetik Huss és prágai Jeromos, s mindketten mágyán végzik életöket 265
1431 V. Márton zsinatot hirdet Baselbe 266
1432 IV. Eugen a reformokat viharosan sürgető zsinatot feloszlatottnak nyilvánitja; de az atyák együtt maradnak 267
Uj zsinat tartatik Florenczben . . . . . u. o.
1449 Az ellenpápák lemondanak, V. Miklós lesz pápává s helyreállitja az egyház békéjét . . . . . u. o.
A hussiták nagy zavart idéznek elő Csehországban . 268
1419 vezéreik: Hussinetz és Ziska. *Defenestratio* . . . u. o.
nem ismerik el királyul Zsigmondot, mesterök árulóját . 269
1423 s kitör a nyilt háboru . . . . . u. o.
a táboriták és orfaniták legyőzetnek, az utraquisták kiegyezkednek 270
Magyarország. Róbert Károly 271
Nagy-Lajos kiterjeszti a magyar birodalmat Adriától a Fekete-tengerig s a Visztula torkolatáig . . . u. o
Mária. Zsigmond. Ez utóbbinak sikerül rábirni Magyarország rendeit, hogy engedjék a trónt ausztriai fejedelemre szállni 272
1439 Ausztriai Albert, Zsigmond veje . . . . . u. o.
V. László, Albert utószülöttje, atyját csak Magyar-, Csehország- és Ausztriában követi . . . . . u. o.
a császári méltóságra pedig az Ausztriai-ház styriai ágából III. Fridrik emeltetik 273
II. Pius pápa keresztes háborut hirdet a törökök ellen . u. o.
Mint Europának védbástyája a törökök ellen nagy fontosságra emelkedik Magyarország . . . . . u. o.

ÉV. XIII. KÖNYV.
Kr. ut. lap
Várnai csata. A nagy Hunyadi János, Magyarország kormányzója 273
III. Fridrik magában egyesiti az austriai, styriai és tiroli három ágnak összes örökségét 274
1473 s fiának, Miksának, nőül szerzi meg Burgundia örökösnőjét . . . . . u.o.
itt kezdődik Ausztria nagysága 275
Corvin Mátyás uralkodása . . . . . u.o.
Ausztria elveszti **Schweiz**-ot 277
Schweiz polgárosodása kiválólag a szerzetesek müve . u.o.
Különféle községek keletkeznek a hübéres urak birtokai szomszédságában, a birodalom közvetlen felsősége alatt 278
Ausztriai Albert az erdei cantonokat saját háza hatalma alá akarja vetni 281
1307 Ezek hogy ellenállhassanak, a Rütlin szövetségre lépnek u.o.
Tell Vilmos 282
Az erdei cantonok függetlenekké teszik magukat . . 283
1315 Ausztriai Leopoldot megverik a morgarteni csatában . u.o.
s ekkor a szövetséghez csatlakoznak Luzern, Zürich, Glarus, Zug . . . . . u.o.
s a Kyburg grófok elleni harczban bámulatos vitézséget tanusitanak 285
1386 A sempachi csatában az osztrákok ujra megveretnek . u.o.
1424 Rhaetiában megalakul a graubündeniek szövetsége . . 286
Appenzell egyesül a schweiziakkal a st. galleni apát ellen 287
Csakhamar a schweiziak között versengés támad . . 288
1444 s a st. Jákob melletti csatában VII. Károly franczia király által legyőzetnek, ki aztán örökös békét köt velök 289
1477 Harczolnak továbbá Vakmerű-Károly burgundi herczeg ellen, kit a murteni csatában megvernek . , 291
az ekkor zsákmányul ejtett kincsek ismét viszályokat támasztanak a schweiziak között . . . 292
Flüe Miklós békét eszközöl a viszálkodók között . . 293
1513 Megalakul a tizenhárom cantonból álló schweizi szövetség u.o.
Olaszország. A köztársaságok helyébe mindenütt apró zsarnokok lépnek 295
Az Esteiek Ferrarában 296

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV. lap

A zsarnokok kormánya korlátlan 296
mely ellen nincs más óvszer, mint az összeesküvések . 297
A guelfek megerősödnek a Sváb-ház bukása által . . 298
Anjou Károly zsarnokoskodik Siciliában . u. o.
1282 mely boszút áll a siciliai vecsernyével 299
Aragoniai Péter meghivatik e sziget elfoglalására, mire az Anjouk hosszu háborut folytatnak . . . 300
1302 Caltabellotában megköttetik a béke, mely szerint Sicilia az aragonok birtokába jut 302
Milanóban a guelf-párti Torriani-k fölött tulsúlyt nyernek a ghibellin-párti Visconti-k 303
1310 Luxemburgi VII. Henrik alászáll Olaszországba, kit, jólehet ghibellint, a pápa is meghi, csakhogy szabaduljon valahára Franczia ország szolgaságából . . 304
1311 Henrik visszahelyezi a Torriani-kat Milanóban, s ezek elhatározzák a császáriak kiüzetését . . . 305
A császár magára hagyatva Genua és Pisa által segittetik u. o
Florencz nem fogadja be a császárt, s nápolyi Roberttel tart, mint a guelfek fejével 307
Romában szivesen fogadják Henriket az Orsini-k, s viszszautasitják a Colonná-k . . . . . u. o.
1313 Florenczet megfosztottnak nyilvánitja Henrik összes szabadságaitól; megtámadja Nápolyt, de Buonconventóban hirtelen meghal 308
Pisa temérdek kárt szenved, s kimeritve és minden oldalról fenyegetve urául választja Uguccione Fagiuolát u. o.
Emezt, a hadak nagy mesterét, felülmulja Castruccio Castracane 309
1318 Nápolyi Robert ostromolja Genuát 310
1327 Bajor-Lajos alászáll Olaszországba 311
1322 Visconti Máté meghal egyházi átok alatt . . . u. o.
Utódát Galeazzót bebörtönözteti Bajor-Lajos . . . 312
1328 Ez utóbbi, miután egyházi átokkal sujtatott, pusztitja Olaszországot s egy ellenpápa által megkoronáztatja magát . . . . . u. o.
s amint elhaltak fő támaszai, pénzt szerez össze s odahagyja Olaszországot 313
Ekkor felülkerekedik a guelf-párt, s az apró urak ismét felemelik fejöket . . . . . u. o.

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr. ut. lap
Romagna kisiklik a pápai uralom alól 314
1330 Luxemburgi János, a ghibellinek fejévé választatván, bé-
két jő eszközölni, s háborut hagy hátra . . . 315
A Visconti-k és Scaligerek 316
Can della Scala-ház hatalma és hanyatlása . . . 317
1383 Montferrati határgrófok. Savoyai VI. Amadé vagyis a
Vörös-gróf 318
1339 Genua dogeul megválasztja Boccanegrát . . . 319
s elvesztvén bátorságát a belzavarok és külbajok közepett,
a Visconti-k uralma alá áll, de csakhamar vissza-
állitja köztársaságát . . . . . u. o.
A pápai legatusok a pápai hatalom visszaállitásán fára-
doznak 321
Bussolari Jakab szerzetes ráveszi Páviát, hogy bünbánó-
lag javitsa meg magát s szerezze vissza szabadságát u. o.
1354 IV. Károly csaszár alászáll Olaszországba; de csak pénzt
keres 322
Petrarca hizeleg Károlynak 323
Egész Olaszországban minden nemzetiségű fegyveresek
garázdálkodnak; de legtöbbet szenved Róma a pápák
távolléte miatt 324
1347 Rómát a zsarnokoktól megszabaditani Cola di Rienzo kisér-
li meg 325
Első sikeres fölléptével tapsokat arat 326
1348 Csakhamar hitelét vesztve, megszökik 328
De Róma nyugtalankodik, s a pápa Rienzót küldi annak
lecsillapitására 329
A pápai tekintély helyreáll 330
Olaszország sorsát kezökben tartják a condottieri-k . 331
Zsoldos csapatok állittatnak a polgárok kényelme kedvéért 332
Ezek élén többnyire németek állnak . . . 333
Frá Moriale . . . . . u. o.
Nagy-csapat 334
Olasz urak is felcsapnak csapat-vezérekké . . 335
Mivé lett e körülmények között a háboru . . . 337
lehetőleg kiméltetik a vérontás, s a csaták eldöntetlen ma-
radnak 338
Ily bérencz csapatok felhasználása által hatalomra jutnak
a Visconti-k 340

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr ut. lap.
Bernabo Visconti, s esztelen kegyetlenkedései . 340
II. Galeazzo 341
1385 Gian Galeazzo Olaszország koronájára vágyik . . . 342
1399 de Florencz ellenzése miatt el nem nyerhetvén azt, Milano herczegévé ismerteti el magát . . . 343
Koronáztatása s temetése rendkivül fényes . . . 345
Fiától, Gian Mariától, elszedik birtokait a condottierik . 346
1412 Fivére és utódja, Fülöp Mária, visszaszerzi azokat. . 347
nőül veszi s vérpadra itéli Beatrice di Tendá-t . . u.o.
barátjává, majd ellenségévé teszi Carmagnolát . . 348
uralmát terjesztve három köztársaságba ütközik: schweizi, florenczi- és velenczeibe 349
1422 A schweiziak átkelnek a Szent-Gothárdon, de visszanyomatnak . . . . . u.o.
Carmagnola a velenczések szolgálatába lép . . . 350
1431 s mint áruló kivégeztetik 351
1439 Zsigmond császár sikertelen müködése . . . u.o.
Attendolo Sforza 352
Francesco Sforza csapatvezér hatalomra vergődik Nápolyban, aztán Milanóban . . . . . u.o.
Fülöp Mária őt játéktárgyúl használja s nőül adja neki egyetlen természetes leányát, Blankát . . . u.o.
1447 Fülöp halálával Milano szabad államnak tekinti magát, s kikiáltja az *ambrusi arany köztársaságot* . . 354
1448 de Sforza nagy elméje és vitézsége aláveti magának a milanóiakat . . . . . u.o.
Sforza herczeg tudja széppé tenni a szolgaságot . . 356
1452 III. Fridrik alászáll Olaszországba pénzszerzés végett . u.o.
Francesco Sforza azon van, hogy egész Olaszország szövetségbe álljon, kizárandó az idegeneket . 358
1466 Galeazzo Mária Sforza. Kegyetlensége . . . 359
s fényelgő utazása Florenczbe . . . . . u.o.
1476 Meggyilkoltatása után kikiáltatik hét éves fia, Gian Galeazzo Sforza . . . . . u.o.
kinek kiskorusága alatt savoyai Bona özvegy, és Cicco Simonetta kormányoznak 360
de mindkettőt megbuktatják a kis herczeg nagybátyjai . u.o.
1342 *Florencz.* Felboszantva tisztviselői hanyagsága által, a kormányt Athenae herczegére ruházza . . . 361

ÉV. Kr. ut.		XIII. KÖNYV lap.
1343	de csakhamar elkergeti a zsarnokot	362
	Florencz akkori ereje és gazdagsága	363
	veszteségei; a nagy tőzsérek bukásai	364
	Egyetemet alapit	u. o.
	Korlátolja az inquisitiót	365
	A Nagy-csapat ellen viselt háboruban sok független ur vesz el	366
	Florencz mindig a guelfek élén áll	367
	mindamellett a pápai legatusok ellenségeskednek vele	u. o.
1375	végre egyházi átokkal sujtatik s haddal megtámadtatik	u. o.
	sienai sz. Katalin kiengeszteli a pápát s a florenczíek visszafogadtatnak az egyház kebelébe	368
	Albizzi és Ricci viszálkodnak	u. o.
1378	A Ciompi-k fellázadnak	369
	Lando Mihály, a lázadás feje	370
	Gian Galeazzo Visconti Florencz uralmára vágyik	u. o.
1406	Pisa Florencznek vettetik alája	371
	Maso degli Albizzi sokáig viszi a kormányt	372
1428	Giovanni de'Medici, gazdag és népszerű tőzsér, hitelét Cosmóra hagyományozza át	u. o.
	Cosmo egyszerű életmódja és nagylelkűsége	373
	vádak emeltetvén ellene, számkivetésbe megy, s akkor tünik fel nagysága	374
1434	Visszahivatván, rendezi a köztársaságot	375
	pártolja a müvészeteket és tudományokat	376
1464	Halála után Luca Pitti zsarnokoskodik	377
	Medici Péter, Cosmo fia, tőkepénzeinek visszakövetelésével sok bukást idéz elő	u. o.
1469	Fiai, Lorenzo és Giuliano	378
	Giuliano a Pazzi-féle összeesküvésben meggyilkoltatik	u. o.
	Azon időben gyakoriak az összeesküvések, siker nélkül	379
	A pápa egyházi tilalom alá veti, majd ujra megáldja a florenczieket	380
	Lorenzo fejedelmi hatalommal ruháztatik fel	u. o.
	Florencz tulsulyra jut Toscana városai fölött	381
	Lorenzo nagysága	382
1343	*Sicilia.* Robert király, a guelfek feje	384
	Leánya, Johanna; páratlan fényü udvara	385

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV lap.

Férje András megfojtatik, ugy tartják, hogy Johanna beleegyezésével 386
Nagy Lajos, magyar király, Nápolyba indul, öcsese halálát megboszulandó, s elfoglalja a királyságot . u. o.
1352 Johanna bebizonyitja, hogy szerelem-ital által megszüntették az ő, András iránti szerelmét; tarentumi Lajos megkoronáztatik és meghal 387
1382 Johanna, midőn férjről és utódról gondoskodik, megfojtatik 388
Anjou Lajos és magyarországi László Nápolyország fölött versengenek 389
1391 László győz: törekvése, egész Olaszországot egyesiteni, sikertelen marad . . . . . u. o.
1414 meghal, megőrülve . . . . . u. o.
Nővére, II. Johanna, Ser Gianni Caraccioló-ra bizza magát 390
Az ország, egyesek nagyravágyása, majd Johanna változékonysága miatt, szenved . . . . . u. o.
Siciliában az Aragonok fenntartják magukat az Anjouk ellenében 391
Sicilia, hosszas forradalmából oly monarchicus rendszert fejt ki, melynek nincs mása Olaszországban . . 392
Folytonos belzavarok 393
1416 Nagylelkü-Alfonz Nápolyországra is vágyik . . . 394
1442 diadalmas bevonulást tart Nápolyba 395
1458 s ezt természetes fiának, Ferdinandnak hagyja, mig Siciliát fivére, aragoniai János, veszi birtokába . 396
1480 Ferdinand zavarja Olaszország békéjét; s az általa elárult velenczések fölbujtogatják a törököt, ki be is tör, s Otrantóban kegyetlenkedik . . . . . u. o.
A főurak nyilt lázadásban törnek ki, s Ferdinand megfékezi őket s számosakat lenyakaztat . . 397
Sicilia végre is csak aragoniai tartomány marad . . u. o.
Pápai állam. A baseli zsinaton vita alá vétetik, vajjon nem jobb volna-e különválasztani az egyházi hatalmat a világi uralkodástól 397
Az avignoni szolgaság megmutatta, mivé lesz a pápa, ha egy királynak van alávetve 398
A pápák tehát a római állam visszafoglalásán fáradoznak u. o.
melyen számos főuri család telepedett volt le . . u. o.

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr.ut. lap.
1447 V. Miklós inkább a tudományokat és müvészeteket pártolja, s kevesebbet törődik a nép javával 399
Porcari Stefano összeesküvése . . . . . u.o.
1455 III. Calixtus 400
1458 II. Pius, mint pápa védi azon tekintélyt, melyet mint császári titkar nyomni törekedett 401
1464 II. Pál, családját gazdagitani, s a pápai előjogokat megszilárditani törekszik 402
eltörli a hatvan breve-iró társulatát. Platina összeesküvése u.o.
1471 IV. Sixtus, csupa politika és nepotismus . . . 403
1484 VIII. Incze; viszálya Velenczével a paduai és aquilejai püspöki székek betöltése iránt 404
Olaszhon állapota. A nemzeti egység eszméje még nem szülemlett meg . : 405
Ugyanazonegy államban különzetes egységeket képeznek az önálló apró uralmak, társulatok, pártok . . u.o.
Rosz volt a zsarnokok kormánya, mert bizonytalan . 407
A köztársaságok rendezetlenek és gyengék voltak, azért hiányzott a közszellem 408
De az egyediség fejlik 409
Az olaszok megteremtik az Országismét . . u.o.
Olaszország gazdagsága 410
A fényüzés és kényelem növekedése . . 411
Ünnepélyek 412
Ünnepélyes temetkezések 414
A fényüzési törvények tanuságot tesznek a fényüzésről . 415
Uj divatok 416
A nők divatőrjöngése 417
Olaszország kereskedelme élénk 420
A kereskedők szokásai 421
Virágzó kézmü-ipar 425
Magas kamatok 426
Állambank . . . . . u.o.
Szent-György-bank . . . . . u.o.
Genua gyarmatai 427
Kegyeleti pénzalapok 429
Mennyire terjedt ki a genuaiak kereskedelme . . 230
Velencze zsarnoki hatalmat gyakorol mind gyarmat-, mind szárazföldi-birtokain 232

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1354 Marino Faliero összeesküszik az aristocratia megbuktatására 433
1379 Velencze és Genua háborut viselnek egymás ellen Tenedos szigete miatt . . . . . u.o.
Chioggiai háboru . . . . . u.o.
1381 A turini békében Velencze elveszti szárazföldi birtokait . 434
de terjeszkedik keleten, s aztán ujra Olaszországban . u.o.
Hatalmának fénypontja 435
Kiterjedt hajózása . . . . u.o.
Kézmü-ipara 438
1414 Győzedelmet vesz Zsigmond császáron 439
1423 Francesco Foscari hoditó s diadalmas háborukba viszi Velenczét 441
1457 majd pörbe fogatik s letétetik . . . . . u.o.
Mindinkább korlátoltatik a doge hatalma . . 442
1471 A cyprusi királyság Velencze birtokába esik . . . u.o.
Hansa-városok. Eredetök 443
szervezetök 444
erőtlenségök 446
a szomszéd államok megszilárdultával enyészik egyedáruságuk kiváltsága 447
Scandinavia 450
Dánországban az Estrithidák uralkodnak . , . 451
VIII. Erich *hübéri törvényeket* ad ki Esthland számára . 454
1375 IV. Valdemárral bevégződik az Estrithidák uralkodóháza; leánya, Margit, férjhez megy a svéd királyhoz . 455
Norvegiában megalakul a *Szigetek királysága* . . 455
1181 Swerrer, nagy király . . . . . u.o.
Scandinav törvények . . . . . u.o.
1152 Svedhonban az egyházi ügyek a linköpingi országgyülésen rendeztetnek 457
IX. sz. Erich . . . . . u.o.
Valdemárral kezdődik a Folkunger-ház uralkodása . . 458
Svéd alkotmány a Folkungerek alatt . : . . 459
1347 II. Magnus uj törvénykönyve 461
A Folkungerek buktával Margit uralkodik . . . u.o.
ellene szegülnek a mecklenburgi városok, s tengeri rablók egyesületét alakitják *élelmező testvérek* czime alatt 462

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1397 Margit egyesiti a három országot *(calmári unio)* . . 462
azonban fia, pomeraniai Erich alatt az unio felbomlik . 464
Steno Sture dicséretesen kormányozza Svédországot . 465
1481 János az unio visszaállitásán fáradozik . . . u.o.
Lengyelország. A királyság eredete 466
1333 Nagy-Kázmér (III.) törvényeket ad és dicsőséget szerez országának 467
örökösévé teszi anjou Lajost, magyar királyfit, ki jelentékeny engedményeket biztosit *(pacta conventa)* . 468
1386 Lithvania keresztényné lesz, midőn fejedelme Jagello megkeresztelkedik . . ; 469
ki a lengyelektől királyul elismertetvén, alapitója lőn a Jagello-uralkodó-háznak 470
Lithvánia akkori kiterjedése . . . . . u.o.
1401 V. Ulászló Lengyelhont és Lithvániát maradandólag egyesiti u.o.
A nemesek ujabb kiváltságokat csikarnak ki . . . u.o.
Poroszország. A német lovagrend hóditás utján birja Poroszhont és Lievlandot, innét a folytonos pörlekedés a rigai érsekkel 471
A lovagrend éleszti a kereskedést 472
háborut visel a lithvánok ellen 473
1393 melyben mindenféle lovagok vesznek részt . . . u.o.
Poroszhon állapota 474
1409 A tannenbergi csatában a német lovagrend tönkre tétetik a lengyelek által . . . . . u.o.
mindamellett folytatja a háborut . . . . . u.o.
1466 végre a thorni békében elvesz Poroszhon függetlensége . 476
Oroszország. A Nagy-Wladimir által behozott trónöröklési rendszer megfosztja erejétől az országot . 477
köztársaságok, fejedelemségek, családok küzdenek egymás ellen . . . . . u.o.
1237 ez egyenetlenségek könnyitik a mongol hóditást . . u.o.
I. Sándor (Newski) 478
A orosz fejedelmek csupán az Arany-törzs barátságát keresik u.o.
A moszkvai fejedelmek fölülemelkednek vetélytársaikon, mig a kánok folyton gyengülnek . . . 480
1380 A kulikovi csatában a mongolok megveretnek . . u.o.
1462 III. Iván a monarchia igazi alapitójává lőn; a kapcsaki kánok örökre megsemmisülnek 481

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Irodalom. Olaszország nyitja meg az irodalom uj korszakát 482
1265 Dante: életviszonyai . . . . . u.o.
költeményének mystikus értelme 485
történelmi értelme; a költő itélete kora fölött . . 486
politikája 489
kisebb müvei 494
Petrarca 496
szerelme 497
énekei, s egyéb müvei . . . . . u.o.
érzelmei s itéletei 499
mindenütt vetélykednek az iránta tisztelettevésekben . 502
mint költő megkoronáztatik 504
Párhuzam Dante és Petrarca között . . . . u.o.
tudományosságuk 508
befolyásuk utánzóikra 510
Régi prózairók, őszinték de izetlenek 512
Boccaccio 514
dicsőségét a próza teszi 515
muzsája teljesen pogány 516
Egyéb beszélyirók 517
Csakhamar általánossá lesz a tudományosság utáni szomj, s fölényt nyer a latin nyelv 519
A görögöt is kezdik tanulni Olaszországban . . . u.o.
Kerestetnek a régi classicus müvek 521
Grammatikusok 524
vitáik . . . . . u.o.
Politianus 526
a régi irók értelmezésével foglalkoznak 527
az első szótárakat készitik . . . . . u.o.
s nevelőkül alkalmaztatnak a fejedelmi udvaroknál . . 528
Vittorino da Feltre s mások . . . . . u.o.
Sok pártolója van a tudománynak 529
s általános az érdekeltség . . . . . u.o.
Régi és uj oskolák 530
Németország még hátramarad 532
A deventeri rend lendületet ad a classikai tanulmányoknak. Kempis Tamás 533
Kevéssel járult hozzá Franczia ország 534

ÉV. XIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Legfőbb tudomány vala a hittan 535
Lirai Miklós, legnevezetesebb szentirásértelmezők egyike . u.o.
Krisztus követéséről való könyv 536
A *bölcsészetben* föléled az alexandriai platonismus . . 538
Marsilio Ficino . . . . . u.o.
Pico della Mirandola 539
Cusa Miklós megtámadja a scholasticát 541
Ellene szegülnek a mysticusok . . . . u.o.
A *mennyiségtani* tudományok haladnak . . . 542
Peurbach György 543
Regiomontanus; legelső naptárak . . . . . u.o.
Pacioli Lukács; algebrája 544
Cusa Miklós bibornok mint feltevést tanitja Copernicus rendszerét 545
Gyógytan; még mindig az előitéletek és csodák után indul . . . . . u.o.
Sebészet. Mondini de' Luzzi bolognai tanár . . . 546
Gyógyszerészet. Uj betegségek . . 547
Bujasenyv, eredete 548
Törvénytudók 550
Dante mint tudós . . . . . u.o.
Olaszország gazdag *krónika-irókban*. Dino Compagni 554
A Villani-k 556
Marin Sanuto: tervezete egy keresztes hadjárat iránt . 558
A critica uj életre kel 560
Összegyüjtetnek a feliratok 561
Archaeologiai müvek szerkesztetnek . . . u.o.
Pomponius Letus . . . . . u.o.
Viterbói Annius 562
Latin nyelven irt történelmi müvek. Aeneas Silvius Piccolomini . . . . . u.o.
Florencz, Velencze, Milano történetirói 563
Bonfin, a magyarok történetirója 565
Franczíák: Froissart . . . . o.u.
De la Marche Olivier 567
Krisztina, bolognai csillagász leánya . . . . u.o.
Valamennyit fölülmulja Commines Fülöp . . . 568
Spanyolok: Pedro Lopez de Ayala 569
Franczíaországban tulnyomó a regényirás. A *Fabliaux*-k 571

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV lap

Orleansi Károly, s költeményei 572
Chartier, Villon, Marot előbbre viszik a költészetet . 573
Spanyolországban a próza komoly tárgyakkal foglalkozik. 575
Manoel János *El conde Lucanor* czimü müve . . u.o.
Henrik villenai határgróf, *a vidám tudomány* pártolója, s mások 576
A *Celestina*, első dráma Európában 577
Németországban a *Meistersingerek* testületekbe állanak össze 578
Halottak tánczа 579
Satyricus költemények: *Renárd* (Reineke Fuchs), *Bolondok bárkája* 581
Schweizi dalok 583
A német prózát leginkább mysticus irók fejlesztik. Tauler János 585
Északi népek irodalma 586
A magyarok krónikája Béla névtelen jegyzőjétől . u.o.
Angol irodalom. Chaucher Gottfried . . . . . u.o.
Gower, Surrey 588
Skóthon költészete leginkább népszerü balladákban találja örömét 589
Építészet. A góth építészetet felváltja a renaissance 590
Brunelleschi; a Santa Maria del Fiore kupolája . 591
Michelozzo palotákat épit 594
Leon Battista Alberti elméleti müveket ir . . u.o.
Bramante: a róla nevezett bramanti styl . . 596
Majano testvérek . . . . . u.o.
Hadászati építészet . 598
Szobrászat . . . 599
Pisai János és iskolája . . . . . u.o.
Nápolyi müvészek 601
Lombardi müvészek 602
Szent-János baptisteriumának bronz kapuzata Florenczben u.o.
Donatello . . . . . u.o.
Pollajuolo, Verocchio, Mino da Fiesole . 604
Mausoleumok 605
1265 *Festészet*. Giotto ujjáteremti a festészetet . . u.o.
Gaddi, Memmi Simon, Orcagna, Giottino stb. 606
Kisfestészek 607
Angelico János. Masaccio . . . 608

ÉV. Kr. ut. XIII. KÖNYV lap.
Olajfestészet; feltalálása 609
Flandriai festészek. Van Eyck és Hubert . 610
Olasz iskolák a florenczin kivül . . . . . u.o.
A Bellini-k Velenczében 612
Squarcione Ferencz 613
Német festészet 614
Az épitészet Olaszországon kivül a góth stylhez ragaszkodik . . . . . u.o.
Spanyolországban a mór izlés tartja magát . . . 615
Zárszó. Következtetés a közép-kor történeteiből . 116
Nagy haladás történt ama századokban . . . . . u.o.
Megalapittatik a közbéke . . . . , . 619
Kezdődik az erkölcsi és értelmi harcz 621
Gyarapodik a kereskedés s vele szaporodnak az országok viszonyai 622
Fontos szerep adatik a törvénytudóknak . . . 623
Nagy csapások és szerencsétlenségek nem tartóztatják fel utjában a haladást . . . . . u.o.
A könyvnyomtatás eredményei 625
E kor minden tanulmányát s haladását tudományos formába szereti önteni . . . . . u.o.

XIV. KÖNYV
Utazások. Legrégibb módjai 1
Az első családok, szétoszlásuk alkalmával a folyók folyását követik 3
A *semi* népek az elsők, melyek kereskedést üznek . . u.o.
India válik főczélpontjává ugy a szárazföldi mint a tengeri kereskedésnek 4
Kereskedelmi utazásokon kivül tudvágyból is történnek utazások . . . . . u.o.
A görögök földirata 5
Pytheas 6
A földirat halad Nagy-Sándor hadjáratai folytán . u.o.
A földirat tökéletlensége 7
A földirat a rómaiak alatt 8
100 A tyrusi Marinus első foglalkozik a mathematikai földirattal 9

ÉV. Kr. ut. XIV. KÖNYV lap.
Ptolemaeus: ő zárja be a régi földleirást . . 10
A régiek eszméi a földről . . . . . u. o.
50 A *moussum* szelek felfedezése 11
Az első missionariusokat a föld véghatáraira viszi buzgalmuk . . . . . u.o.
Vajjon gyanitották-e a régiek, hogy a mi félgömbünkön tul még más lakható, vagy lakott föld is létezik? . 12
Atlantis . . . . . u. o.
A Boldog-szigetekről már a phoenicieknél találunk említést 14
Arab Utazók 15
Edrisi 17
Ibn-Batuta . . . . . u. o.
1001 Scandináv utazók 20
fölfedezik Grönlandot . . . . . u. o.
és az amerikai szárazföldnek egy részét 21
1380 Zeno testvérek utazása . . . . . u. o.
A jerusalemi ut leirása a zarándokok számára . . 24
A mongolokhoz és Chinába küldött missionariusok . u. o.
Marco Polo 26
Más utazók. Mandeville János . . . . u. o.
Földabroszok 28
Tabula Peutingeriana 29
Portugali Henrik herczeg alapitja az első tengerészeti akademiát 31
A kereskedés a nagy fölfedezések előtt . . . 32
Kereskedelmi czikkek 37
Velencze kereskedése . . . . . u. o.
Franczia- és Spanyolország kereskedelme . . 40
Nagy-Britannia kereskedelme . . 47
Tengeri rablók napi renden 48
A kereskedők még nem ismerik a megbizást . . . 49
A kereskedés akadályainak elháritásáról gondoskodnak . u. o.
Magas kamatok 53
A váltólevelek behozatala 55
Bankok 58
Biztositási ügy . . . . . u. o.
Tengeri ügyeket szabályozó törvények 59
Consulok . . . . . u. o.
Role d'Oleron. Wisbyi Rendeletek 60

Vesztegzár 60
A régiek ismerték a delej tulajdonságait . . 62
Mikor találtatott fel az iránytű . . . . . u. o.
Nagy előmenetelt tesz a hajózási mesterség: csillagtávmérő 64
Hajóépités 65
1341 Fölfedeztetnek a Canari-szigetek 66
A portugalok rendszeresen fognak hozzá az afrikai partok kifürkészéséhez 69
1419 Fölfedeztetik Madeira, erdőségei fölégettetnek, s szőlővesszőkkel és czukornáddal beültettetnek . . 70
A pápa áldást mond a felfedezőkre, tehát a nemes buzgalom, mely előbb a Szentföldre vonzotta a keresztényeket, most a fölfedezésekre ösztönzi őket . . 71
Ca de Mosto értesitést tesz közzé Gambiáról és a Canári-szigetekről 72
Van der Berg fölfedezi az Azori-szigeteket . . . 73
1481 II. János portugali király tanácskozik Behaim Mártonnal a hajózás tökéletesitéséről, s hajózási használatra alkalmaztatik a csillagtávmérő . . . 74
1484 Diego Cano Zairo vagy Congo folyóig nyomul elő . . 75
János pap, a rejtélyes keresztény király . . . 76
1486 ennek felkeresésére Indiába küldetnek Anton da Lisbona szerzetes, Pedro de Covilham és Alfonso de Payva lovagok . . . . . u. o.
Diaz Bertalan megkerüli a Jóremény-fokot . . . 77
1496 Vasco de Gama tovább merészkedik ez ismeretlen tengereken s halad Mozambique-ig 78
aztán Calicut-ig, honan visszatérvén hirdeti a lehetőséget tengeri uton Indiába juthatni 79
Ugyanoda, nyugati irányban eljutni feladatául tüzi Columbus Kristof 80
érvei, melyekkel meggyőződését támogatja . . . 81
összeköttetései Toscanellivel és Behaimmal . . . 84
1485 eszközöket keres nagyszerü vállalatára s mitsem nyer . 85
1492 végre castiliai Izabella és Pinzon di Palos három hajót adnak rendelkezésére 90
utja, s San Salvador (Guanahani) felfedeztetése . . 91
1494 visszatérte nem veszély nélküli 95

ÉV. XIV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
VI. Sándor pápa kijelöli a határvonalat a spanyolok és a portugalok fölfedezései között 97
Columbus második utja. A hispaniolai szerencsétlenség . 99
A haitiaiak szokásai . . . . . u.o.
Columbus üldöztetése 101
1498 harmadik utja. Lánczokban hozatik vissza azon tengeren, melyet ő nyitott meg Európának 104
Columbus jelleme 105
1502 negyedik utja 107
1506 meghal elhagyatva . . . 110
További fölfedezések 112
1497 Cabot fölfedezi New-Foundlandot és Labradort . 115
1500 Cabral pedig Brasiliát . . . 116
Amerigo Vespucci 117
nevét kölcsönzi a fölfedezett világrésznek . . 118
1513 Balboa első pillantja meg a Csendes-Oceánt . . . 119
1520 Magellan: fölfedezi a szorost, mely maig nevét viseli 120
A föld első körülhajózása . . . . . u.o.
Utleirások: Ramusio gyüjteménye 124
A térítők értesitései, s ezek alapján készült utazási történetek . . . . . u.o.
Költészet tekintetében az ujabb utazók utánuk állanak a régieknek 128
Hispaniola nyomora az európai hóditók alatt . . 130
Las Casas védelmezi az indiánok ügyét . . . 133
Ellenkező véleményt véd Gines de Sepulveda . . . 135
Vajjon Las Casas ajánlotta-e az afrikai négerekkeli kereskedést 137
Ezen kereskedés elterjed . . . 138
Az egyház azt mindig kárboztatta 139
A szerencsétlen négerek iszonyu sorsa . . 141
Sorsuk enyhitésére tett kisérletek . . . 143
1518 Cortes Ferdinand meghóditja **Mexicót** . 152
ezen ország leirása, s első lakói . . . u.o.
A mexicóiak erkölcsei 154
kormányformájok 158
vallásuk. Naptáraik . . . 163
Szépmüvészeteik . . . 168
Palenke 170

ÉV. Kr. ut.		XIV. KÖNYV lap.
	Mexicó épületeit illetőleg három korszakot szokás megkülönböztetni	171
	Montezuma, Mexicó császárja	172
1519	elrémül az európaiak megérkeztén	u.o.
	fényesen fogadja őket, hogy megnyerje barátságukat	174
	A mexicói templom és erőd	175
	paloták, vizvezetékek	u.o.
	Cortes elfogatja Montezumát	176
1520	ki szivfájdalmában meghal	177
1521	Guatimozin, Montezuma unokája és utóda, a felkelő mexicóiak élére áll	178
	de elfogatik s kinoztatik	o.u.
	Meghóditván Mexicót Cortes, rendezi azt	u.o.
	A gyarmat gyarapodik	179
	s a régi müveltség elvesz	180
	V. Károly hálátlansága Cortes iránt	181
	Balboa első vesz hirt **Peru**-ról	182
1527	Hárman szövetkeznek annak meghóditására, s Pizarro Ferencz utnak indul	183
	Oda érkezvén, a főváros felé veszi utját	184
	Manco-Capac a hagyomány szerint első polgárositója Perunak	u.o.
	Peru kormányformája	186
	törvényei	187
	Szokásai s vallása szelidséget lehel	190
	Pizarro összetalálkozása Atabalipa incával	191
1552	Pizarro megtámadja Atabalipát s hatalmába keriti	u.o.
	aztán fegyverrel elfoglalja Cuzcót, a fővárost: ennek nagyszerüsége	193
	A hóditók rablók módjára garázdálkodnak; belháború	194
1538	Almagro elfogatik s akasztófára itéltetik	195
1541	Pizarro halála	u.o.
	Hosszan tartó zavarok	u.o.
	Peru végre engedelmességre szorittatik	196
	Jelentéktelen mozgalmak az incák érdekében	197
	Peruba is bevitetnek az európai müvészetek és müveltség	198
	A hóditások tovább terjesztetnek	u.o.
1526	Cabot Sebestyén fölfedezi *La Platá*-t	199

ÉV. Kr. ut.		XIV. KÖNYV lap.
	Mendoza fölfedezi az *Uruguay*, *Paraguay* és *Rio-Salado* folyóvizeket. *Buenos Ayres* alapitása . . .	200
	Elterjed a hir egy országról Amerika bensejében, hol minden csupa arany (*El-dorado*)	201
	Ezt keresik roppant fáradsággal	202
1541	Orellana	u.o.
	Az amazonok	203
	Gonzales Pizarro eredménytelen utazása .	204
1541	**Chili**: Valdivia utazása	205
	Az araucánok, Chili legrégibb népe	206
1553	fölkelnek a spanyolok ellen Capolican vezérlete alatt: Valdivia megöletik	207
	Chili kormányzata; ezüst bányái	u.o.
	Terra ferma és Venezuela	u.o.
	Charthagena alapitása	208
1536	Missionariusok a harczosokkal egyesülten birtokukba veszik Bogotát	209
	A muyskák: Bachica a hagyomány szerint első, ki társas életre szoktatta s földmüvelésre tanitotta az indiánokat	u.o.
1538	*Uj-Granada* alkirályság alapitása . . .	210
	A spanyol gyarmatok elősorolása	211
	Kiszámithatlan előny, melyet Spanyolország biztosithatott volna magának	u.o.
	Rosz gyarmatrendszer	212
	Földfelosztás encomiendákra	213
	Az anyaország, gyarmatai termékeinek s az ezen gyarmatok által szükségelt czikkek egyedáruságát magához ragadja	214
	A hibás gazdálkodás rosz következményei . . .	215
	Egyház-ügy a gyarmatokban	216
	Mennyi hasznot huzott Spanyolország a gyarmatokból .	217
	Miként kormányoztatott a spanyol Amerika . . .	u.o.
	Vajjon Spanyolország ki akarta-e irtani a benszülötteket	219
	A gyarmatok népességének hét faja	u.o.
	A *mita*, legterhesebb testi szolgálat . . .	221
	A *ripartimento*	u.o.
	Rosz eredmények	u.o.
	Spanyol gyarmatok Ázsiában	222
	Manilla	223

ÉV. Kr. ut. XIV. KÖNYV lap.
A nagy hajó, mely körutat tett a gyarmatokban . . 224
Spanyolország makacsul a zár-rendszerhez ragaszkodik . 225
s csak 1735-ben tágit 226
A *missionariusok* sietnek a fölfedezett Ujvilágba . . 227
Hősiességök 228
Tudománynyal is foglalkoznak . . . 230
Vivmányaik az Antillák- és Mexicóban . . 231
Peruban . . . 233
A jezsuiták Paraguay-ban . 234
Alávaló üldöztetésök 242
A jezsuiták egyéb missiói, főleg Californiában . 243
Franczia missiók 245
Protestans missiók, főleg Észak-Amerikában . . . 246
A mai missiók központja Róma, mely azokat vezeti. *Propaganda* 247
Brasilia, fölfedeztetve Pinzon és Cabral által . . u. o.
e földterület természete . . . 248
Paye Tome, első polgárositó 249
A portugalok Brasiliát kapitányságokra osztják . 250
III. János rendszeresebb gyarmatositást rendel el . 251
A jezsuiták bámulatos müködése; Vasconcello, Nobrega . 252
Egy gyarmatot ott alapitani megkisérlik a hugonották 254
Fernando Vieira védelmezi Brasilia függetlenségét . . 255
Bandeirant-ek, ez ország kutatói . . . 256
Gyémánt-bányák födeztetnek fel 257
Észak-Amerika. Narvaez Floridába érkezik; kalandjai, Nugnez . . . 258
1534 A francziák Canadába érkeznek . . . 260
s ott összeütköznek a spanyolokkal 262
1578 Humphry Gilbert nyeri meg az angol korona által kibocsátott legelső engedélyt . . . . . u. o.
Walter Raleigh keresi az El-dorádot Guyanában . . 264
Több sikerrel müködnek az angolok Észak-Amerikában . 265
John Smith viszontagságai . . . . u. o.
Virginia gyarapodása 266
Penn Vilmos, Pennsylvania alapitója . 267
Louisiana és a Mississipi 268
Az apalachok . . 269
A natchezek 270
Lousiana nem képes zöld ágra vergődni . . . u. o.

ÉV. Kr. ut. XIV. KÖNYV lap.
A First-settlers-ek fölfedezései . 271
Amerika általános leirása . . 272
Tengerek. A Golf-Strom . . 273
Hegyek és magaslatok . . u.o.
Nagyszerü folyók 274
Gyakori földrengések és orkánok . . . 275
Növényzet 276
Állatok . . . . . u.o.
Az amerikaiak eredete . . . 279
Faj- és nyelv-különbség 280
Hasonlatosságok az ó-világ népeivel . . 282
Az amerikaiak különböző müveltségi foka . 285
Amerikai igen régi emlékek . . . 286
Sirhalmok 287
Edények, diszitmények, metszvények . . 289
Az amerikaiak nem ismernek betü-irást . . 291
Hieroglyphjeik . . . . . u.o.
Humboldt a mexicói kéziratokról 292
A barbárság eszményképe Robertson-tól, azaz az amerikaiak erkölcsei 294
Vallásuk 295
Kormányzatuk 296
A nők állapota . . . . . , . . u.o.
Szokások 297
A békés élet foglalkozásait alig ismerik . . 298
De annál inkább értenek a háborúhoz és a türéshez . 299
A chiarruak, a pampák, egyéb vad népségek . . 300
A patagonok 301
Amerika elnéptelenedése a fölfedezés után . . . 302
A benszülött faj nem veszett ki 303
Amerika termékei. Nemes érczek 305
Potosi bányái, s az ezüstmennyiség, mely ott ásatik 306
A nemes érczek mennyisége 307
A nemes érczek becse csökken, mi által szenved a kereskedelem és a szegény nép 314
Mennyi életbe került a hibás gazdászati tan . . . 315
A józanabbul gondolkodók korán gondolnak a földnek felhasználására . . . . . , . u.o.
bevitetik a czukornád és méh-tenyésztés . . . u.o.

ÉV. Kr. ut.		XIV. KÖNYV lap
	A kávé, cacao, china, dohány	316
	képezik a gazdagságot	u.o.
	A jalapa, Mexicó főbb gazdagsága	319
	Tápláló növények: tengeri, manioco gyökér, bananfa	u.o.
	Pulque (szeszes ital), burgonya	320
	Európából Amerikába átvitt terméuyek és állatok	u.o.
	Mit kaptunk Amerikától és mit adtunk mi annak	322
	Ázsiában azalatt a portugalok állomási helyeket szereznek	324
	Alvarez Cabral	u.o.
	A Csendes-tenger népeinek müveltsége	326
	Müveltségök első korszaka	u.o.
	Második korszak: Java nagyszerüsége	u.o.
	Javai irodalmi müvek: a *Brata-Yuda*	327
	A *Niti-Sastra*	329
	Egyéb müvek	330
	Harmadik müveltségi korszak: az arabok uralma s kereskedelmök	331
	Ezekkel kelle szembeszállaniok a portugaloknak	336
1502	Vasco de Gama hajóhaddal küldetik Indiába	337
	Francesco Albuquerque előbbre halad: megfékezi Calicutot	u.o.
1507	Almeida, első alkirály	338
	elfoglalja Ceylont: ennek leirása	u.o.
	elégületlenné teszi a főnököket s megöletik	339
1509	Alonso Albuquerque, utódául tétetvén, nagy tevékenységet fejt ki; elfoglalja Goát, mely fővárossá lőn	u.o.
	Ormus elfoglalásával fölényt szerez a Vörös- és Perzsa-tengeren	340
	Velencze ellene szegül, utóbb megnyugszik	341
1511	Eközben a portugalok kiierjesztik a fölfedezéseket. A Molukkák	342
	Soarez alkirály összeköttetéseket keres Chinával	343
1542	Az európaiak első megjelenése Japánban	344
	Mendez Pinto életeseményei	u.o.
	Barros és Couto leirják Oceaniát	347
	A portugalok a hatalom tetőpontjára jutnak	350
	Elősoroltatnak Portugalia telepitvényei	u.o.
	Ormus	351
	Gyöngy-halászat	u.o.
	A portugali carac-ok vagyis királyi hajók	352

ÉV. Kr. ut.		XIV. KÖNYV lap.
	Miként kormányoztattak a portugal telepitvények	354
	Casparo Balbi utazása	356
	A hollandok kivíván Spanyolországtóli függetlenségöket, versenyre kelnek a portugalokkal	357
1598	Van Neck alapitja az első telepitvényeket	358
	Nagy indiai társaság	u.o.
	A hollandok megszerzik Formosát, s összeköttetésbe lépnek Japánnal	359
	birtokukba veszik a Molukkákat, Celebest, Jávát	360
	és a Jóreméný-fokot	u.o.
	Hogyan kormányoztak	361
	Batavia, fővárosuk	362
	A társaság roppant nyereségei	u.o.
	Csakhamar hanyatlás áll be	363
	Van der Bosch kormányzó 1830-ban jobb rendszert hoz be	365
	A dánok s más északiak szintén alapitanak telepitvényeket Ázsiában	366
	Franczia telepitvények	367
	Madagascar	u.o.
1668	Indiában egy kereskedelmi rakhelyet alapitanak	368
	Pondichery, fővárosuk	369
	Legnevezetesebb telepitvényök a Bourbon és Ile de France szigetek	u.o
	Mahé de la Bourdonnais fölvirágoztatja a franczia telepitvényeket	370
1558	Angolok. Jenkinson utazásai	u.o.
	Drake és Cavendish Indiába vitorláznak	371
1600	Megalakul London kereskedőinek Indiák kereskedelmét érdeklő társasága	372
	Megtelepednek az indiai szárazföldön	u.o.
	Csakhamar a rakhelyeket erődökké alakitják	373
1702	E társaság egy ujabbal olvad össze	u.o.
	s nagygyá fejlődik	374
	A szárazföldi kereskedelem nem szakad félbe	375
	Utazások Oroszországon keresztül	376
	Missiók keleten	u.o.
	Ezek elágazása	377
	Xaveri sz. Ferencz, a keleteti téritők legkitünőbbje	u.o.

ÉV. Kr. ut. — XIV. KÖNYV lap.

Keleten Krisztus, Mahomed, Confucius, Brama és Buddha vallása állanak egymással szemközt . . 380
A térítők utazása 382
Missiók Japánban . . u. o.
a Philippinákon 383
a Mariannákon 384
1582 Akbar nagymogol Bibliát és térítőket kér Portugalia királyától . . . . . u. o.
Némely térítők behatolnak déli India szivébe és Siamba 385
Nincs oly föld, hova el nem hatott a térítők szava . 386
Japán. Marco Polo *Xipango* néven beszél róla 387
Japán leirása . u. o.
története 389
Egy *kubo* megfosztja a császárt világi hatalmától, egyedül a lelki hatalmat hagyván meg nála . . 393
A kubo ötödéves látogatása emennél . 394
Féltékenység az idegenek iránt . 395
A kereszténység kegyetlen üldöztetése 397
A hollandok eltürnek ott mindennemü megaláztatást . 399
1368 **China**. A mong lok legyőzetnek, s a Ming uralkodó-ház lép a trónra 401
Hong-wu uj intézmények által megszilárditja uralmát . 402
Utódai 405
A keleti tatárok vagy mandzsúk kezdik nyugtalanitani a birodalmat 406
1644 elfoglalják Pekinget s uj uralkodó-házat alapitanak . 407
A chinai birodalom statistikája . . . 408
a mandzsúké 409
ezeknek sikerül hosszu fáradalmak után uralmuk alá hajtani az országot 410
A chinai kinyilatkoztatás üressége ellenhatást szül az idegen tanok részéről . . , . . . 413
1581 Rogerio, Pasio és Ricci jezsuiták behatolnak Chinába , u. o.
Ricci müködése . . . . . u. o.
Schaal Ádám atya 414
1662 Kang-hi, China XIV. Lajosa 416
pártfogolja, majd üldözi a keresztényeket . . . 418
A jezsuiták és a segitségökre küldött jakobiták közt meghasonlás támad 421

ÉV. Kr. ut. — XIV. KÖNYV lap.

A jezsuiták szabad vallásgyakorlatot eszközölnek ki . 422
A jezsuiták által módositott szertartások ellen kikel a lazarista Maigrot . . . . . u. o.
Hasonló kérdések merülnek föl Malabarban, hol Nobili tevékenysége által a kereszténység nagy előmenetelt tett , ... 423
Tournon pápai küldött kárhoztatja ama szertartásokat . 424
1722 Hosszas pörlekedés egész Kang-hi császár haláláig 425
Ennek végrendelete 427
Yung-csing megfosztja a keresztényeket templomaik- és papjaiktól 429
XII. Kelemen bullája tönkre teszi a chinai missiókat u. o.
1721 Péter czár követséget küld Chinába 430
kijelöli a határokat birodalma és China között 431
1736 Kien-lung, a kitünőbb chinai császárok egyike . u. o.
Ázsia szivébe hatol a polgárosodás . . . 432
Az európaiak kereskedelmi viszonyai Chinával . 433
A thea . . . . . u. o.
Portugaliából is érkezik Chinába egy követség (1726) . 434
Hollandiából (1796), Oroszországból (1806) és Angolországból (1815) . . . . . u. o.
Afrika. Egyike a történelem által legrégebben emlitett földrészeknek, mindazáltal napjainkig kevéssé ismeretes 435
Leirása . . . . . u. o.
felosztása az arab földirók szerint 438
Népfajok . . , ... u. o.
jellemző tulajdonságaik 439
Áfrika északi részei 441
Abyssinia 442
Covilham utazása . . 443
Bermudesé . . . . . u. o.
Paez jezsuita fölfedezi a kék Nilus forrásait . . . 444
Más utazók . . . . . u. o.
Afrika nyugati részei 447
A djagák 448
Európai telepitvények a part hosszában . . . 449
Congo és Angola országok 450
Missiók e részekben 452

ÉV. Kr. ut. XIV. KÖNYV lap.
Senegal és Gorea 453
A felláh-k 455
Az ashantok . . . . . u.o.
Benin. ország 458
Afrika keleti részei 459
Madagascar. . . . . u.o.
1498 A Jóreményfok. A portugalok oda gyarmatosokat küldenek 460
1652 azonban elfoglalják a hollandok, s Van Riebeck kimutatja annak fontosságát . . . . . u.o.
Némelyek fürkészetek végett a kafferek s hottentották közé hatolnak 461
1806 Növekedvén a Fok fontossága, az angolok veszik azt birtokukba 462
Missionariusok a Kafferföldön 463
Makanna, hősük . . . . . u.o.
1770 Közép Afrika. Bruce utazása 464
1795 Mungo-Park 465
Clapperton, Laing, La Caille 466
1826 Tombuctu fölfedezése . . . . . u.o.
Az afrikai Társaság fürkészi a Niger folyását . . 467
Az afrikai partokon lévő angol gyarmatok . . . 468
A megszabaditott négerekből alakitott gyarmatok . . 469
Aden fontossága 470
Az **Antillák**; gyönyörüségök és csapásaik . . . 471
Kezdetben egyedül a spanyolok uralkodnak az Antillákon; később minden nemzet akar ott telepitvénynyel birni 472
Az Antillák fő foglalkozása a csempészet . . . 473
A bucanier-ek és flibuster-ek . . . . . u.o.
Olonnese, Morgan, Sharp stb. hősiessége . . . 475
Selkirk Sándor a *Robinson Crusoé* előképe . . . 478
A flibusterek hanyatlása 479
Colbert az Antillákból több szigetet vált vissza . . u.o.
Martinique sziget 480
San-Domingo gazdagsága 381
és Cubáé . . . . . u.o.
Havanna sziget 482
A XVI. században sok fölfedezés történt a déli tengereken u.o.
Drake Ferencz, flibuster 483

ÉV. XIV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1580 megkerüli a földgolyót 483
Cavendish még kevesebb idő alatt hajózza körül a földet 484
1615 Horn-fok fölfedeztetése 485
A bucanierek szintén hajóznak a déli tengereken . . 486
A hollandok messze elvitorláznak a déli sark felé . . u.o.
1616 fölfedezik Uj-Hollandot 487
Bougainville vállalkozik a Maluinák gyarmatositására 488
1764 de az angolok ott felülkerekednek . . . . . u.o.
Utazások Északra az Indiába vezető ut felkeresésére . 489
Cabot János kisérletei meghiusulnak . . . . . u.o.
1553 Egy észak-keleti átjárást keresve, az angolok Moscoviába érkeznek 490
1576 Frobisher utazása észak-nyugati irányban; *Labrador* fölfedezése . . . . . u.o.
1585 Davis és Vizcayno keresik az északi átjárást . . . 491
1594 Eközben a vizek uralmáért a hollandok is sikra szállnak s fölfedezik Spitzbergát . . . . u.o.
Czet-halászat 493
Veszélyek ama tenger jéghegyei között . . 494
1609-15 Hudson Henrik és Baffin Vilmos . . 498
Utazások Grönlandba . . 499
Siberia: lakói . . . . . u.o.
Az oroszok egyezkedése Chinával 501
1696 Kamtschatka fölfedezése . . . . . , u.o.
1728 Behring Vitál 502
II. Katalin Billings Józsefet küldi az Aleuti-szigetek megvizsgálására . 503
1820 Wrangell utazása 505
A tudományos *geographia* a sok utazás következtében tökéletesittetik 508
A földrajzi hosszuság és szélesség hibás meghatározása a régieknél 511
Mercator Gellért földabrosza 513
A geographia graphikája nagy haladást tesz . . . u.o.
Cassini és Halley a térképek javitásával foglalkoznak . 514
ugyszintén Delisle, D'Anville és Büsching . . . u.o.
Mily eszközökkel határoztatik meg ma pontosan a földrajzi hosszuság és szélesség 516
Órák; fokozatos tökélyesbülésök 518

ÉV. Kr. ut.		XIV. KÖNYV lap
	A föld alakja	522
	Kérdés támad a föld belapulása iránt	523
	Lacondamine és Clairaut utazása annak meghatározására	524
	A delejtü elhajlása	526
	ennek megfejtése	527
	Ujabb utazások tisztán tudományos czélból	u.o.
	Térképek készittetnek	528
	Ez utazások következtében az emberisme uj tudománya is gyarapodik	529
	Freycinet és d'Urville utazása	u.o.
	A hajók szerkezete javittatik	u.o.
	A hajósok egészségére is gond fordittatik	531
	Világitó tornyok	532
	A gőzerő alkalmazása a hajózásra	u.o.
	Vas hajók	534
	Tengerjog	537
	alaptörvényei	538
	Hadi csempészet	539
	Szabad tenger	540
1681	XIV. Lajos *tengerészeti rendelete*	541
	Tengeri zárlat	543
	Szabadalom-levelek	545
	A tudományos hajózás korszakát Cook Jakab nyitja meg	546
1768	első utazása Tahitiba: ennek leirása	u.o.
	vizsgálja Uj-Hollandot, Uj-Guineát és Uj-dél-Walest	547
	Második utazásában egy déli szárazföldet keres	548
1776	Harmadik utjában átjárást keres észak-nyugati irányban	549
	megöletik. Utazásainak csekély eredménye	u.o.
	személyes érdemei	u.o.
	Oceaniára fordul ezentul Europa figyelme	550
	Az Océán hullámainak villózása	551
	Korall-szigetek	u.o.
	Oceani nyelvek	552
	Fajok	553
	Uj-Holland	555
	Polynesia	556
	A *tabú*	557
	Ős hagyományok	558
	Sandwich-szigetek	559

ÉV. XIV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Veszélyesnek nevezett Szigettenger . . 562
Társaságnak nevezett Szigettenger . u.o.
Tahiti: története . . . . u.o.
Fegy-gyarmatok 565
La Perouse utazása 567
Notka, Spanyol áruhely, az angolok birtokába esik 568
Prémbörökkeli kereskedés . . . . . u.o.
Ujabb utazások Amerika észak-nyugati partjai felé 571
Parry utazása . . . . u.o.
Franklin é . , . 573
Ross-é 574
Bizonyossá lesz, hogy Amerika el van szigetelve a régi száraz földtől 577
A japáni tengeren fürkészeteket tesznek az oroszok . 578
Az angolok tulsúlyra emelkednek Ázsiában . u.o.
ügyességök a gyarmatositásban . . 579
Uralmuk kiterjedése a tengereken 579
Kétség marad fenn egy déli sarkföld létezése iránt . 581
Dumont d'Urville, Ross, Wilkes stb. utazása . . . u.o.
Zárszó. Vajjon jót eszközölt-e Amerika fölfedezése 583
Üdvös eredmények 587
Nagygyá lett a tengeri kereskedelem . . . . u.o.
Gyarapodtak Europában az élvezetek s a szükségek kielégitésére megkivántató eszközök . . u.o.
Tökéletesittettek s gyarapittattak a tudományok 588
Politikai előnyök 589
Gazdászati tévelyek. Társulatok 590
India gazdagsága 591
Mirevalók az oly roppant távol szigetekeni ültetvények . 592
A müvelődés hajlandó visszatérni eredeti forrásához, az-az keletre . . . . . u.o.
Az uj utazások gyorsasága 593
A felfedezések egymást követik, s a müveltség tökéletesiti a módokat 594

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap.

Uj-kor.

Elmélkedés az uj-kor fölött 1
A lángész nagy vállalataiban nehézségekbe ütközik u.o.
Kitünik ez Columbus Kristófban 3
Columbus az első nagy fölfedező, ki a szó szoros értelmében a történelem keretébe tartozik . 5
A vak-eset és a lángelme . . . . . u.o.
A vak-sors meg nem egyeztethető a történelemmel . 7
Az erkölcsi világ elemei teszik a Gondviselés történelmét u.o.
Kijelölni a Gondviselés és az emberi tevékenység határait, a történelem bölcsészetének tisztje . . . 8
A különbség az ó-kori történelem és az uj-kori között épen abban fekszik, hogy amaz inkább az egyes emberek, mint az emberi-nem észlelésében áll . 10
Természetes, hogy az ó-kor ékesen szóló és festői történetirói nagyobb tetszéssel találkoznak, mint az ujkoriak . 13
A rombolás volt a régi társadalmak teendője . . . u.o.
A régi és mostani társadalmak között az a különbség létezik mint a törvény előtti egyenlőtlenség és egyenlőség között 15
A maiaknak van eszményi s egyszersmind valódi példányképök a testté lett Igében 18
Mi szabadabbak, egyenlőbbek, gazdagabbak, vagyonosabbak vagyunk a régieknél 21
Mostani népünk kényelmesebben él mint az ó-kori fejedelmek 27
Fogalom az ó-kori társadalomról 28
Hátrább állunk-e az ó-koriaknál a szépmüvészetekben . 29
A tudományokban messze elhagytuk a régieket, valamint azok elterjesztése- és alkalmazásában . . . 34
A polgárosodás fokozatosan halad 37
A közép-kor kiváló tényét a kereszténység foganatositása képezi 38
Az uj-korral egy egyetemes társadalom kezdődik . . 43
Ma a tudomány szövetkezik az iparral s az elemeket teszi az ember szolgáivá 46
A hatalom összpontositása 47
Az ipar visszaélései 48

ÉV. XV. KÖNYV.
Kr. ut. lap
A haladásbani hit vigasztal a jelen nyomoraiban . 51
De miben áll a haladás, s mi az igazság (veritas) 53
Uj eszközök állanak ma a történész rendelkezésére . . 54
Statisztikák, diplomatiai okmányok, levelek, hirlapok, emlékiratok 55
A történetirónak nehéz megóvnia magát a pártszellemtől, s emezt föl nem ingerelnie lehetetlen . . . 57
Felette nehéz a jelen kor történelmét megirni. A történetiró nem mondhat el mindent 58
türelmesnek kell lennie, jóllehet saját személye irányában nem várhat türelmet 60
szükséges továbbá, hogy inditson, érdeket keltsen s oktasson 61
a tények megitélésében bizonyos módszerrel kell birnia; különböző módszerek 62
Ar uj-kori történelmek két fő hibája, a lelkesedés és félelem 64
Analysis és synthesis 65
Századunk uj eszméi a történetirás körül . . . 67
A történelem nagy terjedelmet nyert, átkarolván az egész embert 68
Szerző szózata olvasóihoz . . . 70
A történetirás szabályai 73
1500 Az ázsiai hatalmak hanyatlásnak indulnak, mig az európaiak emelkednek 81
Amerika fölfedezése, a Jóremény-foknak körülhajózása, a had-rendszer és a közjog átalakitása engedi meg, hogy átalánosan ugyanazon egy erkölcsi eszme uralkodjék, hanem mindegyik állam külön, az érdekei által kijelölt uton halad 82
Ezentúl a háborút nép viseli nép ellen; a sok apró állam helyébe néhány nagy állam lép; a nép az anyagi érdekek felé fordul s tartózkodik a belzavaroktól; az ügyek a fejedelmek és ministereik kezeiben összpontosulnak . . . . . u.o.
A történelem még sem lesz egyhangúvá, mert változatosságot kölcsönöznek annak az alkotmányos kormányformák fokozatai . . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV. lap

Hogy egy általános monarchia létre ne jöhessen, egyensuly állapittatik meg, miáltal az apró államok is, és a házasságok fontosságot nyernek 83
Közös érdeknek tekintetik a törökök elleni háboru, és a gyarmatok 84
s még inkább a müveltség fejlődése u.o.
Bensőképen minden állam szervezkedik 85
Mily állapotban találtatnak az európai országok a XVI. század kezdetén 86
Németország alkotmánya szabad kezet enged egy diesvágyó császárnak saját hatalma emelésére, de megtagadja tőle a szükséges segélyt 88
Az Austriai-ház tulsulyra vergődik, s saját birtokai öregbitését tartja szem előtt 89
1493 Miksa jelleme . . . . . u.o.
Ellenségeskedései a flandrokkal és a schweiziakkal . 90
A wormsi birodalmi gyülés három intézményt léptet életbe: az örökbékét, a birodalmi törvényszéket és a birodalmi kormánytanácsot 91
Az örökös tartományok kormányzására Miksa udvari tanácsot állit 92
Olaszország. Nem emelkedik politikai nagyságra, jóllehet a müveltségben óriási léptekkel halad előre . 93
A fejedelmi kormányok a nemesség elnyomására törekszenek; s emez nem testvérül a néppel; következőleg nem jöhet létre azon véleményegység, mely elkerülhetlenül szükséges a nemzeti egységhez . . 95
annál kevésbbé, hogy mindenféle idegenek beavatkoznak és fondorkodnak 96
Az olasz köztársaságok hanyatlóban vannak 97
Velencze tartja magát, daczára annak, hogy a kereskedelem egészen más irányt vesz . . . . . u.o.
A pápák nem képviselői többé a guelfek pártjának és a függetlenségnek 98
VI. Sándor rosz hirben áll erkölcsei miatt 99
Florencz egészen anyagi . . . . . u.o.
Ez erkölcstelenségek ellen kikel frá Girolamo Savonarola 100
szónokol Róma sülyedése és a zsarnok fejedelmi udvarok ellen . 101

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV. lap
követői piagnoni-knak, ellenei tiepidi-knek neveztettek 103
szenvedélyesen kikel a classikusok bálványozása ellen u.o.
a szépmüvészeteknek is uj irányt ohajt adni . . 105
és sok korabeli nagyhirü müvész követi őt . . u.o.
Milanóban a Sforzák katonai zsarnokságot hoznak be . 108
Lodovico Moro, unokaöcsését, Gian Galeazzót, ki helyett a kormányt vitte, herczegségétől megfosztandó, fellázitja Olaszországot, s behivja VIII. Károly franczia királyt 109
1483 Ezen könnyelmü és nagyravágyó fejedelem Nápoly és Konstantinápoly elfoglalása- s a keleti birodalom visszaállitásáról álmodozik 111
1494 alászáll Olaszországba, s látja Gian Galeazzo Sforza halálát s Lodovico Moro tronraléptét . . . 114
Károly, a győző szerepét játszva, bevonul Florenczbe, de Pier Capponi ellenszegülése megfélemliti őt . . 115
1495 Nápolyt azonban kardcsapás nélkül elfoglalja; de harczosainak dölyfössége ott nagy elégületlenséget szül 116
s egész Olaszország készül fölkelni ellene . . . 117
A fornovói csata után megkezdi Károly a visszavonulást 119
A nápolyi királyi ház visszatér . . . . , . 120
1497 Savonarola, ki a francziáktól várta hona fölszabaditását, bántalmaztatik, s a mágyán végzi életét . . 121
de emléke tiszteletben tartatik 122
VIII. Károly utódja, XII. Lajos, elhatározza érvényesiteni Olaszországhozi igényeit 123
Lodovico Moro jeles férfiakkal véteti magát körül . . u.o.
s azt hiszi, hogy politikai ügyessége által az olasz ügyeket tetszése szerint vezetheti; de ép ez által gyülöltté lesz 124
s a francziák által trónjától megfosztatik . . . 125
1499 Trivulzio, a francziák vezére, gyülöltté teszi a francziák uralmát . . . . . u.o.
ugyanazért Lodovico Moronak sikerül schweizi zsoldosokkal visszaszerezni államát 126
1500 de hazahivatván zsoldosai, ő maga fogságba esik 127
Valentinois herczeg hatalmasodása s jelleme . . . u.o.
Romagnában a féktelenkedő apró herczegeket törekszik megsemmisiteni 128

ÉV. XV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
a köztársaságokat is megbuktatni akarja, hogy magának azokból egy államot alakitson 131
XII. Lajos Nápoly birtokára vágyik 133
de tervét a spanyolok ügyessége megsemmisiti . . u.o.
San Marino köztársaság alapitása 135
Florencz magaviselete Valentinois herczeggel szemben . 136
VI. Sándor halálával Valentinois tervei megsemmisülnek 138
Valentinois végnapjai . . . . . u.o.
1504 A francziák ismét megjelennek, Nápolyt elfoglalandók . 239
s megszerzik Miksa császártól a Milanói herczegséget 140
Másutt is a népies kormányok módosittattak . . . u.o.
1507 Genua, pártokra szakadva s ezek által nyugtalanittatva, a francziák által bevétetik- s kiraboltatik . 141
1509 Pisát Florencz veti magának alá 142
II. Gyula pápa elhatározza Olaszországot a barbároktól megtisztitani 143
s mégis Miksa császárhoz fordul, ki könyekre fakasztja ékesszólásával a birodalmi rendeket, de ennél többet eszközölni nem bir 144
1508 A nagyhatalmak, majd ellenséges indulatból, majd személyes érdekből, Velencze ellen megkötik a cambray-i szövetséget . . . . . u.o.
1509 Az agnadellói csata szerencsétlen kimenetele Velenczét csaknem kétségbe ejti 147
azonban okossága, polgárai nemeslelküsége s a győzők dölyfössége visszavarázsolják szerencséjét . . 149
s sikerül neki a szövetségesek között meghasonlást idézni elő 151
II. Gyula pápa személyesen áll serege élére, harczol Ferrara ellen, s a francziák ellen létrehozza a szentszövetséget 153
A francziák véres csatákat vivnak; s Olaszországot, mintegy egymással versenyezve, négy idegen nemzet pusztitja 154
1513 II. Gyulát X. Leo követi a pápai széken, szelidebb elődjénél; családját emelni törekszik 159
XII. Lajos franczia király küzd a schweiziak ellen, kik uralmukat a Földközi-tengerig akarják kiterjeszteni u.o.
1515 Követi őt az uralkodásban I. Ferencz, ki Milanóra vágyik 161

ÉV. Kr. ut. — XV. KÖNYV lap.

Marignano mellett megveri a schweiziakat, s birtokába veszi Milanót 162
egyességre lép a pápával, kinek családja Florenczet kapja; s megköttetik a noyoni béke 163
1519 V. Ausztriai Károly, már ekkor nagyszerü birodalomnak ura, I. Ferencz versenytársául lép fel a császári korona elnyerése végett, s mint tehetségeire nézve Ferencznél gyengébb, el is nyeri azt . . . 165
Innét a vetély, mely annyi vérbe került . . 167
Párvonal e két versenytárs között 169
V. Károly hatalmának alapját Spanyolország képezi, melyet ő korlátlan hatalma alá vetni szándékozik . 170
E miatt megalakul a *hermandad* társulat, és Juan de Padilla áll annak élére 172
de elfogatik s kivégeztetik; és Károly a spanyol cortesnek csak nevét hagyja meg . . . 173
1521 V. Károly és I. Ferencz közti első háboru . . . 175
A franczíák kénytelenek kivonulni Olaszországból, miután Bicocca mellett legyőzettek 176
1523 Egy ujabb franczia hadsereg, Bonnivet udvaroncz vezérlete alatt, még nagyobb kudarczot vall; Bayard elesik 177
VII. Kelemen, Olaszországra nézve a legszerencsétlenebb pápa, rokonainak államokat szerezni törekszik 179
1525 Ferencz a Pavia melletti ütközetben elfogatik . . 181
Károly elfoglalja a milanói herczegséget, mely elveszti függetlenségét 184
1526 Ferencz nagy igéretek árán visszanyeri szabadságát . 186
s tűstént megujitja a háborut, és az olaszokban reményt kelt függetlenségök visszaszerzése iránt . 187
de a császáriak határozott föllépése meghiusitja a politika cselfogásait 190
1527 Bourbon connetable egy császári csapatot vezet Róma ellen s azt barbár módra kiraboltatja . . . 194
E miatt a közvélemény a császár ellen fordul, s Ferencz ez alkalmat felhasználva rögtön Olaszországban terem 197
Döghalál és katonaság pusztitják Olaszországot . . 198
Doria András a franczíáktól elpártol, s a császár zászlója alá szegődik 202

ÉV. XV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1529 Barcellonában és Cambray-ban békealku fóly Károly, Ferencz és a pápa között 203
Bolognában VII. Kelemen V. Károlyt császárnak koronázza 205
s örömünnepélyek között hajtatik végre Olaszország tökéletes megaláztatása . . . . . u. o.
Egyedül Florencz marad független, de csakhamar a Mediciek politikájának uszályhordozójává lesz . . 206
pártokra szakad, döghalál által pusztittatik; szorultságában a császárhoz fordul, de követei kigunyoltatnak 207
Nem maradt tehát egyéb számára mint saját erejére támaszkodni: hadi készületek 209
Francesco Ferruccio, vezére . . 213
a Gavinana melletti harczban elesik 214
Florencz elveszti szabadságát . u. o.
Ferencz uj háborut kezd Károly ellen . 217
1544 mely a crépy-i békével végződik 219
Florenczben Alessandro Medici kicsapongó életet él és zsarnokoskodik . . 220
1537 Lorenzino őt meggyilkolja 223
de a szabadságvédők késedelmeskednek, mialatt Alessandro utódává Cosmo kiáltatik ki . . . . . u. o.
1556 Lucca, szabad maradván, Martino Bernardini inditványa elfogadásával aristocraticus jelleget ölt magára 226
Sienára Cosmo áhitozik. E város szenvedései . . . 227
Genua, pártoktól nyugtalanittatva, társulatokat (*alberghi*) alakit 230
Doria András visszautasitja a fejedelemséget, de felsőbbséget gyakorol 231
A Fieschi-k összeesküsznek ellene, s megbuknak . . u. o.
1545 Pier Luigi Farnese elnyeri Parmát és Piacenzát, de megöletik 233
Ebből uj háboru támad V. Károly és II. Henrik franczia király között . . . . . u. o.
1557 A st. quentini csatában a franczák szétveretnek . . 236
mégis elfoglalják Calais-t, az angolok utolsó birtokát franczia földön 237
1559 A chateau-cambresis-i béke megszünteti az ellenségeskedést Francziaország és Ausztria között, s megszilárditja Olaszország lánczait . . . . . u. o.

ÉV. Kr. ut. — XV. KÖNYV lap.

Török birodalom. A keresztény fejedelmek harczai a törökök válnak előnyére 238
II. Mahomed rendezi a birodalmat . . 239
A görög egyház szervezete a török birodalomban . . u. o.
s a legyőzöttek állapota 241
A törököknél kétféle törvényhozás létezik; vallási és polgári . . . . . u. o.
II. Mahomed *kanun-ja* 242
Birtokviszonyok 243
II. Bajazet, szelid természetü uralkodó 244
A perzsa Sofi-k 246
Háborujok a törökökkel . . . . . u. o.
Egyiptom; hogyan jutott a Porta uralma alá . . 247
Moldvaország viszontagságai . . . 248
Nagy-Soliman 250
beütései Europába . . . . . u. o.
1522 beveszi Rhodust 251
megtámadja Magyarországot . 252
1526 Mohácsnál győz 253
Ferdinand osztrák főherczeg keresi a magyar koronát . u. o.
1533 de Soliman azt Zápolyának adja, s Ausztria ellen indul. Bécset ostromolja . . . . . u. o.
másodizben is Ausztria ellen fordul, de Kőszegnél hősies ellenállásra talál. Jurisics . . . . u. o.
Ferdinánd békét kér 254
Barbarossa testvérek, híres kalózok . . 255
Algir és a berbérek 256
V. Károly Algir elleni hadjárata . . u. o.
1533 roszul üt ki 258
Máltát ostromolják a törökök, de be nem veszik . . 260
1534 Ismael, a Sofi uralkodóház alapitója, megtámadtatik Solimán által 261
India; Babur visszaállitja Tamerlan birodalmát . . u. o.
Solimán, Ázsiában is győzelmes s meggazdagodva, nagyszerü épitkezéseket tesz 264
pártolja az irodalmat: ő maga is versel . . . u. o.
A török hatalom hanyatlásának okai 265
A nemzeti *nyelvek* müvelése nem zárja ki a latinnak tanulmányozását 266

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap.
főleg Olaszországban nem. Az Aldi-k, Vida, Fracastoro. Flaminio stb. 267
Erasmus 271
Az olaszok kezdenek vitatkozni saját nyelvök fölött 274
Helyesirási s nyelvtani kérdések . . 275
Accademia *Crusca* . 277
Ennek szótára u.o.
Olasz irodalom. 280
Bembo bibornok, Casa da Mugello u.o.
Szónokok, beszélyirók 282
Vigjátékirók 285
Levelek. Hannibal Caro: vitája Castelvetróval . 286
Egyéb pörlekedések 289
Bernardo Davanzati, az egyedüli velős iró . 291
Költők. Poliziano és mások . . u.o.
Tanköltők. Alamanni, Rucellaj stb. . 292
Pásztori költemények szerzői: Sannazaro: . 293
Pásztori drámák: az *Aminta*, a *Pastor fido* . . u.o.
Satyrikusok . . . 294
Berni 295
Lovag-költészet. Luigi Pulci csak tréfára forditja figyelmét 296
Hátrább áll nyelvezet tekintetében de eredetibb Matteo Bojardo *Orlando innamorato*-ja . . . 297
Kortársait messze tulhaladja Lodovico Ariosto . . u.o.
Utánzói. Alamanni, Bernardo Tasso 306
Trissino az olasz nyelvbe a görög egyszerüséget akarja átültetni 309
Szomoru-játék-irók . . 310
Nő-irók . . . . . u.o.
Legjelesebb *történetirókkal* Florencz dicsekedhetik . 312
Benedetto Varchi, Scipione Ammirato 313
Francesco Guicciardini . . 314
Velencze történészei . . 315
Genuáé 316
Machiavellivel kezdődik a történetirás átmeneti korszaka . 318
Machiavelli jelleme 320
a *Pricipe* czimü müve a moral szempontjából aljas . 322
hogy gunyirat volna az, lehetetlen föltenni . . 326
amaz elveket egyébiránt mások is vallják . . . 328

ÉV. XV. KÖNYV
Kr ut. lap.
Arte della guerra czimü müvében a hadtudományt a régiek utjára akarja terelni ; 331
A hadmüvészetben eszközölt javitások különböző allamokban 332
Machiavelli eszméi a hadászat alakitását illetőleg . . 334
Hadi épitészet 337
Vajjon az olasz vitézség kiveszett-e . . . 340
A XVI. század dicsősége a *Szépmüvészetek* . . . 341
Három iskola versenyez az elsőségért a festészetben . u.o.
Az első müveket mély kifejezés jellemzi; de Giorgione Barbarellivel egy uj irány kap lábra . . u.o.
Az umbriai iskolából kimagaslik Perugino . . 342
aztán Rafael . . . . . u.o.
jelleme és érdemei 344
tanitványai 346
elszéledvén Olaszországban, meghonositják a nemes izlést s uj iskolákat alapitanak . . . . . u.o.
Michelangelo, az épitészet, szobrászat és festészet nagy mestere 348
összehasonlitva Rafaellel 352
Az épitészet ujjászületik az urbinói Bramante által . 353
Szent-Péter temploma a legnagyobb müvészeket foglalkoztatja 354
Bramante, Sangallo, frá Giocondo, Rafael, Piccioni, Peruzzi, Michelangelo 356
Ez utóbbi előre érzi, hogy merészsége sokakat fog tévutra vezetni 359
Florenczi festészek. Andrea del Sarto, Signorelli, Pontormo stb. 360
Lionardo da Vinci; tudományossága 362
Lombardi iskola 365
Luini, Cesare da Sesto, Ferrari, Solaro . . . . . u.o.
Michelangelo követői; hibáik 368
Ammanato 370
Porta, Jean de Boulogne 371
Vasari 372
Cellini 374
Metszés 375
A calcographia eredete 376

ÉV. XV. KÖNYV
Kr. ut. lap
Mozaik-müvek, üvegfestés, emaillfestés . . 377
Velenczei müvészek. Tizian . . . 380
Paolo Veronese . . . 381
Tintoretto 383
Bassano és fia, Palma Vechio, Buonvicino . . . u.o.
Correggio 384
Épitészek. Sansovino, Sangallo, Alessi . . 385
Barozzio da Vignola . . . 388
Palladio 389
Scamozzi, Tibaldi . 391
Domenico Fontana . 392
Sanmicheli 394
Franczaországban a müvészetek olaszok által terjednek el 395
s ezek után képezik magukat a francziák: Lescot, Gouchon, Cousin, Delorme, Bullant . 396
Spanyol, orosz, flandriai müvészek 398
Német müvészek. Dürer, Holbein . , 401
A *zene* a közép-korban 405
helyesebb irányt vesz Olaszországban a XV. században . 406
A zene és ének valódi szenvedélyei ama kornak . . 408
1590 Dalmü (Opera) 409
Hangszerek . . . 412
Bohózati opera . 413
Zenészeti iskolák 414
A zene, mely az egyházban született, oda is beviszi a világias szellemet, melyben fölnevekedett . u.o.
Az egyházi zenét reformálja Palestrina 415
Arany századnak neveztetik a Medici-k kora a szépmüvészetek pártolása tekintetéből 416
Más olasz fejedelmek, sőt gazdag magánzók is pártolják a tudományt és müvészetet . . . 418
de e pártfoglalás nélkülözi a méltóságot . . . 420
s általa nem támadnak nagy elmék, söt elnyomatnak . 422
Ugyanazért az irók nem követik meggyőződésöket, vagy ihlettségöket, hanem alkalmazkodnak pártfogóikhoz . 423
Innét van, hogy sem a tárgyakban, sem azok moráljában nincs semmi méltóság 424
Dicséret és pénz lévén egyedül az, mely után vágynak, egyiket és másikat is szemtelenül keresik . . u.o.

ÉV. XV. KÖNYV.
Kr. ut. lap

A dicséretekből becstelenitések származnak, s innét ama kor lármás viszálkodásai 428
Aretino a koldulás, dicsérés és megrovás mesterségében a legszerénytelenebb . . . . u.o.
Némely vetélytársai . . . 436
Benvenuto Cellini különczkedései 438
Az ezen kori irodalom és müvészet jelleme . . . 441
Ezek után fogalmat szerezhet magának az olvasó azon kor erkölcseiről 442
Az áhitat a bünnel párosul 443
Kéjhölgyek csak ugy szerepelnek mint hajdan a pogányságban 445
Méreg- és gyilokhoz még jó hirben álló egyéniségek is folyamodnak 447
Általános az élvezetek utáni vágy: florenczi és velenczei carneval 449
Szinházak 451
Az olasz fényüzés elterjed Franczia és Németországban . 454
Kocsik 456
A tulságos fényüzésnek törvények által iparkodnak gátot vetni 457
Az arany utáni vágy okozza, hogy az emberek magukat áruba bocsátják 458
Föléled a hit az ember és a természetfölötti tények közötti közvetlen viszonyban, a magiában . . . 459
mely a tudósoknál az alchymiában nyivánul . u.o.
Paracelsus . . . . . u.o.
Agrippa 463
Cardano 466
Della Porta stb. 469
a népnél pedig a boszorkányokban való hitet eredményezi 472
A boszorkányokban való hit a pogányságból származik u.o.
Boszorkánypörök 476
A boszorkányok létezését némelyek vitatják, mások tagadják 480
Legjelesebb e nemben Delrio Márton jezsuita munkája . 486
E tévelyek ellen kibocsátott pápai bullák . . . 488
Spee jezsuita erélyesen és hathatósan szólal föl a boszorkányságról vádlottak kivégeztetése ellen . . . 490

ÉV. XV. KÖNYV.
Kr. ut. lap
Mindamellett a boszorkánypörök még sokáig folytattatnak Europa szerte 497
Az általános romlottság a reform utáni vágyat kelti föl . 504
Az Egyház nagysága a középkorban . . . u. o.
habár nem fejlett ki teljesen, sok jót eszközölt . . 505
Uj eszmékkel uj szükségek keletkeznek; az egyházi reform szükségének érzete általánossá válik; de az illetők nem fognak hozzá komolyan . . u. o.
A papság romlottsága . . 506
II. Gyula és X. Leo 508
Pogány szellem uralkodik mindenütt 509
Legroszabb izlés kap lábra az egyházi szonokoknál . 511
A megholtakérti imák. E magasztos eszmébe is becsuszik a nyervágy 512
Sok babonaság kap lábra a hivő nép között . . . 513
Biblia-forditások . . . . . u. o.
Figyelemre méltó azon nyiltság és merészség, melylyel a római udvar megrovatik 515
a leghatározottabban Németországban . . 517
Erasmus . . . . . u. o.
Epistolae obscurorum virorum 518
Jámbor férfiak s maga az Egyház is kimondja a reform szükségét 519
Az ellenmondás szelleme felüti fejét 520
A németek ellenszenvvel viseltetnek Olaszország s a római curia iránt 521
A bucsurol és azzali visszaélésekről 522
X. Leo, Szent-Péter templomát bevégzendő, adakozásra szólitja föl a keresztény világot, teljes bucsút engedvén az adakozóknak 524
1517 A bucsuhirdetéssel elkövetett visszaélések ellen kikel Luther Márton 525
hittani tételeket tesz közzé, melyek ellentételekkel ostromoltatnak; s a kérdés elmérgesittetik . . 526
Leo békés utat követ a vita lecsillapitására . . . 530
Luther majd alávetést szinlel, majd gunyolódik . . 531
1520 egyházi átok alá vettetik, s ő a bullát és a pápai rendeleteket megégeti 532
Luther és párthivei fölött végitéletet mond a pápa . 533

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap.
A wormsi birodalmi gyülés 534
Luther Wartburgban 536
1522 rendbeszedvén eszméit, s megedzve a magány által, nyilvánosan lép fel uj tanaival 537
megházasodik 538
természete és tudománya 539
első proselytái 542
Erasmus Rómával tart 543
Luther durvasága 544
s összetűzése VIII. Henrikkel. 545
Luther tanát Melanchton önti rendszerbe . . 546
A lutherán tanok vázlata 547
egyházi kormányzat 548
VI. Hadrián pápa a reformot, ha lehetséges, békés utra terelni, s ekként a szakadást megszüntetni megkisérli . . . . . u.o.
Azalatt a reformatio terjed, s a parasztok föllázadnak a tiszta evangelium nevében 551
Luther megtagadja népvédői szerepét, melyet addig fitogtatott 552
Keresztségismétlők 553
Münzer Tamás a keresztségismétlést első használja föl politikai czélokra 554
Luther nem tart többé a néppel, hanem a fejedelmekhez szegödik s az egyházi javak elfoglalását tanácsolja 555
Kezdetét veszi az egyházi javak világiasitása. A németrend nagymestere a rend javaiból családja számára örökös fejedelemséget alkot . . . u.o.
V. Károly habozása . . . . . u.o.
1526 A spirai országgyülés határozata ellen sokan *protestálnak* s innét származik a *protestans* név . . . 558
Melanchton közzétesszi a *Corpus doctrinae christianae*-t . u.o.
A protestansok nem egyeznek maguk közt: Carlstadt, Zwingli, Flaccius stb. 559
Luther üldözésre uszit mindenki ellen, ki az ő véleményétől eltérőleg gondolkozik . . . . . u.o.
1530 Az ágostai birodalmi gyülésen előterjesztetik a lutheranusok *hitvallása* 560
Szelidebbek e hitvalásban a lutheran nyilatkozatok . 561

ÉV. XV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1531 A protestansok Schmalkaldban egymással szövetségre lépnek 562
Münsterben a keresztségismétlők lázadásban törnek ki . 563
Schmalkaldi háboru: V. Károly győz, s győzedelmével visszaél . . . : 565
Szász Móricz elpártol tőle, s a császár kénytelen elfogadni a passaui szerződést 566
1546 Luther halála; vivmányai méltatása . . . 567
nem szereti hazáját; türelmetlen; nem szereti a népet 570
Melanchton halála 572
1518 Zwingli Schweizban hirdeti a reformatiót, tovább menvén Luthernél . . . . . u.o.
A cantonok meghasonlanak 575
kitör a harcz, s Zwingli a kappeli csatában elesik . . 576
1528 Genf, a reformatióhoz szegödvén, függetleniti magát Savoyától, s a püspök főuri hatalmától . . 577
Franczia országban a reformatio lassan halad . 578
1538 Calvin János: az ő *katekizmusa* . . 580
tanai; a protestans tanok változatai . 582
Párhuzam Calvin és Luther között . 583
A calvinismus a democratia felé hajlik . u.o.
Calvin türelmetlensége, kegyetlensége . 584
Servet Mihály megégettetik 585
1540 I. Ferencz fontainebleau-i edictuma a protestansok ellen 588
Beza Tódor . . . . . u.o.
A calvinisták és zwinglianusok egyesülve alkotják az ugynevezett reformatus hitfelekezetet . . . 589
1566 Hitvallásuk, átdolgozva, Zürichben kihirdettetik u.o.
mennyiben különbözik az, a lutherán hitvallástól . u.o.
A reformatio nagy gyorsasággal terjed Europa szerte 590
A bibliaforditások szaporodnak 591
A zavarral szembeszáll az Egyház . . 592
VII. Kelemen fél a reformoktól 593
1534 III. Pál megkezdi az Egyház ujjászületésének munkáját, de nagy akadályokra talál . . . . . u.o.
Legalkalmasb időben alapittatik a jezsuita-rend . 594
Lojola Ignácz 595
E rend gyorsan elterjed . u.o.
alapszabályai, s müködése . 597

ÉV. Kr. ut.		XV. KÖNYV lap
	engedékeny morálról, és progressismusról vádoltatik	600
1545	Trientben megnyittatik a zsinat	601
	Az elsők között a malaszt és megigazulás kérdése merül fel	602
	III. Pál a zsinatot fölfüggeszti	603
1355	IV. Pál alapitja a *Congregatio Indicis*-t; s hatalommá emelni akarja az inquisitiót	604
	IV. Pius. Borromaei sz. Károly	605
1560	A trienti zsinat ujból megnyittatik	608
	A fejedelmek kifogásai s követelései akadályozzák a zsinat menetét	609
	A zsinat befejezése	610
	A fejedelmek haboznak a zsinat határozatai elfogadásában	611
1564	A *Professio fidei* ben, melyet IV. Pius szerkesztetett, a hitágazatok határozottabban vannak kifejezve, mint a zsinati határozatokban	u. o.
	Megoldatlanul hagyattak: a zsinatnak a pápa fölötti felsősége és a malaszt mivolta	612
	A pápák kénytelenek követeléseiktől elállani, s a fejedelmek lassanként elsajátitják az egyházi jogokat	613
1574	*Római katekizmus*	614
	A breviarium reformálása	u. o.
	Erkölcsi reform	615
	A bibornoki és püspöki állomásokat jeles férfiak foglalják el	617
	Tudományos intézetek. Papnöveldék	618
	Congregatio de propaganda fide	619
	Számos csodák s gyakori természetfölötti jelenések	620
	Uj szerzetes rendek alapitása, s a régiek átalakitása	621
	Sz. Teréz	623
	Salezi sz. Ferencz	624
	A világi papság reformálása	627
	Sz. Kajetán	u. o.
	Neri sz. Fülöp	628
	St. Sulpice papnövelde alapitása	629
	A nép nyomora enyhitésére alkalmazott gyógyszerek	630
	Girolamo Miani és istenes János	u. o.
	Calasantius József; piaristák	631
	Orsolyák	u. o.

ÉV. Kr.ut. XV. KÖNYV lap.
Paulai sz. Vincze 632
Olaszországban nagy szabadsággal beszélnek a fegyelemről és a dogmákról 635
Pomponazzi . . . . . u.o.
Némely olasz tudósok a reformatióhoz szegődnek . 637
a ferrarai udvar szolgál nekik gyülhelyül . u.o.
Bernardino Ochino, apostata . . 639
Lodovico Castelvetro . . . 640
Pier Paolo Vergerio s mások . . . . . u.o.
A velenczeiek folyton daczolnak a pápákkal . . . 642
Frá Paolo Sarpi 643
az ő s mások kezdeményezése a velenczei egyház reformálására 646
A trienti zsinat történelme czimü munkája . . . 648
Pallavicino. Ennek hasonló müve összehasonlitva Sarpiéval 651
Marcantonio de Dominis 652
Megszünik a vallási türelem, s kezdődnek az üldözések . 653
Az üldözöttek Toscanában. Carnesecchi . . u.o.
számos luccai családok kiköltöznek . . 656
Velenczében az inquisitio világi intézmény . . u.o.
A protestansok reménye savoyai Károlyt megnyerhetni . 657
Az Alpesekben lakó békés valdensek zavartatnak s kegyetlenül büntettetnek . . . . u.o.
Calabriában pedig, hol régóta laktak, kiirtatnak 659
A spanyol inquisitiót az olaszok nem türik . . . 661
A Valtellina, elfoglaltatva a graubündeniek által, sok ujitónak ad menhelyet 662
A spanyol király Schweizban egy ugy nevezett *arany* vagy *borromaei* szövetséget köt a katholikus cantonokkal . . . . . u.o.
1620 A graubündeniek a legtevékenyebbek; elkeseritik a valtellineket, kik a területökön lakó protestansokat mind meggyilkolják 663
A socinianusok megtámadják a Szentháromságot . . 664
1574 s elterjesztik tanjukat Lengyelországban . . . 665
Spanyolország oriási hatalomnak tünik föl, midőn az ausztriai hazra szállt 666
V. Károly eltörli a cortest 667
Károly politikája 668

ÉV. XV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
behozza Németországba a *Carolinä*-nak nevezett büntető törvénykönyvet 669
1556 lemond koronáiról 670
jelleme s befolyása 671
A harczok, melyeket ő kezdett a törökökkel, nem végződtek vele 673
Cyprus és Famagusta a törökök kezébe esnek . . u.o.
1571 Lepantói csata . . . . . u.o.
II. Fülöp. Jelleme 675
Holland leirása; kitéve a tenger árjának . . . 676
A hollandok jelleme 677
jóllétök a Burgund-ház alatt 678
tizenegy tartományuk az Ausztriai házra szál . . . 679
Beszivárog ez országba is a reformatio, s V. Károly kegyetlenül elfojtja azt 680
1559 II. Fülöp Károly nyomdokait követi, amiért az elégületlenség lázadásban tör ki 681
Alba herczeg küldetik a lázadás elfojtására . . 683
Oraniai herczeg, a fölkelők vezére 686
Irtó háboru 687
A tartományok az egyesülésben keresik biztonságukat; genti szövetkezés . . . . . u.o.
1579 A protestans tartományok Utrechtben szövetségre lépnek 689
Az oraniai herczeg meggyilkoltatik 690
s fia Móricz az államtanács élére állittatik . . . u.o.
A háboru szerencsével folytattatik 691
1609 Fülöp elismeri az egyesült államok függetlenségét . . 692
A hollandok először nyilatkoztatják ki a világnak, hogy a tenger mindenki előtt szabad . . . u.o.
Miként szervezik uj köztársaságukat . . . . . u.o.
melyet csakhamar vallási viszályok nyugtalanitanak 693
A szabad akarat kérdése a protestansoknál u.o.
Arminianusok és gomaristák . . . . . u.o.
1618 Dordrechti zsinat 696
Móricz üldözi a remonstransokat és Grotiust . . . 697
1621 Megujul a Spanyolországgali háboru: az egyesült államok függetlenségét elismeri a westphali béke (1648) . 698
II. Fülöp *győzhetetlen hajóhada*, melyet az angolok ellen inditott, tengeri vihar által megsemmisittetik . . 699

ÉV. Kr. ut.		XV. KÖNYV lap.
	Fülöp csüggedetlensége	700
	Portugalia. Sebestény király elvesz Afrikában	702
1580	II. Fülöp elfoglalja Portugaliát és zsarnokoskodik	703
	Ennek káros következményei	704
1568	Don Carlos-, II. Fülöp fiának mesés története	705
	Madrid fővárossá leszen. Escurial	706
	A spanyol szabadság eltünik	707
	maga az ország is hanyatlásnak indul	708
	III. Fülöp a kormányzást Lerma herczegre bizza	709
	s meghal, áldozata az udvari cerimoniáknak	710
	Franczia ország-ban XII. Lajos jólétet teremt	712
	megszerzi Bretagne-t	u.o.
	Ministere, George d'Amboise	713
	Az ország alkotmánya	714
1515	I. Ferencz, a nemesek királya	715
	Udvara	u.o.
	X. Leóval concordatumot köt	717
	Pártolja a müvészeteket és tudományokat	719
	A pénzügyet rendbeszedendő szerencsétlen müveletekhez folyamodik; hivatalok árúba bocsátása	720
1547	II. Henrik a Guise herczegek és neje Medici Katalin által hagyja magát vezettetni	723
	a megszilárdult monarchia megzavartatik a reformatio által	724
	már I. Ferencz törekszik elnyomni a reformatiót	u.o.
	II. Henrik még szigorubban lép föl; az ujhitüek száma azonban növekedik	725
1559	Következik II. Ferencz, Medici Katalin gyámnoksága alatt	726
	Az ujhitüek fölkelnek *hugonottak* neve alatt, s fővezérökül Condé herczeget választják	727
	A fölkelés elfojtatik s büntettetik	u.o.
	L'Hopital mérsékletet tanácsol	728
	IX. Károly, mint tiz éves trónra lép, s Katalin tovább is kezében tartja a kormányt	729
	Megnyittatik az országgyülés, melyben L'Hopital egy, a közigazgatás minden ágaira kiterjedő törvényjavaslatot terjeszt elő	u.o.
1561	Montmorency és Guise herczeg a Ligue-t alakitják a catholicismus védelmére	730

ÉV. Kr. ut. — XV. KÖNYV lap

Katalin engedményeket ad a hugonottáknak . . . 730
1562 Vassy mellett a kálvinistákkal véres összeütközés történik 731
Kiüt a polgárháboru 732
Az ambois-ei edictummal a protestánsok szabad vallásgyakorlatot nyernek 734
Katalin fényes udvartartása . . . . . u.o.
Olasz és pogány erkölcsök kapnak lábra . . . 735
A *politikusok*, szinleg keresztények de tényleg epicureusok 736
Katalin határozottan a katholikusok részére áll . . 737
A kálvinisták fegyvert ragadnak: St. Denis-i csata . . u.o.
1568 Lojumeau-i béke 738
A hugonották vészt sejtve Rochelle-ba menekülnek és fegyverkeznek . . . . . u.o.
Uj béke köttetik velök Saint-Germain en Laye-ben . 739
1572 Szent-Bertalan éje . . . . . u.o.
Kitör egy uj háboru. IX. Károly lelki furdalásai s halála 743
III. Henrik megszökik Lengyelországból, hol király vala, s roszul kormányozza Francziaországot . . . u.o.
1575 A hugonották ötödször támasztanak polgárháborut, mely a Beaulieu mellett kötött békével végződik . . 744
1576 E béke engedményeit sokallja Guise herczeg, s egy *szentszövetséget* alakit 745
1579 A blois-i országgyülésen elhatároztatik, miként az országban a katholikus valláson kivül más nem türetik . u.o.
Az ennek folytán kiütött hatodik és hetedik polgárháboruban Henrik navarrai király mint a hugonották feje nem várt vitézséget tanusit 746
A Guise-k most Spanyolországhoz simulnak; s V. Sixtus Condé herczeget és a navarrai királyt egyházi átokkal sujtja . . . . . u.o.
A *Tizenhatok* uralkodnak Párizsban, ugyhogy III. Henrik a hugonottákhoz szegődik 747
1587 s megveretvén Párizs utczáin (*journée des barricades*) meggyilkoltatja a Guiseket 748
1589 őt pedig Clement gyilkolja meg 750
A navarrai királylyal a Bourbonok lépnek a trónra . u.o.
IV. Henrik mérsékletet tanusit a Ligue tulzó követelései közepett . . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV. lap.

s győzelmet viván ki a Ligue fölött Párizst ostromzár alá veszi 751
Párizs inséges állapota; belzavarok. . . 752
A *Menippee* czimü gúnyirat hatása 753
IV. Henrik elhagyja a protestantismust s ősei hitére tér, és bevonul Párizsba 755
lecsillapitja a pártokat kegyessége által . . . u.o.
Sully: rendszere 756
Henrik a nantesi edictum által türelmet biztosit a protestánsok számára 763
s a jezsuiták számára is . . . . . u.o.
Henrik magán jelleme 764
Politikája állandó czéljául az osztrák ház megaláztatását tüzte volt ki 766
Európa átalakitásáróli terve 767
1610 meggyilkoltatik Ravaillac által 768
Angolország. VIII. Henrik . . . . . u.o.
Ministere Wolsey, királyi fényt üző minister . . 769
Henrik arragoniai Katalintól válni akar . . . 770
1534 Egyházi átokkal sujtatik. 772
Elszakad az egyháztól . . . . . u.o.
More Tamás vértanusága . . . . . u.o.
Henrik a zsarnoki hatalom minden szálait kezeiben egyesiti 773
vallása 774
házasságai 775
Skóthon-ban V. Jakab folytatja a háborút VIII. Henrik ellen 777
1542 s meghal, hét napos leánykát, Stuárt Máriát, hagyván hátra u.o.
1547 Henrik halála után, lord Seymour, VI. Eduard kiskorusága alatt, Angolország védnökévé s a királyi felség képviselőjévé választatik 778
Skóthonban nagy az izgatottság az oda bevitt reformatio miatt 779
Warwik meghonositja ott a calvinismust . . . u.o.
1553 VI. Eduárd angol király halála után, Grey Johanna emeltetik a trónra 780
A katholikus Mária legyőzi Johanna pártját, s II. Fülöpöt választja férjéül 781

ÉV. XV. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Mária uralkodása 781
1558 Halála után, mostoha nővére Erzsébet jut a trónra s azonnal elveti a pápa főségét, s önmagát teszi az angol egyház főkormányzónőjévé 784
Az anglikán egyház most véglegesen szerveztetik . . u.o.
A katholikusok üldöztetnek 785
Létre jönnek a puritánok 787
Erzsébet uralkodása az országra nézve fényes és szerencsés 788
az ő absolutismusa 789
szerelmei . . . . . u.o.
trónja törvényességét Stuart Mária nem ismeri el . . 790
s férjének, II. Ferencz franczia királynak, és Katholikus-Máriának halála után Angolország királynőjének czimezi magát . . . . . u.o.
A reformatio fölfegyverkezve lép föl Skóthonban . 791
Knox a skót egyház tulajdonképeni alapitója . . . u.o.
Stuart Mária szerencsétlen szülőföldjére költözik . . 792
Knox átkot mond a szószékről Máriára 793
találkozása Máriával . . . . . u.o.
1566 Darnley, Mária férje, meggyilkoltatja Rizzit, de ő is meggyilkoltatik 795
Mária üldöztetve Erzsébetnél keres menedéket, de általa bebörtönöztetik 798
1587 s halálra itéltetik ; végperczei 801
Az európai fejedelmek e miatti neheztelései . . . 802
Irhon állapota ; Butler és Fitz-Gerald közötti ellenségeskedések 803
Irland fölkel s az angol sereget megsemmisiti . . 804
Erzsébet Devereux-t bizza meg a fölkelés elnyomásával, s nem sikerülvén vállalata, vérpadra küldi . . u.o.
1603 Skóthoni Jakab követi Erzsébetet az uralkodásban . . u.o.
A puritanok rosz néven veszik neki, hogy a katholikusok iránt türelemmel viseltetik 805
de Angolországban I. Jakab név alatt nagy lelkesedéssel fogadtatik . . . . . u.o.
A lőporösszeesküvés sulyosabbá teszi a katholikusok állapotát 806
A *wigh* és *tory* pártok eredete 807
Jakab gyöngesége 808

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap

többnyire rosz eszközöket választ czélja elérésére . . 808

Németország. Ezen ország leginkább érzi a reformatio által támasztott zavarok sulyát 811

1547 I. Ferdinand, V. Károly utóda, a magyar és cseh trónra jut . . . . . u.o.

Martinuzzit gyanuból meggyilkoltatja 812

Csehországot rendkivüli szigoru intézkedései által engedelmességre szoritja . . . . . u.o.

Császárrá választatván, a vallási zavarok lecsillapitásán siker nélkül fáradozik 813

1564 Fia, II. Miksa alatt mindinkább terjed és megszilárdul a reformatio . . . . . u.o.

1576 II. Rudolf a csillagokat vizsgálja, mitsem törődve a földi zavarokkal 814

1608 Testvére, Mátyás, elragadja tőle az uralkodást . . 816

Azalatt Csehországban hussiták, utraquisták, katholikusok nyugtalankodnak 817

Örökösödési kérdés Jülich, Cleve, Berg herczegségek stb. iránt . . . . . u.o.

1612 Mátyás császárrá lesz 818

1618 Alatta lázad föl Csehország, s kezdetét veszi a *Harmincz éves háboru* . . . . . u.o.

1619 II. Ferdinanddal a stajerországi ág jut a császári trónra s egyszersmind Ausztriának birtokába . . . 819

A harmincz éves háboru első szakában a rajnai választó játszsza a vezér-szerepet . . . 820

Azalatt Magyarország Bethlen Gábort uralja . . . u.o.

Az evangelikus unióban viszály üt ki; Ferdinand Csehországot hódolatra kényszeriti . . . . . u.o.

De miután Ausztria Németország szabadságának megsemmisitését elhatározza, IV. Keresztély dán király lép a protestantismus élére. (A harmincz éves háború dán korszaka) 822

1626 Wallenstein, Ferdinand vezére; nagyravágyása . . 823

Ferdinand kénytelen vezérét elbocsátani; Francziaország politikaja a protestantismus védelmére kel . . 825

Minek folytán Gusztáv Adolf lép a protestans ügy élére. (A harmincz éves háboru svéd-korszaka) . . u.o.

A hadmüvészet változáson megy keresztül . . . 827

ÉV. Kr. ut. — XV. KÖNYV lap.

Ferdinand kénytelen Wallenstein szolgálatát igénybe venni 830
1632 Gusztáv életét veszti Lützennél 831
1634 Wallenstein meggyilkoltatik Égerben 832
A harminez éves háboru franczia-korszaka. Richelieu politikája 833
1637 III. Ferdinand folytatja a háborut 834
Általános megdöbbenés az ausztriai-ház nagyravágyása miatt 835
1648 Megkezdetnek az alkudozások, végre létre jő a westphaliai béke 836
E békeszerződés egyszersmind uj alkotmányt ad a birodalomnak 839
A kath. reform a zsinat után a **pápákban** nyilatkozik. 842
V. Pius, ájtatos és szigoru pápa . . u.o.
1572 XIII. Gergely, kegyes és leereszkedő . . 844
átalakitja a naptárt 845
ez átalakitás fölötti észrevételek . . . u.o.
Zavarok Romában 846
1585 V. Sixtus elég erővel bir a zavarok megszüntetésére; kérlelhetlen s takarékos pápa . . 847
Az egyházi állam állapota 854
Róma uj életre támad 855
1590 Tizenhat hónap alatt négy pápa váltja fel egymást a pápai széken 857
V. Pál bevégzi az *In coena Domini* bullát . . 858
1621 XV. Gergely szabályozza a *conclavét* . . . 859
VIII. Orbán, költészet kedvelő és fényt szerető 860
Ferrara és Urbino a pápai államhoz csatoltatnak u.o.
A Baberini-k tönkre juttatják az állam pénzügyét . 863
Scandinavia. A calmari unio még érvényben áll . 864
II. Keresztély, esztelen zsarnok . . . u.o.
Wasa Gusztáv felkelést szervez Svédhonban . . . 867
Keresztély letétetik, s holsteini Fridrik választatik királylyá 868
ki vallási s politikai szempontból Ausztria ellenségeihez és a schmalkaldi szövetséghez csatlakozik . . 869
Az interregnum alatt Lübeck reményli Észak urává lehetni 870
Háboru az oldenburgi gróffal. A győztes III. Keresztély megsemmisiti a püspöki hatalmat . . . . u.o.
Norvegia Dániába olvasztatik 871

ÉV. Kr. ut.		XV. KÖNYV lap.
	A reformatio Svédhonban	871
	Wasa Gusztáv, trónját megszilárditandó, pártolja a reformatiót	872
	s egy külön lyturgiát állapit meg	873
1560	Utódja, XIV. Erich, ujitásaival elégületlenséget támaszt maga ellen	874
1578	s megmérgeztetik fivére, III. János által . . .	875
	ki megszerzi Lieflandot	876
	s megkisérli visszaállitani a catholicismust . . .	u.o.
1592	Utódja Zsigmond, egyszersmind lengyel király, Lengyelországban lévén elfoglalva, III. János testvére, Károly, viszi a kormányt	u.o.
1604	ki végre is Zsigmondot trónjától megfosztja s maga és maradékai számára megszerzi a svéd koronát . .	877
1611	Gusztáv Adolf különféle ellenségekkel békét köt s részt vesz a harmincz éves háboruban	878
	szervezi a nemességet, s idejét népe javának előmozditására szenteli	879
	Utódává leánya, Krisztina lőn	880
1559	*Dánországban* II. Fridrik, III. Keresztély utóda, megfékezi a dithmars-iakat	u.o.
1588	IV. Keresztély, egyike kora legnagyobb királyainak .	881
	Ministere, Corfitz Ulefeld	u.o.
1645	Brömsebrói béke, mely a svédeknek a Sundon vámmentességet biztosit	882
	Lengyelországban szintén a nemesség mitsem enged a kormány-hatalomnak	883
	Alkotmánya a legroszabb	u.o.
1501	I. Sándor trónra léptével Litvánia Lengyelországgal egyesittetik	884
	Oroszország több tartományt szed el tőle . .	885
1506	I. Zsigmond megveri az oroszokat	u.o.
	A kozákok ; eredetök, s szervezetök . . .	886
1530	A *litvániai statutum*, kihirdettetve Zsigmond által . .	887
1525	Zsigmond a krakói békekötés erejénél fogva a Németrendtől kapja Poroszországot, s azt hübérképen Brandenburgi Albert nagymesterre ruházza át .	u.o.
	ki elpártol az egyháztól, s ekként a lengyel Poroszországba behatol a reformatio	u.o.

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap.

II. Zsigmond Auguszt határozottan a catholicismus mellett nyilatkozik, de a három ellenséges felekezetet is tűri 888
Liefland a Német-rend felsősége alatt marad . . . u.o.
Plettenberg Walter, a Német-rend nagymestereinek legjelesbike, Lieflandot nagysága tetőpontjára emeli . u.o.
1561 Liefland meghódol Zsigmond Auguszt lengyel királynak oly föltét alatt, hogy ez az ágostai hitvallást fenntartandja 889
1570 IV. Iván czár háborut indit Lengyelország ellen . . u.o.
Zsigmond Augusztal kihalván a Jagello-ház, zivataros interregnum áll be . . . . . u.o.
1573 végre Valois Henrik választatik királylyá . . . 890
ki értesülvén Franeziaország királya haláláról, odahagyja Lengyelországot . . . . . u.o.
s ekkor Báthory István, Erdély fejedelme, jut a lengyel trónra 891
Báthory az oroszokat Vendennél legyőzi . . u.o.
s czélszerübben rendezi a kozákokat 892
1586 halálával a trónörökösödés kérdése zavarokat támaszt; a királyságot III. Zsigmond, III. János svéd király fia, nyeri el . . . . . u.o.
Zsigmond nyomorult uralkodása . . . . . u.o.
Esthlandot Lengyelországgal egyesiti, innen a háboru Svéd- Orosz- és Törökországgal . . . 893
1632 Zsigmondot fia, VII. Ulászló, követi a trónon . 895
Az Oroszországgal kötött viasmai béke . . . u.o.
A kozákok fellázadnak . . . . . u.o.
Politikai bölcselet. Machiavelli, La Boëtie, Hotman, Althausen 896
A zsarnok-gyilkosságot sokan védelmezik . . . 899
némely jezsuiták is, nem mint az ő különös véleményöket, de mint koruk egyik eszméjét . . . u.o.
A hatalom eredete fölötti vita 900
Publicisták. Botero 904
Statistikusok. Boccalini, Naudé, Selden 905
Gianotti 906
Bodin 907
Morus Tamás: *Utopiá*-ja 910

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV. lap.
Campanella: *Nap városa* müve . . 911
Politikai gazdászat. Serra, Scaruffi stb. . . 914
A gyakorlatban a zár-rendszer uralkodik . 916
Jogtudósok. Alciato . . . . . u.o.
Cujaccio, Budeus, Dumoulin 917
Brisson, Claro, Menochio stb. 918
Corpus juris canonici 919
Nemzetközi jog. A jelesebb szerzők még mindig a hittudósok . . . . . u.o.
Alberico Gentile . . . 920
Grotius *Jus belli* czimü könyve 921
Az első vitatkozások a katholikusok és vallásujitók között igen gyengék 924
Hittani rendszerek, ugynevezett *Loci communes* . . 925
A trienti zsinat után a katholikusok sorakoznak . . 926
Bellarmin, az előharczosok legnevezetesbike . . . u.o.
Du Perron a keresztény hitvitának szélesebb alapot ad, az egyház sarkkövére fektetvén azt . . . 927
Az akatholikusok eljutnak a kinyilatkoztatás tagadásáig . u.o.
Épen ezért Grotius és mások szükségesnek látják a kinyilatkoztatott vallás igazságát bebizonyitani . 928
Arminianismus . . . . . u.o.
Fölmerül azon társadalmi kérdés, meddig terjed a polgári felsőségnek az egyház fölötti hatalma . . 929
A feltétlen türelem még ismeretlen 930
Némelyek még reménylik az összes egyházakat egy hitben egyesithetni . . . . . u.o.
Asceticus könyvek 931
Casuistica és a probabilismus . . . . . u.o.
Némelyek a moralt illem-szabályok tudományának tekintik 935
Castiglioni *Cortigiano* czimü munkája . . . u.o.
Casa *Galateo*-ja 937
Mások feledékenységbe mentek Montaigne, a kétkedő epicureus, fölléptekor 939
Pierre Charron tiszta scepticus 943
Latin költők 944
A reformatio életre ébreszti a philologiát . . . 945
Postel Vilmos első lép a philologia valódi terére . . 948
Mások a régiségek tanulmányozására adják magukat . 949

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap.
Scaliger, Panvinio, Petau s más archaeologusok . . 950
Sigonio 952
Egyházi történelem. *Centuriae Magdeburgenses* . . u. o.
Baronius 953
A történetirók csak másolók vagy forditók . . . u.o.
A történetirói müvészetről irt munkák 954
Voss, Possevino, Strada, Bentivoglio, Davila . . . 956
A németek a történelem terén hátramaradnak . . 958
Franczíák. De Thou, classicus történetiró . . 962
Spanyolok. Mariana 963
Az első hirlapok 964
A scholastikus bölcselet minden oldalról megtámadtatik . 965
A peripateticusok tanulmányoztatnak . . . . . u.o.
Vanini, független gondolkodó 966
Ramus ostromolja Aristotelest 967
Patrizzi megtámadja Aristoteles munkái hitelességét . 968
s Aristotelest helyettesiteni akarja az uj-platonicus mystikusokkal 969
Böhme . . . . . u. o.
Cornelius Agrippa 971
Telesius uj rendszert kisérel meg 972
s egy másikat Bruno, ki megelőzte Schellinget . . 973
Campanella megkisérli a természetre és tapasztalatra fektetni a bölcseletet 977
Baco Ferencz egyes kisérleteket tesz, s a módszert ujjáalkotja 980
Baco megelőztetett az olasz bölcsészek által . . . 988
Exact tudományok. Maurolico siciliai mathematikus és mások . . . . . u. o.
Betüszámtan; egyenletek megfejtése. Ferro, Tartaglia, Cardano 990
Vieta tökélyesiti a betüszámtani nyelvezetet . . . 992
Napier föltalálja a logarithmusokat 995
Keppler előbbre viszi a mértant 997
Cavalieri a feloszthatlanok mértanát állapitja meg . . 998
Descartes mértani fölfedezései 999
A csillagászatban Ptolemaeus még mindig a fő tekintély 1000
Kopernik 1002
s mások, kik őt megelőzték, vagy védelmezték . . 1003

ÉV. Kr.ut. XV. KÖNYV lap.
Tycho-Brahe összeegyeztetni törekszik Ptolemaeus rendszerét Kopernikével; érdemei 1004
Keppler tudományosan megállapitja az ég törvényeit . 1005
Galilei a tapasztalat utján halad 1009
Mily ponton állott az erőmütan Galilei előtt . . . 1010
Az ő fölfedezései . . . . . u.o.
A távcső, s fölfedezések az égboltozaton. . . . 1013
Galilei ellenfelei 1015
Pöre 1017
A csillagászat óriási léptekkel halad előre . . 1023
Descartes megállapitja az erőmü-rendszert . . . 1024
Stevin a lejtőn való egyensulyt fejtegeti, s Archimedes után a viznyugtanban az első fölfedezést teszi . 1026
Vizépitészet . . . . . u.o.
Láttan. Maurolico, Porta, De Dominis fölfedezései . . u.o.
Ki találta föl a távcsöveket? 1027
Descartes a sugártörés törvényeit fejtegeti . . . 1028
A távlat a szépmüvészetek érdekében tanulmányoztatik . 1029
A zoologia nélkülözi az alapot egész Rondelet és Belon föllépteig 1030
Gessner bizonyos rendszert hoz a természetrajzba . . u.o.
Aldrovando és mások 1031
Fabrizio: az állatok nyelve 1032
A füvészetben Cesalpino a növényeket gyümölcsképző szerveik szerint osztályozza 1034
Agricola az ásványokat külső alakjok, tömöttségök és használatuk szerint rendezi 1037
Mercati osztályozza és rendezi a vaticani ásványgyüjteményt . . . . . u.o.
Museumok és ritkaság-gyüjtők. Peiresc 1039
A vegytan megvilágitására az élettan alkalmaztatik. . 1040
Mondino uj életre kelti a boncztant . . . . u.o.
Vesal 1042
Fallopio, Eustachio és mások. 1043
Harwey. A vérkeringés 1045
Gyógyászat. Paracelsus a higanyt és mákonyt használja . 1047
Több orvos letér az addig járt ösvényről . . . 1048
Irodalom. A *franczia* irodalom javul, amint az olaszszal megismerkedik 1051

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap

A francia nyelvnek lendületet adnak a reformatio korabeli vallási vitatkozások 1052
Marot 1053
A *pléiade francaise* a keresettséget akarja behozni . 1054
Ronsard és Jodelle 1055
Malherbe 1056
Sokkal eredetiebbek a gunyköltők: Regnier, D'Aubigné . 1057
Rabelais 1058
A tudományossággal való általános visszaélés . . . 1059
Spanyolországban az olasz classikusokat követik . . 1060
Garcilasso de la Vega és Hurtado di Mendoza . . 1061
Ez utóbbi alkotója a *picareszk* irmodornak . . . 1062
Fernando de Herrera és Jorge di Montemayor szép nyelven irnak 1063
Cervantes és *Don Quixote* czimü müve 1064
A szinészet kezdete 1065
A spanyol szinészet eredetisége és alakja . . 1068
Lope de Vega, rendkivül termékeny iró . . 1070
Calderon de la Barca 1075
Szentségi ábrázolatok 1077
A spanyol költők sokasága 1081
Don Alonzo d'Ercilla, hősköltő 1082
A spanyol irodalom hirtelen hanyatlásnak indul . 1083
A *portugali* irodalom a spanyolnak testvére . . u.o.
Camoens: *Os Lusiadas* hősköltemény e . . . 1084
Joao de Barros, a fölfedezések és hóditások irója . . 1088
A *német* irodalom csupa vitatkozásokból áll . . 1090
Hans-Sachs, népköltő . . . . . u.o.
Gunyiratok . . . . . u.o.
Hollandi irodalom 1091
A *magyar* költőknek akadályul szolgál a nyelv tökéletlensége s a versmértan nehézsége 1092
Az északi országokban az irodalom nyer a reformatio által . . . . . u.o.
Angolországban tanulmányozzák a görögöket, latinokat és az olaszokat 1094
Az ujjászületés az irodalom terén Spencer-nek tudatik be érdemül 1095
Lilly behozza az *euphuismust*. 1097

ÉV. Kr. ut. XV. KÖNYV lap.
Az angol szinészet első müvei 1098
Marlow *Faust*-ja . . . . . u.o.
A szinpad nyomoru berendezése 1099
Shakespeare 1100
Követői 1111
Zárszó. E kor fő jellemvonását a fölfedezések képezik . 1114
E kor nagyszerűsége . . . . . u.o.
nyomorai, tévelyei, romlottsága 1115
A közép-kor összevegyül az uj-korral 1118
A reformatio, e közép-fogalom a hit- és kétely között, ostromolja a pápai központiságot s az egyházi hatalmat a világinak rendeli alá 1119
A jogi alap szétromboltatik 1120
Mindenütt türelmetlenségi szellem és elkülönzés áll be . 1121
Végre szövetségek jönnek létre 1123
A reformatio hatása különböző népeknél . . . 1126
A politika uj irányt vesz; kis államok a nagyobbak által elnyeletnek 1128
Közös ügynek a törökök megfékezése tekintetik . 1129
A politikai gazdászat fontossága felismertetik . 1131
A nép itéletére is suly fektettetik 1132
Az emancipált ész zsarnokolja a gondolatot, melynek fölszabaditását fennhangon hirdeti, s ujabb forradalmakra vezet 1134

XVI. KÖNYV
A lezajlott harmincz éves háboru uj politikai és jogrendszert hoz létre, s anyagi eszmék foglalják el a vallásiak helyét 1
Ausztria megfékezve, Németország szétdarabolva . . u.o.
Spányolország kimerülve, Olaszország tönkre téve, Schweiz megromolva 2
Franczia és Angolország tulsúlyra emelkednek különböző utakon 3
Scandinavia eltérőleg szervezkedik; mert nem a feudalismusból fejlik ki 4
A pápai és a souverain hatalom közti viszonylatok megváltoznak . . . . . u.o.

ÉV. Kr ut. XVI. KÖNYV lap.

Az igazság és jog helyébe a politikai egyensuly lép erkölcsi eszme nélkül 5
A pénzügy fontosságot nyer 8
1610 **Francziaország**. XIII. Lajos a feudalis és protestans párt által szétszakgatva találja az országot . . 9
Medici Mária nem követi IV. Henrik politikáját, s magát egészen Concini önkényének veti alá . . . u.o.
1614 A rendek fölszólalása . . . . . u.o.
Luynes megnyeri Lajos szivét, ki beleegyezik Concini meggyilkoltatásába. 11
1620 A hugonották első háboruja 13
Luynes halálával Richelieu jut a hatalom polczára . . 14
czélul tüzi ki megalázni az aristocratiát és a protestantismust, hogy megszilárditsa a nemzeti egységet . 15
1625 A hugonották második háboruja . . . . . u.o.
1627 Harmadik háborujok; utolsó védbástyájok, Rochelle, bevétetik 16
Szigoru eljárás a párbaj-vivók ellen 18
Montmorency kivégeztetése 19
Richelieu erőteljes kormányzata 20
Richelieu jobb keze, József capucinus 21
1642 Cinq-Mars összeesküvése 22
Richelieu halála 23
1635 Franczia akademia 25
XIII. Lajos vége . . . . . u.o.
1643 Regenssség. Ausztriai Anna 26
gyámolittatva Mazarin által 27
Francziaországnak rövid ideig tartó boldog kora . . 28
A parlamenti ellenzék 29
élére áll Retz bibornok, s létre jő a Fronde . . . 32
1648 E mulatságos polgárháboruban a nők és szellemdús férfiak játszszák a főszerepet. 34
1649 Condé a fölkelőkkel tart, s fogságra vettetik, de csakhamar szabadon bocsáttatik 36
Polgárháboru, melyben Condé és Turenne egymás ellen vezérszerepet játszanak 37
A Fronde legyőzetik, Mazarin visszahelyeztetik, s XIV. Lajosban fölébred a despotismus szelleme . . 38
Mazarin külügyi politikája 41

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.
Párvonal Condé és Turenne között . . . 42
1659 A pyrenaei béke Spanyol és Franczia ország között 44
Mazarin jelleme 45
Mazarin halála után XIV. Lajos nem választ első ministert 47
Minő szándékkal veszi át a kormányt 48
Richelieu és Mazarin előkészitették számára a hatalom egyesitését 50
Pénzügy 51
Az állam pénzügyeit Colbert rendezi és vezeti . . 53
rendszere; kereskedelemre, tengerészetre, iparra vonatkozó nézetei és rendeletei . . . 54
Colbertismus 56
A politikai nemzetgazdászat állapota . . . 58
A jólét, melyre Franczia ország jut 61
A posták behozatala 63
A törvényhozás javitása 64
Minden semmivé lesz XIV. Lajos harczvágya s Európában felsőbbségre való törekvése következtében 66
Ezen korban kezd a háború tudományos formát ölteni . 67
Vauban javitásokat eszközöl a várak épitészetében . . 69
A hadi tengerészet is nagy fontosságot nyer; Jean Bart u.o.
XIV. Lajos a hatalom által, melyre jutott, elvakittatni engedi magát, s Európát négy háboruba keveri . 72
Jus devolutionis 73
1668 Lajos elleni hármas szövetség 75
Holland: állapota, mióta Spanyolországtól elszakadt . u.o.
Tromp és Ruyter jeles admiraljai 78
Belnyugalmát zavarják a voetianusok és coccejanusok . 79
A Witt-ek . . . . . u.o.
1672 XIV. Lajos háborut indit Holland ellen 80
A Witt testvérek meggyilkoltatnak 82
A francziák barbár kegyetlenségekkel árasztják el az országot 85
1678 A nymwegi békötés 89
Louvois folyvást uj háborukra ösztönzi Lajost 90
A visszakebelezési kamrák 91
A berberek elleni háboru; bombák alkalmazása 92
A rajnai vidék tüzzel vassal pusztitása . . . 94

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.
1697 A ryswicki béke Angol-, Spanyol-, Francziaország és a hollandi rendek között 97
XIV. Lajos, jellemezve mint ember és mint király . 98
Politikájáról ő maga ad fölvilágositást 99
Megvesztegetési rendszer 100
Szokassá válik nagy ajándékok osztogatása . . . 101
Irodalmárok és müvészek puszta érdekből segélyezése . 104
Szemtelen hizelgések 105
Lajos alatti épitkezések 107
Lajos modora a dicséretek osztogatásában, és ünnepélyes föllépésében 110
Lajos szerelmi viszonyai: La Valliére . . . 114
La Montespan 115
La Maintenon 116
Lajos vallásossága 120
A' készségesen viselt és tisztelt despotismus sulya alatt csak a vallás juttatja az igazságot a királyig . . 122
Lajos fényes udvara 126
A Rambouillet-palota simitja a durva szokásokat s finomitja a társalgást 127
Udvaronczok 129
Parókák 130
Halhéjas szoknyák 132
Madame de Sevigné . . . . . u. o.
Megtérések 135
Madame de Longueville 136
A játék 137
Ninon de Lenclos 139
Brinvilliers asszony s a méregkeverők 141
Becsületbeli dolgok; párbajok 142
Egyházi ékesszólás; valódi nagyságra emelkedik Lajos uralkodásának fenséges egysége alatt . . . 148
Groteszk szónokok a megelöző korban 149
Lajos alatt az izlés finomul 151
Mascaron, Flechier, Cheminais 152
Bourdaloue 153
Massillon, La Rue 154
Bossuet 155
Fenelon 157

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.

A két utóbbinak vitája a quietismus fölött. Molinos; La Guyon 161
Issy-i értekezlet; Fenelon számüzetik az udvarból s alávetéssel fogadja a pápa itéletét 164
XIV. Lajos az egyházat is hatalma alá vetni szándékozik 167
Vita alá kerülnek a gallikan egyház szabadságai. Dupuy 168
A regaliák miatti összetüzés Romával 170
1682 A franczia clerus gyülése . . . . . u.o.
A gallikán szabadságok declaratiója 171
A mentelmi jog kérdése 173
Lajos, nem türvén a romai udvar szilárdságát, elfoglalja Avignont 174
1693 A pápa rendithetlen marad; Lajos enged . . . u.o.
Bossuet belátja rendszerének tökélytelenségét . . . 175
A hugonották, elvesztvén erődeiket és kiváltságaikat, megszünnek külön politikai testület lenni . . . 176
1685 Lajos meg akarja őket tériteni; fegyveres missió . . 177
A nantesi edictum eltöröltetik 179
A hugonották üldöztetnek . . . . . u.o.
s tömegesen kivándorolnak 182
1701 A Cevennek lakói fölházadnak: a camisardok . . . 184
A jansenismus. A kegyelem kérdése 186
Dominikánusok és jezsuiták vitatkoznak e kérdés fölött . 187
Jansen e kérdésre vonatkozólag megirja *Augustinus* czimü munkáját 189
Jansen *öt tételét* a pápa kárhoztatja 192
Vita támad, vajjon az öt tétel előfordul-e Jansen könyvében 193
Saint-Cyran-i apát 194
Port-Royal eredete 196
Arnauld családja ott megtelepedik . . . . . u.o.
Oda veszi be magát a jansenismus 198
A jansenisták bourgofontaine-i állitólagos összeesküvése . u.o
Arnauld megirja munkáját a *Gyakori áldozásról* . . 199
A probabilismus; hogyan értelmeztetik; ezen tan nem a jezsuitáktól ered 200
A port-royali magány jelesei; munkáik; lemondásuk minden világi dicsőségről 202
Pascal; érdemei 205

ÉV. XVI. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1656 Közzé teszi *Lettres a un provincial* czimü müvét . . 207
ennek hatása 208
A jansenisták tagadják, hogy a vádolt tételek Jansenius-ban fordulnak elő 210
1664 A portroyaliak ellen megkezdődik az üldözés . . . 211
A jansenisták irodalmi tevékenysége. De Sacy; Racine . 212
Quesnel föléleszti a jansenismust 216
1713 Az *Unigenitus* bulla határozottan kárhoztatja Quesnel tételeit 217
Egy rész elfogadja a bullát, a másik nem; innen a harcz az elfogadók és az appellansok között . . . u.o.
A jansenismus eredményei méltánylása 219
Hasonló kérdések szellőztetnek Hollandiában és Angolországban. Arminianusok 220
Hires protestans vitázók: Jurieu, Basnage, Abbadie . 223
1697 Bayle Péter: életeseményei; az ő *történelmi kritikai szótára* . . , ... 224
A kétely bevitetik a tudomanyokba 228
Pascal a támadásnak ez uj modora ellen kitünő logikai tanácsokat ad 229
A katholikus vitázók még nem látják be annak fontosságát, hogy az egyház tekintélyét kell mindenekelőtt megdönthetlen alapra fektetni 232
Bossuet első lép e térre. *Esposition* és *A protestans egyházak változékonyságának története* czimü müvei . 233
az ő értekezlete Claude és Leibnitztzal az Egyház egységének visszaállitása érdekében 235
Lábra kap a vallási közöny 237
A *franczia irodalom* arany korszaka . . . . u.o.
A nyelv és az irály fejlettséget és nemességet nyer Balsac, Voiture, Bartas által 238
Benserade, udvari költő. Chapelain *Pucelle d'Orleans*-ja . 241
A Fronde idejében a negélyzett népies modor egyszerűséget hoz az irályba . . . . . u.o.
Regények, melyek a Rambouillet-palota társaságának örömeit képezték 244
Az akademia rostálgatja a nyelvet 245
Grammatikusok: Vaugelas, Menage, Lancelot . . . u.o.
A nyelv haladása Pascalig 246

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.
az ő eszméi az irályról 247
Az irodalom fontosságot nyer, mióta Richelieu a tudományt az életbe bevezette 248
Fenelon jól ecseteli az irodalomban tett haladást . . 249
A correctség tekintetik a legfőbb érdemnek . . . 250
Jean Baptiste Rousseau, La Fontaine, Boileau . . 251
A politikai szónoklat jóval az egyházi mögött marad . 255
Moralisták. Saint-Evremond, La Rochefoucauld, Pascal, La Bruyére . . . . . u.o.
Memoir-irók: Saint-Simon 257
Fontenelle 158
Az élő nyelvek müvelése nem szoritja háttérbe a holt nyelvek tanulmányozását 260
A latinisták . . . . . u.o.
Grammatikusok 261
Létre jönnek a Hirlapok 263
Philologok; a dauphin használatára (in usum Delphini) eszközölt kiadások 265
Vita támad, vajjon a régieket, vagy az uj irókat illeti-e meg az elsőség 266
Dacier 268
A port-royaliak eszméi e kérdés fölött 269
A szinház felmagasztaltatik Corneille által . . . 272
kit a kritika tönkre akar tenni 273
Racine 277
Kisebb tragikusok 281
Molière 282
XIV. Lajos védnökségének az irodalom-történetben nem szabad tulságos jelentőséget tulajdonitani . . 286
Angolország. Alkotmányának a megelőző időkben alakulása 288
Angolország állapota a Stuartok trónra léptekor . . 289
A vallási egység egybeolvasztja a győzőket és a legyőzötteket 290
I. Jakab be akarja hozni az egyeduralmi despotismust . 292
1625 I. Károlynak jobb eszméi vannak, de nincsen ereje . u.o.
A parlament saját erejének öntudatára ébred . . . 294
A puritánok a politikában radical pártot képeznek, a moralban túl-szigorkodók 295

ÉV. Kr. ut. — XVI. KÖNYV lap.

követelik a katholikusok kiüzetését s Buckingham minister elbocsáttatását; s Károly, ministerét megmentendő, önmagát buktatja meg 296
1628 A parlament benyujtja az ugynevezett *jog-kérvényt* . 297
Károly föloszlatja s ismét összehija a parlamentet . . 298
majd Skócziában az episcopálisok liturgiáját akarja meghonositani 299
Kitör a polgárháboru: a *covenant* 301
1640 Egybehivatik a *Hosszu-parlament* 302
Stafford pörbe fogatik és elitéltetik 303
Irhon elnyomatik, mely aztán öldökli a protestansokat . 307
Pártok Angolországban 309
Ezek közől kiválik a *függetlenek* pártja 311
Brown követői, a függetlenek, a lelkismereti szabadság dogmáját kiáltják ki 312
Cromwell Olivér magára vonja a figyelmet s szerepelni kezd 313
Társadalmi és gyökeres reform sürgettetik . . . 315
Az *önmegtagadási* bill elfogadásával a parlament önnönmagát fosztja meg minden hatalomtól . . . 316
mely a hadseregben uralkodó függetlenekre ruháztatik át u. o.
1647 A király elleni háboru; Cromwell, a függetlenek élén . 317
A fanatizált hadsereg 319
1649 I. Károly vád alá helyeztetik s kivégeztetik . . . 320
Kikiáltatik az angol köztársaság 323
Cromwell irtó háborut kezd az irlandi katholikusok ellen, s a szigetet meghóditja 325
elnyomja a skót kalvinistákat is 327
megveti alapját Angolország tengeri nagyságának . . 329
dicsőittetik s a hármas ország *protectorának* kiáltatik ki 331
fenn akarná tartani az absolut hatalmat, szükségből . 332
1658 Cromwell jelleme és halála 334
1660 Fia Rikhárd utódjává lesz s lemond 336
Monk főtábornok megszavaztatja a Stuartok visszahelyezését 337
II. Károly nem biztositja szerződésszerüleg a forradalom által szerzett szabadságokat 338
Mindjárt uralkodása kezdetén ellenszegülésre talál a hitfelekezetekben 339

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.

A quakerek. Penn Vilmos 340
1665 A pestis és tüzvész Londonban 343
Általános elégületlenség. A *Test-bill* az összes katholikusok ellen intézve 344
Oates Titus esztelen *denunciatiója*, s a jezsuiták kivégeztetése 345
A *Habeas corpus*, Angliának alaptörvénye . . 347
A Whigek és Toryk 348
1685 Károly utódja, II. Jakab, gyülöletes mert katholikus . 350
III. oraniai Vilmos fondorlatai 352
1689 ki fegyveres erővel jelenik meg az angol partokon, és királynak kiáltatik ki . . . . . u. o.
A parlament egy uj alkotmánytörvényt alkot . . . 354
Az angol alkotmány fölötti észrevételek 355
Külső hasonlatosság az angol és a franczia forradalom között 357
A non-conformisták megnyugtatására alkotott *Bill of comprehension* 358
1690 II. Jakab kiköt Irhonban; s a Boyne mellett megveretik 359
A katholikusok elnyomatása Irhonban 360
1702 Vilmos az oppositióval küzd; halála után sógornője Anna leszen utodává 362
Marlborough, Anna ministere, majd ellenese . . . 363
Marlborough a hirlapok utján megtámadtatik . . 364
Ármányok az örökösödés körül; a hannoveri-ház szemeltetik ki 366
Anna a *jó királyné* czimmel tiszteltetik meg . . . u. o.
Az angol bank alapitása . . . 368
Skóczia Angliával egyesittetik 370
Az *angol irodalom* arany kora. Milton 371
ez irodalom utánozza a franczia, miáltal correctségben nyer de veszt eredetiségben 376
Dryden . . . . . u. o.
Swift 379
Addison; a *Spectator* 380
Pope 381
De Foe; a *Robinson* 382
Komoly tanulmányok; politikai tudományok . . . u. o.
Harrington *Oceaná*-ja 383

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.
Hobbes; zsarnoki eszméi és aljas jelleme . . . 384
Cumberland a hasznosság iskoláját alapitja . . . 389
Locke; politikai rendszere . . . . . u.o.
Németország. Hanyatlása 392
Fejedelemségei 393
A különféle rendek jogai 394
A császár; korlátolt hatalma 395
Választó- és a többi fejedelmek . . . . . u.o.
Vallási felekezetek. Morva-testvérek 397
Tanulmányok. Flemming, Gryphus és Opitz . . . 399
1658 I. Leopold császár, középszerü tehetség, mégis fontos egyéniséggé válik a körülmények által . . . 402
Törökország. Kormánykerületei 403
Gyönge uralkodók követik egymást, de jó vezirekkel látvák el 404
Uskokok 406
Ausztria háborui Törökországgal 407
Maroniták és drúzok 409
1613 Fakr-eddyn, Syria fejedelme 410
1586 A perzsa birodalom visszaállittatik Abbas Mirza által . 412
Köpröli Mehemet, IV. Muhamed vezirje 413
Kitör a candiai háboru Velenczével 414
Köprölinek hasonnevü fia folytatja e háborút, s ujat kezd Ausztria ellen Erdély miatt 415
1664 Szent-gothárdi csata; vasvári béke 416
1669 Candiát roppant ember-veszteséggel beveszik a törökök . 417
1683 Kara Mustafa, uj vezir, Bécset fogja ostrom alá . . 419
de Sobieski a keresztények fegyvereinek szerzi meg a diadalt, s háladatlanságot tapasztal a császár részéről . . . . . u.o.
A háboru folytattatik *Magyarországban* és Erdélyben . 421
1686 Buda visszavétele 422
Savoyai Eugen; a törökökön nyert győzelmei . . 423
Morosini Ferencz győzedelmeskedik a törökökön Moreában 424
1699 A karloviczi béke a keresztény hatalmasságok és a Porta között, mely utóbbi hanyatlásnak indul . . . 425
Ragusai köztársaság 426
1718 Uj török háboru, Eugen péterváradi, temesvári és belgrádi diadalai, melyek eredménye lőn a passaroviczi béke 427

ÉV. XVI. KÖNYV
Kr. út. lap.
1663 Ausztria Magyarország meghóditását tüzi czélul . 428
Zrinyi Péter összeesküvése 430
A császár eltörli Magyarország alkotmányát . . . u.o.
Tökölyi Imre az elégületlenek élére áll, s legyőzetik . 431
1703 Rákóczy Ferencz szintén fegyvert ragad a nemzet jogai védelmére 434
1711 I. József mérsékli atyja szigoruságát s békét köt a magyarokkal 435
Spanyolország. Hanyatlása 437
Az udvar és a nagyok pazar fényüzése 438
Az irodalom haszontalanságokra adja magát; a *concettisták* tulsulyra vergődnek a classicus irók fölött . 439
Quevedo de Villegas . . . . . u.o.
Egyéb hires irodalmárok 440
IV. Fülöp mindenható ministere, Olivares Gáspár . . 442
Nyomor és zavar 443
Portugalia a spanyol iga alatt nyög 444
csekély vérontással visszaszerzi függetlenségét . . . 445
1641 IV. Braganza János alatt megalapitja alkotmányát . . 446
IV. Fülöp spanyol király vissza akarja hóditani Portugaliát, de ez védi függetlenségét 447
1668 mely végre is Spanyolország részéről elismertetik . . 448
1643 Olivares elbocsáttatik, s Haro Lajos, az uj minister, helyes reformokat léptet életbe , ... 449
II. Károly, gyönge és erélytelen uralkodó . . . 450
Károlynak nem lévén gyermekei, Francziaország és Ausztria lépnek föl mint trónkövetelők 451
Európa tart XIV. Lajos hatalmától, s Ausztria felé hajlik 452
Károly végrendeletet készit, és csakhamar megmásitja azt 453
1700 Halála után XIV. Lajos, unokáját, Anjou Fülöpöt kiáltatja ki spanyol királynak 454
Ebből európai háboru támad 456
Lajost sulyos veszteségek érik 458
Francziaországot elemi csapások is sujtják . . . 459
A Bolingbroke-ministerium megmenti Lajost a végromlástól 461
Lajos családi szerencsétlenségei 462
1713 Utrechti béke 464

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.
Vauban polgári érdemei 468
Lajos dicsőségének fénye elhomályosul 469
Visszapillantás Lajos vállalataira s azok eredményeire . 471
Lajos szomoru végnapjai 473
1715 halála 476
Skandinávia. Svédhoni Krisztina 477
lemond, katholikussá lesz, utazik 479
Utódja, X. Károly, terjeszkedési vágyból haddal támadja meg Dániát s az egész északot 482
de a hatalmak gátot vetnek nagyravágyásának . . 485
1660 Fia és utódja, XI. Károly, liheg a háboru után, s hogy országa fel nem daraboltatott, XIV. Lajosnak köszönheti 487
III. Frigyes dán király, országa alkotmányát korlátlan és örökös monarchiára változtatja 488
1680 Ugyanezt cselekszi Svédországban XI. Károly . . 490
Lengyelország. János Kázmér látja a bajokat, de nem képes azokat orvosolni 495
1669 Vele kihalván a Wasák utolsó férfi ivadéka, az örökösödés iránt viszály keletkezik, s végre megválasztatik Sobieski János 496
1697 kinek halálával még nagyobb zavar támad az örökösödés miatt; a királyságot szászországi Ágost nyeri el . 497
Oroszország. Nagyobbodik. III. Iván valódi alapitója a birodalomnak 498
megalázza Nowgorodot, Pskowot és más herczegségeket, s a *minden oroszok czárja* czimet veszi föl . . 499
függetlenné teszi magát a vallási dolgokban is . . 500
Épitkezései, törvénykönyve, Európávali viszonyai . . 501
1505 Utódja, IV. Vazul, szintén gondot fordit tartományok szerzésére, szomszédai megalázására s a birodalom megszilárditására 502
1533 IV. Iván, kicsapongó és pazar; megjavul; némely szertartásokat eltöröl . , ... 503
öregségében visszaesik eredeti durvaságába . . . 506
megszerzi Siberiát 508
1613 Fedorral kihal a Rurik-család uralkodó ága: trónkövetelők zavarják a birodalom békéjét, végre Romanow Mihály választatik meg 510

ÉV. XVI. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1645 Fia Alexius érintkezik az európai hatalmakkal, s belépvén az európai társadalomba népe kimüvelését czélozza 512
reformokot hoz be s törvényeket alkot 513
1676 III. Fedor megégetteti a nemesség családi könyveit . 516
Az orosz alkotmány . . . . . u. o.
1682 Fedor gyermektelenül halván el, vérszerinti testvére Péter választatik meg 519
bajai nővérével, Zsófiával, kit miután megfékezett volna, korlátlanul uralkodik 520
Nagy-Péter, birodalma nagyobbitását s népe polgárositását veszi czélba 521
háborui XII. Károlylyal 523
1700 A narvai csatában Péter legyőzetik, de megtanul győzni 525
Károly, ahelyett hogy hasznára forditotta volna győzelmét, Szász- és Lengyelországban pazarolja idejét . . 526
szövetkezik Mazeppával, a kozákok főnökével, s Moskoviába nyomul 528
1709 a pultavai csatában legyőzetik, s török földre menekül . 529
Az északi szövetség hadat indit Svédország ellen . . 530
1716 Károly haza tér s egy csatában életét veszti . . . 533
Utódául Ulrica-Eleonora kiáltatik ki, s a kényuralom helyébe a megváltoztatott alkotmány lép életbe . . 534
Görtz, Ulrica ministere, pörbe fogatik s lefejeztetik . 535
Nagy-Péter azalatt pusztitja a svéd tartományokat . u. o.
1721 A nystadti béke véget vet az északi háborunak, s Oroszország ázsiaiból európai hatalmassággá leszen . . 536
Nagy-Péter, birodalmának kimüvelésére forditja tevékenységét. Szent-Pétervár alapitása 537
megszilárditja a despotismust, s összes alattvalóit bizonyos osztályokra osztja 538
eltörli a patriarchaságot s helyébe egy igazgató zsinatot létesit 540
Péter intézkedéseinek méltatása 541
Alexiusnak, Péter fiának, megöletése 543
Péter utazása Európában 547
1725 Halála 549
Olaszország. Belső meghasonlások folytán az idegeneknek esik prédául 550

ÉV. XVI. KÖNYV.
Kr. ut. lap
Az olasz jellem és müveltség tönkre megy . . . 552
Négy politikai rendszer szaggatja Olaszországot . . 555
Lombardia az idegen uralom igája alatt nyög . . 556
Nápolyban a hübériség ujra megszilárdittatik . . 560
al-királyok uralkodnak 564
kik közöl némelyek hirnévre tesznek szert, mint Alvarez de Toledo, és Olivares . . . . . u.o.
Frá Tommaso Campanella összeesküvése . . . 566
Ossuna herczeg, fényüző alkirály 567
a nápolyi trónt magának akarja megszerezni . . . 570
az éhség, a rosz kormányzat lázadásokat idéz elő . . 571
1617 Masaniello-féle lázongás 574
Guise herczeg a nápolyiak támogatására vállalkozik . 575
de sikert nem arat, s a nyomor növekedik . . . 577
Velencze hanyatlik de el nem bukik 580
nem csekély bajt okoznak neki az uskokok, kiknek Ausztria fogja pártját 583
1618 Bedmar összeesküvése 584
Mialatt Olaszország többi része sülyedésnek indul, független állammá alakul Savoya 586
1559 s Emanuel Filiberttel szerepet kezd játszani Olaszország történetében 587
1580 I. Károly Emanuel uj szerzeményekkel gyarapitja ez országot 588
Genfet és Genuát is meg akarja szerezni, de nem sikerül 589
1612 A mantuai Gonzaga család kihal 593
miből viszály s végre egy örökösödési háboru keletkezik . 594
A császár a német Landsknechteket küldi Mantua elfoglalására 596
1630 s e rablók mindenütt ragályt hagynak maguk után . u.o.
I. Victor Amadé létre hozza a cherascói szerződést . 597
Francziaország és Ausztria Piemontra vágynak, miért is fenekestül felforgatják 598
A pápák; pénzügyeik 600
A Barberini-k 601
Nemes családok 604
A földmüvelés és kereskedelem hanyatlásnak indul . 607
A pápák sokat költenek épitkezésekre 608
XI. Kelemen, az első javitó fegyencz-ház alapitója . . 610

ÉV. XVI. KÖNYV.
Kr. ut. lap
XIV. Lajos, nagyravágyásával lázadásba hozza Olaszországot 611
1647 Sicilia nyomorog és zavarog a rosz kormányzat miatt . 612
A Merli és Malvizzi pártok . . , . . u.o.
1674 Messina fellázad a spanyolok ellen. 614
s XIV. Lajoshoz fordul segélyért, ki sereget küld . . u.o.
1678 melynek vezére gyalázatos árulást követ el . . . 615
Lajos követeli, hogy Genua föltétlenül vesse magát alá az ő itéletének 616
1684 Genua vonakodik azt elfogadni, s Lajos a város bombáztatásával felel . . . . . u.o.
1653 Az Alpesek közt békében lakó barbetti-k vallásuk gyakorlatában háborgattatnak 617
A spanyol örökösödési háboru alatt sokat szenved Olaszország 620
Sok birtok urat cserél 623
Toscana nyugalmat élvez a szolgaságban . . . 625
pártolásban részesülnek az akademiák és müvészetek . u.o.
I. Cosmo, ármányos és erőszakoskodó fejedelem . . 926
1574 Ferencz Mária és Cappello Bianca 628
1587 I. Ferdinand, népe jólétét mozditja elő, s pártolja a tudományokat és szépmüvészeteket 629
1621 II. Ferdinand javitásokat eszközöl a kormányzatban . 631
1670 III. Cosmo gyermektelenül halván el, Toscana az örökösödési igényeknek lesz játékává 634
Olasz irodalom, Gazdag fényes nevekben . . . u.o.
Torquato Tasso; költeményének tárgya nagyszerü; de valódi nagyságra nem emelkedik 635
Párvonal közte és Ariosto között 641
Giambattista Marini, nagy ész, nagy rontó . . . 642
Az irodalmárok veszekedései 646
A tizenhetedik század izlése. Metaphorák . . . 647
A metaphorákkal a legnagyobb visszaélés a szószéken üzetik 649
vannak mégis, kik tisztán irnak, s a nyelvet és az irályt tanulmányuk tárgyává teszik 655
Bartoli és Pallavicino, az irály mesterei 658
Segneri, szellemdus iró 659
Moralisták; semmi figyelemre méltót nem tudnak felmutatni . : . . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.
Magalotti, Boccalini, Salvini 660
Alessandro Tassoni 662
Bracciolini, Chiabrera 663
Arcadia akademia 664
Filicaja, Guidi, Menzini és mások 665
Színház 667
Maecenások 669
Párvonal az olasz és franczia irodalom között . . 670
A *szépmüvészetekben* nem léteznek valódilag iskolák . 671
Michelangelo és más mesterek roszul utánoztatnak . u. o.
A Caracci-k, ecclectismusuk 672
Domenichino, Albani, Caravaggio 674
Guido Reni, Guercino 676
Pier da Cortona, Fapresto, Salvator Rosa stb. . . 678
Florenczi, cremonai, milanói, genuai, velenczei festészek 681
A szobrászat eszelősködik 686
Az épitészetben is rosz izlés uralkodik . . . . u. o.
Bernini 687
Maderno, Fontana 689
Borromini végkép tönkre teszi az izlést 692
Algardi, Fiammingo és mások 694
Spanyol müvészek 697
Churriguera behozza a barocco stylt 698
Velasquez és Murillo . . . . . u. o.
Németalföldiek: Rubens, Van Dyck, Rembrandt . . 699
Hollandok: Bamboccio, Wouwermans, Van Campen . 701
Németek: Kern, Fischer . . . . . u. o.
Angolok: Jones, Wren: Szent-Pál temploma . . . 702
Francziaországban idegen müvészek dolgoznak . . 703
Franczia müvészek: Vouet, Poussin, Lesueur, és Lebrun, az akademia zsarnoka 704
Mignard, Puget, Girardon, Perrault, Blondel, . . 710
A versaillesi palota 711
Hardouin, Le Notre kert-tervező, Des Godetz . . 712
Toutin zománczozó 713
Müvészet-történelmek . . . . . u. o.
Bölcsészet. Gassendi Péter 714
Descartes; vizsgálat alá vétetik az ő formulája . . 716
tanitványai kifejtvén bölcsészetét, napfényre hozzák annak hibáit 724

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap.
A szabad gondolkodás mindinkább terjed . . . 725
Huet, Cudworth, Granwill . . . . . u.o.
Malebranche 727
Spinosa 732
bölcsészetének eredeti részét a módszer képezi . . 737
Locke népszerüsiti a metaphisicát 738
fogyatkozásai 739
Clarke 742
Leibnitz czáfolja Lockét . . . . . u.o.
Thomasius a titokzatos idealismust követi . . . 748
Wolf kibőviti Leibnitz rendszerét 749
A metaphysikai kérdésekből átmenet történik a társadalmiakra 750
Bossuet és Fenelon eszméi a politikárol . . . . u.o.
Puffendorf, ecclectikus 752
Rachel 756
A nevelésre vonatkozó értekezések . . . . . u.o.
Nemzetgazdászat 759
A bankok 760
Jogtudomány. Van Espen 761
Gravina és Vico 762
Leibnitz eszméi a természeti és polgári jogról . . 763
Domat létesiti Leibnitz tervét 764
A földleirás csekély haladást tesz, daczára a sok utazásoknak 766
A keleti irodalom tanulmányoztatik . . . . . u.o.
Régészet. Fabretti, Ciampini, Pignoria 767
Kor-tan. Usserio, Pezron, Petau 768
Tudósok: Bianchini, Magliabecchi, Rainaud, Hardouin . 769
A maurinus atyák 773
Fleury Claudius, Natalis Alexander és Noris, egyházi történetirók 774
Bollandisták 775
Részleges történelem irói 776
Gregorio Leti 777
Vittorio Siri napi események gyüjtője 778
Gazetták és egyebek . . . . . u.o.
Franczia történetirók 779
megpendittetnek a nemesség eredetére vonatkozó kérdések 781

ÉV. XVI. KÖNYV
Kr. ut. lap
Leibnitz nagy keretet ad történelmi munkájának s az egyetemességig jut 782
A történet bölcsészete. Bossuet . . . . . u.o.
Vico; *Principj d'-una scienza nuova* müve . . . 784
A *természettudományok* előbbre vitetnek az akademiák által 791
Torricelli 792
Accademia del Cimento 793
Viviani, Borelli, Redi 794
A londoni királyi társaság 796
A párizsi tudományok akademiája . . . . . u.o.
A gyógyszerészeti-vegytan müvelőkre talál Olaszországban 797
A vegytan tudományos szinezetet nyer Becher és Boyle által 798
Ez utóbbi megdönti Van Helmont gyógyvegyészeti iskoláját 799
Guericke, Mariotte, Wren, Hooke, Lemery . . . u. o.
Természettörténet. Ray elhagyja a régi tévelyeket, s uj ösvényre tér 800
Az ázalagok és rovarok tanulmányoztatnak . . . 801
Boncztan és Élettan 802
Gyógytan. Sylvius terjeszti az orvosi vegytant . . 804
mások a gyógymennyiségtant 805
Behozatik a china 806
Hidegviz-gyógymód 807
Füvészet. Fölismertetik a hasonosság a növény- és az állat-ország között 808
Tournefort egyöntetü rendszert hoz létre az osztályzást illetőleg 810
A földtan tanulmányoztatik Olaszországban. Kircher, Burnet stb. 811
Ramazzini jelzi a most ugynevezett artezi kutakat . . 813
A mennyiségtudományok nagyszerü haladást tesznek . 814
Fermat, Wallis, Newton, Leibnitz 815
Természettudósok: Guglielmini, Lana-Terzi . . . 817
Erőmütan: Amontons, Huygens, Bernoulli . . . 818
Láttan: Snell, Huygens, Barbari 819
A csillagászat megszilárdul a Kopernik-rendszerben 821
Cartesius behozza az örvény-rendszert . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XVI. KÖNYV lap

Gassendi, Huygens 822
Észleldék alapittatnak 823
Halley . . . . . u.o.
Newton érleli meg a megelőző eredmények gyümölcsét . 824
Érdemei a természettan minden ágában . . . u.o.
A Cassini-k 830
A délkör egy fokának mérése 831
Zárszó. Kisebbek a dolgok mint a megelőző korszakéi 832
mindazáltal érlelődik a bölcselmi szellem . . . 833
A politikai kérdésekbe belevegyülnek a vallásiak . . 834
A kutató tudományok tökélyesbülnek; az erkölcstudományok ama fontosságra tesznek szert, melylyel előbb a vallásiak birtak . . . . . u.o.
A diplomatia bonyolulttá teszi a jó politikát, s nincsen tekintettel sem történetre, sem nemzetközi jogokra . 836
Francziaország példát nyujt a hatalom kőzpontositására . 837
A kereskedelem növekedéséből szülemlik Angolország nagysága 839
Francziaország ez egész korszak alatt fölényt gyakorol Európában 840

XVII. KÖNYV

Visszapillantás az utrechti békére 1
A morálra nincsen semmi tekintet, mindenben az önérdek a mérvadó 4
A kereskedői szellem mérsékli a vallási türelmetlenséget 5
Spanyolország megszünik Francziaország uszályhordozójaként szerepelni 7
Alberoni bibornok czélul tüzi visszaállitani Spanyolország hajdani nagyságát 8
Farnese Erzsébetet nőül ajánlja V. Fülöpnek, s felzavarja Europát, trónokat keresve Erzsébet fiai számára 10
A hatalmak féltékenysége végre megbuktatja Alberonit . 11
Spanyolország és Ausztria kibékülnek 13
1731 de VI. Károly ravaszsága véget vet a barátságnak; végre a *családi szerzödéssel* fejeztetik be a harmincz éves spanyol örökösödési háboru . . . 14

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.

Spanyol- és Angolország között ellenségeskedés keletkezik a csempészet miatt 15
Franczia ország. A parlament érvénytelennek nyilvánitja XIV. Lajos végrendeletét 16
Orleans Fülöp viszi a regens-séget: gonosz erkölcsei . 18
ministere, Dubois, egy elvetemedett ember . . . 19
A pénzügy siralmas állapotba jut 21
A bajon segiteni akar Law János 22
1717 s *Rendszere* győz; a jólét hirtelen emelkedik, de nagyszerü bukással végződik a müvelet . . . 24
Lawnak jó eszméi a hitelről 28
1720 Marseillei pestis; a keresztény irgalmasság müvei . 31
XV. Lajos, nagykorúnak nyilvánittatván, ministeréül a frejusi püspököt, Fleury Andrást, választja . . u. o.
háborut visel, hogy apósának, Lesczynski Szaniszlónak lengyel királylyá választatását érvényesitse . . . 33
A bekövetkezett békében Franczia országnak Lotharingia jut osztályrészül . . . . . , . 35
Németország. VI. Károly ministertanácsában a legnevezetesebb Eugen herczeg 38
Károly egyedüli czélja a *pragmatica sanctio* elismertetése 39
1740 De alig hunyja be szemeit, kitör a háboru leánya Mária Terézia ellen 41
Poroszország-nak egyesegyedül a háboru és politika adnak lételt . . . . . u. o.
1657 Frigyes Vilmos függetlennek ismertetik el, s Poroszország mint független állam tünik föl 42
1701 III. Frigyes, I. Leopold császár beleegyezésével, fölveszi a királyi czimet 44
I. Frigyes Vilmos, katonásdi fejedelem és durva erkölcsü 47
1740 II. Frigyes, országát hatalmassá tenni szándékozik . 50
Felmerülvén az osztrák örökösödés kérdése, elfoglalja Szileziát 51
Mária Terézia a magyarokra bizza magát . 52
szolgálatába fogadja Trencket az ő pandurjaival . . u.o.
megsemmisiti bajor Károlynak császárrá választatását . u.o.
miből europai háboru támad 55
Bajor Károly meghal; Mária Terézia férje, Lotharingi Ferencz, megválasztatik császárnak . . . 56

ÉV. XVII. KÖNYV
Kr. ut. lap
1748 Az aacheni béke véget vet a háborunak, de nem a hadakozó felek izgatottságának 56
II. Frigyes jelleme 58
megvetéssel viseltetik a németek iránt 59
takarékossága, önkénye 60
reformálja a hadi tudományt 62
Amerikai birtokaik határai miatt Franczia és Angolország összetűznek . . . . . , . 64
1756 Frigyes Angolországgal szövetkezik 65
Mária Terézia, Frigyes csipős megjegyzései által sértve találván magát, Francziaország részén áll . . u.o.
Frigyes Szászországba nyomul 67
de egy rettenetes szövetség száll vele szembe, s *hét évig* tart a háboru minden eredmény nélkül . . . 68
1763 Végre Mária Terézia elfogadja a párizsi béke föltételeit, s a porosz királylyal külön békét köt Hubertsburgban 74
Frigyes gyógyitja a háboru által okozott sebeket . . 76
s egy büntető codexet készittet 77
A bölcselőknek nem igen van okuk dicsekedni a bölcsész Frigyessel 78
Francziaország. Fleury bibornok rendbehozza a pénzügyet 79
Corsica folyvást ellenséges lábon áll Genuával . . 80
A korzok jelleme 81
1736 Tódor király rövid uralkodása Corsicában . . . 82
Paoli Pascal kikiáltja Corsica függetlenségét . . . 83
1768 Genua Francziaországnak eladja a szigetet . . . 84
A korzok hősileg védelmezik hazájokat . . . . u.o.
XV. Lajos magán élete 87
Pompadour, Barry, s más királyi kéjhölgyek . . . 88
Az *Unigenitus* bulla miatt heves harczban állanak a parlament és a jansenisták 91
Lajos zsarnoknak kiáltatik, s Damiens meg akarja szabaditani tőle a világot 93
Lajos visszaesik a fertelmességekbe 94
Choiseul minister 95
Az ellenszegülő parlament szétszóratik, s egy szolgai parlament alakittatik 96
1774 Lajos halála 97

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.
Az udvar romlottsága példányképül vétetik 98
A kormányzó palotája menhelyül szolgál a tiltott játékoknak . . . . . u.o.
Utánoztatnak az angolok 99
A szinház-látogatás még botrányosnak tetszik. A jezsuiták szinházai 100
Mindenki az udvar pártfogását hajhászsza 102
Társas körök és ocsmány olvasmányok 103
A szép szellemek *erős szellemeknek* nevezik magukat, s a legszentebb dolgok megtámadásával keresik dicsőségöket 105
Szabadkőmüvesség 106
jellege; gyanut kelt a fejedelmekben 109
Az irodalmárok részben az elmult századdal tartanak . 110
Lamotte, Racine Lajos, Crebillon . . . . . u.o.
Vauvenargues, moralista 111
Duclos, Le Sage, Prevôt, Marivaux, Tencin asszony regényirók 112
A menekültek mesterségként üzik az irodalmat s fegyverül is használják 115
A *bölcselem* Angolországban . . . . . u.o.
szóvivői Bolingbroke és Pope 116
e bölcselem Francziaországba vitetik át, s erkölcstelenséget és vallástalanságot von maga után . . 117
Montesquieu; *Perzsa levelek*, *Gnidus temploma*, *Törvények szelleme* czimü müvei 118
Voltaire az irói pályára egy tragoediával lép föl . . 123
Angolországba költözvén, ott élesiti ki fegyverét a keresztény ellen . . . . . u.o.
hősköltemény e, tragoediái, bölcselmi költeményei . . 125
tévesen fogja föl a történelmet 128
Mások ellenben komolyan tanulmányozzák azt, mint Rollin, Montfaucon, Winckelmann, a maurinus atyák . 132
Az olvasó közönségnek azonban jobban izlenek a bölcselkedő történészek . . . . , ... 133
Anquetil, Boulanger, Henault s más compilatorok . . u.o.
Raynal mindenről ir és okoskodik. mi tolla alá kerül, és pedig nevetséges tulzással 135
Freret az evangeliumokat veszi birálat alá . . . 137

ÉV. XVII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A történelmi hazudság rendszere, hiven követve Voltaire által 137
A tudomány is szolgálatot tesz ez istentelen rendszernek Maupertuis, Buffon, Volney, Dupuy, Cabanis müveiben 139
Condillac népszerüsiti a bölcsészetet 141
Voltaire mind összeszedi a káromkodásokat és igazságokat, mellyeket kortársai napfényre hoztak . . . 143
Voltaire elfogadja II. Frigyes meghivását s Berlinbe utazik . . . . . u.o.
tanitványai lerázzák magukról az ő uralmát . . . 145
Holbach báró. . . . . u.o.
D'Argens, Mandeville, Helvetius az embert egyenlővé teszik a barommal 146
miként vélekednek az emberi nem bölcsője és a nyelv eredete iránt 148
A szétszórt erők egyesülnek a támadásra az *Encyclopaediában* 149
Diderot annak lelke . . . . . u.o.
D'Alembert, jó mathematikus, hogy rendszert kölcsönözzön az Encyclopaediának, megirja a bevezető beszédet 151
Az Encyclopaedia fogyatkozásai . . . 153
hatása 156
A bölcsészek erkölcstelen tanai 157
Ez eszmék Francziaországon kivül is terjednek . . 161
A materialisták által ábrándoknak nevezett dolgok iránti hit szükségét sokan érzik; minek kifejezést ad Rousseau János Jakab 162
szól az ifjakhoz, a nőkhez, a néphez 163
összetévesztve az emberiség müvelődését Francziaország romlottságával, az eredeti természeti állapothozi visszatérést akarja, s elszórja a communismus magvait 166
Párvonal Rousseau és Voltaire között 169
Saint-Pierre szintén az ember eredeti természeti állapotát ohajtja vissza 171
Condorcet ellenben az emberiség folytonos és immár feltarthatatlan haladását vitatja 173
mely nézetet Turgot Robert is nyilvánitja . . 174

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.

Ezen polemiákban az irodalom elveszti a választékosságot; a nyelv is veszt finomsága- s szingazdagságából 175
Az ékesszólás gyarló; Thomas az aprólékos dolgokban is nagyhangu 176
Az itészet nem emelkedik valódi nagyságra. Marmontel, La Harpe stb. 178
Barthelemy *Anacharsis utazása* czimü müve . . . 179
Delille, a leiró költészet képviselője 180
De Fontanes és Joubert . . . . . u.o.
Szinügy. 181
Piron 182
Társadalmi tudományok. 183
Burlamachi, Wolf, Vattel alapot akarnak vetni az emberi társadalom jogtudományának 184
Rousseau és Mably a jog forrásául a népet tekintik . 186
Mably tulhajtja Rousseau eszméit . . . . . u.o.
Más értekezők a jogot a tényre viszik vissza . . . 189
Bentham a hasznosságot állitja a jog egyedüli zsinórmértékeül . . . . . u.o.
aztán tervet ad az örök béke megállapitására . . . u.o.
Egy másik tervet készit Kant 191
A közgazdaság tudományos alakot ölt 192
Quesnay; a tiszta nyereség elmélete . . . u.o.
Gournay a termelést és kereskedést szabadnak akarja . 193
Az oeconomisták czéljai elismerést érdemelnek . . 194
Skóciában a gazdászati tudományt megteremti Smith Ádám 195
tanai átmennek a gyakorlatba, s az irók legnagyobb része az emberiség szeretetét hirdeti. . . . 198
javitani akarnak a törvénykönyveken, a nevelésen, az igazságszolgáltatáson, de mindezt a tróntól várják . 199
Gazdászati, állatgyógyászati stb. iskolák 201
Az ipar nagy haladást tesz 203
Himlőoltás 204
A siket-némák és a vakok nevelése 207
Howard és a börtönök 208
Arkwright és a fonógépek 211
Watt és a gőzgépek 212

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.
A *jezsuiták* elleni átalános gyülölet . . 213
engedékenységök a morál terén 215
roszaltatik kereskedésök 218
Lavallette atya bukása miatt pörbe keverednek . . 219
Paraguayi missióik zavartatnak Spanyolország és Portugalia között létrejött szerződés által . . . u.o.
1759 József portugali király élete elleni rejtélyes merénylet . 222
Pombal a jezsuitákat keveri pörbe s kiüzetésöket határozza el . . . . . u.o.
Francziaországban Pombállal egy követ fujnak Choiseul és Pompadour 225
Spanyolországban III. Károly fenekedik ellenök . . 229
A hatalmak XIV. Kelementől a rend eltörlését követelik 230
XIV. Kelemen jelleme 231
1773 Kelemen kibocsátja az eltörlési brevét 234
Ricci rendfőnök magát és a rendet ártatlannak vallja . 237
A bölcsészek most az egyházat mint üldözőt gunyolják . 238
II. Katalin és II. Frigyes fenntartják a jezsuitákat . u.o.
A forradalmat maguk a fejedelmek készitik elő . . 239
Musulman országok. Perzsia hanyatlik . . . 241
Ali-Kuli-Kolan nagy harczos 242
A törökök ügyeibe avatkozni kezd Moscovia . . . 343
Gyakori lázadások . . . . . u.o.
1733 Kuli-kán legyőzetik a törökök által. 247
mindazáltal Perzsia sahjává lesz Sah-Nadir név alatt . 248
meghódoltatja Kabult, Lahoret és Hindostant. . . 249
1747 aztán a kaukazusi tartományokat, mig végre meggyilkoltatik. 250
Birodalmát pártok szaggatják; Aga Mohammed kan leszen Perzsia egyedüli urává 252
A porta háborut visel Oroszországgal 253
1725 **Oroszország**. Nagy-Pétert követi neje Katalin, kinek nevében Menzikow uralkodik 256
1730 II. Péterrel kihal a Romanowok férfi ága . . . 257
Következik Anna Ivanovna, ki alatt Biren kényuri hatalmat gyakorol. . . . . u.o.
1741 Erzsébet lázadás utján jut a trónra 259
A kozákok 260

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.

Erzsébet magához hivja Pétert, holstein-gottorpi herczeget, s utódjául jelöli ki 262
Péter neje, Katalin, kéjeleg és fondorkodik . . . u. o.
1762 Péter trónra lépvén, jó szivünek, de bárdolatlannak tünik föl 263
Neje összeesküvést sző s megfosztja férjét trónjától és életétől 264
II. Katalin megnyerni törekszik alattvalóinak hajlamát . 265
Európában dictatori hatalmat akar gyakorolni. . . 267
Lengyelország a rendetlenség végszakába lép . . . 268
III. Ágost alatt az idegenek fondorlatai még roszabbá teszik helyzetét, s akadályozzák a baj orvoslását . 271
Katalin királynak választatja Poniatowszki Szaniszlót . 272
Az egész ország nemesi szövetségekre (confoederatio) forgácsolódik 273
Ki penditette meg első izben Lengyelország felosztásának eszméjét? 276
Kaunitz kierőszakolja Mária Terézia beleegyezését . . u. o.
1772 Szent-Pétervárott aláiratik a felosztási szerződés . . 278
Az országra uj alaptörvények tukmáltatnak . . . 280
III. Mustafa fegyverrel készül megtorolni ez országon elkövetett igazságtalanságot 281
A bölcsészek ellenben gunyolják a lengyel nemzetet s bátoritják gyilkosait . . . . . u. o.
Szaniszló hasztalan törekszik a belbajokat egy uj alkotmánynyal orvosolni 284
1793 A franczia forradalom ürügyül használtatik fel Lengyelország uj felosztására 286
Kosciusko föllépte 287
1757 **Törökország**. III. Mustafa helyes reformokat léptet életbe 289
Montenegro Oroszország felé hajlik 290
Orlof unszólja Katalint Görögország felszabaditására : 291
1770 A dsezmei csatában vivják az oroszok az első tengeri győzelmet 293
Krim a portától függetlennek nyilvánitja magát . . 294
A hazudság látványa, melyet tauriai Potemkin nyujt ama félszigeten a czárnőnek 297
Abdul-Hamil ellenállásra készül 299

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV. lap

II. József császár szövetségre lép Katalinnal a porta ellen saját romlására 300
Suwaroff 301
A mongolok odahagyják Oroszországot, s utat törve maguknak, eljutnak a chinai birodalomba . 303
II. Katalin jelleme s tettei . . . u.o.
levelezése az encyclopaedistákkal 305
az általa Moszkvába egybehivott törvényhozó bizottság müködésének nevetséges eredménye . . . 306
az általa szerzett területek □mfdekben kimutatva . . 308
1719 **Svédország**. X. Károly halála után a svéd urak egy oligarchikus alkotmányt léptetnek életbe . 309
Következik a Holstein-ház uralkodása 310
1771 III. Gusztáv uj alkotmányt hirdet, melylyel megdönti az oligarchiát 311
uralkodása alatt virágzásra emelkedik az irodalom . . 313
Gusztáv hadat indit Oroszország ellen s Suensksund mellett győzedelmeskedik 314
1792 Gusztáv romlottsága s meggyilkoltatása 315
Dánia. A stockholmi szerződés után hosszu békének örvend 316
Grönlandot népesiti . . . u.o.
1746 V. Frigyes, jeles fejedelem 317
1766 VII. Keresztély az állam ügyeivel keveset törődik . . 319
ministere Struensee uralkodik helyette és hatalmaskodik u.o.
Nagy-Britannia. Tulsulyra jut Európában . 321
1714 I. György: ministerei 322
Walpole 324
1727 II. György 326
Az irodalom és Bolingbroke által támasztott ellenzék . 327
1745 Stuart Károly Eduard kiköt Skócziában 329
A Culloden melletti csata véget vet a Stuartok reménykedésének 330
Fox és Pitt 331
1760 III. György 332
A tory-kból első izben alakul ministerium . . . 333
Az *angol-amerikai gyarmatok*. A zavargás kezdete . 335
Penn Vilmos 341
A gyarmatok gyarapodása és alkotmánya . . . 345

ÉV. Kr. ut. — XVII. KÖNYV lap.

a canadai háborúban alkalmuk nyilik megtanulni a fegyelmet s megkisérleni saját erejöket 347
Anglia adó-követelései lázongásba hozzák a gyarmatosokat 348
Franklin sajtó utján buzditólag hat az ellenszegülésre . 350
1775 A philadelphiai congressusban a gyarmatok képviselői közzéteszik a *jogok kijelentése* czimü nyilatkozatot . 353
Az amerikaiak ügyét lelkesült ékesszólás védelmezi az angol parlamentben 354
Kitör a háboru. Az amerikaiak hadseregök vezérletét Washingtonra bizzák . . . . . , . 356
Az amerikaiak függetleneknek nyilvánitják magukat . 359
S *Észak-amerikai Egyesült-Államoknak* czimezik magukat 360
Vivatik ez ügy ugy a harczteren mint a cabinetekben és a parlamentben . . . . . u.o.
Francziaország szövetségre lép az Egyesült-Államokkal . 365
1783 A párizsi békében elismertetik az amerikaiak függetlensége 368
Washingtonnak küzdenie kell a belbajokkal . . . 370
A democraták és foederalisták hevesen vitáznak . 371
1787 Végre megállapittatik az Egyesült-Államok alkotmánya . 373
India. Számos fejedelemségre fölosztva . . . 378
Miként kormányoztatott a nagy-mogol alatt . . . u.o.
Arab befolyás . . . . . u.o.
A nagy-mogolok sorozata. Akbar 381
Aureng-zeb 382
Seik-ek 384
A francziák gyarmatokat alapitanak Pondichery-ben és Madagascar-ban 385
Az angol indiai társulat szintén letelepedik Bengalában . 387
La Bourdonnais és Dupleix virágzásra emelik a franczia telepitvényeket . . . . . u.o.
Az angolok irigy szemmel nézik a francziák telepeit, s háborura kerül a dolog 388
1763 Dupleix visszahivatik s helyébe Lally küldetik . . 389
A francziák elvesztik Pondichery-t 390
Lally halálra itéltetik s kivégeztetik 391
Poivre 392
Clive Robert növeli az angol-társulat birtokait s megveri a marattokat 393
Haider-Ali zsoldos csapatokat szervez s foglalásokat tesz 396

ÉV. XVII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A győztes angolok, mint hóditók, kifejtik egész rendszeröket 397
Az angol-társulat alkotmánya 399
A háboruk és a rosz kormányzat meggyengitik a társulatot, ugy hogy a kormánynak kellett segitségére jönnie 402
1774 Hastings főkormányzó több javitás] életbeléptetését kisérli meg 403
Egy bill megváltoztatja az alkotmányt s Hastingst pörbe fogja 404
A pör sokáig tart, Hastings fölmentetik . . . 406
1786 Utódául Cornwallis azon szándékkal megy Indiába, hogy fenntartsa a békét, s örökös háborut visel . . u.o.
igazságszolgáltatási és pénzügyi reformokat hoz létre . 408
Az angol India helyzete a XVIII. század vége felé . 409
1783 Haider utódja, Tippu-Saib, folytatja a háborut az angolok ellen, s a harcztéren fejezi be életét . . . 410
1784 Jones Vilmos az Azsiai-társulatot alapitja . . . 412
Angolország, az amerikai gyarmatok elvesztése után is, szembetünőleg gyarapodik 413
Az ő tengerjoga . . . . . u.o.
Pénzügyei 415
Az angol-szabadság specialis jellege 417
Pitt Vilmos (ifj.) megnyeri a parlament bizalmát s belreformok életbeléptetéséhez fog 418
Skóczia alávetése 419
Vallási türelmetlenség s a protestans társulat . . 420
Irland szerencsétlen állapota 422
büntető törvényei 424
függetlenségre törekszik. . . . . u.o.
1800 azonban csakhamar egyesittetik Angolországgal, mely *Nagy-Britannia egyesült királysága* czimet vesz föl 425
Irodalom. 426
Richardson: *Pamela* és *Clarissa* czimü müvei . . 427
E puritanismus ellen sikra száll Fielding *Tom Jones* czimü regényével 428
A szinmüvekben többre becsülik a szabatost az eredetinél 429
Sterne, Goldsmith, Thomson, Young . . . . . u.o.
Skót iskola: Ossian 432

ÉV. XVII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Middleton és Robertson 433
Hume történetiró 434
és Gibbon 435
Egyetemes történelem, egy tudós társulattól . . . 437
Angolország leghatékonyabb irodalma a parlamentben virágzik 438
Az angol törvények chaosába rendszerüséget hozni be megkisérli Blackston Vilmos 439
A császárság. Mária Terézia emelni iparkodik hanyatló birodalmát 440
1780 II. József császárrá választatván nagy reményeket kelt, melyek nem valósulnak. 443
egész mohósággal mindent reformálni akar . . . u.o.
Vallási állapotok Németországban 447
Pápa-ellenes eszmék elterjednek ott Febronius müve által 448
József császár hódol ezen eszméknek 450
Eltörli a szerzeteseket és apáczákat, s intézkedik a templomban mint valami sekrestyés 451
VI. Pius pápa bécsi utja eredmény nélkül marad . . 453
József a külpolitikában eltér ősei conservativ irányától s elérhetlen czélokat kerget 456
mi által ellenségeket szerez magának; a szomszédokat gyanakodókká teszi, alattvalóit pedig lázadókká . 457
1787 Osztrák-Németalföldet mindent felforgató rendeleteivel a forradalom terére lépni kényszeriti. 459
Maga a birodalom is ellene szegül József dölyfös eljárásának 463
1790 Halála óráján minden vállalatában szerencsétlennek vallja magát; s fivére és utódja, Leopold, megsemmisiti összes müveit 467
Németországban tulsulyra jut Poroszország . . . 470
s onnan terjed el a német nyelv és irodalom megvetése. 471
és a hitetlenség 473
A westphaliai *illuminatusok* egy titkos társulatba egyesülnek 475
tanjaik és szervezetök . . . . . u.o.
A hit ellen intézett támadás nem marad ellenmondás nélkül: Novalis Frigyes 477

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.

Bodmer az elfrancziásodott irodalom ellen kel sikra s az angolhoz csatlakozik . . . 478
Klopstock . . . . . u.o.
Történetirók: Schlözer, Herder, Müller 479
Itészet: Lessing, Sulzer, Schlegel Frigyes . . . 482
Humoristák 484
Szinmüvészet: Ifland, Kotzebue, ... u.o.
Schiller. 485
Göthe . , ... 486
A *bölcselem* Locke nyomain haladva teng . . . 489
Condillac azt még nyomoruabbá teszi 490
A nyelv tanulmányozása azonban neki tulajdonittatik érdemül 492
Hume tagadja az *okiság* (causalitas) eszméjét . . 493
Berkeley ismereteink eredetét és biztosságát az *eszmébe* helyezi 495
A tőle eredt skót iskola az erkölcsi érzetre támaszkodik. Reid. . . . . u.o.
A bölcselem tehát az átalános eszmék eredetének megfejtéséhez megy vissza 497
Kant e téren egész forradalmat hoz létre . . . 499
A tiszta ész criticája czimü müvének fejleménye . . 500
Eltérvén Leibnitztól s közeledvén Lockehoz csupán a tagadásig jut el 505
Az ő iskolájából kelnek ki Fichte, Schelling, Hegel . 509
Spanyolország. V. Fülöp lemond, és ismét kezébe veszi a kormányzatot 512
1746 VI. Ferdinand gyönge fejedelem 514
1759 III. Károly egy néplázadás folytán ellenségévé lesz a jezsuita-rendnek 516
különféle javitásokat léptet életbe, s a gyarmatok belkormányzatát szintén megjavitja 518
1788 IV. Károly 521
Az irodalomban a franczia befolyás érezhető . . . 522
Frà Gerundio élete 523
A madridi életmód 524
Portugalia. V. János fényüző fejedelem . . . 527
1750 József és ministere Pombal 528
Lissaboni földrengés 529

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.
Brazilia 531
Pombal végnapjai 534
Holland. 535
1747 Az oraniai ház visszahelyeztetik a statolderi méltóságra . 536
IV. Vilmos . . . . . u. o.
V. Vilmos ellenségeskedésbe jő a rendekkel . . . 538
E belbajhoz más szerencsétlenségek is járulnak; s kitör a polgárháboru 539
Vilmos megfosztatik statolderi és tengernagyi kormányzói méltóságától 542
1787 de a poroszok által visszahelyeztetik . . . . . u. o.
Helvet szövetség. 543
Vallási viszálkodások . . . . . u. o.
A cantonok megváltoztatják alkotmányaikat . . . 544
Schweizban minden kormányforma feltalálható . . 545
Jeles schweiziak . . . . . u. o.
Szövetséges területek. Genf 547
Rousseau *Lettres de la Montagne* czimü müve zavargást idéz elő. 550
Alávetett tartományok; súlyos helyzetök 551
Olaszország. Miként intézkedik felőle az utrechti béke 555
Alberoni és Farnese Erzsébet mindent felforgatnak . u. o.
1720 II. Victor Amadé átengedi a császárnak Siciliát Sardiniáért és királyi czimért . . . . . u. o.
Üzelmek és alkudozások a toscanai örökösödés iránt . 556
1737 Végre Lotharingi Ferencz nyeri el Toscanát . . . 558
A lengyel király választása miatt Franczia ország és Ausztria között létrejött szakadás ujabb bonyodalomba sodorja Olaszországot 559
Spanyolok és osztrákok egyaránt pusztitják az országot . u. o.
1744 Az osztrákok Velletri mellett megveretnek . . 561
Finale határgrófság miatti háboru 562
Genua fegyvert ragad az osztrákok embertelensége ellen. u. o.
1748 Az aacheni békében a sardiniai király némely területeket nyer 564
A szükebb határok közé szoritott Milanon kivül, az idegen uralomtól megszabadul Olaszország . . . u. o.
A két-siciliai királyságban jelentékeny javitásokat eszközöl III. Károly 565

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap
casertai palotája 567
Olaszország sorsa jobbra fordul 568
Szokások; cicisbeismus 569
Nemzetgazdászok és statistikusok : 572
Pascoli, Ortes, Carli, Neri, Re, Genovesi, Palmieri stb. . u.o.
Akademiák 578
Pietro Verri a gúny fegyverével ostromolja a visszaéléseket és előitéleteket; alkotmányos eszméi; panasza hazája ellen 579
Cesare Beccaria; könyvecskéje *A vétségekről és büntetésekről*; nemzetgazdászati eszméi 580
Filangieri *Törvényhozás tudománya* 585
Az általános nyugalomban a fejedelmek figyelembe veszik a bölcsészek javaslatait 589
Az osztrák Lombardia megszünik hanyatlani; javitások eszközöltetnek . . . . . u.o.
A kormányok nem viseltetnek bizalmatlansággal az ujitók iránt 592
S II. József császár rohamos ujitásokhoz fog . . . u.o.
1730 Piemontban II. Victor Amadeo lemond III. Károly Emanuel javára, s hasztalan bánja lépését . . . 595
Károly Emanuel Ormea marchese és Bogino gróf tanácsával élve reformokat léptet életbe Sardiniában . 596
Toscana a legengedelmesebb . . . . . u.o.
törvényhozása s közigazgatásának régi hiányai . . 597
Péter Leopold trónra jutván igen sok javitást eszközöl . 599
Pápák. XI. Kelemen, a régi eszmék embere . . 605
viszálkodásba jő a királyokkal, kik a pápa ősi fennhatóságától magukat függetleniteni akarják . . 606
XIII. Incze és XIII. Benedek kiegyenlitik a siciliai pörpatvart . . : . . . . . u.o.
1730 XII. Kelemen ki akarja békéltetni a fejedelmeket, kik Olaszország részei fölött viszálkodtak egymás között 607
1740 XIV. Benedek, kedélyes s a pápai jogokat illetőleg engedékeny 608
1758 XIII. Kelemen nem követi elödét az engedékenységben, mi miatt a Bourbon-uralkodóházak felzudulnak ellene 609
megkisérli elnyomni a Tillot minister által Parmában tett ujitásokat 611

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap

de a fejedelmek ellene szegülnek, s ő szive fájdalmában meghal 612
1769 Utódul a fejedelmek olly pápát akarnak, kitől remélhetik a jezsuiták eltörlését, s ez utód Lorenzo Ganganelli leszen XIV. Kelemen név alatt . . . . u.o.
Kelemen enged a fejedelmek kivánatának . . . 613
1775 VI. Pius. Velenczével ellenségeskedésbe jő az aquilejai patriarchatus és az egyházi ügyekbe avatkozás miatt 614
Nápoly a pápai jogigényekkel szemben a királyi előjogokat védő irókkal lép föl. 616
Giannone; *Storia Civile de Regno* és *Triregno* czimü müvei; alázatosan hódol a királyoknak; üldöztetése. 617
Tanucci marchese, VII. Károly és utódának ministere . 618
A poroszka, hódolati adó, kérdése 619
Toscanában is nyirbálni kezdik a pápai jogokat . . 620
erre Scipione Ricci, pistojai püspök, ösztönzi Leopoldot . 621
1786 Pistojai zsinat 624
VI. Pius, bőkezü s a szépmüvészeteket kedvelő pápa . 626
Péter-Leopoldnak a császári trónra távoztával Toscana az ujitások eltörlését követeli 628
Velencze; mi határok közé szorittatik a passarowitzi béke által 631
belkormányzata . . . . . u.o.
szándékosan táplálja a romlottságot. Baffo . . . 633
ennek következménye az állam gyengesége . . . 636
Lucca hasonlóképen hanyatlik 638
Azalatt mindinkább szilárdul a sardiniai monarchia . 639
Mennyi fegyverest tart Olaszország 640
Negyvennyolcz évi béke alatt az olaszok nem tettek oly előhaladást, mint más népek kevésbbé kedvező viszonyok között 641
II. József halála után a lombardok erélyesen felszólalnak az ujitások ellen 642
De Tillot, pármai kormányzó 644
IV. nápolyi Ferdinand és ausztriai Karolina . . . 645
számos törvények és intézkedések, jók és roszak, léptettetnek életbe 646
Messinai dögvész, és calabriai földrengés . . . 649

ÉV. XVII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Irodalom; a tizenhetedik század irodalmának szegénységén segit némileg az Arcadia 650
Zanotti, Cotta, Rolli, Pignotti, Casti, tanköltők . . 651
Frugoni; a három kitünő költő 653
Baretti ellene szegül a rosz izlésnek, de dühhel és pedanteriával teszi azt 657
Roberti, Algarotti 657
Egyházi szónokok: Turchi, Venini, Tornielli . . 658
A szinmüvészet nyomoruságai 659
Goldoni és Carlo Gozzi . . . . . u.o.
Más szinmüirók: Chiari, Riccoboni, Albergati-Capacelli, Napoli-Signorelli 661
A zene terén javitások eszközöltetnek, főleg Stampiglia és Zeno által 664
Metastasio . , ... 665
Scipio Maffei jó tragikus 666
Vittorio Alfieri 668
Alfonso Varano és Cesarotti, ujitók 674
Cesarotti és mások eszméi a nyelvről 675
Jobb irók: Passeroni és Gaspare Gozzi 677
Fantoni, Mazza 678
Parini a társadalmat tartja szemei elött . . . 680
Muratori 681
Egyházi irók: Concina, Zorzi, Orsi 682
Bölcsészek: Doria, Stellini, Buonafede, Genovesi, Gerdil 683
Jogtudósok: Lampredi, Mario Pagano, Spedalieri, Azuni, Barbacovi 685
Történetirók és itészek: Fumagalli, Canciani, Degregoris. 687
Vella, Denina, Delfico, Foscarini 688
Irodalom-történetek: Fontanini, Quadrio, Andres, Tiraboschi, Mazzuchelli, Bertola . . . 691
Latinisták: Faciolati, Lucio Settano stb. . . 693
Tudósok: Mazzochi, Dempstero, Lami 695
A régiség tanulmányozása lendületet nyer a fölfedezések folytán . . . . . u.o.
Winckelmann azt a rajzmüvészetekre irányozza . . 696
Heyne az emlékeket több itészettel tanulmányozza . . 697
Mindkettőnél hatalmasabb szellem Ennio Quirino Visconti u.o.
Orientalisták tanulmányai 698

ÉV. XVII. KÖNYV.
Kr. ut. lap
Létrejő egy uj tudomány, a philologia 702
Az érmészetnek kijelöltetik valódi feladata . . . u.o.
Eckhel és Sestini az érmészeti tudományt rendszerbe öntik 703
A *szépmüvészetek* karöltve járnak a szépirodalommal . 704
A rococo-styl . . . . . u.o.
Mengs és Battoni festészek 705
Juvara barocco-épitész 706
Servandoni, Bouchardon, Pigalle 707
Falconet szobrász; Nagy-Péter czár szobra . . . 708
Van-Loo család, Claude Vernet, fia Károly és unokája Horace . . . . . u.o.
Greuze, David, Blondel, Soufflot 710
Reinolds s az angol akademia 712
West, Barry . . . . . u.o.
Értekezők a müvészetekről: Zanotti, Mengs, Diderot, Algarotti, Milizia, Agincourt 713
Nagylelkü müvészetpártolók 716
Metszők: Bartolozzi, Piranesi, Volpato 717
Vanvitelli az épitészetben diadalra juttatja a jobb izlést. 718
Követői: Pompei, Ferracina, Camporese, Piermarini . u.o.
Cantoni, Albertolli. 719
Appiani fresco-festész . . . . . u.o.
Canova ujjáteremti a szobrászatot 720
A *zene*. A dalmüvekkel versenyre kelnek a távképi előadások és a tánczmü 722
Az énekesek követelései. 724
A fő fontosság a zenekarnak tulajdonittatik . . . u.o.
Mennyire becsültetik a zene korunk társadalmaiban . u.o.
A dalmüben a zenének áldozatul esik a költő . . 726
Nagy maestrók: Pergolesi, Tartini, Paisiello, Cimarosa, Sacchini, Pachierotti 727
Rameau tökélyesbiti a franczia zenét 728
A zenéről irnak Rousseau, D' Alembert, Diderot, Martini 729
Gretry . . . . . u.o.
Gluck megteremtője a drámai zene-igazságnak . . 730
Piccini; versenyzése Gluck-kal . . . . . u.o.
Németországban Händel, Mozart, Haydn, Beethoven nagynevü müvészek 731

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap

Tudományok. A mennyiségtaniakban az angolok megállapodnak Newton iránti tiszteletből . . . 733
Laplace behozza a valószinüség-számitást 734
Monge és Lagrange 735
Az élő erők kérdése 737
Vaucanson önmozdonyai. . . . . , 738
Viznyugtan . . . . . u. o.
Olaszországban többen értekeznek a folyóvizekről . . 739
A csillagászok sokat fáradoznak, segélyeztetve a kormányoktól is 740
A három test problemája 741
A Venus átmenete 1761 és 69-ben . . . 742
Laplace; *Mécanique céleste* czimü müve . . . 743
bebizonyitja, miként a pályazavarok állandó időszaki mozgások 744
Lagrange elmélete a változásról s a Jupiter százados kiegyenlitéséről. . . . . u. o.
Lalande; *Connaissance des temps* czimü folyóirata. . 746
Bailly megirja a *csillagászat történetét* . . . . u. o.
Láttan. Rochon, Halley, Ramsden tökélyesbitik az eszközöket 747
1787 Herschell távcsöve. . . . . u. o.
Földleirás. Cook, Damberger, Niebuhr stb. utazásai . 748
A Cassinik Franczia ország térképén fáradoznak . . 750
D'Anville közzé-teszi a régi földrajzt s a római birodalom bukása után alakult orszagok térképeit . . 751
Természetrajz. Buffon . . . . . u. o.
az ő *Föld-elmélete.* 752
Linné; növénytani rendszere 754
Jussieu Bernárd, Adanson 755
Bonnet; *Contemplation de la nature* czimü munkája . 756
Egyes növénycsoportok tanulmányozása . . . . u. o.
Állattan. Vicq d'Azyr, Vallisnieri, Spallanzani . . 757
Földtan. Werner osztályozza az érczeket . . . 758
Jegecztan. Rome' de l' Isle, Bergmann, Haiiy . . 759
Ásványtan. Carburi, Arduin, Marzari 760
Marsigli, Fortis, Pallas, Targioni-Tozzetti utazók . . 761
Gioeni Vezuvot tanulmányozza 762
Dolomieu pedig a déli Olaszország tüneményeit . . u. o.

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap.

Vegytan. Stahl annak megalkotója; az ő *phlogisticon*-ja . 763
Scheele tanulmányozza a savakat, mások ismét a gázokat . . . . . u.o.
Lavoisier lerontja a phlogisticon-elméletet, s uj irányt ad a természettannak 765
Más vegyészek: Berthollet, Darcet, Brugnatelli, Fourcroy 766
1783 Montgolfier léggömböt készit 767
A villanyosság tüneményei tanulmányoztatnak. 768
feltaláltatik a leydeni palaczk. . . . . u.o.
1752 Franklin feltalálja a villámháritót 769
Mondovii Beccaria, Cigna, Coulomb, Volta behatóbban tanulmanyozzák a villanyosságot 770
Galvani a közönségestől különböző állati villanyosság létezését hiteti el magával 771
1794 Volta megczáfolja őt összeállitott *oszlopával* . . . u.o.
Gyógytan. Boerhaave az erőmütani gyógytant követi . u.o.
Stahl a szellemi okfőre fekteti rendszerét . . . 772
Hoffmann a betegségeket a szilárd szervezeti részekben keresi *(solidismus)*. 773
Haller az ingerlékenység rendszerét állitja fel. . . 774
Cullen kizárja a nedvbetegségeket és az idegerőnek rendeli alá az élet tüneményeit 775
Bichat, Bourdeu, Barthez módositják az előbbi rendszereket . . . . . u.o.
A felfedezések is uj rendszereket hoznak létre . . 776
Cabanis tisztán materialista 777
Ördöngösök, vonaglók, csodás gyógyitások . . . u.o.
Mesmer az állati delejességgel nagy zajt kelt. . . 778
Zimmermann és mások az észleléshez és kisérleti módszerhez tartják magukat. 779
Uj gyógyszerek hozatnak be 780
Ipecacuahna, mákony . . . . . u.o.
Hugycső-szorulások gyógyitása és a kő-mütétek . . 781
Uj betegségek és uj gyógymódszerek. Himlőoltás . . 782
A kórisme és a boncztudomány előbbre halad: Camper, Blumenbach, Malacarne, Scarpa . . . u.o.
Brown ingerlékenységi rendszere 784
1765 **Franczia ország.** A koronaörökös, a franczia nép reménye, meghal 785

ÉV. XVII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Trónra lép most XVI. Lajos, félénk és saját képtelenségét érező fejedelem 786
Az istentelenség és a kihágások az udvarból számüzetnek 788
Lajos, neje Mária Antonia, és ministere, Maurepas által vezettetik 789
Ez utóbbi a multba hátrál s visszaállitja a parlamenteket u.o.
Turgot oda irányozza törekvését, hogy visszaállitsa az ország hitelét s rendbeszedje pénzügyeit . . . u.o.
Turgot emberbaráti eszméi 792
törekvéseiben segiti őt Malesherbes 793
Lajos helyesli a terveket, melyek népe jövendő boldogságát czélozzák, de fél az ujitásoktól. 795
Turgot elbocsáttatik . . . . . u.o.
1776 Helyét Necker foglalja el, ki Angolország példájára a szükségen kölcsönökkel vél segithetni . . . 796
Kieszközli a királynak 1781-ben bemutatott számadás közzétételét 797
de ezen eljárás visszatetszést szül, s Necker beadja lemondását 799
Most Mária Antonia minden ellensúlytól ment befolyást gyakorol a királyra, s főpénzügyérré emelteti Calonnet 800
A növekedő államadósság mindinkább hangossabbakká teszi a panaszokat. Az amerikai háboruból visszatért ifjuság eszméi 801
Az angol divatok és szokások általános utánzása . . 803
Mig a társadalom komolylyá és gondolkozóvá lesz, az udvar továbbra is könnyelmü marad 804
Mária Antonia meggondolatlansága és könnyelmüsége . 805
Az emberek elvesztve a vallást babonásakká, s megtagadva a hitet hiszékenyekké lesznek 806
Saint-Germain gróf, Casanova, Zannovic, Mesmer, Cagliostro 808
A nyak-ék ügy. Cagliostro és La Mothe asszony rászedik Rohan bibornokot és elorozzák a drága nyak-éket . 809
miből gyalázatos pör támad, s csúfosan meghurczoltatik Mária Antonia neve 810
A franczia forradalom előzményei 811
Francziaország királyai magukban pontositák össze az egész egyeduralmat . . . . . u.o.

ÉV. Kr. ut. XVII. KÖNYV lap

A közigazgatásnak folytonos törekvése vala mindinkább önkényessé lenni 812
A király botlásai egyenlő tiszteletben tartattak személyével 813
A királyok mindenhatóságukat a papság fölé is kiterjesztették, mely a jansenista czivódás folytán elvesztette tekintélyét . . . . . u. o.
A nemesek elvesztve a jogokat, melyeket a fejedelemmel szemben képviseltek, megtartották mind azokat, melyeknél fogva a népre nehezedtek 816
A parlamentek törvényszékekké alakultak volt át . . 817
Fontosabb esetekben tehát országos gyülést kellett tartani 818
A párizsi parlament alakulása 820
A parlamentek jogait semmiféle törvény meg nem határozta 821
A nép kizárva maradt minden helyből az államban, azonkivül szolgaságban görnyedett 823
A kereskedelem növekedése a harmadik-rendet hozza létre 824
Általános hajlam a közügyek fölötti elmélkedésre s a kormány tényeinek birálgatására 827
Csalódik, ki azt hiszi, hogy a bölcsészek szerették a népet u. o.
A hadsereg; a tiszti rang csupán a nemeseknek van fenntartva 829
Ily állapotban találja Franczia országot XVI. Lajos . . 831
Eszmék és érdekek, a harmadik-rend és a bölcsészek ostromolják a monarchiát 832
Beaumarchais *Emlékirataiban* gunyolja a parlamentet . 834
s *Figaro* czimü vigjátékában a nemességet 836
A király eltiltja annak előadatását, mégis szinrehozatik . u. o.
hasonló tilalom éri a veszélyes könyveket, mégis országszerte elterjednek 837
Voltaire visszatér Párizsba, s fényes diadalt élvez . . . 839
Franklin szintén ünnepélyesen fogadtatik, és Lajos, akarata ellen, az amerikai függetlenséget védelmezni kénytelen 841
Lajos nem szegül ellene a reform-vágynak, de nem tudja, miként segitsen a bajon 842
Az elégületlenség általános 843

ÉV. Kr. ut. — XVII. KÖNYV lap.

Az encyclopaedisták eszméi europaszerte elterjednek, s önző tekintetek szolgálnak a politikának alapjául . u.o.
Lengyelország megsemmisittetik; Oroszország növekedik; a hatalmak legfőbb czélúl az állam anyagi erőinek kiterjesztését tüzik, s a hadsereg leszen a királyok végső érve . . . . . u.o.
Most az erősebb hatalmak felforgatják az egyensúlyt, melyet legfőbb elv gyanánt hirdettek . . . 847
A királyok, bölcsész czimre vágyva, elfogadják az ujitásokat, föltéve, hogy általok kezdeményeztettek s az ő előnyökre irányultak légyen 848
De a meggondolatlan ujitások nem vernek gyökeret. Kiforgatva meggyőződéseikből, a népek azt hiszik, semmi sincs állandó az ég alatt, s hogy ők is megkisérelhetik a jobbnak látszót . . . . u.o.
A cabinetek, javitás czime alatt, megállapitják a közigazgatási zsarnokságot . . . . . u.o.
A politikából minden erkölcsi eszme kizáratik . . 849
A királyok kényökkedvök szerint eltörlik a szerzetes rendeket s azok örökségét és alapitványait elkobozzák . 852
A nevelés-rendszer gyökeréig ható rázkodást szenved amaz eltörlés által; a nevelésügyet a bölcsészek veszik kezökbe . . . . . u.o.
A publicisták és oeconomisták utopiákat kergetnek . 853
Terjeszkednek a titkos társulatok 854
A nép-fölség nem csupán könyvekben hirdettetik, hanem maguk a fejedelmek is szentesitik azt az amerikai függetlenségben 856
Ennyi mindenféle ellentétek kiegyenlitésének terhes feladata nehezedik XVI. Lajosra 858
1787 A pénz-ügy-zavarban, Calonne által sugalmaztatva, a király összehivja a *kitünőségek* gyülekezetét . . 859
Calonne elbocsáttatik, s helyébe a pénzügyi tanács elnöki székébe a toulousei érsek emeltetik . . . 861
Lajos királyi ülésben nyilvánitja szándékát összehivini az országos rendeket 862
Orleans herczeg kezd fondorkodni . . . . . u.o.
Lajos uj szervezetet akar adni a parlamentnek, ez azonban egy nyilatkozatban a monarchia szerves törvényeit szegezi az önkény ellenébe 862

ÉV. XVII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Az érsek lemond a tarczáról s Necker kéretik fel annak visszavételére 863
Nyilvános és felvilágositó beszédek tartatnak az országrendek s főleg a harmadik-rend jogairól . . 864
1788 A három rend egyesül a Dauphiné tartományban, előjeléül a forradalomnak 866
Képviselő-választási mozgalmak 867
Vérmes remények az á talakulás békés kifejlése iránt . 868

XVIII. KÖNYV.
1789 Megnyittatik a nemzeti gyülés fényes vallási és udvari szertartások között 1
Orleans Fülöp, La Fayette, Siéyes 4
Mirabeau; bünei, hatalma 5
Sokan az átalakulást könnyünek gondolják; de a tisztán látó fők előtt aggasztó előjelek tárulnak fel . . 10
A nemesek gúnyolodásai ingerültségbe hozzák a harmadik-rend választottait 12
Az egész nemesség egyesül a harmadik-renddel . . 15
A választók, kik a képviselők megválasztása végett gyültek egybe, nem oszolnak szét. Desmoulins . . u.o.
A klubok és a hirlapok hatalom gyanánt lépnek föl . 16
Fölkelés. Három szinü kokárda 18
A Bastille lerombolása 20
Necker diadalmasan visszahivatik s kedves és szükséges miniszternek nyilvánittatik 21
Lázas nagylelküség szállja meg a nemeseket, s lemondanak minden kiváltságaikról 23
Az emberi jogok declaratiója 24
A pártok állása. A constitutionalisták 25
1790 A nép zajong s kezdi a vérontás gyönyörét izlelni . 26
Egész Francziaország fegyverben áll 27
A királyi udvar Párizsba helyeztetik át 28
Mirabeau kész megmenteni a monarchiát, de csak azért, hogy minister lehesen . . . . . u.o.
Barnave 31
A testvérülés ünnepe . . , , ... 32

ÉV. XVIII. KÖNYV.
Kr. ut. lap.
A legrendithetlenebb elvek vitatás alá vétetnek, s a történelmi jog kénytelen helyet engedni a bölcseletinek 33
Centralisatio . . . . . u.o.
A papság javai államtulajdonnak nyilvánittatnak s eladatnak 35
1791 Az egyházi személyek eskütételre köteleztetnek . u.o.
Mirabeau vezérszerepet játszik; halála 37
Lajos király szökésben keres menedéket, de utjában megismertetvén Párizsba visszavitetik 42
Általános izgatottság; belzavarok 43
A menekültek; a fejedelmek a határokon fegyverkeznek. 45
Az 1791-ki alkotmány . . . . . u.o.
A nemzet-gyülés feloszlik, azon határozatot hozva, hogy tagjai ujolag nem választhatók meg 48
A nemzet-gyülés jellege s eredményei 49
Törvényhozó gyülés. A girondisták 52
Pilnitzi szövetség 56
II. Ferencz császár követelései háborura ingerlik a franciákat 59
1792 A néppárt felülkerekedik Robespierre, Danton, és Marat-val 60
Aug. 10-ki mozgalom: a schweiziak legyilkoltatnak, a király a gyülésbe fut 62
s mint fogoly a Temple-be záratik 63
Angolország hangulata szemben a franczia eseményekkel 64
Fox és Burke nyilatkozatai 65
A szeptemberi véres napok 67
Nemzeti Convent. Francziaország egy s megoszthatatlan köztársasággá alakittatik 69
Kitör a háboru. Valmyi csata 72
Dumouriez . . . . . u.o.
XVI. Lajos pere 74
1793 halála, végrendelete 77
Francziaország, kihivatva, elfogadja a háborut egész Europa ellen 79
A szövetséges hatalmak hadi ereje. Dumouriez hozzájok pártol u.o.
A jakobinusok 80
Közjóléti bizottmány 82
Marat Charlotte Corday tőre által vesz el 83

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Bretagne és Vendée felkelése 85
A felkelés déli Franczia országban . . . . . u.o.
A szövetséges hatalmak nem müködnek egységgel és önzéstelenül; ellenben a nemzeti Convent önzetlenséget tanusit 87
Uj módok és eszközök gondoltatnak ki a haza megmentésére . . . . . u.o.
A hadászati mesterség más alakot vesz fel . . 89
A rémuralom 91
Lyoni vérengzések 93
A girondisták bukása 94
A guillotine áldozatai 95
Az atheismus ünnepe: Ész istenasszonya . . 101
1794 Robespierre megbuktatja Dantont 103
s vetélytárs nélkül maradván, a köztársaság ujjászületését tervezi 104
Robespierre megöletik, s a forradalom eléri ne-továbbját, és a tömeg uralma hanyatlani kezd . . . 107
Felülkerekednek a thermidorianusok, s a forradalom előtti idök látszanak visszatérni . . . . . u.o.
Franczia ország diadalmas háborut visel a szövetséges hatalmak ellen 108
1795 A köztársaság uj alkotmánya 113
A Convent föloszlik . . . . . u.o.
A directorium. A római pogány eszmék tért foglalnak . 114
Baboeuf. A communismus eredete . . . . : . 116
Megujulnak a párizsi élv- és gyönyör-hajhászások . . 118
Olaszországban a franczia forradalom első zajára a fejedelmek mindjárt észreveszik a régi és hazafias eszmék megsemmitésének veszélyes voltát 120
e félsziget állapota . . . . . u.o.
Corsica; Paoli ujabb erőlködései 122
Basseville Romában meggyilkoltatik. Nápolyban Karolina kegyetlenkedik 125
Buonaparte Olaszországba küldetik, hogy onnan Bécs ellen vezesse hadait 127
legyőzi Piemontot és Lombardiát 128
szabadságot hirdet és hadi adót szed 130
szétszórja Wurmser és Alvinczy uj hadseregeit . . 132

ÉV. Kr. ut.		XVIII. KÖNYV lap.
1797	Tolentinóban a pápával békét köt . .	137
	A leobeni béke előzményei	138
	Velencze bukása	u.o.
	Campoformiói béke	141
	Francziaországban a directorium megszilárdul . .	143
	Buonaparte szervezi a cisalpini köztársaságot s kijelöli annak határait	145
	Rómában Duphot tábornok megöletik, s Berthier elfoglalja azt s köztársasággá alakitja . . . . , .	149
1798	Schweiz megoszthatatlan köztársasággá alakittatik . .	150
	Buonaparte párizsi diadalai	152
	Buonaparte egyiptomi táborozása	153
	elfoglalja Máltát, s véget vet a maltai vitézrendnek .	154
	A pyramisok melletti csata	156
	Az abukiri csata	157
	I. Pál czár. Különczkődései	u.o.
	Zsarolások és zavarok a cisalpini köztársaságban . .	159
	Nápolyi IV. Ferdinándnak a directorium hadat üzen .	161
	Championnet beveszi Nápolyt	163
	Parthenopei köztársaság	u.o.
	Piemontot elfoglalják a francziák	165
	A rastadti franczia deputatusok meggyilkoltatnak . .	167
	A hatalmak szövetkeznek Francziaország ellen . .	u.o.
	Az osztrák-orosz had elfoglalja a cisalpini köztársaságot .	168
1799	Nápoly a királypartiak által visszafoglaltatik. Kivégeztetések	170
	A franczia uralomnak Olaszországban vége . . .	173
	Buonaparte egyiptomi táborozása is eredménytelen marad	174
	visszatér Párizsba s megváltó gyanánt üdvözöltetik . .	176
	lemondásra birja a directoriumot . , ...	178
	Létre jő a consulatus. A VIII-ik év alkotmánya . .	179
1800	Siéyes kijátszatik, s Buonaparte leszen első consullá .	182
	Talleyrand; hajlékony politikája	183
	Az egész társadalom alkalmazkodik a dolgok uj rendéhez	185
	A második coalitio.	187
	Buonaparte átkelése a Nagy-Szent-Bernárdon . . .	190
	Marengói csata. Olaszország ismét Buonaparteé . .	191
1801	Lunevillei béke	193
	Buonaparte gondot fordit Francziaország jólétére . .	195
	Ceracchi és Lebrun összeesküvést szőnek az uj Caesar ellen	196

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.
Buonaparte uj rendszerbe önti a közoktatást . . . 196
Napoleoni codex 198
Az istentisztelet visszaállitása. 204
Concordatum 206
Chateaubriand *Genie du Christianisme* czimü munkája . 209
Angolország folytatja a háborut 211
1801 Pál czár meggyilkoltatása 212
Angolország nagyobb mérvben szervezi haderejét . . 213
Irland egyesittetik Angolországgal 215
Az egyiptomi franczia hadsereg megadja magát . . 216
1802 Amiensi béke . . . . . u.o.
1789 San-Domingói fölkelés. Louverture 217
ezen gyarmatbirtok elleni franczia hadjárat tönkre megy 220
1803 Buonaparte az Egyesült-Államoknak átengedi Louisianát. 221
Az egyensuly minden alakja bántja Buonapartét, csak parancs és engedelmesség az, mit ő akar . . u.o.
Schweiznak egy *közvetitő alkotmányt* ad a kantonok között való egyenlőség alapján 224
Az egyházi államok secularisatiója Németországban . u.o.
Angolország, látva a telhetetlen ambitiót, háborut indit Francziaország ellen 225
Buonaparte boulognei táborozása 227
1804 Buonaparte elleni öszeesküvések; Cadoudal, Moreau és Pichegru 228
Enghien herczeg agyonlövetése 230
Napoleon császár . . . . . u.o.
Lyoni tanácskozmány 234
1805 Olasz királyság 235
Genua, Lucca, Livorno, Piemont a franczia birodalomhoz csatoltatnak 236
Napoleon elleni harmadik coalitio . . . . . , 238
Napoleon elfoglalja Bécset 241
Austerlitzi csata . . . . . u.o.
Pozsonyi béke. Az olasz királyság növekedése, . . 242
József nápolyi király folytonos összeesküvésekkel küzd . 244
1806 A német-romai birodalom fölbomlása. A *rajnai szövetség* 245
Napoleon mind leplezetlenebbül mutatja be a világnak uralmi rendszerét 248
Poroszország föllép ellene, de Jenánál leveretik . . u.o.
Szárazföldi zárlat 251

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Negyedik coalitio. Napoleon az oroszok ellen indul. . 251
Eylaui, heilsbergi, friedlandi csaták . . . 253
Sándor czár és Napoleon találkozása Tilsitben . u. o.
Ez utóbbi despotismusa 255
visszaállitja a fényes udvart és a nemességet . . . 256
gúnyolja Angolországot, az egyetlent, melly még szemben állott vele 258
Angol tengerészet 259
A szarazföldi zárlat következményei . . . u. o.
Az angolok bombáztatják Kopenhágát . . 261
1807 Spanyolország IV. Károly alatt lankad 262
Napoleon Portugalia felosztását hozza javaslatba Károly előtt 263
A portugali király Braziliába menekül, s Napoleon birtokába veszi Portugaliát 264
A spanyol uralkodó-ház családi bajai . . . . u. o.
1808 Napoleon boszankodik, hogy a spanyol nép Károly lemondása következtében fiát, VII. Ferdinandot, lelkesülve üdvözli királyául, s Bayonneba csalja az ifju királyt 265
és parancsolólag föltétlen lemondást követel tőle; s ekként megfosztja birtokától a spanyol királyi családot 267
s testvérét, Józsefet, Nápolyból viszi oda királynak. . 268
Egész Spanyolország fölkel az *átkozott* francziák ellen . 269
Iszonyu guerilla-harcz . . . . . u. o.
Wellington (Wellesley) angol hadával kiszoritja Junot Portugaliából, mely azonnal szövetségre lép Spanyolországgal 270
1809 A hosszu spanyol háboru megfosztja a franczia hadsereget a győzhetlenség hirnevétől, s felbátoritja Europát megujitani az ellenállást 274
Napoleon értekezletet tart Sándor czárral Erfurtban, hol Napoleon tiszteletére az alattvaló fejedelmek mind megjelennek 275
Az elégületlenség mind inkább növekedik Napoleon császár körül, ki teljesen katonai szinezetet ad a társadalomnak . . . . . u. o.
Ötödik coalitio. A hatalmak a népeket szólitják fölkelésre Europa szabadságáért 276

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Napoleon beveszi Bécset, de kénytelen Lobau szigetére vonulni 278
sikerül azonban a Duna jobb partjára vergődnie; s majd Wagram mellett iszonyú mészárlás után győzedelmeskedik 279
Fölkelések mindenfelé . . . . . u.o.
A közvélemény Napoleon ellen fordul 281
Napoleon hadrendszere . . . . . u.o.
visszaél a birtokában lévő eszközökkel 282
könnyen győzi le a gyülölt kormányokat; de elkeseriti a népeket. 285
nemzetgazdászati tévedései 286
A kényuralom nagy dolgokat müvel és sietve hajtja végre, mit a szabadság lassanként eszközöl. . . . 287
Az irodalom és művészet szegény 288
mert a hivatalos pártolás csak saját előnyére hozza mozgásba a szellemeket 289
de a jobbak ellen tudnak állani a mindenható császárnak u.o.
Napoleon gyülöli az ideologokat 291
eltaszitja magától Josephinet s nőül veszi ausztriai Maria Lujzát 293
büntető törvénykönyvében csupán kényuralma biztonságáról gondoskodik 294
Párizsba nagy zsidó gyülést hiv össze . . . . . o.o.
VII. Pius tiltakozik Napoleon önkényes eljárása ellen s visszautasitja ujitásait és követeléseit . . . 295
s Napoleon elfoglalja a pápai államokat s a franczia birodalommal egyesiti 296
A fogoly pápa több bátorságot tanusit, mint valamennyi uralkodó 297
Napoleon meg akarja félemliteni a pápát a püspökök egy nyilatkozatával és egy zsinattal 298
de mind durva fenyegetőzései, mind álnok javaslatai hajótörést szenvednek Pius szilárd ellenállásán . . 299
Francziaországban zsarnokság; kint hóditás; mindenki óhajtja a közös elnyomó bukását 300
1810 Svédországban, letétetvén IV. Gusztáv, örökös fejedelemmé Bernadotte választatik meg 304
Sándor czár, látva Francziaország folytonos terjeszkedését

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.

a semlegesek hátrányára, megszakitja Napoleonnali barátságát 305
1812 Ez utóbbi most nagyezerüen készül Oroszország ellen . . 306
hadserege, melylyel Oroszország ellen indul . 308
hallatlan fáradalmakat áll ki 310
A Moszkowa folyó melletti csatája 311
Moszkva égése 313
A visszavonulás borzalmai 314
Malet összeesküvése Párizsban 317
Napoleon, serege maradványait Muratra bizza, s maga gyorsan Párizsban terem 318
1813 Az oroszországi szerencsétlenségek hirére fölkelésre készülnek a népek, melyek Napoleon részéről nem tapasztaltak egyebet zsarnokságnál . . . 319
Napoleon uj hadsereget szervez . . . 320
Hatodik coalitio. Dresdai és lipcsei csaták . . . 323
1814 Napoleon elveszti a forradalom minden szerzeményét 329
s lemond . . . . . u.o.
Olasz királyság; szervezete, növekedése . . 331
terhei és jóléte 333
József, nápolyi király 338
1806 Utódja Murat katonásdit játszik, s folytonosan háborúban áll a Siciliába menekült fejedelmekkel . 339
Olaszhonban a katonai szellem föléled . . . 341
Az olaszok vitézsége 342
Murat és Beauharnais között féltékenységek keletkeznek, tápláltatva Napoleon által 345
Az olaszokban fölébred a függetlenség utáni vágy . u.o.
Murat habozása 346
1814 egyesül a szövetséges hatalmakkal s elfoglalja Romagnát 347
A szövetségesek, függetlenséget igérve, elfoglalják az olasz királyságot 348
Genua, a tett igéretek ellenére, Piemonthoz csatoltatik . 353
Napoleon Elba szigetéből figyelemmel kiséri a népek elégületletlenségét 358
1815 s mig a szövetségesek Bécsben tanácskoznak, ő odahagyja Elbát s ismét urává lesz Francziaországnak . u.o.
Murat siet Olaszország visszafoglalására s Riminiből kiáltványt intéz az olaszokhoz 359

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.
de leveretik s agyonlövetik 361
s a nápolyi trón a Bourbonoknak visszaadatik . . u.o.
Utolsó coalitio. Napoleon mitsem tanult a szerencsétlenség iskolájában 363
A szövetségesek megfeledkezve magán viszályaikról egyesülnek a közös ellenség ellen . . . 364
Waterlooi csata . . . . . u.o.
Napoleon vége 365
Sándor czár önzetlennek mutatja magát . . . 366
Visszatérittetnek a müremekek, melyeket a győzelem gyüjtött össze a napoleoni muzeumban . . . 367
Bécsi szerződés; szabad a tér ujból rendezni a közjogot . 368
A fejedelmek és ministereik a legszabadabb elvü eszméket vallják 370
Krüdner Julia vallásos érzelmeket sugal. 372
s ezek és a szabadelvü eszmék hatása alatt jő létre a Szentszövetség . . . . . u.o.
De a népeknek előbb tett igéretek nem tartatnak meg, s a szövetség legelső tényei is kényuralomról tesznek tanuságot 373
Meg akarják alázni Franczaországot; feltaláltatik a *legitimitás* szó 374
Az erősbek tetszésök szerint rendelkeznek és osztozkodnak u.o.
Oroszország növekedése 375
Német-szövetség 376
Ausztria Olaszországban nyer tulsulyt 378
Toscana, Parma és Piacenza, Savoya 382
Pápai államok, Két-Sicilia 383
A fönállott egyensuly megingattatik, s Oroszország és Anglia óriásilag növekednek 385
A *négerek*. Első kisérletek felszabaditásukra . . . 387
1793 Pitt beszéde a négerek érdekében . . . . . u.o.
A bécsi congressus eltiltja a rabszolgakereskedést, de a valósitás igen lassan halad előre 390
A négerek emancipatiója az angol gyarmatokban . . 391
következményei 392
A négerek állapota különböző államokban . 393
A rabszolgaság keleten. 397
A *berberek*. 398

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
1816 Exmouth algiri hadjárata 400
A *pápák* azon fáradoznak, hogy a vallás ismét foglalja el helyét a szivekben és a társadalmi rendben . 401
concordatumokat kötnek katholikus és nem katholikus hatalmakkal 403
VII. Pius és utódai 406
A gallikan szabadságok ellen ékesszóló franczia írók szállanak sikra. De Maistre. 407
Lamennais . , ... 408
Francziaországban megujulnak a szeretet müvei . . 410
A kath. igazságok és gyakorlatok védelmezői másutt is akadnak. . . . . u. o.
Stolberg, Hohenlohe, Haller . . . . . u. o.
De föléled a vallástalan szellem is 411
Rajongó vallásfelekezetek 412
Methodisták . . . . . u. o.
Németországban a protestansok jutnak fölényre . . 413
Megkiséreltetik a két protestans felekezetnek *Keresztény evangelikus egyház* czim alatti egyesitése . . 414
1817 A reformatio harmadszázados ünnepélye, . . . 415
Az ó-lutheranusok különválnak 416
A vegyes házasságok uj mozgalmat idéznek elő . . u. o.
Hermesianok 417
A rationalismus mindinkább terjed. 418
Az értelmezéstanból fegyvert csinálnak maguknak a rationalisták 420
megtámadják a Szentháromságot, Jézus istenségét s személyiségét . . . . . u. o.
Strauss 421
1844 A trieri szent köntös uj viszályokra szolgál ürügyül . 422
Szükséges, hogy az egyház derék bajnokokat neveljen az ur harczaira 423
A politikában tért foglal a liberalismus 424
Minden forradalomban a tulajdon kérdése forog fenn . 425
A forradalmi eszmék tulélik a forradalmat, s ez eszmék nevében aratnak diadalt a forradalom ellenségei . 427
A békében oly szükségek lesznek érezhetőkké, melyek előbb figyelmen kivül hagyattak 429
Alkotmányok igértettek; aztán nem adattak meg, vagy csak tökéletlenül 430

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.
Németország alkotmányai 430
Francziaország törvényhozó gyülése oly dolgokat tárgyal, melyek az összes népeket, az egész emberiséget érdeklik 433
A kormányok rosz szinben tünnek föl, mert béke idején is katonailag szervezkednek . . . . . u. o.
mert fényüzésre sokat költenek 434
mert a közigazgatási despotismust akarják fenn tartani . u. o
e miatt végtelen sok hivatalnokra van szükség, s ekként behozatik a bureaucratia 435
Némelyek a multba tekintenek vissza, visszaóhajtva Napoleont . . . . . u. o.
Maguk a fejedelmek hozzászoktatják a népeket gyalázni más fejedelmeket s mérlegelni azok jogait . . 436
A növekvő mozgalom az egyenlőség azaz a democratia felé hajlik 437
innen az ellenségeskedés a kormányok és a kormányzottak között, s nincs más eszközük az erőnél . . 438
A titkos társulatok majd pártolásban részesülve, majd elnyomva, ujnemü szabadságok után áhitoznak . 439
A carbonari-k szervezete . . . . . u. o
1818 A fejedelmek korlátokat vetnek a titkos társulatoknak, s Aachenben megujitják a Szentszövetséget . . 442
1819 Oroszország szabadság-gyilkosnak tekintetik. Kotzebue meggyilkoltatása 443
Ausztria és Poroszország Carlsbadban a német fejedelmekkel elhatároztatják a szabadságok elnyomatását. u. o.
Spanyolország. Kihirdettetik az 1812-ki alkotmány . 444
jellege . . . . . u. o.
1814 VII. Ferdinand visszautasitja azt . . 447
1820 Az elégületlenek pedig ujra kikiáltják . 448
Belzavarok és visszahatás . . . 449
Portugaliában is kikiáltatik az alkotmány 450
hasonlóképen Brasiliában . . . 451
Miként vala felosztva **Olaszország** . . 452
A két-siciliai királyság állapota 453
Siciliában 1812-ben egy alkotmány jő létre, melyet utóbb a király megsemmisit 454
Üldöztetnek a carbonari-k, s pártolásra találnak a calderari-k 455

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.

A hadsereg forradalmat csinál, Ferdinand király esküt tesz az alkotmányra 455
Ausztria késznek nyilatkozik annak elnyomására . . 456
A troppaui congressusban a Szentszövetség megállapitjá a jogot fegyveresen avatkozhatni bármelly állam belügyeibe 358
A congressus Laibachba tétetik át, hová Ferdinand is meghivatik 459
Ferdinand csakhamar fenyegető leveleket küld Nápolyba, melyekben az általa esküvel megerősitett alkotmányt semmisnek nyilatkoztatja . . . . . u. o.
1821 Egy osztrák hadsereg elnyomja a nápolyi forradalmat . 460
A nápolyiak nem voltak sem gyávák, sem árulók . . 461
Tartván egy osztrák hadsereg betörésétől, a piemontiak is felkelnek 462
Királyuk lelép a trónról, nem akarva azt megfertőztetni esküszegésekkel, sem ürügyet szolgáltatni az idegeneknek betörni kedves országába 466
Lombardia nem csatlakozik a szomszédok mozgalmához . 467
s forrongása fegyveres erővel rögtön elfojtatik. . . 468
A győztes szövetségesek, igazságszeretetökre hivatkozva, kinyilatkoztatják, hogy minden forradalmi mozgalmat elfojtandnak 469
Spanyolországi polgárháboru 470
1822 Veronai congressus. A szövetségesek elhatározzák fegyverrel megfékezni Spanyolországot 472
1823 s Francziaország vállalkozik e szerepre, s győzedelmeskedik 473
Riego s mások kivégeztetése 474
Portugalia hasonló sorsban részesül . . . . . u. o.
Mindezen forradalmakkal nem kell összezavarni **Görögország** fölkelését 475
A törökök semmivel sem különbek egy fegyveres csordánál . . . . . u. o.
rendszereik 476
A török birodalom rendezetlen belállapota 478
1789 III. Selim, mert reformokat hoz be, trónjától megfosztatik 481
1808 Utódja, II. Mahmud, mindent a legroszabb állapotban talál 482

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
A vahabitak tért foglalnak 484
de legyőzetnek Mehemet Ali, egyiptomi alkirály, előnyére. 485
Görögök: hogyan éltek a török uralom alatt . . u.o.
Klephták, armatolok, költők 486
fenntartják a községi rendszert és vallásosak . 488
Albania és Montenegro . . 489
Ali Tebelen, janinai basa 490
mily uton vergődik hatalomra. 491
A Joni-szigetek sok viszontagság után britt védnökség alá jutnak 494
Ali függetlenségre törekszik, s hogy fenntarthassa magát, a görögöket is saját függetlenségök visszaszerzésére buzditja. . . . . u.o.
Ezek hetaeriákat alakitanak, előkészitendők a fölkelést . 495
Sándor czár helyesli a görögök törekvéseit . . . 496
1820 fölkelnek tehát legelőször is Moldvaországban: Ypsilanti. 497
a fölkelés nyomban visszhangra talál az achajaiak- és mainotáknál 498
1821 Általános fölkelés 499
Kegyetlenkedéssel akarják a törökök elfojtani a mozgalmat 500
A görögök nagylelkűsége és hősiessége 501
A szövetséges fejedelmek megvonják tőlök támogatásukat, és Sándor czár nem mer védelmökre kelni . . 503
A görögök maguk közt is versengenek: végre egy alkotmányt hirdetnek ki . . 504
Skio elpusztittatik . . . 505
1823 Ali Tebelen megöletik 506
Törökország Oroszország ellenében is támogattatik Anglia és Ausztria részéről . . u.o.
Bozaris; halála . . . u.o.
Byron a görögök közt 508
Mehemet Ali, Egyiptom alkirálya, a görögök ellen küldetik: pusztitások 509
1826 Missolungi elfoglalása; Bozaris Notus . . 511
A janicsárok megsemmisitése. . . . . u.o.
1827 Capodistria Görögország elnökévé választatik . . . 512
Londonban értekezlet tartatik Görögország függetlensége érdekében 514

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Navarinnál az angolok tönkre teszik az ottoman flottát . 514
Oroszország hadat indít a Porta ellen . . . . . u.o.
1829 A drinápolyi béke Oroszország előnyére üt ki . . 516
A diplomaták döntenek Görögország sorsa fölött, szük határokat jelölvén ki számára . . . . . u.o.
Észak-Amerika fejleszti saját alkotmányát . . 517
1803 megveszi Napoleontól Louisianát 518
Az Egyesült-Államok száma szaporodik 519
1829 Jackson elnöksége alatt abbanhagyatik Washington politikája, s terjeszkedés czéloztatik . . . . , 521
Az Egyesült-Államok bankjai; politikai hatalomra tesznek szert; a központi bank eltöröltetik . . . 522
Az Egyesült-Államok anyagi jóléte . . . . . u.o.
pártok 525
Canada 526
Hajti . . . . . u.o.
Spanyol gyarmatok; mily roszul kormányoztatnak . 527
A benszülöttek életmódja 530
1806 Bogotában forradalmi mozgalom idéztetik elö . . 532
mely valamennyi gyarmatra terjed ki . u.o.
1813 Bolivar 533
1816 A spanyolok hasztalan kegyetlenkednek . . 534
A creol doctor Francia Paraguaiban . 539
Peru 540
Mexico. Iturbide császár 542
Brasilia a portugali uralom alatt 543
1822 független császársággá alakul 544
Panamai congressus 546
Közép-Amerika Egyesült-Államai polgár háboruja . . 548
Sant' Anna, Vera Cruz kormányzója 550
Texas 552
Oregon 553
Uj-Mexico 554
Az amerikai köztársaságok jövője 557
Franczia ország. Alkotmánya, melyet a restauratio alatt nyer 558
Mindenik párt saját szempontjából ellenzi ez alkotmányt. 560
Tulzó királypártiak és szabadelvüek . . . . . u.o.
A törvényszerü ellenzék a kamrákban müködik . . 562

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.
Doctrinairek; Royer-Collard, az ő alapitójuk 563
Constant Benjamin; *Alkotmányos politikai folyam*-a . 564
a szabadelvüek és a függetlenek ebből meritik eszméiket 565
A kormány nem marad az alkotmány határai közt, melyre pedig a szabadelvüek hivatkoznak 567
1820 Berry herczeg meggyilkoltatása ürügyet szolgáltat szigoruan lépni fel az istentelen tanok ellen . . . u.o.
Több izben fel-felcsap a forradalom lángja, de elfojtatik . 568
1823 A hadjárat Spanyolország szabadelvűi ellen visszatetszéssel fogadtatik. Ennek tolmácsolója, Manuel, csendőrök által vonszoltatik ki a képviselők kamrájából . 569
A vallástalanság feléled; ellenébe missiók és jó könyvek szegeztetnek 570
A kormány a gallikán szabadságokhoz tartja magát . 571
Minden a Bourbonok ellen fordul 572
Bonald ostromolja a gallicanismust 573
Lelkes ifiak, irásra adván magukat, mind, különböző értelemben, ellenzéket képeznek 574
1824 XVIII. Lajos utódja, X. Károly, népszerütlen fejedelem . 575
A régi kiköltözöttek részére a forradalom által elkobzott jószágokért megszavazott kártalanitás valósittatik . u.o.
A sajtószabadság megszorittatik 576
A Villéle-ministerium bukik 577
A Martignac-ministerium csak teng a pártok küzdelmei között . . . . . u.o.
1829 A Polignac-ministerium nyiltan reactionarius . . . 578
A kamra ellene nyilatkozik . . . . . u.o.
1830 Algiri hadjárat 579
X. Károly az algiri diadalban jó alkalmat lát letérni a törvényes utakról, hogy a monarchiát megszilárditsa . 580
Alkotmányellenes rendeleteket bocsát ki 581
A juliusi három-napos forradalomban 582
Lajos Fülöp királylyá lesz, holott köztársaságot akartak . 583
A franczia forradalom összehasonlitva az angollal . . 584
A megalakult uj ministerium a pártok közt alig képes eligazodni. Laffitte-ministerium 587
Ezen forradalomból lelkesültséget meritenek más országok elégületlenei 588

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.

kik győzelmet reménylenek, miután kihirdettetett a *be nem avatkozás* elve 588
Holland. Zsarnokilag uralkodik Belgium fölött . . . 590
főleg vallását támadja meg, amiért egy katholikus ellenzék alakul 591
1830 Brüsseli felkelés 593
Lengyelország. Alkotmányt nyer az orosz czártól, de azt tovább nem fejlesztheti . 594
Fölkelés. Chlopicki . . . 597
Olaszország. Elégületlenség . . . 598
1823 XII. Leo pápa; a brigantik; a római campagna u.o.
VIII. Pius és XVI. Gergely 600
1831 A hazafiak fölkelnek Modena, Parma, Piacenzában és a Legatiókban 601
De Francziaország ujból belép az európai versenybe s ministere, Perier, megállitja a mozgalmakat . . 602
A londoni conferentia elhatározza a forradalmi mozgalmak elnyomatását 603
Ausztria, Francziaország tiltakozása daczára, fegyverrel veri le az olasz forradalmat 605
1832 Ujabb felkelés Romagnában; Ancona elfoglalása; *Giovane Italia* 606
1831 Lengyelország általános rokonszenvet kelt, de otthon egyenetlenkedik . 609
A cholera . . . . . u.o.
Az oroszok bevonulnak Lengyelországba . . . 610
Varsót elfoglalják: a lengyel királyság az orosz birodalomba olvasztatik 611
Belgium sorsa iránt értekeznek a diplomaták . . . 612
királyául Koburg Lipot választatik . . . 613
ez ország belállapota . . . . u.o.
Holland 614
Francziaország pártok és felkelések által nyugtalanittatik 615
Vallásos liberalismus. *Avenir* czimü hirlap . . . 616
Saint-simonisták 618
Parlamenti viták. A pairek örökösödése . . . 620
Thiers és Guizot 621
Olaszország régi urainak kormánya alá helyeztetik . . 623
Lombard-Velenczében mindennek ura a rendőrség . . 624

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV lap.
romlottság és aljasság . . 626
A herczegségek állapota . 628
Piemont 629
és két Sicilia állapota 630
Elégületlenség és fölkelések Siciliában 632
Romagna követelései 633
és az egész Olaszország ohajai 634
1846 IX. Pius 636
1827 **Portugalia**-ban don Miguel veszi át az absolut kormánypálczát 637
1833 de csakhamar fölülkerekedik II. Mária . . . 638
1834 s királynénak üdvözöltetik . . . . . u.o.
Spanyolország-ban VII. Ferdinand az absolutismust követi 639
A nép nem érti az elméleti szabadságot . . . u.o.
1833 A király házassága megváltoztatja az ország arczulatát . 640
A sali törvény megváltoztatása . . . . . u.o.
Maria Krisztina zavarteljes kormányzósága . . . 641
Az alkotmány módositása 642
Kormányzata és belállapota 643
Gyarmatai. Cuba 645
Oroszország. Katonailag van szervezve . . . 646
folytonos terjeszkedése . . . . . u.o.
Sándor czár eszméi 648
A bojárok hatalma . . . . . u.o.
A czár ellen alakult titkos társulatok 650
1825 Sándor halála. Utódja Miklós. 651
Miklós háborui Perzsiával 652
1829 és Törökországgal, a drinápolyi békekötésig . . . 653
A cserkeszek; makacs ellenállásuk. 654
Oroszország terjeszkedése Ázsia és Európában. . . 655
Katonai gyarmatai. 657
A kozákok 659
Oroszország belállapota 660
A katholikusok üldöztetése 662
A zsidók üldöztetése 664
Németország. A Rajnáig terjedő határai ellenségévé teszik Francziaországot 666
Németszövetség: nem hoz létre egységet . . . 667

ÉV. XVIII. KÖNYV.
Kr. ut. lap
A fejedelmek megtagadják az alkotmányt, azért a népek társulatokat alakitanak 668
1820 A carlsbadi congressus korlátokat szab a szabadelvüségnek s eltörli a sajtószabadságot . . . 669
Elégületlenség és fölkelések 671
Braunschweig, Hessen, Hannover, Szászország fejedelmei önkényleg bánnak az alkotmányokkal . . . u.o.
1832 Hambachi összejövetel 673
A kisebb államok elnyomatása biztositja Ausztria és Poroszország fölényét. . . . . u.o.
A conservativ Ausztria növeli bevételeit, de roppant államadósság nehezedik vállaira . . . 674
heterogen elemei . . . . . u.o.
Magyarország alkotmánya 675
követelései 1840 után; ujitási mozgalmak . . . 678
Poroszország. A napoleoni háboruk alatt nagyszerü reformok életbeléptetéséhez fog . . . 680
utóbb megtagadja az alkotmányokat 681
azon van, hogy Németországban központ gyanánt tekintessék 682
1830 Életbelépteti a vám-egyletet; eredményei . . u.o.
A vámegylet uj kifejezése az egység szükségérzetének 684
A szláv népek elszakadási hajlamot tanusitanak . . 686
1846 Galicziai fölkelés . . . . . u.o.
Schweiz. Alkotmánya 687
semlegesitése az európai békére nézve fontosnak találtatik 688
1830 Fölkelés. A cantonok meghasonlanak 691
A politikai kérdések közé vallásiak is vegyülnek . . 693
Az aargaui kolostor-kérdés . . . . . u.o.
A jezsuiták üldöztetése 694
1814 Bernadotte megtartja a trónt Svédországban . . . 696
Norvégia szabadelvü alkotmánya 697
1809 Svédország alkotmánya 698
katonai rendszere 699
A svéd és norvég nép nem tud megegyezni . . . 701
Dánia. A német törzs elkülönitve marad a scandinavitól u.o.
visszaóhajtatik a skandinav egység, hogy gát emeltessék Oroszország és az Északi-tenger között . . . 704

ÉV. Kr. ut.		XVIII. KÖNYV lap.
	Nagy-Britannia. Növekedése a napoleoni háboruk alatt	u. o.
1820	IV. György. Wales herczegnője ellen inditott pör	707
	Castlereagh minister a Szentszövetség eszközeül tekintetik	708
1823	utódja Canning kikiáltja a *semlegességet*	709
	Az angol bank	710
	bukások	712
1833	Új alapszabályokat nyer a bank	u. o.
	Irland. Szenvedései	713
1810	Katholikus társulat. O'Connell	717
1829	A katholikusok emancipatiója	719
1830	IV. György meghal; következik IV. Vilmos	720
1831	Parlamenti reform	723
	Angol alkotmány	724
	Törvénykezés; Brougham és Peel reform-törekvései	u. o.
	Anglia parlamentaris viszálkodásainak fontos volta	726
	Tündér-mesével határos az angol ipar kiterjedése	727
	A pauperismus	730
	A gabona-kérdés	732
	A gabona-törvény ellen alakult liga. Cobden Richard	733
1845	Tarifa-reform. Peel	735
	A radicalok nem elégszenek meg részleges reformokkal	736
	Socialisták, chartisták, rebeccaisták	u. o.
	A valláskérdés mindig alapkérdés marad Angliában	740
	A puseysták. Közeledés a catholicismushoz	742
	Anglia nagysága méginkább gyarmatositási tevékenységében nyilatkozik	744
	miként terjeszti azokban a polgárosodást	u. o.
	Hindostan. A mahrattok szövetsége	746
1803	megsemmisittetik az argomi csatában	747
1828	s az ekként roppant kiterjedést nyert indus-britt birodalmat Bentinck szabályozza	748
	Az angolok életmódja Indiában	u. o.
	Az indiánok életmódja	749
	még nincsenek képesitve az emancipatióra	750
	Az angol keletindiai-társaság elveszti az egyedáruságot; jövedelme azonban nem csökken	751
	Afghanistan. A sikek	752
1839	Az angolok hadjárata Kabulban	755

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap
Az indiai britt birodalom kiterjedése . 757
China. Folytatja tengő életét . u. o.
1796 Kia-king uralkodása . . . . . u. o.
1820 Tao-kuang 759
A chinaiak bizalmatlansága az európaiak irányában . u. o.
Nagy-Britannia mákonynyal üz ottan kereskedést; mennyi hasznot huz belőle. 760
A császár eltiltja a mákony-kereskedést 761
ebből háboru támad; az ezt követő békeszerződés több kikötőt nyit meg az europaiak részére . . . 762
1831 **Görögország**. Capodistria elnök meggyilkoltatik, s bajor Otto-Fridrik emeltetik Görögország trónjára . . 765
Görögország állapota . . . . . u. o.
1843 Uj alkotmányt nyer 767
Az *autoktonismus* 768
Oláh- és Moldvaország külön fejedelemségekké alakittatnak s alkotmányoztatnak . . . . . u. o.
Szerbia függetlenné teszi magát . . . 769
II. Mahmud, ujitó, szellem nélkül . . 769
A tanügy szomorú állapota Törökországban . . . 770
1839 Abdul-Medsid közzéteszi a gulhanei hatti-sherifet . . 771
A musulmanok Mehemet Ali, Egyiptom alkirályába helyezik reményöket 772
Miként van a birtokjog szabályozva Egyiptomban . . u. o.
Miként változtatta azt meg Mehemet Ali . . , 773
Miként polgárositja ezen országot 774
elfoglalja Syriát 775
1833 s a kutayehi békében megkapja a syriai basaságot mint a Porta hübérét 776
Syriát elszegényiti . . . . . u. o.
1840 Az europai hatalmak, látva Mehemet Ali hatalmasodását, elhatározzák őt Egyiptomra szoritani vissza . . 777
E kérdés megoldása majdnem európai háborút idéz elő . u. o.
1841 Mehemet Ali beéri Egyiptom örökösödési kormányával . 778
A libanoni maroniták és drúzok 779
A portának alávetett görög-szláv nemzetiségek is folytonosan nyugtalankodnak 781
A Kelet fontossága 784

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Irodalom. A forradalom alatt Angol és Francziaország szószékei példátlan ékesszólástól visszhangzanak . 785
Francziaországban a költészet csupán a népies és harczi mozgalmak kifejezése . . . . . u.o.
A németek a mult minden anyagait földolgozzák, s az itészetet mindenre kiterjesztik 786
Staël asszony 787
A romanticismus; befolyása 789
főleg a szin-irodalomra . . , . . 790
Chateaubriand 791
Byron 793
Scott Walter 795
A regényről általában 796
Párvonal Göthe, Schiller, Byron, Scott között . . 797
Olaszországban Monti a romanticismus képviselője . . 798
mennyiben vádolható ő köpenyforgatásról a politikában . 799
A nyelv kérdése 800
Manzoni, az uj iskola képviselője 801
regénye 802
eszméi a nyelv körül 803
Utánzói . . . . . u.o.
Az olasz irodalom fogyatkozásai . . . 805
Franczíák. Lamartine, Hugo Victor 807
Szinmüirók 808
Regényirók 810
Itészek. Villemain 811
Angol irodalmárok 814
Irodalmi *Szemlék* 815
Költök 816
Észak-amerikaiak 877
Németek: Schiller és Göthe iskolája; Tieck . . . u.o.
A sváb iskola 819
Scandinav irók 821
Magyar irodalom 822
Finn és szláv irodalom 824
Orosz és lengyel irók 825
Spanyol irók; Moratin 826
Portugal irók 827

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap
A mai irodalomnak általános hibái: felületesség, alkalmazkodás, nyerészkedés 828
Visszaélések a búskomorsággal, a vallásos és politikai érzelmekkel 829
A költészet; feladata 831
Történelem: fölismertetik valódi tisztje 832
A forradalom és Napoleon alatt nélkülözi életelemét, a szabadságot 833
Életre ébred a restauratio alatt 834
Thierry, Guizot, Barante, Thiers . . . 835
Memoire-ok és legujabb történetirók . . . 838
Olaszok: Botta Károly 839
Olaszország kevéssel járul a történelemhez . . . 841
Angolok: Carlisle bizarrságai 843
Spanyol, svéd, orosz történetirók . . . . . u.o.
Németek 844
Régészek 846
és orientalisták 847
Ezek tanulmányai szolgálatot tesznek a történelemnek . 850
Földleirók; legujabb fölfedezések 851
Az emberiség folytonos hanyatlásának eszméjét a haladás eszméje váltja föl 852
Szépmüvészetek a köztársaság és a császárság alatt . 853
A romanticismus a szépmüvészetekbe is beveszi magát . 855
Részletes s nem lényeges változtatás a müvészetekben u.o.
Szepmüvészetek különböző országokban: Oroszország, Dánia 856
Angolország, Egyesült-Államok, Francziaország . . 859
Németország eredetiségre törekszik. München . . 863
Általános müvelést nyer a *zene* 865
Rossini, Weber, Bellini, Mayerbeer 866
Tudományok. Az eszközök tökéletesittetnek . . . 869
Mennyiségtan 870
Ábrázoló mértan 871
A sulytalanoknál a kilövelés eszméjét a rezgés elmélete váltja fel . . . . . u.o.
A fényről . . . . . u.o.
A melegről 872
A villanyosságról 874
A delejességről . . . . . u.o.

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap
Légtünettan 876
Vegytan. A Volta-oszlop alkalmazása 877
Davy, Berzelius . . . . . u.o.
Egyenértékek 880
Kétalakuság 882
Szerves vegytan 883
A természet oeconomiája . . . . . u.o.
Növénytan 886
Göthe és De Candolle 887
Ásvány- és Földtan 888
Az emelkedések elmélete 889
A földgömb kérgének alakulásának vegytani fejtegetése . u.o.
Állattan 890
Cuvier 891
Szerv-eredet-tan 893
Gyógytan 895
Brown, Bichat, Rasori 896
Broussais 898
Agytan. Gall 899
Állati delejesség 900
Sebészet 902
Csillagászat; nagyszerüen halad 903
csillagászati eszközök tökélyesittetnek 904
Uj bolygók fedeztetnek föl 905
Delambre, Herschell, Piazzi, Henke, Leverrier . . u.o.
Ködfoltok 909
Minden tudomány a történetelőtti világ történetét fürkészi; aztán az összes tudományok társulni igyekeznek 910
A tudományok gyakorlati alkalmazása. Chaptal . . u.o.
A gőz. A gőzgépek története 914
Gőzhajók 915
Vasutak 917
A gőznek egyéb alkalmazásai 919
A jövő 921
A német *bölcsészek* tovább fejlesztik és ostromolják Kantot 922
Fichte 923
Schelling 924
Hegel 926
rendszerének alkalmazása a gyakorlati bölcsészetre s a jogtudományra 927

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Jacobi a rendszeres bölcsészet ellenébe az érzelmet állitja 930
A természetfelettiben hivő iskola; Wronski, az ő messianismusa . . . . . u.o.
Franciaországban némelyek az érzékelviség hivei . . 932
Az anyagelvi tanoknak keztyüt dobnak Saint-Martin, De Maistre, Bonald, Ballanche 935
Lamennais és a közérzület. Gerbet, Bautain . . . 936
A válogató iskola vállalkozik összeegyeztetni Kant ellenmondásait 938
Cousin rendszere . . . . . u.o.
A jövő bölcsészei 939
Olasz bölcsészek 940
Mamiani, Poli, Galuppi 941
Rosmini és Gioberti 943
Erkölcsi bölcsészet. Jogtudósok 945
Bentham, az utilitariusok feje . . . . . u.o.
Értekezők a politikai tudományról 947
Brougham, Mackintosh 948
A törvényhozás tudománya. Romagnosi, Savigny . . 950
Törvénykönyvek 951
Statistica. Schlözer, Gioja 953
Nemzetgazdászat 954
A forradalom és a császárság tévedései . 955
Smith, Cobbet és Ricardo elmélete . . . 956
Kikiáltatik a szabad verseny a nemzetek között . . 959
De a tiltórendszer fölélesztetik a német vámszövetség által u.o.
Say elmélete 961
A szegény-ügy fontossága . . . . . u.o.
Malthus magát a népet vádolja, s a népesedés csökkenését ohajtja 962
Más országok nemzetgazdászai . . 964
Gioja és Sismondi . . . . u o.
Pauperismus 968
Sok javitás történik a nép sorsát illetőleg 970
Nevelésügy. Ujnemü kisérletek . . . 972
Girard, Pestalozzi, Bell és Lancaster rendszere u.o.
Gyermek-menhelyek . . 973
Népoktatás, magasabb oktatás 974
Jótékony intézetek . u.o.

ÉV. Kr. ut. XVIII. KÖNYV. lap
Börtönök. Vezeklési rendszer 975
Nem levén minden baj orvosolható, némelyek ezért a jelenlegi társadalmat okozzák, s gyökeres gyógyszereket keresnek 976
Socialisták. Saint-Simon; tanai 977
Fouerier; phalanxteriák 981
Owen 983
Communisták. 984
A higgadtabbak eszméi 986
Zárszó. Az utopiák köznapi igazságokká válhatnak. , 987
A mai állapotok rajza 988
A központositási mozgalomban a nagy hatalmak nyernek, a kisebbek vesztenek, vagy végkép elenyésznek . u.o.
Francziaország képviseli a mozgalmat s a rokonszenveket 989
Ellentéte Oroszország 990
Anglia semmit sem veszt és végtelen sokat nyer . . u.o.
de nem olly szilárd alapjában, a mily fényes külsejében. 993
Németország megifjodik a *haza* névben 995
s mindenütt uj életre kelnek a nemzetiségek, hogy nyelv, törzs, vallás szerint csoportosuljanak . . . u.o.
A fejér törzs tulsulya világszerte elismertetik . . . u.o.
Afrikát és Oceaniát fürkészik a missiönariusok és utazók 996
A központi Ázsiába is némi rendszer hozatik be . . 1001
Mily fonákul itéltek a mult század bölcsei, kik bámulattal viseltettek a chinai kormány iránt . . . 1003
Az europai törzs, müveltség, vallás terjed világszerte . 1004
S ezt előmozditja a kereskedelem 1005
Némely országok még kizárják az idegen kereskedőt . u.o.
De általában minden, egységre, közösségre törekszik . 1006
Előnyök, melyeket a szabad népek élveznek . . . 1007
s a szolganépek nyomora és romlottsága . . . u.o.
Egy nép megteremtésére számitó bátorság és türelem kivántatik. 1008
A történet, mint társadalmi tudomány, előlegezheti a tapasztalást s megkimélhet a váratlan csalódások keserüségétől , ... 1009
Mennyi tanulság rejlik a tények mostani halmazában . u.o.
Tagadhatatlan, hogy a világ halad úgy az anyagi, mint a szellemi rendben 1012

ÉV. XVIII. KÖNYV
Kr. ut. lap.
Minden, népszerüségre törekszik 1013
A nemzetek jogai elévülhetleneknek nyilvánittatnak . 1014
Az emberek megtanulják a türelmet a csalódások folytán 1015
s azon következtetésre jutnak, hogy az embernek még más valamire is van szüksége, mint az anyagi jólétre . . . . . u.o.
Vajha a viták méltósággal folytattatnának . . . 1017
A tudományok az elméleteket tökéletesiteni és alkalmazni igyekeznek . . . . . , . 1018
A történelem oktatóul és nevelőül szolgál a jövő számára 1019
Remény. 1020

II.

Betürendi Mutató.

(A római számok *könyvet*, a közönséges számjegyek pedig *lapszámot* jelentenek.)

A.

Aacheni béke, XVII. 56; congressus, XVIII. 442.
Abailard Péter, XI. 402.
Abbadie Jakab, XVI. 224.
I. Abbas (Nagy-). XVI. 412.
Abbasidák, IX. 632: fényűzése, X. 351.
Abbo költő akrosztikonja, X. 398.
Abbreviaturák, (betük összerövidítései), XIII. 4.
Abdallah, IX. 618, 634.
Abd el-Asiz, IX. 646,
Abd el-Malek, IX. 624.
I. Abd el-Raman, IX. 652, 701.
II. Abd el-Raman, X. 329.
III. Abd el-Raman, X, 332.
Abdolonymus, III. 254.
Abdul-Hamid, XVII. 296.
Abdul-Medsid, XVIII. 771.
Abeken, III. 403.
Abenzoar, XI. 441.
Abraham, II. 405.
Absolutismus (spanyol), XVIII. 639.
Abu Bekr, IX. 599, 604.
Abu Hassan, IX. 638.
Abukir melletti csata, XVIII. 157. 175.
Abul-Farag al Sandsari perzsa költő, XII. 227.
Abul-Haszan, XIII. 105.
Abul-Nazar, XI. 444.
Abu-Tofail, X. 371.
Abydenus, IV. 205.
Abyssinia, XIV. 336. 442.
Academia, l. Akademia.
Acapulco, XIV. 225.
Acarnania, III. 113.
Acax, VI. 380.
Accolti, a páratlan, XV. 420.
Accursius, XI. 384.
Achab, II. 440.
Achaeusok, l. Achivok.
Achaja, III. 112.
Achaemenes, III. 135.
Achard, XVIII. 100.
Achilles, III. 114; paizsa, II. 721, 730.
Achillini, XVI. 645.
Achivok (achaeusok), III. 441, IV. 137: a dórok közt, III. 177.

Achivok szövetsége, IV. 51, 169.
III. Achmet, XVII. 240.
Ackermani congressus, XVIII. 511.
Acosta, XIV. 156.
Acqualungai csata, X. 228.
Acquapendente (Fabrizio), XV. 1032, 1045.
Acre (St. Jean d'), ostromolva a törökök által, XI. 365, XII. 299; Buonaparte által, XVIII. 175.
Acrotatus, IV. 48.
Actiumi csata, V. 309.
Acton, XVII. 640.
Acunha (Osorio), XV. 172.
Acuto (Hawkwood János), XIII 335.
Adalbert (sz.), X. 147, XII. 355; életrajza, X. 251.
Adalbert (corbiai), X. 125.
Adalbert (toscanai), X. 205.
Adalhard, IX. 786.
Adams, XIV. 372. XVII. 377.
Adanson, XV. 62, XVII. 755.
Addison, XVI. 380.
Adelchis, IX. 738, 744.
Adelchis (beneventumi), X. 200.
Adelhajde, X. 211, 222.
Adelung, XVII. 478.
Aden, XIV. 335, 470.
Adighe (cserkeszek), XVIII. 654.
Adimantus, III. 193.
Adók, XI. 221; az olasz köztársaságokban, XII. 16.
Adolf (nassaui), XIII. 221.
II. Adolf Frigyes (svéd), XVII. 310.
Adományozás, Constantiné az egyház részére, VII. 54; Pipiné, IX. 727; Kegyes-Lajosé, X. 240; Mathild grofnőé, XI. 276.
Adonis, II. 674.
Adoptianismus, IX. 812.
Adósok büntetései, III. 492.
Adósság (angol köz-), XVII. 416.
Aegates szigetek, IV. 95.
Aegialea, III. 112.
Aegina, III. 117.
Aegospotamos melletti csata, III. 169.
Aelian, III. 433, 448, VI. 370.
Aemilianus, IV. 189.
Aemilius Lepidus, V. 19.
Aeneas, III. 474.
Aeneas Silvius (Piccolomini), XIII. 240, 400, 532, 562. V. ö. II. Pius.
Aeneis, V. 429.
Aeolis, III. 120.
Aeonok, VI. 559.
Aera, I. 103; Seleucidáké, IV. 25; Krisztusé, VI. 96; vértanuké, 477; közönséges, VIII. 452; mahomedan, IX. 543; Dselaleddiné, X. 368.
Aeschines, III. 179, 316.
Aeschylos, II. 694, 724, 776. III. 134, 284, IV. 195.
Aesculap, III. 381. 461; temploma, 110.
Aesopus, V. 418.
Aesthetica, XVII. 482, XVIII. 786.
Aetius, VII. 284; megtámadja Bonifaciust, 287, 301. V. ö. Attila.
Aetol szövetség, IV. 53.
Aetolok, III. 113.
Aetolus, III. 113.
Affo Ireneo, XV. 1154, XVII. 688.
Afganistan, XVIII. 752. XVII. 242.
Afra (sz.), VI. 483.
Afrika, IV. 67, VI. 8, XIV. 435; a rómaiak alatt, VII. 36, 237;

megszállva a vandalok által, 285; az arabok által, IX. 625; uj felfedezések, XVIII. 851, 996.
Aga, XV. 1171.
Agamedes, III. 325.
Agamemnon, II. 633.
Aga Mohammed kán, XVII. 252, XVIII. 652.
Agapae (szeretet-lakomák), VI. 129.
Agapitus pápa, VIII. 391.
Agathias (myrinai), IV. 201.
Agathocles, III. 465, IV. 92.
Agesilaus, III. 211, 219.
III. Agis, IV. 57.
Agilolfingek, IX. 716.
Agilulf, VIII. 187.
Agincourt (D'), XVIII. 715.
Aglabiták, X. 349.
Aglae, VI. 484.
Agnadellói csata, XVI. 147.
Agobard, X. 13.
Ágoston (sz.), VII. 228; munkái, 449; — és Bonifacius, 284, 285.
Ágoston (canterburyi), VIII. 254.
Agradatus, III. 17.
Agricola Cnejus Julius, VI. 160.
Agricola György, XV. 1037.
Agrigent, III. 452, 459, IV. 91.
Agrippa király, V. 302, 342, VI. 148.
Agrippa Kornél, XV. 463, 971, 1210.
Agrippina, VI. 55.
Aguesseau (D'), XVII, 20.
Ágyasság, VIII. 114.
Ágyúk, régi, XIII. 27; gőz-erőre, XVIII. 921.
Ahasverus, III. 56; VI. 609.
Ahmed, X. 352.
Ahriman, III. 308.
Ahrimanok, VIII. 279.
Aiguillon (D'), XVII. 95.
Aix melletti csata. V. 80.
Ajax, III. 113.
Ajtatosságok, XIII. 153; XV. 621.
Akademia; a feliratok és szépmüvészetek akademiája, III. 24, 66, 127, 259, 447, IV. 36; uj-akademia, V. 376; virágjátékok akademiája, XI. 164; Nagy-Károlyé, IX. 820; chinai Hanlin —, 885; della Crusca, XV. 277; franczia, XVI. 244, 796, XVIII. 869; Arcadia, XVI. 664; del Cimento, 793; londoni, 796; magyar, XVIII. 823; svéd, XVII. 313; kopenhágai, 318.
Akademiák, hasznos voltuk, XVI. 791; portugali, XVII. 528; olasz a 18-ik században; 578.
Akademikusok, III. 377; IV. 233.
Akba, IX. 626.
I. Akbar, XIV. 384.
Akbar (Nagy-), XVII. 381.
Aknák, XIII. 30.
Alachis, IX. 715.
Aladdin Atta Mulk, XII. 422.
Alag-utak, XIII. 30.
Alamanni, XV. 292, 294, 306.
Alanus Scotus, XII. 401.
Álarczok (római), III. 255; szinpadi jelmezek, XI. 143.
Alarik, VII. 239; veresége Pollentiánál, 241; visszatérése Olaszországba, 247; halála, 261.
II. Alarik, VIII. 210, 233, 321.
Alázatosok rendje (alapitása), XII. 100.
Alba herczeg, XV. 683.
Alba város, III. 474, 477, 482.
Albani bibornok, XVII. 716.

Albani festész, XVI. 675.
Albania, meghóditva a törökök által, XIII. 83.
Albánok, mai, XVIII. 489, 782.
Albergati Capacelli, XVII. 662.
Alberghi (társulatok Genuában), XV. 230.
Alberico da Barbiano, XIII. 336.
Alberico Gentile, XV. 920.
Alberoni, XVII. 8.
Albert (Apeldern), XII. 356.
I. Albert (ausztriai), XIII. 272, 281.
Alberti Leon Battista, XIII. 35, 594.
Albertolli, XVII. 719.
Albertus Magnus, XI. 418.
Albigensek, XII. 90; kereszthad ellenök, 116.
Albinus, VI. 382.
Alboin, VIII. 177.
Al-Borak, IX. 563.
Album, VII. 85.
Albuquerque, XIV. 337.
Albus Posthumius, III. 434.
Alcaeus, III. 121, 280.
Alcamenes, III. 332.
Alcander, III. 452.
Alcantara (temploma), VI. 620.
Alcazar-Quiviri csata, XV. 703.
Alcibiades, III. 163, 193, 456.
Alciato, XV. 916, 1230.
Alchymia, XI. 451; XV. 459, 462.
Alcmaeon, III. 113, 348, 382.
Alcmaeonidák, III. 105.
Alcman, III. 280.
Alcmanes, III. 452.
Alcuin, IX. 817; beszélgetése Pipin-nel, 818.
Alderotto, XI. 441.
Áldozatok; régi, I. 160; a zsidóknál, II. 414; indián özvegyek égetése, 488; alapeszme, 748.
Aldrovando, XV. 1031.
Aldus Manutius, XIII. 16, XV. 267, 945.
Alemannok, VII. 34; beütéseik Olaszországba, 35; az 5-ik században, VIII. 62.
Alembert (D'), I. 15, XVII. 105, 151, 214. 737, 742.
Alessandria (szalmás) alapitva, XI. 307.
Alessi épitész, XV. 387.
Alethes király, III. 111.
Alexander Aegos, IV. 8.
Alexander Balas, IV. 177.
Alexander (epyrusi), IV. 62.
Alexander Severus. VI. 395.
Alexandra, IV. 167.
Alexandria (egyiptomi), III. 256, IV. 32, 238; épületek, muzeumok, könyvtárak, 35; fölkelése a rómaiak ellen, V. 219; elfoglalása az arabok által, IX. 615.
Alexius Michelovics (orosz), XVI. 512.
Al-Farabi, X. 376.
Alfieri, XV. 1110, XVII. 668.
Alfonz (Nagy-), X. 330.
II. Alfonz (spanyol), IX. 656, X. 330.
VI. Alfonz, X. 340.
Alfonz (Bölcs-), XI. 463, XII. 336.
Alfonz-Rajmund, XII. 330.
Alfonz (Harczos-), XII. 341.
Alfonz-Henrik (portugali), XII. 349.
Alfonz (Nagylelkü) nápolyi, XIII. 394.

Alfonz (d'Este), XV. 152; menyekzője Borgia Lucreziával, 1198.
Alfonz (ferrarai), XV. 860.
Alfred (Nagy-), X. 84.
Algardi, XVI. 694.
Algarotti, III. 475, XVII. 657.
Al-Gazel, X. 376.
Algebra, XIII. 544; Indiában, X. 361; a 16-ik században, XV. 990.
Algeziras ostroma, XIII. 102.
Algheroi csata, XIII. 320.
Algir, XVIII. 579, 622; a berberek alatt, XV. 256, XVIII. 398. bombáztatása az angolok által, 400; sirbalmai (régi), II. 633.
Al-Hakem. IX. 657, X. 335, 353
Ali, IX. 599, 606; hivei, 634.
Ali-Kindi, X. 372.
Ali-Kuli-Kolan, XVII. 242.
Aliprand, XI. 126.
Ali-Tebelen, XVIII. 490.
Alkotmány:
— angol, XII. 376, XIII. 209, XVI. 288; 1653-ki, 331; mai, XVIII. 724.
— angol-amerikai gyarmatoké, XVII. 339.
— aragoniai, XII. 342.
— barbároké, VIII. 286.
— belga, XVIII. 613.
— braziliai, XVIII. 545.
— castiliai, XII. 333.
— chinai, IV. 318.
— Chlotáré a frankok számára, VIII. 229.
— cisalpini, XVIII. 234.
— Constantiné a római birodalom számára, VII. 39.
— cseh, XIII. 218.
— dán, XVI. 488.
— Egyesült-Államoké, XVII. 372.
— egyiptomi, II. 585.
— franczia, 91-ki, XVIII. 45; 93-ki, 82; a III-ik év alkotmánya, 113; a VIII-ik évé, 180; a restauratio alatt, 558.
— frankoké a Merovingok alatt, IX. 684.
— gallusoké, V. 172.
— Görögországé, régi, II. 705, 718; megváltoztatva, 780; a fölkelt görögöké, XVIII. 504.
— hébereké, II. 415.
— hindu, II. 472, 484; az 1000-ik évben, X. 364.
— holland, XVI. 76; a 18-ik században, XVII. 537; 1814-15-ben, XVIII. 589.
— irhoni, XIII. 212.
— Károly (Nagy-) birodalmáé, IX. 779.
— két-siciliai a 12-ik században, XI. 313; 1812-ben, XVIII. 454.
— lengyel, XV. 883, XVII. 283, XVIII. 594.
— Leopoldé Toscana számára, XVII. 602.
— longobárdoké, VIII. 184.
— magyar, XII. 371, XVIII. 675.
— mexicói, 1843-ki, XVIII. 550.
— moldva-oláh, XVIII. 768.
— német birodalomé, a 17-ik században, XVI. 392; 1815-ben, XVIII. 377.
— német-lovagoké, XII. 357.
— németországi, XIII. 230.
— normannoké, X. 51.

— norweg, mai, XVIII. 697.
— nyugati birodalomé, XIII. 230.
— olasz királyságé, XVIII. 331.
— olasz köztársaságoké, XII. 7.
— orosz, XVI. 516, 539, XVIII. 648.
— perzsa, I. 58.
— portugal, XII. 349, XVI. 446; 1821-ki, XVIII. 450.
— Romáé, V. 10, VI. 213; változtatás, 431.
— schweizi, régi, XIII. 278; mai, XVIII. 688.
— skót, XIII. 213.
— Spanyolországé, a nyugati góthok alatt, VIII. 239; 1812-ben, XVIII. 446.
— svéd, XIII. 459, XVI. 490; mai, 698.
— Velenczéé, a 18-ik században, XVII. 631.
Alkotmányosok (franczia), XVIII. 52.
Allam Cunningham, XVIII. 817.
Államok (amerikai Egyesült-) megalakulása, XVII. 359; története, XVIII. 517, 558.
Államok (görög, kis-), III. 109.
Allard tábornok, IV. 29.
Állatkör, denderai és esnei, I. 127; babyloni, II. 402.
Állatok, teremtése, I. 138; ázsiai, 175; tisztelete, II. 605, 612, 740; a régiek rokonszenve az állatok iránt, III. 393; amerikai, XIV. 276; oceaniai, 556.
Állattan, a 16-ik században, XV. 1029; mai, XVII. 757, XVIII. 890.
Almagest, IX. 637.
Almagro, XIV. 183, 194.
Al-Mamun, IX. 633, X. 345, 375, 393.
Almanachok, XI. 458.
Al-Manzor, IX. 632, X. 336.
Almeida, XIV. 338.
Almogavarok, XIII. 41.
Almohádok, XII. 327.
Almoravidok, XII. 325.
Alonzo d' Ercilla, XV. 1082.
Alonzo d' Ojeda, XIV. 113.
Alp-Arslan, X. 324, 367.
Alpeseken inneni köztársaság, XVIII. 145, 159, 234.
Alphabet: rokonsága, I. 215; eredete, II. 616, 622; phoeniciai, 671; ékalaku, III 65, 68; görög, III. 320; betrusk, 431; chinai, IV. 287, 329; german, VII. 24; latin VIII. 418; run, VII. 24, X. 59; cyrill, X. 124; Claudius által hozzáadott betük, VI. 50; mostani, XI. 491. V. ö. Irás.
Alpheus, III. 139.
Alpuxarresekbeni fölkelés, XIII. 113.
Al-Tabari történetiró, X. 376.
Altai hegylánczi, II. 368.
Altan, IX. 896.
Althausen, XV. 898.
Altopasciói csata, XIII. 309.
Alvarado, XIV. 198.
Alvarez Diego, XIV. 251.
Alvarez Péter (Cabral), XIV. 116.
Alvaro de Neyra (Mendana), XIV, 484.
Alvinczy, XVIII. 135.
Al-Wakedi történetiró, IX. 617.

Amadis Gaul (kör), XI. 177; költemény, XII. 410.
Amalasunta, VIII. 164.
Amalek, IX. 620.
Amalfi, XI. 288.
I. Amalrik (jeruzsalemi), XI. 357.
Aman, III. 58.
Amari, XIII. 302.
Amazon folyó, XIV. 203.
Amazonok, II. 693: amerikai, XIV. 203.
Amboina, XIV. 359.
Amboise (George d'), XV. 713.
Ambolii barlang, II. 638.
Ambrus (sz.), VII. 183: küzd az arianusok ellen, 447: szabályozza az éneket, X. 415.
Ameilhon, II. 618.
Amenophis, II. 569.
Amerigo Vespucci, XIV, 117.
Amerika, fölfedeztetése, XIV. 80: neve, 118; népessége, 197; Dél-Amerika, 198; Észak-Amerika, 258: Amerikáról általában, 272; termékei, 305; a scandinávok általi fölfedeztetése, 596; amerikai kéziratok, 705; mostani Dél-Amerika, XVIII. 527; Amerika jövője, 555. V. ö. Egyesült-Államok.
Amerikaiak: fajegység, I. 145: eredetők, 168, XIV, 279; egyező szokásaik az ó-világ más népekével, 283; kezdetleges müveltségök, 289; erkölcseik, 294; a déli- és északiak közti különbség, XVIII. 555; jogaik kijelentése, XVII. 353, 986. mai irodalma. 817., 1081.
Amerikai (Déli-) köztársaságok, XVIII. 546: (Közép-), 548; jövőjük, 556.
Amida ostroma, VII. 106.
Amiensi szerződés, XV. 197; béke, XVIII. 216.
Aminthas, III. 228.
Amiot, IV. 292, 307.
Ammanato Bartolomeo, XV. 370.
Ammianus Marcellinus, VII. 330, 481.
Ammirato Scipione, XV. 313.
Ammon, II. 577. 682: temploma, 869.
Ammonius Saccas, VI. 576.
Amnestia első példája, III. 244.
Amontons, XVI. 818.
Amorelli, XVII. 763.
Amorium elfoglalása a musulmanok által, X. 346.
Amphictyon, II. 707.
Amphictyonok, II. 707, 782, 875; III. 113.
Amphion, II. 698
Amphipolisi csata, III. 162.
Amphitheatrumok (római) IV. 256.
Amru, IX. 614, X. 350.
Amshaspandák, III. 37.
Amsterdami palota, XVI. 701.
Amuletek mint gyógyszerek, VIII. 457.
I. Amurat, XIII. 49, 73.
II. Amurat, XIII. 68.
III. Amurat, XVI. 404.
IV. Amurat, XVI. 408.
Amyot (meluni), XV. 1052.
Anabaptisták, XV. 553. XVIII. 412.
Anabasis, III. 209.
Anacharsis, III. 92, 104: utazása, XVII. 179.
II. Anaclet ellenpápa, XI. 280.

Anacoana, XIV. 131.
Anacreon, III. 107, 334.
Anagrammák, VIII. 448.
Anahuac, XIV. 154.
I. Anastasius pápa, VII. 346.
II. Anastasius pápa, VIII. 389, IX. 671.
Anastasius császár, VIII. 75.
Anastáz könyvtárnok, XII. 426.
Anatomia (Boncztan), IV. 230; XVII. 783; a görögöknél, II. 732; a 16-ik században, XV. 1040; állati, XVI. 802; növényi, 809.
Anaxagoras, III. 120, 149, 350.
Anaxarchus, III. 116. 272.
Anaxides, III. 216.
Anaxilaus, III. 449.
Anaximander, III. 122, 388.
Anaximenes, III. 122,
Anbal, IX. 588.
Anchieta, XIV 252.
Ancona alapitása, III. 464.
Ancus Marcius, III. 474, 482.
Ancyrai márvány-emlék, V. 354, 635; csata, XIII. 58.
Andalon dal Nero, XI. 446.
II. András (magy. kir.) keresztes hadjárata, XII. 79, 365.
III. András (magyar kir.) XII. 370.
Andes (hegylánczon átkelés), XVIII. 537.
Adeloti szerződés, IX. 685.
Andilly, XVI. 203.
András (antiochiai), XII. 300.
András vallumbrosai ápát, X. 270.
André atya, XVII. 178.
Andrea Bálint János, XV. 938.
Andres, XVII. 692.
Andrien de Valois, XVI. 779.
Andriscus, IV. 171.
Andromache, II. 727.
Andronikos (Komnen), XII. 67.
Andronikos (Öreg), XIII. 40.
Andronikos (ifju), XIII. 44.
Angel, III. 327.
Angelico (boldog), XIII. 608.
Angelika (portroyali), XVI. 196. 211.
Angelos házból császárok, XII. 67.
Angennes Julia, XVI. 127.
Anglikán egyház, XV. 784.
Angola (ország), XIV. 451.
Angolok, VIII. 250; törvényeik, 341; XVIII. 724; Amerikában, XIV. 262; Ázsiában, 370, 578; Északon, 492; a tengervilágban, 580; Indiában, XVII. 392.
Angolország, odahogyva a rómaiak által, VIII. 246; meghóditva a szászok által, 248; megtérése, 253; a normannok beütése, X. 81; hübériség, 164; az 1000-ik év után, XI. 337; pápai hübér, 347; a 13-ik században, XII. 372; alkotmánya (Magna chartája), 376, 499; XIII. 209; Franczia országgal i háborúi, 145; a 15-ik században, 198; a Tudor-ház alatt, XV. 768; elszakadása az Egyháztól 771; I. Károly alatt, XVI. 288; hosszú parlament, 302; forradalom, 313; köztársaság, 323; restauratio, 337; nagysága, 839; Györgyféle korszak, XVII. 321; a 18-ik század végén, 413; adóssága, 415; politikája a franczia forradalom alatt, XVIII. 64. 78; melynek hasznát veszi, 109; folytatja ellenségeskedését, 211; kitör a háboru, 226; taktikája, 258; virág-

zásra jut a napoleoni háboruk alatt 302; mai, 704, 724; rendkivüli gyarapodása, 990; gazdászati kérdések, 727; pártok, 736; vallási ügyek, 740; mostani gyarmatai, 744; irodalma, 814; szépmüvészetek, 859.
Angolország (Uj-), XVII. 338.
Angol-szászok, VIII. 246; törvényeik 341.
Anguillara, XV. 309. 426.
Anianus püspök, VII. 304.
Anicius Simmachus, VII. 189.
Animismus, XVII. 773.
Ankarström, XVII. 315.
Anna (sz.), VI. 607.
Anna (angolhoni), XVI. 263.
Anna (ausztriai), XVI. 26.
Anna (Komnen), VIII. 413, XI. 27
Anna (oroszhoni), XVII. 257.
Anna (Palaeolog), XIII. 382.
Annius (viterbói), XIII. 562.
Annunziata lovagrend, XIII. 319.
Anquetil, III. 35, XVII. 133.
Anscarius (sz.), X. 76.
Anselm (sz.), X. 411, XI. 279, 338, 395.
Ansprand, IX. 716.
Antal apát (sz.) VI. 530.
Antal (páduai sz.), XI. 209: tanitásai, XII. 110.
Antalcidasi béke, III. 215.
Antar költő, IX. 524.
Antarcticus földek, XIV. 580.
Antemius császár, VII. 317.
Anthologiák (görög), IV. 201.
Antigonus hadvezér, IV. 3, 20, 21.
Antigonus Doson, IV. 54.
Antigonus Gonatas, IV. 48.
Antillák, XIV. 471.
Antimachus, III. 281.
Antinous, VI. 184.
Antiochia, VII. 149, 179; kiraboltatva Chosroë által, VIII. 94; elfoglalása Soliman által, XI. 30; a keresztesek által, 31.
I. Antiochus, IV. 27. 43.
III. Antiochus, IV. 122.
Antiochus Epiphanes, IV. 151.
Antiochus (Nagy-), IV. 163.
Antipater, III. 247, 318, IV. 3.
Antiphanes, III. 301.
Antipholus, IV. 6.
Antiphon, III. 166, 302, 314.
Antiphon (rhamnusi), III. 313.
Antipodes-eket ismerték a régiek, XIV. 10, 81.
Antirus, X. 117.
Antisthenes, III. 356.
Antitrinitariusok (szentháromságtagadók), XV. 664.
Antoine épitész, XVII. 711.
Anton da Lisbona, XIV. 76.
Antonia (Maria), franeziaországi, XVII. 786; jelleme, 805; XVIII. 19; vége, 97.
Antonius (Marcus) consul, V. 271, 292, 304; halála, 310.
Antoninusok, VI. 190, 207.
Antoninus Pius, VI. 190.
Antropophagia (emberevés) Chinában, IX. 887.
Antwerpen, XIV. 347.
Anveri költő, XII. 421.
Anville (D'), III. 440, 751.
Anyta, III. 280.
Anytus, III. 203.
Apáczák (első), VII. 370.

Apai hatalom a rómaiaknál, VIII. 118.
Apalachok, XIV. 269.
Apaturiák, III. 99.
Apelles, III. 120, 335, IV. 52.
Aphorismák (hindu), II. 526.
Apicius, VI. 92.
Apion, VI. 333.
Apis ökör, II. 613.
Apocalypsis, VI. 596.
Apocrisarius, IX. 780.
Apocryph evangeliumok, VI. 598.
Apollinaris (Sidonius), VII. 473.
Apollo, tisztelete, II. 767; temploma, III. 127, 153, 237, IV. 26; oraculuma, III. 238.
Apollodorus, III. 302, VI. 175, 181.
Apollonius (pergai), IV. 219.
Apollonius Rhodius, IV. 195.
Apollonius (tyanaei), VI. 458.
Apollonius vértanu, VI. 505.
Apologiák (keresztény védiratok), VI. 491.
Apologok (mesék), III. 66, 532.
Apostoliak Spanyolországban, XVIII. 639.
Apostoli-hitvallás, VI. 597, VII. 59.
Apostolok, VI. 120. — cselekedetei, 596.
Apotheosis, VI. 82; Severusé, 386.
Appenzell, XIII. 287.
Appiani, XVII. 719.
Appianus (alexandriai), VI. 330.
Appius Claudius, III. 494, IV. 64. 91, 117.
Apulejus Lucius, VI. 330.
Aquileja ostroma, VII. 306.
Aquilia (Lex), VIII. 126.
Aquitania, VIII. 61, IX. 724, 767; XI. 329.
Arab birodalom, X. 344.
Arabia, leirása, IX. 511; termékei, 516. népisméje összehasonlítva Egyiptommal, 916.
Arabok, fajuk és erkölcseik, IX. 519; régi müveltségök, 532; meghóditják Syriát, 608; tudományosságuk, 636; betörnek Spanyolországba, 644, X. 329; Franczia országba, IX. 700; Provence-ba, X. 35; Siciliába, 38. 47; Olaszországba, 40; tudósaik, 369, XI. 15; bölcsészeik, 408; uralmuknak vége Spanyolországban, XIII. 107; arab utazók, XIV. 15; Ázsiában, 331.
Arago, I. 123, XVIII. 872, 904.
Aragonia, XII. 341; alkotmánya, 342.
Aranda minister XVII. 229.
Arany, előállitása a régieknél, II. 677; aránya az ezüsthöz, V. 485; Alchymia (aranycsinálás), XI. 451, XV. 462; Amerikában, XIV. 306, XVIII. 551, 554; ennek hatása Európában, XIV. 314; mint gyógyszer, XVI. 806.
Aranygyapjas lovagrend, XI. 88.
Aranypart (guineai), XIV. 449.
Arany-szamár, VI. 332, 342.
Aranzi, XV. 1044.
Arator, VIII. 446.
Aratus, IV. 52, 137.
Aratus (solisi,) IV. 198.
Araucanok, XIV. 206.
Arbaces, II. 393.
Arbelai csata, III. 256.
Arbogast, VII. 184.

Arbrissel Robert. XI. 118.
Arc (D') Johanna, XIII. 169.
Arcadia, III. 109.
Arcadius császár, VII. 233, 268.
Arcesilaus, III. 115, 377, IV. 234.
Arcet (D'), XVII. 204. 766.
Archaeologia, l. Régészet.
Archagatus, IV. 130.
Archelaus, III. 122, 228, IV. 229.
Archibald Alison, XVIII. 843.
Archigenes, VI. 279.
Archilochus, III. 115, 280.
Archimedes, III. 457, IV. 110, 211, 212.
Archipelagus, Veszélyes-, XIV. 562; Társasági, u. o.
Architas, III. 389, 443.
Architectura, l. Építészet.
Archonok (athenei), III. 90.
Arcolei csata, XVIII. 135.
Arcos herczeg, XVI. 573, 576.
Arczismerők (régi) III. 202.
Arczszöglet (mint a fajokat megkülönböztető jelleg), I. 141.
Arduin, XVII. 760.
Are, X. 69.
Areopagus, III. 89, 94, 150, 196.
Arethaeus, VI. 280.
Aretino, XV. 351, 428, 766.
Arevachok, V. 6.
Argelander, XVIII. 908.
Argens (D'), XVII. 146.
Argenson (D'), XVII. 119.
Argentieri, XV. 1048.
Arginusaei csata, III. 169.
Argonauták, II. 710.
Argonautica, VI. 317.
Argos, III. 110.
Argyraspidák, III 248.
Arialdo, X. 282.
Arianismus, VII. 59, 201, 217; Konstantinápolyban, 191; pártolva Justina által, 227.
Ariaratus, IV. 8.
Aribert milanói érsek, X. 235.
Aridaeus, IV. 2.
Arigises, IX. 745.
Arion, III. 121, 280.
Ariosto, XV. 294, 297; összehasonlítva Spencerrel, 1095; Tassóval, XVI. 641.
Ariovistus, V. 174.
Aristagoras, III. 131.
Aristarchus (samothraciai), IV. 193, 221.
Aristides, III. 133, 140.
Aristides Aelius, VI. 340.
Aristides festész, III. 336.
Aristillus, IV. 221.
Aristippus, III. 129, 356.
Aristobulus, III. 270, V. 335, VI. 544.
Aristocles, III. 331.
Aristocratia, a frankoknál, IX. 685, angol, XVIII. 727.
Aristodemus, III. 283, 449.
Aristogiton, III. 107.
Aristomache, III. 463.
Aristomenes, III. 87.
Aristophanes, III. 188, 293.
Aristophanes (byzanti), IV. 193.
Aristoteles, I. 8, III. 176, 256, 361, 363, 389, 471, IV. 203, 221, 228, 387, VI. 573; könyvtára, III. 363; bölcsészete, 364; politikája, 369; encyclopaediája, 389; Aristoteles és a Szentatyák, VI. 590; a középkorban, XI. 412.
Aristoxenes, III. 338, IV. 231.
Ariuna, II. 515, 518.

Arius, VII. 60; halála, 65.
Arkwright, XVII. 211.
Arlesi, zsinat, VII. 57; csata, VIII. 211.
Armagnacok, XIII. 166.
Armatolok, XV. 241, XVIII. 487.
Armenia, V. 91; megtérése, VI. 121; római tartomány, 176; fellázad a perzsák ellen, VII. 282; irodalma, XII. 396.
Arminianusok, XV. 695, XVI. 220.
Arminius (Heerman), V. 344, VII. 27.
Arminius (Hermans Jakab), XV. 693.
Armorica, VIII. 62.
Arnaldo Daniello, XI. 154, XIII. 34.
Arnauld-család, XVI. 199, 210, 215, 726.
Arnobius, VI. 501.
Arnold (bresciai), XI. 292; halála, 299.
Arnold léghajós, XVII. 767.
Arnolfo di Lapo, XII. 458.
Arnulf, IX. 688.
Aromatari, XVI. 808.
Arpino, XVI. 676.
Arrianus, VII. 490.
Arrianus Flavius, VI. 362.
Arringhi, VI. 630.
Arsacidák, V. 97.
Arsenius, XIII. 39.
Artabanus, III. 142.
Artaphernes, III 131.
Artaxerxes (Ardeshir), VI. 400.
Artaxerxes Longimanus, III. 146.
Artaxerxes Mnemon, III. 47, 207.
Artega, XVII. 655.
Artemisia, III. 140.
Artézi kutak, XVI. 813.
Arthur király, VIII. 249.
Arthurféle regénykör, XI. 177.
Artois gróf, XVIII. 56.
Arvernek, V. 71.
Árviz Olaszországban Autaris idejében, VIII. 187.
Arybas, III. 114.
Asclepiades, IV. 204.
Asclepiades (prusai), VI. 276.
Ashantok, XIV. 455.
Asilum-ok, a héberéknél, II. 419, VII. 381.
Asinius Pollio, IV. 255.
Askold, X. 128.
Aspasia, III. 150 190.
Asquini, XVII. 573.
Assignaták (utalványok Franczia-országban), XVIII. 46, 118.
Assisák (jerusalemi), X. 173, XI. 37.
Assisi temploma, XII. 441.
Assyrok, II. 391. 398.
Astarte, II. 674.
Asti, XII. 170.
Astolf (longobard), IX. 721, 732.
Astrolabium, (csillagtávmérő), XIV. 64.
Astrologia, l. Csillagjóslás.
Astronomia, l. Csillagászat.
Astruc, XIII. 548.
Asturia, királyai, IX. 650.
Ásványtan, XV. 1037, XVII. 760; mai, XVIII. 888.
Asztal (gömbölyü-) lovagjai, VIII. 250.
Atabalipa, XIV. 191.
Atellánák (mesék), IV. 246.
Athalarik, VIII. 164.
Athanáz (sz.), VII. 62, 113, 193.
Athaulf (góth), VII. 262.
Athelstan, X. 89.
Athen, III. 88, 104, 456, IV. 7,

V. 288; királyai, III. 89; törvényei, 90; elfoglalása az alcmaeonidák által, 108; Athen és Sparta Xerxes ellen, 136; Athen felsőbbsége, 116, 142; szépül, 150; jövedelmei, 156; háboruja Spartával, 157; döghalál, 158; megszállva és legyőzve, 170; földművelése, kereskedelme stb, 173; pénzügye, 181; emlékművei, templomai, 183; a macedonok korában, 225; békéért könyörög Nagy Sándornak 247; a seleucidák alatt, IV. 11; bevéve Sylla által, V. 102; a góthok által, VII. 31; iskolái a 3-ik században, III. 198.
Athenae herczege, XIII. 361.
Athenaeus, IV. 13, VI. 369.
Athenagoras, III. 457, VI. 494.
Athenais, VII. 280.
Athenées (gyülekezetek), XVII. 768.
Athenei politikai törvények, III. 97; polgári törvények, 99; népesség, 98, 534; nevelés, 101.
Athenei Archonok, III. 90; törvényszékek, 101; erkölcsök, 186.
Atheneiek jelleme, III. 147.
Athenio, V. 70.
Athenophanes, III. 273.
Atherius, VI. 31.
Atlantis sziget, I. 121, XIV. 12.
Atomisták III. 350.
I. Attalus, V. 8.
II. Attalus, V. 9.
Attalus Flavius császár, VII. 258, 264.
Attendolo Sforza, XIII. 352.
Attica, II. 704, III. 89, 172; rabszolgái, 177.
Atticus Pomponius, V. 260.
Attila, VII. 291; jelleme, 294; hozzá küldött követség, 297, 555; pusztitja Galliát, 308; Olaszországot, 306; halála, 308.
Attilius Regulus, IV. 92.
Auai, XIV. 559.
Aubigné (D'), XV. 961, 1058.
Audocides, III. 313.
Augereau, XVIII. 128, 144.
Augsburg, megszállva a magyarok által, X. 145; — i szövetség, XVI. 93.
Augustulus császár, VII. 320.
Augustus Octavianus, I. 43, V. 274, 291, 303, 312, VI. 24; háborui, V. 331; kormánya, 607; jelleme, 343; halála, 347; tetteinek jegyzéke, 635.
Auletes, V. 218.
Aulus Gellius, VI. 369.
Aurelius Cotta, V. 366.
Aurelius Domitius, VI. 418.
Aurelius Marcus, VI. 193.
Aureng-zeb, XVII. 382.
Ausonius, VII. 470.
Austerlitzi csata, XVIII. 241.
Austin Mosé, XVIII. 552.
Australia, I. 171, XIV. 555.
Australiaiak, honnan jöttek, I. 171.
Austrasia, IX. 684, 689, 691.
Ausztria (herczegség), eredete, X. 222, XI. 316; —i ház uralkodásának kezdete, XIII. 219; pénzügye 1700 elején, XVII. 37; támogatva az oroszok által, XVIII. 168; örökös császárság, 238; megnagyobbitva a bécsi congressus által, 379, 988; mai, 673.
Ausztriaiak Ázsiában, XIV. 366.

Autharis, VIII. 183.
Autolycus, IV. 221.
Autos sacramentales, XV. 1077.
Auvergne, VII. 318.
Auxentius milanói püspök, VII. 216.
Avadanák, II. 529.
Avarok, VIII. 138; Olaszországban, 190; IX. 762.
Avatara, II. 504.
Avelloni, XVII. 662.
Ave-Maria, VII. 395.
Averroes, X. 374, XI. 410.
Aviar, II. 527.
Avicenna, X. 373, 414.
Avienus, VII. 469.
Avignon (pápák székhelye), XIII. 135.
Avitus Flavius, VII. 312.
Avitus püspök, VIII. 449.
Axiothea, III. 362.
Ayacuchói csata, XVIII. 541.
Ayala XV. 920.
Azimantiumiak, VII. 297.
Azincourti csata, XIII. 166.
Ázok, IX. 858.
Azori szigetek, fölfedezve, XIV. 73.
Ázsia, a müveltség bölcsője, I. 74; az ember első lakhelye, 177; leirása, II. 367; Kis-Ázsia, 368; őstörténet, 371, VI. 7, XIV. 324; Nagy-Sándor Ázsiában, III. 247; Ázsia felosztása a rómaiak alatt, V. 124; mai, XVIII. 999.
Aztekok, XIV. 153.
Azuni, XVII. 686.
VII. Azzo d'Este, XI. 161.
Azzo Visconti, XIII. 313.

B.

Baader, I. 33, XVIII. 422.
Baal (isten), II. 674.
Baboeuf, XVIII. 116.
Babona, XI. 443.
Babonák, chinai, IV. 363; Plutarchéi, VI. 368; pogány, VII. 405; a keresztényeknél, u. o.; római, 495; a 16-ik században, XV. 443, 1117.
Babrius, V. 417.
Babur, XV. 261.
Babylonia, intézményei, II. 393, III. 20.
Bacchanaliák, IV. 129.
Bacchilides, III. 454.
Bacchus-tisztelet, IV. 129.
Bachica, XIV. 209.
Bachmann Quirin XVI. 810.
Baco Ferencz, I. 173, XIII. 536; moralista, XV. 938, 980, XVI. 717.
Baco Roger, XI. 434, 451.
Bactriana, IV. 28, V. 456.
Baffin, XIV. 496.
Baffo, XVII. 635.
Bagaudok, VII. 80.
Bagavad-ghita, II. 515.
Bagdad alapitása, IX. 632.
Baggio Anselm, X. 281.
Baglione, XV. 211.
Baglivi, XVI. 801, XVII. 774.
Baharam (Varanes), VIII. 136.
Baianok, II. 479.
Bailly, I. 19, 130; XVII. 140, 746; XVIII. 14, 52; halála, 97.
Bairam-ünnep, IX. 579.

Bajamonte Tiepolo, XII. 190.
I. Bajazet, XIII. 50. 58.
Bajorország (mai), XVII. 464, XVIII. 671.
Balamir király, VII. 293.
Balas Sándor, IV. 166, 177.
Balask király, VIII. 82.
Balbek, VI. 421.
Balbi, XI. 203, XIV. 356.
Balbinus, VI. 405.
Balbo Cesare, XVIII. 807.
Balboa, XIV. 119.
Balde Jakab, XVI. 400.
Baldi Bernárd, XV. 293.
Baldinucci, XVI. 713.
Baldo (perugiai), XI. 387.
Balducci János, XIII. 600.
I. Balduin király, XI. 41. 67.
II. Balduin, XI. 46.
XI. Balduin (montferrati) császár, XII. 73.
Baleari szigetek, V. 72.
Ballanche Simon, I. 32, XVIII. 573, 935.
Ballet (tánczmü), XVII. 723.
Ballistica (Vet-tan), XIII. 29. XVII. 737.
Balmes Jakab, XVIII. 843.
Bálna-halászat, XIV. 494.
Balsac, XVI. 238, XVIII. 810.
Baltassar, III. 20.
Baltok nemzetsége, VIII. 232.
Bambaja szobrász, XV. 367.
Bamboccio (Van Laar Péter), XVI. 701.
Bandello, XV. 284.
Bank, Franczaországban, XVI. 58; Angliában, 370, XVIII. 710; Spanyolországban, XVII. 521.
Bankok, XIII. 424, XVI. 759; amerikai, XVIII. 521; állambankok, XIII. 426; kegyeletiek, 429. XIV. 58, 613.
Bánok, X. 120.
Bányák, Amerikában, XIV. 306; urali, 311; Braziliában, XVII. 531.
Baraballo, XV. 420.
Barabrák, II. 574.
Barante, XVIII. 836.
Barátság-szigetei, XIV. 548.
Barbacovi, XVII. 687.
Barbari Giuseppe Antonio, XVI. 820.
Barbárok, beütése a római birodalomba, VII. 26; Olaszországba, VIII. 146; személyes állapota, 264; száma, 266; törvényei, 275, 320; politikai intézményei, 289; szokásai, 342; megtérése, 363; az egyház által felkarolva, X. 432.
Barbarossa (kalóz), XV. 255.
Barberini-k, XVI. 601.
Barberino Ferencz, XIII. 512.
Barbetti-k, XV. 657, XVI. 617.
Barbour János, XIII. 589.
Barcas-család, IV. 182.
Barcellotti, XV. 1374.
Bar-cocheba, VI. 156.
Bardesanes, VI. 562.
Bardetti, III. 431.
Bardok, V. 167, VI. 146, VIII. 259.
Barentz, XIV. 492.
Baretti, XVII. 656.
Bariso (arboreai), XI. 308.
Barlangok, II. 628; dsenuassa, 641;

hindu, 635. carlii, 637; ambolii, 638; elephantai, 637.
Barletta szónok, XIII. 257.
Barmek-ház, IX. 642.
Barnabóták, XVII. 632.
Barnave, XVII. 833, XVIII. 31, 98.
Barneveldt, XV. 696.
Baronius, VIII. 13, 455, XV. 953.
Barozzio da Vignola, XV. 388.
Barras, XVIII. 114, 144, 159.
Barre ezredes, XVII. 348.
Barrére, XVIII. 106.
Barriére (-béke a hollandokkal), XVI. 466.
Barros (Juan de) történetiró. XIV. 347, XV. 1088.
Barry (Du) grófnő, XVII. 94, XVIII. 97.
Barry festész, XVII. 713.
Bart Jean, XVI. 70.
Bartas, XVI. 239.
Barthelemi János, XVII. 179.
Barthez Pál, XVII. 776.
Bartoli, XIV. 352, XVI. 658.
Bartolo da Sassoferrato, XI. 387.
Bartolomeo (Frá-), XV. 360.
Bartolozzi, XVII. 717.
Bascora Acharay, X. 413.
Basedow Bernát, XVII. 478.
Baseli béke, XVIII. 111; -zsinat, XIII. 266.
Basilici, X. 312.
Basilides, VI. 563.
Basilikák (keresztény), VII. 503.
Basilius Valentinus, XI. 457.
Basina, IX. 683.
Baskok, IX. 766.
Basnage Jakab, XVI. 224, 234.
Bassano festész. XV. 383.
Bassignana melletti csata, XVII. 55.
Bassora alapitása, IX. 612.
Bassville, XVIII. 125.
Bastan-name, X. 378.
Bastard Vilmos, XI. 337.
Bastiat, XVIII. 984.
Bastille lerombolása, XVIII. 20.
Batavia, XIV. 363; XVIII. 746.
Batavok legyőzetve Vespasiantól. VI. 145.
Báthory István, XV. 815, 891, XVI. 407.
Báthory Zsigmond, XVI. 407.
Bathycles, III. 331.
Batilda, IX. 693.
Battoni festész, XVII. 706.
Baudoin, XV. 954.
Bauer Bruno, XVIII. 420.
Bauhin Jean, XV. 1036.
Baumgarten, XVII. 482, XVIII. 786.
Bautain, XVIII. 936.
Bayard lovag, XI. 112, XV. 151. 179.
Bayle, XV. 599, XVI. 224.
Bayonette (szurony), XIII. 32.
Bazin, IV. 360.
Beattie, XVIII. 816.
Beauclerc Henrik, XI. 338.
Beauharnais Eugen, XVIII. 185. 349.
Beauharnais Josephine, XVIII. 185.
Beamanoir, X. 183.
Beaumarchais, XVII. 834.
Beaumont és Fletcher, XV. 1111, XVI. 377.
Beaumont Illés, I. 115, XVIII. 889.
Beauregard jövendölése, XVIII. 35.
Beauvais, XII. 430.
Beavatások (titkokba), II. 752. 754.

Bebalzsamozás, II. 603, 610.
Beccari, XVII. 780.
Beccaria Cesare, XVII. 580, 989.
Beccaria természettudós, XVII. 770.
Bechada Gergely, XI. 178.
Becher, XVII. 764.
Becher chemicus, XVI. 798.
Becket Tamás, XI. 341.
Becquerel, XVIII. 872.
Bécs, megszállva a törökök által, XV. 254; felszabadittatik, XVI. 419; 1731-ki szerződés, XVII. 15; elfoglaltatik Napoleon által XVIII. 278; —i congressus, 357 1815-ki szerződés, 368.
Becsületbeli dolgok, X. 182, XVI. 142; a barbároknál, VIII. 346.
Beda (venerabilis), IX. 673. 830.
Bedmar összeesküvése, XVI. 584, 973.
Bedriacumi csata, XV. 136.
Beduinok, IX. 520.
Beecker Stowe Henrika, XIV. 150.
Beethoven, XVII. 732, XVIII. 866, 290.
Behaim Márton, XIV. 86.
Behedin öt szabálya, III. 529.
Bejai Izidor, IX. 703.
Béke, Aegates szigetek iránt, IV. 95.
— antalcidasi, III. 215.
— baseli, XVIII. 111.
— bretignyi, XIII. 158.
— caltabellotai, XIII. 302.
— chateau-cambresisi, XV. 237.
— constanzi, XI. 310.
— crepyi, XV. 219.
— drinápolyi, XVIII. 516.
— fejedelmi, XI. 301.
— florenczi, XVIII. 194.
— fontainebleaui, XVII. 458.
— giofirai, XVI. 418.
— gulistani, XVIII. 652.
— hubertsburgi, XVII. 74.
— jassyi, XVII. 302.
— kaiaardsii, XVII. 295.
— karloviczi, XVI. 425.
— korlát iránti (Barrière), XVI. 466.
— leobeni, XVIII. 138.
— madridi, XVII. 16.
— noyoni, XV. 163.
— nymwegi, XVI. 89.
— nystadti, XVI. 536.
— paquarai, XII. 33.
— párizsi (1763-ki), XVII. 74.
— párizsi (1783-ki), XVII. 368.
— passaroviczi, XVI. 428.
— passaui, XV. 567.
— pozsonyi, XVIII. 242.
— pyrenaei, XVI. 44.
— rastadti XVI. 466.
— reichenbachi, XVII. 469.
— roeskildi, XVI. 485.
— Róma és Carthago közt, IV. 87, 114.
— ryswicki, XVI. 97.
— Saint-Pierre-féle, XVII. 187.
— sevillai, XVII. 14.
— szent-Ambrus-féle, XII. 174.
— szisztovi, XVII. 301.
— tescheni, XVII. 465.
— thorni, XIII. 476.
— tilsiti, XVIII. 253.
— tolentinói, XVIII. 137.
— utrechti, XVI. 464, 623.
— vallási, XV. 567.
— vasvári, XVI. 416.
— versaillesi, XVII. 369.
— westphaliai, XV. 836.
— zsitvatoroki, XVI. 407.

— zurawnói, XVI. 418.
(többit l. az illető nevek és a ‚Szerződés‘ szó alatt.)
Béke-fejedelem, XVIII. 262.
Bekker Boldizsár, XVI. 732.
Bel, temploma, II. 394; tornya, 598.
II. Béla, XII. 364.
III. Béla, XII. 365.
IV. Béla, XII. 366, 266, 277. XIII. 219.
Belgium, fölkel Ausztria ellen, XVII. 459, 469; Hollandiához csatoltatik, XVIII. 590; ugyanaz ellen fölkel, 592; függetlenné lesz, 612.
Belgrád, bevétele Eugen herczeg által, XVI. 428; Laudon által, XVII. 301.
Belgrano, XVIII. 556.
Belidor, XVII. 737, 738.
Belizár, VIII. 90, 98, 165, 169; diadalmenete, 92.
Bell András, XVIII. 973.
Bellay (Du), XV. 1054.
Bellarmin, XV. 926.
Bellegarde, XVIII. 353.
Bellini anatomista, XVI. 805.
Bellini festész, XIII. 612.
Bellini zenész, XVIII. 867.
Bélpokol, XI. 205; bélpoklosok, 206.
Belon, III. 395, IX. 1030.
Beltrami, II. 632.
Belzoni, II. 571, 583, 618, 648, XIV. 466.
Bembo, XV. 276, 509.
Benedek (sz.), VIII. 378; rendszabálya, 379. IX. 806.
Benedek (aniani), IX. 806.
III. Benedek pápa X. 242.
VIII. Benedek pápa, X. 46.
XI. Benedek pápa, XIII. 132.
XII. Benedek pápa, XIII. 245.
XIII. Benedek pápa, XVII. 606.
XIV. Benedek pápa, XVII. 607.
Benedetti Alessandro, XV. 1041.
Benedetti Giambattista, XV. 990.
Beneventum (herczegség), VIII. 179, X. 198; —i csata, XII. 159.
Bengala, XVII. 392.
Benin, XIV. 458.
Beningsen és Pahlen, XVIII. 212.
Benjamin Constant, XVIII. 411, 564, 1065.
Beno-Merdar, IX. 642.
Bentham Jeremiás, XVII. 189.
Bentham Vilmos. III. 432.
Bentink, XVIII. 346, 353.
Bentivoglio, XV. 957; XVI. 776.
Benvenuto da Imola, XIII. 521.
Beranger, XVIII. 572.
Berberek, IX. 626, 627, XVI. 91. XVIII. 398.
Berberség, XVIII. 398.
Berengar császár, X. 143.
Berengar király, X. 205, 222.
Berengar Rajmund, XII. 342.
Berengario da Carpi, XV. 1040.
Berenice, IV. 30, 40; haja, 41.
Beresiná-n a francziák átkelése, XVIII. 314.
Berettini (Pier da Cortona) festész, XVI. 678.
Bergman, XVII. 759.
Berkeley, XVII. 495, 733.
Berlinghieri-Vacca, XVII. 775.
Bermudez János, XIV. 443.
Bermudo diacon, IX. 656.

Bern, XIII. 279, XVII. 547.
Bernabo Visconti, XIII. 340.
Bernadotte király, XVIII. 178, 292, 696.
Bernárd (sz.), XI. 83, 182, 285; harczol a nominalismus ellen, 405.
Bernárd király, X. 9.
Bernárd (ventadouri), XI. 155.
Bernardino da Siena (sz.), XIII. 256.
Bernardino festész, XVI. 683.
Bernát (hildesheimi püspök), X. 397.
Bernay Sándor, XI. 175.
Berni, XV. 295.
Bernini, XVI. 687.
Bernstorf minister, XVII. 318.
Berosus, II. 389, IV. 205.
Berruguete Alonso, XV. 398.
Berry herczeg meggyilkoltatása, XVIII. 567.
Berta (susai), X. 289.
Bertalan-éj, XV. 739, 1293.
Bertar király, VIII. 227.
Berthier, XVIII. 128; Rómában, 149.
Berthold története, VIII. 180.
Berthollet, XVII. 766, XVIII. 881.
Bertin évkönyvei, X. 128.
Bertola, XVII. 639, 652, 693.
Berzelius, XVIII. 878, 879, 911.
Beshir emir, XVIII. 781.
Bessus III. 257.
Beszélyirók (olasz), XV. 283.
Betegségek tanulmányozása a 18-ik században. XVII. 781.
Bethlen Gábor, XV. 816, 820, 822, 823.
Betis, III. 255.
Bettinelli, XVII. 655.
Bettoni, XVII. 578.
Betük, II. 622; régi, XIII. 4; mozgó, 12; l. Alphabet, és Irás.
Beza Tódor, XV. 946.
Bianca Cappello, XVI. 628.
Bianca minister, XVII. 520.
Bianca de' Rossi, XIII. 419.
Bianchini, XV. 769.
Bianconi, XVII. 694.
Bias, III. 92, 122, V. 381.
Biberachi csata, XVIII. 190.
Bibiena, XV. 164, 510.
Biblia, l. Szentirás.
Bibliotheca, l. Könyvtár.
Bibor eredete, II. 673, 866.
Bibornok, (czim), VII. 395.
Bicetre (börtön), XVII. 791.
Bichat, XVII. 775, XVIII. 897.
Biche Latour, III. 337.
Bicocca melletti csata, XV. 176.
Bielbog (isten), X. 119.
Billaud-Varennes, XVIII. 67, 99.
Biörn Gund, XIV. 20.
Biran, XVIII, 937.
Biren, XVII. 258.
Biringuccio, XV. 1037.
Birmánok, XVIII. 747.
Birodalom:
— római, VI. 1; az Antoninusok alatt, 207; a barbárok beütése, VII. 26; felosztása, 233; bukása, 321; szemle bukása fölött, 322; Caesar egységesitő törekvése, 327.
— keleti, államszerkezete, VII. 67; tartományai 70.
— nyugati, fölbomlása, VII. 266; alkotmánya, XIII. 230.
— görög, nyugatinak eleste, VIII.

60; emezt tuléli, 67; II. Theodosiustól Justinusig, 67; II. Justinustól I. Heracliusig, 132; az 1000-ik évben, X. 307; a 13-ik században, XIII. 38.
— latin, keleten, XII. 73; bukása, XIII. 39.
— német, az 1000-ik év után, XI. 273; alkotmánya a 12-ik században, XII. 43; állapota a 17-ik században, XVI. 392; a 18-ik század elején, XVII. 35; Mária Terézia és II. József alatt, 440; vége, XVIII. 245.
Biscarell (Gisulf), XII. 281.
Biskarma, II. 643.
Bithynia, V. 90.
Biztositási ügy, XIV. 58.
Blackston, XVII. 439.
Blair, XVII. 429.
Blak, XVII. 763.
Blanc Louis, XVIII. 839.
Blanka (castiliai) XII. 203.
Blaschara Acherya, X. 361.
Bletterie apát, VII. 130. XVII. 132.
Blemmyek, VII. 37.
Blois István, XI. 339.
Blois Péter érsek, XI 448.
Blondel építész, XVI. 711. XVII. 711.
Blondus (Flavius), XIII. 561.
Blouet, II. 695.
Blücher, XVIII. 322.
Blumenbach, I. 142, XIV. 529.
Bobolina, XVIII. 502.
Bocage, XVIII. 85.
Boccaccino, XVI. 682.
Boccaccio, XI. 113, 134, XIII. 514, XIV. 66.
Boccalini, XV. 905, XVI. 554, 661.
Boccanegra, XII. 184, XIII. 319.
Bochart Samuel, XVII. 699.
Bocskay István, XV. 816.
Bodin Jean, XV. 470, 476, 907.
Bodmer Jakab, XVII. 478.
Boeotia, II. 704, III. 216.
Boerhave, XVI. 805, XVII. 771.
Boethius, VIII. 161, 442, XI. 393.
Boëtie (La), XV. 897.
Boffrand, XVII. 711.
Bogino, XVII. 596.
Bog-miluj, X. 326.
Bogota, XIV. 209, XVIII. 531.
Bohemund, XI. 28, 44.
Bőhme, XV. 969.
Bohóczok a középkorban, XI. 163.
Boileau István, XII. 212.
Boileau Miklós, XVI. 250.
Bojardo Matteo, XV. 297.
Bojárok, XVI. 501; orosz, XVIII. 649.
Bójok, VIII. 63.
Bőjt, VII. 392, 399.
Bölcsek (hét görög), XIII. 91.
Bölcsek köve, XI. 451.
Bölcsészek, encyclopaedista, I. 16; pythagoreusok, III. 347; cynicusok, 356; chinai, IV. 299; erkölcsi, VI. 253; római, 254; görög, utolsó, VIII. 407; olasz a 18-ik században, XVII. 683; franczia bölcsészek szelleme s érdemei, 827; a 19-ik században, XVIII. 922.
Bölcsészet, történelmi, I. 25, XVI. 782; zsidó, II. 459; hindu, 511;

ős görögök, 733; görög, III. 339; joni, 340; pythagorei, 345; a hetruskoknál, 425; chinai IV. 299; római, V. 354; stoicus, VI. 76; epicureismus, 81; ecleticus, 571; keresztény, 583; a római birodalom hanyatlásakor, VII. 477; scholastica, VIII. 439; arab, IX. 639, X. 376, XI. 408; az 1000-ik évben, X. 407; a 15-ik században, XIII. 538; politikai, XV. 896; észlelő (speculativa), 964; a 17-ik században, XVI. 714; angol, 384; a 18-ik században, XVII. 110, 489; német, 489, 498; skót, 495; a 19-ik században, XVIII. 922, erkölcsi, 944.
Boldetti kanonok, VI. 630.
Boleyn Anna, XV. 770, 775.
Bolgárok, VIII. 66; beütése Thraciába, 96; mai, XVIII. 782.
Bolingbroke, XVII. 116, 323.
Bolivar, XVIII. 533, 540, 547.
Bolivia, XVIII. 541.
Bolland János, VIII. 455.
Bollandisták, XVI. 775.
Bologna, egyeteme, XI. 372, XIII. 314; — i szerződés, XV. 204.
Bolondok bárkája, XIII. 582.
Bolygók, ujabb időben fölfedezve, XVIII. 906.
Bolygó-Zsidó, VI. 609.
Bombák (első), XVI. 92.
Bomilcar, III. 466.
Bona di Savoya, XIII. 359.
Bonald, XVIII. 290, 408, 573, 934.
Bonaparte, l. Buonaparte.
Bonattus Guido (forlii), XI. 445.
Bonaventura (sz.), XI. 427.
Boncerf, XVII. 842.
Bonczok, IX. 863, 876.
Boncztan, l. Anatomia.
Bonfadio, XV. 287, 316.
Bonfin történész, XIII. 276, 565.
Bonifacius hadvezér, VII. 284; halála, 287.
Bonifácz (sz.), VIII. 364, IX. 706.
III. Bonifácz pápa, IX. 710.
VIII. Bonifácz pápa, XIII. 126, 131, 252.
Bonifácz modenai gróf, X. 299, XI. 5.
Bonifácz Péter, XI. 442.
Bonnet, XVII. 161, 756.
Bonnivet, XV. 177.
Bono épitész, XII. 457.
Bonomo, XV. 615.
Boomfield, XVIII. 817.
Bopp, XVIII. 848.
Borbála (portugali), XVII. 514.
Bordeu, XVII. 776.
Bordone Benedek, XIV. 509.
Borelli Alfonso, XVI. 794, 805, 827.
Borghese Paulina, XVIII. 236.
Borgi, XVII 575.
Borgia István, XVII. 701.
Borgia Lucrezia, XV. 1198.
Borgiá-k, XV. 123.
Borgnet, X. 152.
Born Bertrand, XI. 156.
Börne, XV. 569.
Borneo, XIV. 331.
Borromiai, XVI. 692.
Borsieri, XVII. 592, 775.
Börtönök, állapota a 18-ik században, XVII. 208; a rémuralom

alatt Franczia országban, XVIII. 94; mai javitások, 975.
Bory de Saint-Vincent után az emberi-nem osztályozásának legujabb rajza, I. 194.
Boscan-Almogaver, XV. 1060.
Boscoli, XV. 159.
Boscovich, XVII. 694.
Bosio Pál, XIII. 28.
Bosnia meghóditva a törökök által, XIII. 84.
Boso, X. 30, 203.
Bossi József, XVIII. 855.
Bossuet, XIII. 21, XVI. 122, 155, 175, 232, 245, 749, 783, 832.
Bossut, III. 392.
Bosswell, XVII. 84.
Boszorkányok, XV. 472; pörök, 478; Pico della Mirandola boszorkánya, 1220; éji összejöveteleikről, 1229.
Boszu, a barbároknál, VIII. 313; a francziáknál a 17-ik században, XVI. 141.
Botanica, a 16-ik században, XV. 1033; a 17-ikben, XVI. 808, XVII. 756; jelenleg, XVIII. 886.
Botatti, XV. 1049.
Botero, XV. 904.
Boturini Lorenzo, XIV. 279.
Botta Adorno, XVII. 558, 599.
Botta Emil, II. 395.
Botta Károly, XVII. 238, XVIII. 839.
Bouchardon, XVII. 707.
Bougainville, XVII. 748.
Bouguer Péter, XVII. 738, 747.
Bouhier elnök, III. 306.
Bouhours, XVI. 247, 670.
Bouillon Gottfrid, X. 302, XI. 26, 33, 36, 39.
Boulainvilliers, XVI. 738, 780.
Boulanger, I. 30; XVII. 133.
Boulognei táborozás, XVIII. 228.
Bourbon (connetable), XV. 193.
Bourbon (sziget), XIV. 369.
Bourbon (toscanai), XVII. 596.
Bourbonok Franczia országban, XV. 750; visszahelyezve Nápolyban, XVIII. 383.
Bourdaloue, XVI. 153.
Bourdonnais (Mahé de la) XIV. 370.
Bourget, III 431.
Bourignon Antoniette, XV. 497.
Bourtourlin, XVIII. 311.
Boussingault, XVIII. 884.
Bovinesi csata, XI. 332, XII. 376.
Bowring, XVIII. 960.
Boyacai csata, XVIII. 537.
Boyer, XVIII. 221, 526, 897.
Boyle chemicus, XVI. 798.
Bozaris, XVIII. 506, 508.
Braccianói barlang, XV. 1050.
Braccio da Montone, XIII. 352, 398.
Bracciolini, XVI. 663.
Bracelli da Sarzana, XIII. 563.
Bradley Jakab, XVII. 740.
Bragadin Márk, XV. 462, 673.
Braganza-ház, XVI. 445.
Brahmagupta, X. 361.
Brama, II. 495, 503.
Bramante, XIII. 596, XV. 353.
Braminok, II. 476, 494.
Bramismus, II. 495.
Brancaleone, XII. 154.
Brandaluccioni, XVIII. 170.
Brandt Sebestény, XIII. 582.
Brantome, XV. 961.

Brasidas, III. 162.
Brasilia, fölfedezve, XIV. 116, 247, XVII. 531; független, XVIII. 451, 542.
Brata-Yuda, XIV. 327.
Braunschweig herczeg, XVII. 536, 540, XVIII. 62, 250.
Braunschweig herczegség, XVIII. 671.
Brazzolo, XVII. 675.
Breda ostroma, XV. 697.
Breitkopf Manó, XIII. 17.
Brennus, IV. 47.
Brequigny, XVIII. 834.
Brera, XVII. 591.
Brescia, ostroma, XIII. 353; elfoglalása a franczíák által, XV. 155.
Bretagne (armorikai), VIII. 62, IX. 725, XIII. 151; fölkelése a convent ellen, XVIII. 86.
Bretignyi béke, XIII. 158.
Bretwaldák, VIII. 253.
Breughel Péter festész, XV. 400.
Breviarium röviditve, XV. 614.
Briganti Filippo, XVII. 577.
Brigantik Romagnában, XVIII. 599.
Briggs, XV, 994.
Brigitta (sz.), XIII. 246.
Brinvilliers asszony, XVI. 141.
Brisa Károly, XIII. 30.
Brissot, XVIII. 52.
Brissot orvos, XV. 1049.
Britannia, régiségei, II. 630; Caesar idejében, V. 176, 179; a római császárok alatt, VI. 63.
Britannia (Nagy-), V. 176, VI. 12, VIII. 251, XV. 809. I. Angolország.
Britek, IX. 691, X. 10.
Brocchi, XVIII. 888.
Broglie tábornagy, XVIII. 67.
Brömsebröi szerzödés, XV. 882.
Brosse (De), XVI. 703, XVII. 132.
Brougham, XVIII. 708, 724, 948.
Broussais, XVIII. 898, 933.
Brown János, XVII. 784.
Brown Róbert, XVI. 311, 383.
Brown (skót) XVIII. 897.
Brown Tamás, XVII. 497.
Browne, XV. 938.
Brownson, XVIII. 817.
Bruce (James of Kinnaird), XIV. 464.
Bruce Robert, XII. 392.
Brugnatelli, XVII. 767.
Brühl gróf, XVII. 67.
Brune, XVIII. 192.
Brunechilda, VIII. 218, IX. 685.
Brunelleschi, XIII. 591, 609.
Brunetto Latini, XII. 404.
Bruno d'Arezzo, XIII. 562.
Bruno Giordano, XV. 973.
Brüssel városháza, XIII. 614.
Brutidius, VI. 31.
Bruto Gian-Michele, XV. 313.
Brutus (első), III. 477, 515; (második), V. 234, 246, 269, 287.
Bruyére (La), XVI. 257.
Brydone, I. 126.
Bucanierek, XIV. 473, 486.
Bucellin, VIII. 173.
Buch (De), XVIII. 889.
Buchanan, II. 473. XV. 944.
Buchez, I. 31.
Buchez és Roux, XVIII. 837.
Bucolicá-k (görög), IV. 199.
Bucsúk, XV. 523.
Buda elfoglalása a törökök által, XV. 255; visszavétele, XVI. 423.
Budda, II. 529.

Budda-Muni. II. 484.
Buddaismus Indiában, II. 527, 831; Chinában, IX. 861; Tibetben, 865.
Budeus Vilmos, XV. 917, 947, 1052.
Buenos-Ayres, alapitása, XIV. 200; független lesz, XVIII. 537.
Buffalini marchesa, XVII. 205.
Buffier. XVII. 496.
Buffon, XVII. 140, 176, 751: összehasonlitva Linnével. 754.
Buidák, X. 351.
Bujasenyv származása, XIII. 548.
Bukingham, XVI. 293.
Bularchus. III. 334.
Bulla, magyar arany —, XII. 366: Clericis laicos, XIII. 127; Ausculta fili, 129; Unam sanctam. 131; IV. Károlyé arany-, 230; Coeli et terrae creator Deus, XV. 489: In coena Domini, 858: a csillagjóslás és bűvölések ellen, 1245: Unigenitus, XVI. 217: XVII. 91: Auctorem fidei, 626.
Bulwer, XVII. 436, XVIII. 814.
Bünbánat (nyilvános) az első keresztényeknél, VI. 527: szabályozva, XI. 4. XII. 308; a Koran szerint. IX. 580, 933.
Bünbánók, hires. VIII. 377: Battuti, XII. 31: Flagellansok, XIII. 153.
Bunsen, III. 93, XVIII. 913.
Büntények, felségsértési a rómaiaknál, VIII. 123.
Bunyan János, XVI. 382.
Buonafede, XVII. 684.
Buonagiunta festész, XII. 462.
Buonamici, XVII 690.
Buonaparte család, XVIII. 185, 362.
Buonaparte Elisa, XVIII. 337.
Buonaparte Jeromos, XVIII. 185.
Buonaparte József. XVIII. 185, 244, 268.
Buonaparte Lajos, XVIII. 185.
Buonaparte Lucian, XVIII. 178.
Buonaparte Marianna, XVIII. 185.
Buonaparte Napoleon, III. 255, IV. 14, XVIII. 145.
Buonaparte Paulina, XVIII. 185.
Buonarroti (Bonarotti) communista. XVIII. 116.
Buonarroti, l. Michelangelo.
Buoncompagno, XI. 375.
Buonvicino (Moretto) festész, XV. 384.
Buonvicino da Riva, XII. 195.
Bupalus, III. 331.
Burány-szigetek, I. 125, XIV. 551.
Bureaucratia, eredete, XVIII. 435.
Buret, XVIII. 967.
Bürger Ágost, XVII. 484.
Burgonya, XIV. 324, XVII. 202.
Burgund királyság, XI. 274.
Burgundok. VII. 7, VIII. 61, XIII. 166.
Buridan János, XI. 426.
Burke Edmund, XVII. 335, 355, XVIII. 65: a forradalom ellen, 1044.
Burlamachi. XVII. 184.
Burnes utazása Afganiában. XVIII 752.
Burnet, XVI. 333, 812.
Burnouf Eugen, I. 73, II. 528, 545, III. 35, 67; XVIII. 850.
Burns Robert, XVII. 431.

Burrus, VI. 56.
Burschenschaft, XVIII. 443.
Buschetto építész, X. 424.
Busini, XV. 209.
Busiris, II. 584; sirboltja, 650.
Bussolari Jakab, XIII. 321.
Busti szobrász, XV. 367.
Bustrofedon (irásmód), VIII. 417.
Bute, XVII. 333.
Butler, XVI. 376.
Button, XIV. 498.
Büvészet (magia), VII. 15, XI. 449, XV. 1210.
Buxton, XIV. 147.
Buxtorf, XV. 949.
Bynkershoek, XVII. 188.
Byron, Görögországban, XVIII. 508; irodalmár, 793; összehasonlitva Scott és Göthevel, 797, 816.

C.

Cabal (ministerium), XVI. 343.
Cabanis orvos, XVII. 141, 777. XVIII. 932; közoktatási terve, 197.
Cabbala, VI. 266; bölcsészeti, 552; gyakorlati, 554; XI. 410, 449.
Cabbalisták, IX. 642.
Cabirok tisztelete, II. 765.
Cabotaggio, XIV. 61.
Cabot János, XIV. 115.
Cabot Sebestény, XIV. 199.
Cabral Alvarez, XIV. 116, 247, 324.
Cacao-bab, XIV. 316.
Caccini Giulio, XV. 410.
Cadamosto (Ca de Mosto), XIV. 72, 123.
Cades festész, XVII. 706.
Cadmus, II. 702.
Cadoudal, XVIII. 186, 228.
Caecilianus, VII. 57.
Caecilius Bassus, V. 228.
Caecilius Metellus, IV. 97.
Caepio Servilius, V. 6.
Caesar (Cajus Julius), V. 146, 179, 206. 216, 265; Spanyolországban, 161, 210; Galliában, 174, 181; Britanniában, 179; dictator, 212, 216; Egyiptomban, 219; kegyessége, 222; diadalmenete, 227; jelleme, 230; halála, 235; összehasonlitva Pompejussal, 541; gyilkosai és boszszúlói, 269; munkái, 397.
Caesarius (sz.), VIII. 451.
Cafariello, XVII. 728.
Caffaro, XII. 428.
Caffé (hirlap), XVII. 579.
Cagliostro, XVII. 808.
Cagnola építész, XVIII. 854.
Cagotok, XI. 210.
Cabina királynő, IX. 627.
Caillaud, I. 128, II. 571.
Calandrini, XVII. 741,
Calasantius József, XV. 631.
Calcagnini, XV. 1003.
Calcographia, eredete, XV. 376.
Calculus differentialis, (különzéki számitás), XVI. 816.
Calderari-k társulata, XVIII. 455.

Calderon, XV. 1075.
Caledonok, VI. 385.
Calendarium, l. Naptár.
Caldieroi csata, XVIII. 135.
Calicut, XIV. 332.
Calidasa, II. 561, V. 458.
California, XIV. 181, XVIII. 554.
Caligula, VI. 40.
II. Calixtus pápa, XI. 277.
III. Calixtus pápa, XIII. 400.
Callias, III. 453.
Callicrates, III. 328, IV. 169.
Callicratidas, III. 168.
Callimachus, III. 129, 326, IV. 199, X. 405.
Callinicus, IX. 621.
Callinus, III. 122, 280.
Callipus, III. 464.
Callisthenes, III. 259, 365, IV. 37.
Callistratus, III. 179.
Callot, XVI. 705.
Calmari unio, XIII. 462.
Calonne, XVII. 801, 859.
Calpulli, XIV. 161.
Caltabellotai béke, XIII. 302.
Calvin, XV. 580; Calvin és a jansenismus, XVI. 193.
Camaldoli, X. 425.
Camarina, III. 466.
Cambacéres, XVII. 167, XVIII. 182.
Cambaja XIV. 333.
Cambalú, XII. 246.
Camber-britek, VIII. 256.
Cambon, XVIII. 79.
Cambray-i szövetség, XV. 144.
Cambyses, III. 21; utódai, 22.
Camisardok, XV. 184.
Camma, IV. 127.
Camoens, XV. 1084; barlangja, IV. 267.
Campaldinói csata, XII. 180.
Campan asszony, XVII. 805.
Campana Péter, XV. 400.
Campanella, XV. 911. 977, XVI. 566.
Campania, III. 510, 512.
Campbell, XVIII. 816.
Camper, XVII. 783.; cranioscopiája, l. 141.
Campi-k, festészek, XVI. 683.
Campistron, XVI. 282.
Campoformiói béke, XVIII. 141.
Camporese, XVII. 718.
Camus, XVIII. 34.
Canada, XIV. 260, XVII. 343, 369; mai, XVIII. 526, 558.
Canaletto festész, XVII. 705.
Canari szigetek, XIV. 66.
Cancelliere, XVII. 682.
Canclaux, XVIII. 111.
Can della Scala, XI. 126, XIII. 317.
Candiano Péter doge, X. 229.
Candolle (De), XVIII. 887.
Cange (Du), VIII. 15.
Canini, XVII. 778.
Canisius Péter, XV. 613.
Cannaei csata, IV. 106; (normann) X. 106.
Canning, XVIII. 273, 708.
Cano, XIV. 75.
Canon, görög irók canonja, IV. 194; Ptolemaeus királyi canonja, VI. 273; II. Mahomed kanunja, XV. 242; Soliman canonja (törvénykönyve), 1177.
Canones Apostolorum (gyüjtemény), VIII. 396.

Canonica jurisdictio (egyházi hatóság), IX. 803.
Canonisatio (szenttéavatás), VII. 403.
Canosa minister, XVIII. 462.
Canova, XVII. 720. XVIII. 854.
Can Signorio mausoleuma, XIII. 602.
Cantacuzenos, XIII. 44.
Cantoni épitész, XVII. 719.
Canuleji törvény, III. 502.
Canutson, XIII. 464.
Caonabo, XIV. 102.
Capella Felix, VII. 486.
Capellano Andrea, XI. 121.
Capet Hugo, X. 154, XI. 320.
Capitularia (Czikkelyes törvények), Nagy-Károlyé, IX. 788.
Capito Atejus, VI. 231.
Capitoliumi márványkövek, I. 98.
Capodistria János, XVIII. 497, 513, 764.
Capodivacca tanár, XV. 1049.
Cappel Lajos, XV. 949.
Capponi Gino, XIII. 371.
Capponi Nicoló. XV. 207.
Capri sziget, VI. 33.
Capua, III. 511; bevétele. IV. 108, 110.
Caracalla, VI. 384.
Carac-ok (hajók), XIV. 352.
Caracci, XVI. 672.
Caracciolo, XIII. 390.
Caracciolo hitszónok, XIII. 257.
Caracciolo Domenico (Villamarina), XVII. 648.
Caraibok, XIV. 472.
Caravaggio (Morigi) festész, XV. 347, XVI. 675.
Caravellák (hajók), XIV. 66.
Corbonari-k, eredete, XVIII. 345; szervezete, 439.
Carburi, XVII. 708, 760.
Cardanus, XI. 457, XV. 466, 993.
Cardi festész, XVI. 681.
Cardona (don Raymon de), XV. 154.
Carducci (Pontormo), XV. 208, 361.
Carey, III. 329, XVI. 866.
Carinus, VI. 426.
Carli gróf, XVII. 574.
Carli-i barlangok, II. 637.
Carlisle, XVIII. 843, 1085.
Carlman, Italia királya, IX. 705, 736, X. 203.
Carlos (Don) ausztriai, XV. 705, 1288.
Carlsbadi conferentia, XVIII. 443.
Carlstad András, XV. 532, 536, 558.
Carmagnola, XIII. 348.
Carneades, III. 378, IV. 234.
Carnesecchi Péter, XV. 654.
Carnevale (farsang), XI. 134; velenczei, 135, XV. 450; florenczi, 450.
Carnot, XVIII. 91, 136.
Caro Hannibal, XV. 287.
Carolina (nápolyi), XVII. 646, XVIII. 125, 244.
Carolinák (szigetcsoport), XIV. 554.
Caroussel, XI. 113.
Carrara család, XIII. 342.
Carrel Armand, XVIII. 836.
Carrera Rafael mulatt, XVIII. 549.
Carrier, XVIII. 100.
Carrion, XVIII. 325.

Carroccio (tábori szekér). X. 235; elfoglalva II. Fridrik császár által, XII. 146.
Carron abbé, XVIII. 119.
Cartesius (Descartes), XV. 999, 1024, 1028; bölcsész, XVI. 716; mathematicus, 814; csillagász, 821.
Carthagena, XIV. 208.
Carthago, III. 458 IV. 67; eredete, IV. 70; gyarmatai, 73; kereskedése, 77, 78; hajóhada, 79; vallása, 80; állami élete, 83; ostromoltatva Scipio által, 86; szerződései Rómával, 87, 95, 114; viszálya 100; hanyatlása, 181; lerombolatása, 189; ujra emelkedése, VII. 37, 288.
Cartier de Saint Molo, XIV. 260.
Carus császár, VI. 426.
Carvajal bibornok, XV. 549.
Carvalho (Pombal), XVII. 221, 528.
Casa (Della-) XV. 280, 292; ‚Galateo' czimü munkája, 937.
Casanova iparlovag, XVII. 804.
Casciarolo, XVI. 798.
Caserta, XVII. 567, 718.
Cashemir, legrégibb története, II. 468, 564.
Cassander, III. 258, IV. 9.
Cassandra Fedele, XV. 311.
Cassanói csata, XII. 161, XVIII. 169.
Cassianus, VI. 532, VII. 355.
Cassini-k, XVI. 830, XVII. 750.
Cassiodor, VIII. 440.
Cassiteridák, XIV. 10.
Cassius, V. 61, 234, 289, 292.
Cassius Avidius, VI. 199.
Cassius Chaerea, VI. 47.
Castagno festész, XV. 10.
Castelli Benedek, XVI. 791.
Castelnuovo, XV. 284.
Castelvetro, XV. 288, 640.
Casti Giambattista, XVII. 652.
Castiglionei csata, XVIII. 132.
Castiglioni Baldassare, XV. 935.
Castilia, X. 331; alkotmánya, XII. 333; pártoskodás, XIII. 93.
Castlereagh, XVIII. 324, 381, 709.
Castok, ázsiai, II. 377, 382; egyiptomi, 586.
Castor (rhodusi), V. 403.
Castro Joao, XIV. 350, 355.
Castro Vilmos (De), XI. 208.
Castruccio Castracane, XIII. 309, 312.
Casuistica, XV. 931.
Catacombák, VI. 628; indiai, II. 635; egyiptomi, 648.
Catalanok, kalandor-, XIII. 41.
Catania, III. 467.
Catechumenek (hittanonczok), VII. 384.
Catilina Lucius, V. 107, 153.
Catinat, XVI. 96.
Cato censor, IV. 133, 145.
Cato (uticai), V. 142, 161, 181, 204, 218, 224.
Catullus, V. 406.
Cauchy, XVIII. 870.
Cautelák (törvénykezési mesterfogások), XVI. 761.
Cavalca szerzetes, XIII. 513.
Cavalcanti Guido, XIII. 495.
Cavalcanti János, XIII. 563.
Cavalieri Bonaventura, XV. 471, 998.
Cavanilles, XVIII. 886.

Cavendish, XVII. 764.
Cavendish Tamás és Drake utazása, XIV. 371, 484.
Cayenna, XIV. 264.
Caylus gróf, IV. 2, XVII. 696.
Cazalés, XVIII. 33.
Cazikák, XIV. 99.
Cecco d'Ascoli, XI. 446.
Cecco della Valle, XI. 132.
Cecrops, II. 595, 702; utódai, III. 89.
Cella (Della), III. 130.
Cellamare összeesküvése, XVII. 30.
Cellini, XV. 374, 438.
Celsus, VI. 279.
Celták, I. 184, V. 164, 176, 178, VI. 11, 12.
Cencio Frangipane, XI. 277.
Cencius római praefectus, X. 295.
Censorok (római), V. 18.
Censura, szinmüvek birálása, IV. 253; könyvbirálás, XIII. 20; Francziaországban, XVII. 837.
Ceracchi, XVIII. 196.
Cerati, XVII. 718.
Ceres, III. 89; temploma, 434.
Ceresolesi csata, XV. 219.
Cerinthus, VI. 556.
Cerise tanár, II. 484.
Cerlone, XVII. 659.
Certosa (paviai), XII. 443.
Cerularius, X. 328.
Cervantes, XV. 1064.
Cesalpino Andrea, XV. 965, 1034, 1368.
Cesare da Sesto, XV. 366.
Cesari Antonio, XVIII. 800.
Cesarotti, XVII. 674.
Cesinge János, XVIII. 822.
Ceva Tommaso, XVI. 669.
Cevennesi lázadás, XVI. 184.
Ceylon sziget, XIV. 338.
Chaban, III. 306.
Chabrias admiral, III. 224.
Chaeroneai csata, III. 242.
Chalcondylas, XIII. 75.
Chaldaeusok, II. 598, III. 6.
Chamisso, XVIII. 821.
Championnet, XVIII. 161.
Champollion, I. 128, II. 619, 859.
Channing, XVIII. 817.
Chapelain, XVI. 241.
Chaptal, XVII. 204, 766, XVIII. 288, 911.
Chares, III. 224, 336.
Charidemus, III. 247.
Chariton, III. 452.
Charles és Robert, XVII. 767.
Charneades, III. 378, IV. 234.
Charon, III. 303.
Charondas, III. 446.
Charrette, XVIII. 111.
Charron, XV. 943.
Charta (francziaországi), XVIII. 558; angolországi, XII. 376, 499.
Chartier Alan, XIII. 573.
Chartisták, XVIII. 738.
Chasles, X. 413.
Chateaubriand, XIV. 386, XVIII. 289; ‚Genie du Christianisme' czimü munkája, 209, 562, 791.
Chateau-cambresisi béke, XV. 237.
Chateauroux herczegnő, XVII. 88.
Châtel, XVIII. 616.
Chatelineau, XVIII. 86.
Chatérton Tamás, XVII, 431.
Chatilloni congressus, XVIII. 328.
Chaucher Gottfried, XIII. 587.
Cheffró, X. 68.

Chelidonis, IV. 48.
Chemia (vegytan), eredete Egyiptomban, II. 602; chemia és physiologia, XV. 1040; a 17-ik században, XVI. 797; mai, XVII. 763, XVIII. 877; alkalmazása, 910.
Chemnitz Fülöp könyve, XV. 835.
Chenier, XVIII. 89, 211, 290, 785.
Chennus Ptolemaeus, VI. 370.
Cherascói szerződés, XVI. 597.
Cherubini, XVIII. 866.
Cheruskok, VII. 7.
Chesterfield, XVII. 428.
Chiabrera, XVI. 663, XVII. 663.
Chiari, XVII. 661.
Chiarru-ak, XIV. 300.
Chierii köztársaság, XII. 170.
II. Childebert, VIII. 220, 225.
II. Childerik, IX. 694.
Chili, XIV. 205: függetlensége, XVIII. 538.
Chilon ephor, III. 92.
I. Chilperik, VIII. 218.
China, ország és lakói, IV. 260; földirata, 263, 395; folyói, csatornái, 267; -i nagy fal, 268, IX. 845; égalja, IV. 269; szentkönyvek, 275; őskora, 280; irásjegyek, 287, 328; első dynastiák, 292; alkotmány, 318; törvényhozás, 323; vallás, 326; müvészetek és tudományok, 334; zene, csillagászat, 337, 339; 4-ik 5-ik, 6-ik dynastia, IX. 845; 7-iktől 13-ik dynastiáig, 866; 14-tól 20-ik dynastiáig, XII. 239; 21-ik dynastia, XIV. 401; 22-ik dynastia, 409; utolsó idők, 430; mai, XVIII. 757, 1003.
China-héj, XIV. 317, XVI. 806.
Chinai, irástudók, IV. 319, 350, 377; történetirók, 350; szinházak, 356; szokások, 362; öltönyök, 369; temetés, 370; jeles férfiak és hölgyek, 337, 428; — ‚Füvésztár', 339, 464.
Chioggiai háboru, XIII. 433.
Chios (Skio) sziget, III. 126, XII. 184, XVIII. 505.
Chiron, II. 733.
Chirurgia, XV. 1046; a 18-ik században, XVII. 781; ma, XVIII. 902.
I. Chlodvig király, VIII. 204.
Chlomana, IV. 127.
Chlopicki, XVIII. 597, 609.
I. Chlotar, VIII. 217.
II. Chlotar, VIII. 229, IX. 684.
III. Chlotar, IX. 693.
Choerillus, III. 281, 284.
Choiseul, XVII. 94, 225.
Cholera, XVIII. 609.
Chosroë Nushirvan, VIII. 85, 93, 135; párbeszéde Numannal, IX. 532.
II. Chosroë, VIII. 141, IX. 611.
Chouanok, XVIII. 86, 111.
Christophe Henri, XVIII. 220.
Chronologia, XVI. 768; támogatva a csillagászat által, I. 100; vizözönelőtti, 135; görög, II. 385, 816; hindu, 471, 483; egyiptomi 601; szent, 820.
Chrysologus Péter, VIII. 409.
Cia degli Ubaldini, XIII. 418.
Ciccione András, XIII. 601.
Cicco (Simonetta), XIII. 359. XV. 444.
Cicero, V. 21, 30, 73, 151, 160,

187, 244, 276, 356; halála, 281; jelleme, 282, 384, 643; összehasonlítva Demosthenessel, 358.
Cicisbeismus, XVII. 569.
Cid (költemény), X. 340, XII. 407.
Cignani, XVII. 704.
Cignaroli, XVII. 705.
Cillei Borbála, XIII. 272.
Cima da Conegliano, XV. 341.
Cimabue, XII. 462.
Cimarosa, XVII. 728.
Cimberek, III. 506, V. 78.
Cimiro inquisitor, XVII, 598.
Cimmerii, X. 126.
Cimoliai csata, III. 151.
Cimon, II. 148.
Cincia (lex), V. 258.
Cincinnatus, III. 515.
Cinna Cornelius, V. 100, 351.
Cino da Pistoja, XI. 386, XII. 405, XIII. 508.
Cinq-Mars összeesküvése, XVI. 22.
Cinyras, III. 324.
Ciompi-k zavargásai, XIII. 369.
Circassia, mai, XVIII. 654.
Circumcelliones, VII. 58.
Circus, római, IV. 256.
Cirillo orvos, XVII. 686.
Cisalpini köztársaság, XVIII. 145, 159, 234.
Cisterciek, XII. 99.
Ciullo d' Alcamo, XII. 404.
Civilis Claudius, VI. 145.
Civitali Máté, XIII. 603.
Civitellai csata, X. 108.
Clairaut, XVII. 741.
Clan, XIII. 313, XVII. 419.
Clarendoni határozmányok, XI. 343.
Clarke Daniel, III. 276.
Clarkson Tamás, XIV. 145.
Classicisták (mai), XVIII. 789.
Claude Lorrain festész, XVI. 704.
Claudianus költő, VII. 465.
I. Claudius császár, III. 433, 483, V. 61, VI. 48.
II. Claudius, VI. 417.
Claudius Marcellus, IV. 116.
Claudius Mátyás, XVII. 477.
Claudius Publius, V. 189.
Claudius Pulcher, IV. 94.
Claver, XIV. 143.
Clavier, II. 881.
Clay, XVIII. 525.
Cleander, VI. 373.
Cleanthes, III. 110, 334, IV. 204.
Clemengis, XIII. 249.
Clement, XV. 750.
Clementia Isaura, XI. 164.
Cleobulina, III. 280.
Cleobulus, III. 92.
III. Cleombrotus, IV. 57.
Cleomenes, III. 131, 260, IV. 58, 137.
Cleon, III. 160, 198, V. 66.
Cleonymus, IV. 48.
Cleopatra, III. 245, IV. 178, V. 297.
Clephis, VIII. 180.
Clericus és laicus szók, VI. 521.
Clermonti zsinat, XI. 20.
Clermont-Tonnérre, XVIII. 571.
Clinias (tarenti), III. 346, 445.
Clisthenes, III. 108.
Clitus, III. 259, IV. 10.
Clive, XVII. 392.
Clootz, XVIII. 102.
Clubok, XVI. 348; Franczia országban, XVIII. 15.
Clugny minister, XVII. 796.

Clunyi Péter, XIII. 9.
Clunyi szerzetesek, X. 272.
Clusius (De l' Ecluse), XV. 1032.
Clypea melletti csata, IV. 93.
Cnejus Naevius, IV. 243.
Cobbet, XVIII. 957.
Cobden, XVIII. 734.
Cobentzel, XVIII. 188.
Coccejanusok, XVI. 79.
Coccejus, XV. 931.
Cocchi, XVII. 780.
Cochrane tengernagy, XVIII. 540.
Cocles (Horatius), III. 484.
Codazzi, XVIII. 556.
Codrus, III. 90.
V. Coelestin pápa, XIII. 126.
Coelibatus, VI. 541, X. 280.
Coelius Vibenna, III. 483.
Coffinhal, XVIII. 101.
Cohors, VII. 493.
Colbert, XIV. 367, 479, XVI. 53, 90.
Colchis, II. 710.
Colebrooke, XI. 394.
Colenuccio, XIII. 564.
Coleridge, XVIII. 816.
Colettis, XVIII. 765, 768.
Coligny, XV. 739.
Coligny Lujza, XV. 1116.
Colisaeum, IV. 256, VI. 618.
Collin, XV. 400.
Collot d' Herbois, XVIII. 93.
Colocotroni, XVIII. 507.
Colombiére, XI. 96
Colombo Realdo, XV. 1366.
Colonna Pompeo, XV. 194.
Colonna Prospero, XV. 162, 175.
Colonna Vittoria, XV. 183.
Colonnák rablásai, XV. 194, 1149.
Colossusok (egyiptomi), II. 658.
Columbus Kristóf, XIV. 80, 91, 110; érvek a föld gömbalakját illetőleg, 81, 636; „lettera rarissimá"-ja, 647; egyéb iratai, 662.
Columbus Kristóf első utazása, XIV. 90; második, 98; harmadik, 104; negyedik, 107.
Columban (sz.) VIII. 261, 364.
Columella, VI. 274.
Comacina sziget, VIII. 192.
Comitiá-k (római), V. 12.
Commines, XIII. 189, 568, XV. 328.
Como elfoglalása a milanóiak által XI. 284.
Comodianus (gazai), VII. 474.
Comodus, VI. 371.
Communismus Franczia-országban, XVIII. 117.
Communisták, XVIII. 984.
Comoedia (vigjáték), görög, III. 292; mai franczia, XVIII. 809; — irók a 16-ik században, XV. 285.
Comoediák (vigjátékok), Aristophaneséi, III. 293; spanyol, XV. 1066; franczia XVII. 181; olasz 661.
Compiegne melletti csata, IX. 699.
Compostella, X. 330.
Comte Augusto, XVIII. 940.
Concina, XVII. 682.
Concini, XVI. 9.
Concordatum, wormsi, XI. 278; napoleoni, XVIII. 204; 1801-ki 207; ujabbak, 403.
Concordia temploma, III. 470.
Concorezianok, XII. 92.

Condamine (La), XIV. 524; XVII. 206.
Conde Lajos, XV. 727.
Condé (nagy), XVI. 36: Condé és Turenne, 42.
Condillac, XVII. 141, 490.
Condorcanqui, XVIII. 540.
Condorcet, I. 30, XVII. 173, XVIII. 44, 94.
Condottierik, XIII. 25, 331.
Conduriotis, XVIII. 510.
Conferentia (londoni), XVIII. 603.
Confoederatio, németországi, XIII. 241; rajnai, XVIII. 246.
Confucius, IV. 299, 307; halála, 313; összehasonlitva Lao-tseuval, 314, 326; tanitványai, 310, 315.
Congo, XIV. 450.
Congregatio de propaganda fide, XIV. 247.
Congressus, philadelphiai, XVII. 352; chatilloni, XVIII. 328; bécsi, 357, 368; aacheni, 442; troppaui, 458; veronai, 472; ackermani, 511; panamai, 546.
Congréve Vilmos, XIII. 31.
Conon csillagász, IV. 41.
Conon hadvezér, III. 168, 214.
Consalvi, XVIII. 402, stb. 599.
Considerant Viktor, XVIII. 982.
Consigli di credenza (bizalmi tanácsok), XII. 4.
II. Constans császár, IX. 665, 712, 714.
Constant Benjamin, XVIII. 411, 564, 1065.
Constantin (Nagy-), V. 61, VII. 39; jelleme, 45; hibái, 48; családja, 49; védi a birodalmat a barbárok ellen, 51; halála, 52; viselete a keresztények irányában, 53; fiai, 100.
Constantin pápa, IX. 713.
Constantin (Copronymus), IX. 678.
Constantin (Dukas), X. 322.
Constantin (Monomachus), X. 321.
Constantin (Pogonatos, IX. 665.
Constantin (Porphyrogenitus), VIII. 414, X. 315.
IX. Constantin, X. 320.
XII. Constantin, XIII. 77.
Constantine, VII. 37.
Constantius császár, VI. 435, VII. 263; Perzsiában, 101; jelleme, 112.
Constanzi béke, XI. 310; zsinat, XIII. 263.
Consulatus, tengeri (ügyvivőség), XIV. 60.
Consulok, római, VII. 69; a középkorban, XI. 260; az olasz köztársaságokban, XII. 5.
Conti Antal, XVII. 111.
Conti Miklós, XIV. 25.
Conti herczeg lengyel királylyá választatása, XVI. 963.
Contile Luca, XI. 102.
Contri Antal, XVI. 684.
Convent (franczia) nemzeti, XVIII. 69; munkáját befejezi, 113.
Cook, XIV. 546, XVII. 748.
Cooper, XVIII. 817.
Corax, III. 313, 469.
Coray, VII. 488, XVIII. 766.
Corbulo, VI. 68.
Corcyra, III. 117, 154; -i csata, III. 112, 154.
Cordara, XVII. 649.
Corday Charlotte, XVIII. 83.
Cordova, kalifatusa, IX. 655, X.

332, 333; mecsetje, XII. 446.
Corelli, XVII. 726.
Corene Mózses, VII. 483, X. 113.
Corinna, III. 216, 280.
Corinthus, III. 110; bevétele, IV. 173.
Corinthusiak, III. 151.
Corio, XIII. 28, 345, XV. 1190.
Coriolan, III. 475, 497.
Corippus, VIII. 449.
Corneille, XVI. 272; összehasonlítva Racine-vel, 277.
Cornelia, V. 44. 54.
Cornelius Dolabella, IV. 97.
Cornelius Fronto, VI. 299.
Cornelius Maximianus, VIII. 445.
Cornelius Nepos, V. 398.
Cornelius festész, XVIII. 864.
Corneliusi törvény, V, 109.
Corniani, XVIII. 812.
Cornificianusok, XI. 407.
Cornvallis Károly, XVII. 406.
Coroneai csata, III. 214.
Coros-ok, II. 556.
Correa Garcao, XVIII. 827.
Correggio, XV. 384.
Corsica sziget. III. 471, XI, 290, XVII. 616; lakóinak jelleme, 80; 890; Tódor alatt, 82; Franczaországhoz csatoltatik, 84.
Corsini, XVII. 691.
Corso Donati, XII. 181.
Cortenovai csata, XII. 146.
Cortez Ferdinand, XIV. 152, 173, 181.
Cortes (spanyol), XII. 346; lamegói, 350.
Corupedioni csata, IV. 45.
Corvin Mátyás, XIII. 274, 275, 276.
Coshen-king, IV. 341.
Cosimo (Pier di) XV. 360.
Cosmas Indicopleustes, VIII. 456.
Cosmo (honatya), XIII. 373.
I. Cosmo nagyherczeg, XVI. 625.
Cosmogonia, görög, I. 166; babyloni, II. 400; hindu, 497; buddista, 535; phoenici, 673; Hesiodé, 772; thalmudista, VI. 552.
Costanzo (Angelo di), XV. 292, 317.
Coster Lőrincz, XIII. 12.
Cotta di Tenda, XVII. 651.
Cottin asszony, XVIII. 288.
Cotys, IV. 44.
Coucy Tamás, X. 189.
Coulomb, XVII. 738, 770.
Courier, XVIII. 573.
Court de Gebelin, XI. 148, XVII. 701.
Courtray-i csata, XIII. 133.
Cousin bölcsész, I. 31, XVIII. 574, 938.
Cousin festész, XV. 397.
Coustou Nicolas, XVII. 707.
Couthon, XVIII. 93.
Covelli, XVIII. 888.
Covenanter, XVI. 301.
Covilham, XIV. 77.
Cowper, XVII. 431.
Crabbe György, XVII. 431, XVIII. 816.
Cranoni csata, IV. 6.
Crassus Licinius, V. 19, 72, 129, 201, 365.
Craterus admiral, IV. 6.
Crates, III. 293, 356.

Crebillon, XVI. 282, XVII. 111.
Crecy melletti csata, XIII. 152.
Cremona melletti csata, VI. 139.
Cremonino, XV. 636.
Creolok a spanyol gyarmatokban, XVIII. 529.
Crepyi béke, XV. 219.
Crescentius, X. 249.
Crescenzi Péter, XIII. 514.
Crescimbeni, XVI. 664.
Crespi Luigi, XVII. 713.
Crespi festész, XVI. 684.
Creta sziget, II. 761, III. 72, 116.
Crispus Julius, VII. 49.
Crissa, III. 113.
Cristallographia (Jegecztan), XVII. 759.
Cristoforis (De), XV. 79.
Critias, III. 196.
Critica l. Kritika.
Criticismus, XVII. 505, XVIII. 936.
Croce (Della), XVI. 771.
Crodegang (sz.), IX. 807.
Croesus, III. 19.
Cromwell minister, XV. 771.
Cromwell Olivér, XVI. 313, 324; protector, 331.
Croton, III. 444.
Crudeli Tommaso, XVII. 599.
Crusca (akademia), XV. 277; Szótára, 278.
Család, a hébereknél, II. 424; hindu, 488; görög, 728; chinai, IV. 318, római, VIII. 118, 104.
Családok (előkelő római), XVI. 604.
Császárok (Társ-), VI. 428; (utolsó) nyugaton, VII. 309.
Császárság, l. Birodalom.
Csata-helyek:
— Abukir, XVIII. 157, 175.
— Acqualunga, X. 228.
— Actium, V. 309.
— Aegospotamos, III. 169.
— Agnadello, XV. 147.
— Aix, V. 80.
— Alcazar-Quivir, XV. 703.
— Alghero, XIII. 320.
— Altopascio, XIII. 309.
— Amphipolis, III. 162.
— Ancyra, XIII. 58.
— Arbela, III. 256.
— Arcole, XVIII. 135.
— Arginusae, III. 169.
— Arles, VIII. 211.
— Austerlitz XVIII. 241.
— Ayacucho, XVIII. 541.
— Azincourt, XIII. 166.
— Bassignana, XVII. 55.
— Bécs, XV. 254, XVI. 419.
— Bedriacum, XV. 136.
— Belgrád, XIII. 85, XVI. 428, XVII. 301.
— Beneventum, XII. 159.
— Biberach, XVIII. 190.
— Bicocca, XV. 176.
— Bovines, XI. 332, XII. 376.
— Boyaca, XVIII. 537.
— Caldiero, XVIII. 135.
— Campaldino, XII. 180.
— Cannae, IV. 106.
— Cannae (normann), X. 106.
— Cassano, XII. 161, XVIII. 169.
— Castiglione, XVIII. 132.
— Ceresoles, XV. 219.
— Chaeronea, III. 242.
— Cimolia, III. 151.
— Civitella, X. 108.

Csata-helyek:
— Clypea, IV. 93.
— Compiegne, IX. 699.
— Corcyra, III. 112, 154.
— Coronea, III. 214.
— Cortenova, XII. 146.
— Corupedion, IV. 45.
— Courtray, XIII. 133.
— Cranon, IV. 6.
— Crecy, XIII. 152.
— Cremona, VI. 139.
— Culloden, XVII. 330.
— Cunaxa, III. 209.
— Curzola, XII. 193.
— Cyprus, IV. 16, XV. 673.
— Cyzicus, III, 167.
— Dego, XVIII. 126.
— Dresda, XVIII. 324.
— Drinápoly, VII. 171.
— Dsezme, XVII. 293.
— Duero, X. 330.
— Dünkirchen, XVI. 342.
— Durazzo, X. 109.
— Eckmühl, XVIII. 277.
— Ecnomus, IV. 93.
— Engen, XVIII. 190.
— Escluse, XIII. 150.
— Essling, XVIII. 278.
— Eylau, XVIII. 253.
— Eznadin, IX. 603.
— Faënza, VIII. 168.
— Falkirk, XII. 392.
— Fehrbellin, XVII. 43.
— Fleurus, XVIII. 88, 110.
— Fontenay, X. 16.
— Fornovo, XV. 119.
— Friedland, XVIII. 253.
— Garigliano, XV. 139.
— Garonne, IX. 702.
— Gaza, IV. 13.

Csata-helyek:
— Geham, XVIII. 652.
— Giornico, XIII. 360.
— Granicus, III. 252.
— Guadalete, IX. 645.
— Győr, XVIII. 279.
— Halias, III. 151.
— Hase, IX. 757.
— Heilsberg, XVIII. 253.
— Heliopolis, XVIII. 216.
— Himera, III. 452.
— Hochstett, XVIII. 192.
— Hogue, XVI. 95.
— Hohenlinden, XVIII. 192.
— Hondschoote, XVIII. 91.
— Ipsus, IV. 21.
— Issus, III. 253.
— Jakube, IX. 611.
— Jemappes, XVIII. 72.
— Jena, XVIII. 250.
— Jermuk, IX. 608.
— Joppe, XI. 34.
— Kadezia, IX. 612.
— Kahlenberg, XVI. 419.
— Kappel, XV. 577.
— Karnaul, XVII. 249.
— Kulikov, XIII. 480.
— Kunersdorf, XVII. 72.
— Küstrin, XVII. 72.
— Landriano, XV. 201.
— Laupen, XIII. 284.
— Legnano, XI. 307.
— Lepanto XV. 673.
— Leuctra, III. 76, 220.
— Leuthen, XVII. 70.
— Liegnitz, XVII. 72.
— Liesna, XVI. 528.
— Ligny, XVIII. 364.
— Lipari, IV. 92.
— Lipese, XVIII. 324.

Csata-helyek:
— Loano, XVIII. 126.
— Lodi, XVIII. 130.
— Logrono, X. 330.
— Lonato, XVIII. 132.
— Luni, X. 46.
— Maclodio, XIII. 350.
— Magnesia, IV. 124.
— Marathon, III. 132.
— Marengo, XVIII. 191.
— Marignano, XV. 162.
— Marne, VII. 305.
— Melitene, VIII. 135.
— Meloria, XII. 149.
— Merseburg, X. 146.
— Moggendorf, XVI. 416.
— Mohács, XV. 253.
— Molinella, XIII. 377.
— Montaperti, XII. 178.
— Montenotte, XVIII. 128.
— Morgarten, XIII. 283.
— Mosskirch, XVIII. 190.
— Moszkva, XVIII. 311.
— Mühlberg, XV. 565.
— Munda, V. 228.
— Mursa, VII. 103.
— Murten, XIII. 292.
— Mycale, III. 141.
— Narva, XVI. 525.
— Navarette, XIII. 95.
— Navarino, XVIII. 514.
— Neerwinden, XVIII. 80.
— Nikápoly, XIII. 50.
— Ninive, VIII. 145.
— Novara, XV. 160.
— Novi, XVIII. 169.
— Ördöghidon (Schweizb.) XVIII. 187.
— Parabiago, XIII. 332.
— Pavia, XV. 181.

Csata-helyek:
— Pétervárad, XVI. 427.
— Pharsalus, V 214.
— Philippi, V. 291.
— Plataea, III. 140.
— Poitiers, VIII. 211, IX. 702, XIII. 155.
— Pollentia, VII. 241.
— Pontedra, XII. 178.
— Ponza, XIII. 394.
— Potidaea, III. 155.
— Prága, XVII. 69.
— Pultava, XVI. 528.
— Pydna, IV. 142.
— Pyramisok, XVIII. 156.
— Quebek, XVII. 72.
— Raphia, IV. 43.
— Ravenna, XV. 155.
— Rigómező, XIII. 71.
— Rio-Salado, XIII. 103.
— Rivoli, XVIII. 136.
— Roncevalles, IX. 767.
— Rosbeque, XIII. 164.
— Rossbach, XVII. 69.
— Sagra, III. 448.
— Saint-Alban, XIII. 205.
— Saint-Denis, XV. 737.
— Saint-Quentin, XV. 236.
— Salamis, IV. 16.
— Salices, VII. 171.
— Saratoga, XVII. 361.
— Sellasia, IV. 59.
— Sempach, XIII. 285.
— Sentinum, III. 515.
— Stockach, XVIII. 168.
— Suntel, IX. 756.
— Szentgothárd, XVI. 416.
— Szentjákob, XIII. 288.
— Tábor hegy, XVIII. 175.
— Tachau, XIII. 270.

Csata-helyek:
— Tagina, VIII. 171.
— Tagliacozzo, XII. 162.
— Tagliamento, XVIII. 137.
— Talavera, XVIII. 274.
— Tannenberg, XIII. 474.
— Tapsus, V. 228.
— Tarifa, XIII. 103.
— Tegyra, III. 219.
— Testry, IX. 696.
— Thermopilae III. 138.
— Thymbra, III. 20.
— Tiberias, XI. 359.
— Tinaquillo, XVIII. 540.
— Tolosa, XII. 332, XVIII. 329.
— Torgau, XVII. 72.
— Trafalgar, XVIII. 241.
— Trasimeni tó, IV. 105.
— Trebia, IV. 106, XVIII. 169.
— Tricameron, VIII. 91.
— Turcoing, XVIII. 110.
— Ulm, XVIII. 192.
— Utica, IX. 627.
— Vadimoni tó, III. 514.
— Valmy, XVIII. 72.
— Varela, XVII. 315.
— Varna, XIII. 70. 273.
— Velletri, XVII. 561.
— Vercelli, V. 81.
— Wagram, XVIII. 279.
— Waterloo, XVIII. 364.
— Wattignies, XVIII. 91.
— Wogastiburg, IX. 690.
— Zenta, XVII. 424.
— Zülpich, VIII. 207.
Csehek, IX. 773, X. 114.
Csehország, Ottokar alatt, XIII. 218; II. Rudolf alatt, XV. 816; 1773-ki fölkelés, XVII. 856; mai, XVIII. 680; irodalma, 824.
Csendes-tenger, fölfedeztetik, XIV. 119.
Cseppkő-jegeczek, I. 124.
Cserkeszek földje, mai, XVIII. 654.
Csillagászat, IV. 221, VI. 271, 272, XIII. 545; segédtudománya a kortannak, I. 101; legrégibb tudomány, 128, II. 372; a babyloniaknál, 402; hindu, 566, 599; egyptomi, 597; chaldaeai, 598; phoeniciek és chinaiaknál, 599; az első görögöknél, 732; chinai, IV. 291, 339; az araboknál, X. 369, 370; a középkorban, XI. 463; előhalad, XV. 1000; a 17-ik században, XVI. 821; a 18-ikban, XVII. 740; mai, XVIII. 903.
Csillagjóslás, régi, II. 600, XI. 422; a 16-ik században, XV. 471.
Csillag-lovagrend, XI. 78.
Csillagok (kettős), XVIII. 909: (hulló), 910.
Csillagtávmérő, XIV. 64.
Csodák, VIII. 88, 207, 236, XV. 620; Vespasianéi, VI. 142; Simon maguséi, 457; Mohamedéi, IX. 562; Francziaországban, XVIII. 571.
Csodálatos eső, VI. 197.
Csokoládé, XIV. 316.
Csokros lovagrend, XI. 89.
Csoma (Kőrösi) Sándor, II. 528, XVII. 701.
Csúcsos boltozat, XII. 434; Indiában, II. 644.
Csúdok, X. 138.
Ctesias, II. 389, III. 126, 304.
Ctesibius, IV. 218, 231.

Ctesilaus, III. 332.
Ctesiphon, III. 326, VII. 151.
Cuba, fölfedeztetik, XIV. 101; virágzásnak indul, 481; XVIII. 540, 645.
Cubuco temploma, XIV. 392.
Cudworth, XVI. 727.
Cugnot, XVIII. 917.
Cujaccio, XV. 917.
Cullen, XVII. 775.
Cullodeni csata, XVII. 330.
Cumae, III. 449.
Cumberland Richard, XVI. 388.
Cunaxai csata, III. 209.
Cunich, XVII. 694.
Curia Romana, VII. 82, 87.
Curius Dentatus, III. 513.
Curius Quintus, V. 155.
Curopalata (Rhangate Mihály), X. 309.
Curtius Rufus, III. 515, VI. 358.
Curzola melletti csata, XII. 193.
Cusa Miklós, XIII. 541.
Custine, XVIII. 98.
Cuvier, I. 110, VI. 267; XVIII. 891.
Cuzco, XIV. 193.
Cybele, II. 764.
Cyclops építészet, II. 629.
Cylon, III. 91, 445.
Cyprus, tisztelelet, II. 767; királyság, XIII. 442; megtámadtatva a törökök által, XV. 673; -i csata, IV. 16.
Cypselus, III. 111, 321.
Cyrene, III. 128.
Cyrill (sz.), X. 124.
Cyrillus püspök, VII. 350.
Cyrus, III. 17; sirja, 21.
Cyrus, ifju, III. 168, 207.
Cyrus költő, VII. 461.
Cyzicus, V. 8; csata, III. 167.
Czéhek Francziaországban, XVII. 823.
Czigányok, XIII. 65.
Czikkelyes törvények (Capitularia), IX. 788.
Czimerek, II. 724, XI. 93, 516.
Czimer-király, XI. 100.
Czimezés a rómaiaknál, VII. 68; dagályos, XI. 107.
Czukor, XVIII. 960; czukor-nád, IX. 516; Siciliában, X. 48; Amerikában, XIV. 315.

D.

Dabistan, III. 12.
Dacier, XVI. 268.
Daedalus, III. 324.
Daendels, XVIII. 150.
I. Dagobert, IX. 689.
II. Dagobert, IX. 694.
Dagomari Pál, XIII. 542.
Dahlmann, III. 306.
Dairi-k, XIV. 390.
Dakihi, III. 8.
Dákok, VI. 165; testvérei a perzsáknak, VII. 4, 30.
D' Alembert, I. 15, XVII. 105. 151, 214, 737, 742.
Dalhousie, XVIII. 999.
Dalin, XVII. 313.
Dalmatia, IX. 749.
Dalmü a zenészetben, XV. 409; bohózati, 413.
Dalnokok (görög), II. 723.

Dalok, schweizi, XIII. 583; klephta-, XVIII. 488.
Dalton, XVIII. 881.
Damaratus, III. 273.
Damascus bevétele, IX. 603.
Damasus pápa, VII. 346.
Dameas, III. 469.
Damiani Péter, X. 269, 412.
Damianti, II. 657.
Damiens, XVII. 93.
Damon, II. 346; — és Pythias 463.
Damophilus (hennai), V. 65.
Danae, IV. 233.
Dandolo András, XII. 193, 428, XIII. 563.
Dandolo Henrik, XII. 64, 187.
Dandolo Vincze, XVII. 575.
Daniel Gábor, XVI. 780.
Daniel (stylites), VI. 535.
Dánok, IX. 764; Ázsiában, XIV. 366.
Dánország, X. 79, XVI. 488; az Estrithidák alatt, XIII. 451; a 18-ik században, XVII. 316; mai, XVIII. 701.
Dante, III. 103, XII. 27, 197, XIII. 482; összehasonlitva Petrarcával, 504; mint tudós, 550; összehasonlitva Miltonnal, XVI. 373.
Danti püspök, XV. 1023.
Danton, XVIII. 54, 60, 81, 91, 102.
D'Anville, III. 440, XVII. 751.
Dara eröditése Anastasius által, VIII. 84.
Daran, XVII. 781.
D'Arcet, XVII. 204, 766.
Dardanus, III. 109.
Dariel torkolata, II. 682.
Darius, III. 25; halála, 135.
Darius Nothus, III. 206.
Darma-sastra, II. 521.
Dartigues, XVIII. 911.
Darwin Charles, I. 125.
Darwin Erasmus, XVII. 432.
Dasarata, II. 485.
Dati Giuliano, XIV. 123.
Datis, III. 132.
Daubenton, XVII. 751.
Daumer, I. 31.
Daunou, XVIII. 118, 288.
Dauphin (koronaörökös), XVII. 786.
Davanzati, XV. 291.
David, II. 433; költészete, 463.
David festész, XVII. 710, XVIII. 62, 89, 289, 853.
Davila, XV. 958, XVI. 776.
Davis, II. 528.
Davy, XVIII. 877, 913.
Débats (hirlap), XVIII. 210.
Deborah éneke, II. 430.
De Brosse, XVI. 703, XVII. 132.
De Buch, XVIII. 889.
Decalogus, II. 411.
Decan (birodalom), XVII. 383.
De Candolle, XVIII. 887.
De Castro Vilmos, XI. 208.
Decebalus, VI. 174.
Decembrio Péter, XIII. 564.
Decius Cnejus, VI. 408.
Declaratio-ja a jogoknak, XVI. 354; a franczia clerusé, 171; az amerikaiaké, XVII. 353; a franczia-aké, XVIII. 24.
Decretales (ál-Izidoré), X. 263.
Decretum Gratiani, XI. 388.
De Cristoforis, XV. 79.
Decuriók (római), VII. 78.

De Dominis, XV. 652.
Defenestratio, XIII. 269.
Defensores (római), VII. 87.
De Foe, XVI. 382.
De Fontanes, XVIII. 44, 210, 289, 93.
Defterdárok, XV. 1170.
De Genlis, XVIII. 210, 288.
Degoi csata, XVIII. 126.
De Grazia, XVIII. 942.
De Gregoris, XVII. 688.
Deguignes, VII. 290.
De Isla, XVII. 523.
D' Israeli, XVI. 881.
Dejoces, III. 3.
Delambre, IV. 340, XVIII. 905.
Delaroche, XVIII. 861.
De la Vega, XIV. 186.
Delavigne, XVIII. 572.
D'Elci, XVII. 694.
Delejesség (állati), XVIII. 900.
Delejtű elhajlása, XIV. 61, 526.
De l' Epee, XVII. 207.
Del Ferro Scipio, XV. 990.
Delfico Melchior, XVII. 577, 689.
Delhi, II. 484; leromboltatása Tamerlan által, XIII. 56; megfenyitése Shah-Nadir által, XVII. 249.
Delille, XVII. 180, XVIII. 44, 210.
De Liquez, XV. 647.
Delisle, III. 440.
Della Casa, XV. 280, 292; ‚Galateo' czimü munkája, 937.
Della Cella, III. 130.
Della Croce, XVI. 771.
Delorme épitész, XV. 397.
Delos, II. 767, III. 115.
Delphi-i, templom, II. 729, III. 237; oraculum, II. 709, 758, 875.
Delrio, XV. 486, 1229.
Del Sarto festész, XV. 360.
Delta (egyiptomi), I. 122.
De Luca, XVI. 762.
Demades, III. 247, 318, IV. 7.
De Maistre, I. 32, XVIII. 407, 933.
Demaratus, III. 131, 137.
Demetrius Phalereus, III. 323, IV. 15, 193, 203.
Demetrius Poliorcetes, IV. 14.
Demo, III. 191.
Demochares, III. 244.
Democratia felé a népek törekvése, XVIII. 439.
Democritus, III. 350, 387.
Demonax, VI. 76, 254.
Demosthenes, III. 95, 189, 239, 246, 264, 315, 448, 458, IV. 5.
Dempstero, XVII. 695.
Dendera-i állatkör, I. 127.
Dénes (halicarnassi), II. 691, V. 400.
Dénes (portugali), XIII. 92.
Dénes (syracusai), III. 459.
II. Dénes (syracusai), III. 463.
Denina, XVII. 689.
Denon egyiptomi utazása, II. 570.
Denunciatiók, a római császárok alatt, VI. 31; mai, XVIII. 627, 1017.
Deogratias püspök, VII. 311.
De Potter, XVII. 602, XVIII. 592.
D'Eprémesnil, XVIII. 96.
Derjavine, XVIII. 825.
De Rossi, XVIII. 419.
Dervis, IX. 586.
Desatir, III. 13.
Descartes, l. Cartesius.

De Séze, XVIII. 75.
Desfontaines, XVIII. 886.
Des Godetz, XVI. 713.
Desima, XIV. 398.
Deslandes, XVII. 499.
Desmoulins, XVIII. 16, 63, 81, 103; szerinte az emberi-nem osztályozása, I. 195.
Desportes, XV. 1056.
Dessaix, XVIII. 175, 191.
Dessalines, XVIII. 220.
Destagarda kifosztása, VIII. 145.
Destutt de Tracy, XVIII. 95, 932, 947.
De Thou, XV. 962.
De Tillot, XVII. 610, 644.
Deucalion, II. 699.
Deventeri lovagrend, XIII. 533.
Dezső király, IX. 733.
Diadalmenet, Paulus Aemiliusé, IV. 143; Sylláé, V. 110; Pompejusé, 133; Caesaré, 227; Titusé, VI. 154, 160; Aureliáné, 422; Honoriusé, VII. 241; Belizáré, VIII. 92.
Diagoras, III. 97, 350.
Dialectusok, perzsa, III. 65; görög, 319; olasz, XI. 482.
Diana (ephesusi), II. 766; temploma, IV. 26.
Diaz Bertalan, XIV. 77.
Dicaearchus, III. 378.
Dicsénekek, Mozesé, II. 409; Deborah-éneke, 430; Davidé, 433; Salamoné, 437.
Dictatus Papae, X. 297.
Dictys (cretai), VI. 358.
Didacticusok (görög), IV. 198.
Diderot, XVII. 149, 159.
Didius Julianus, VI. 378.
Dido, II. 671.
Didot Ambrus, XVII. 204.
Diego Alvarez, XIV. 251.
Dieus, IV. 172.
Digestá-k, VIII. 111.
Dikens, XVIII. 814.
Dimorphismus, XVIII. 882.
Dinamica (erőmütan), a görögöknél, IV. 211; a 17-ik században, XVI. 817; a 19-ikben, XVII. 737.
Dino Compagni, XIII. 554.
Dino da Mugello, XI. 385.
Dio Cassius Coccejus, VI. 363.
Dio Chrysostomus, VI. 335.
Diocles temploma, III. 458.
Diocletianus, VI. 427.
Diodat, III. 161.
Diodati, XV. 646.
Diodorus Siculus, II. 569, 691, III. 18, 145, IV. 71, V. 402, 646.
Diodotus, IV. 178.
Diogenes, III. 179, 247, 356.
Diogenes Laërtius, VI. 364.
Diomedes, III. 113.
Dion, III. 463.
Dioneces, III. 139.
Dionysidorus, III. 216.
Dionysius Areopagita, X. 410.
Dionysius Exiguus, VIII. 397.
Dioscorides, IV. 229, VI. 275.
Diphilus, II. 190, 302.
Dipoenus, III. 331.
Dir, X. 128.
Directorium (franczia), XVIII. 114.
Discolato Luccában, XVII. 638.
Ditmár, X. 119, 125.
Divan, IX. 639, XV. 1167.
Doctrinaiere-k, XVIII. 563.
Dodonai oraculum, II. 757.

Dodwell, III. 331, XVII. 116.
Dogé-k (velenczei), IX. 749.
Döghalál, l. Pestis.
Dolabella Cornelius, IV. 97.
Dolgoruki, XVII. 257.
Dollond, XVII. 747.
Dolomieu, I. 126, XVII. 762, XVIII. 172.
Domat, XVI. 268.
Dombormüvek (egyiptomi), II. 659.
Domenichino, XVI. 674.
Dominis (De), XV. 652.
Dominus (czim), XI. 107.
Domitianus, VI. 164.
Domitius Afer, VI. 43.
Domitius Oenobardus Cnejus, V. 204, VI. 84.
Dómok, XII. 442.
Domonkos (sz.), XII. 107.
Domonkosiak (Prédikátorok) rendje, alapitva, XII. 107.
Donatello, XIII. 602.
Donati, XVII. 757.
Donatisták, VII. 57; Afrikában, 352.
Donatus püspök, VII. 57.
Doni Francesco, XV. 436.
Dordrechti zsinat, XV. 696.
Doria Andrea, XV. 197.
Doria Paolo, XVII. 683.
Dórok, III. 110, 122, 441, 451; Görögországban, II. 779; gyarmatai, III. 126, 441; — és achaeusok, 177.
Doxius, III. 324.
Dózsa György, XV. 252.
Dráco, III. 90, 102.
Drágaság a 9-ik században, X. 430.
Drághetti, XVIII. 940.
Drake Ferencz, XIV, 371, 483.
Dram Ali, XVIII. 506.
Drámai müvészet, görög, III. 283; a rómaiaknál, IV. 244; chinai, 356; kisérletek, XIII. 577, 585; olasz, XV. 293, 309, XVI. 667, XVII. 659, 726; mai, XVIII. 790; Francziaországban, XVII. 181, XVIII. 808.
Dresdai csata, XVIII. 324.
Drinápolyi béke, XVIII. 516; csata, VII. 171.
Droz, XVIII. 967.
Druidák, V. 165; emlékei, 171.
Drusus Livius, IV. 97, V. 84.
Drúzok, XVI. 409, XVIII. 779.
Dryden, XVI. 376.
Dsafar, IX. 642.
Dsaggernat, II 473; temploma, 646.
Dselaleddin, X. 368.
Dsengiszkán, I. 55, XII. 224; beütései, 244, XIII. 53.
Dsengiszkánfiak, XII. 233.
Dsenuassa barlang, II. 641.
Dsezmei csata, XVII. 293.
Dshidda, XIV. 335.
Dualismus a perzsáknál, III. 36.
Du Barry (grófnő), XVII. 94, XVIII. 97.
Du Bellay, XV. 1054.
Dubelloy, XVII. 181.
Dubois, XVI. 804, XVII. 30, 819.
Du Cange, VIII. 15.
Ducas Vataces császár, XIII. 38.
Ducetius, III. 456.
Ducis, XV. 1110, XVII. 181, XVIII. 290.
Duclos, XVI. 105, XVII. 112.
Duero melletti csata, X. 330.
Dufay, XV. 407.

Dufoy, XVII. 768.
Duguesclin, XIII. 160.
Duhamel, XVII. 202, 738.
Duilius, IV. 92.
Dulong és Petit, XVIII. 881.
Dumar-Leina (katakomba), II. 641.
Dumas chemicus, XVIII. 884.
Dumas irodalmár, XVIII. 808.
Dumas elnök, XVIII. 101.
Dumont d' Urville, XIV. 529, 581.
Dumoulin, XV. 917.
Dumouriez, XVIII. 59, 72, 189, 305.
Duna, a római birodalom határa, VII. 26.
Dunafejedelemségek, XVIII. 768.
Dünkirchen melletti csata, XVI. 342.
Dunoyer, XVIII. 967.
Duns János (szent), XI. 425.
Dunstan (sz.) X. 90.
Du Perron, XV. 927.
Dupleix, XVII. 386.
Dupont, XVIII. 270.
Duport, XVIII. 43.
Dupuis, XVII. 140.
Dupuy, I. 19, II. 735, XIII. 130, 141, XVI. 168.
Dupuytren, XVIII. 897.
Durának birodalma, XVIII. 752.
Durante, XVII. 726.
Durazzói csata, X. 109.
Dureau de La Molle, V. 29.
Dürer, XV. 401.
Duret, XVII. 699.
Du Tertre, XIV. 125.
Duumviri, VII. 83.
Duvergier, XVI. 189, 195.

E.

East-out-land, XIV. 22.
Ebbo érsek, X. 14.
Ebéd (római), l. Lakmározás.
Eberhard, X. 283.
Ebioniták, VI. 555.
Ebn-Kaldun, XII. 425.
Ebn-Rumi, X. 377.
Ecbatana, III. 3, 67.
Ecclesiastes, II. 459.
Eckart, XIII. 541.
Eckhel, XVII. 703.
Eckmühl melletti csata, XVIII. 277.
Eclecticismus, VI. 571; mai XVIII. 938.
Ecluse (De l'), XV. 1032.
Ecnomusi csata, IV. 93.
Edda, VII. 19, X. 62. XI. 59.
Edessa, XI. 36, 181.
Edgar, X. 90.
Edictum, praetorium, V. 18, VI. 226; perpetuum, 188, 226; Theodoriké, VIII. 320; nantesi, XV. 763, XVI. 176.
Edrisi, XIV. 17.
Edrisiták, X. 348.
Eduard (hitvalló), angol kir. X. 93.
I. Eduard, angol kir. XII. 382.
III. Eduard, angol kir. XIII. 198.
IV. Eduard (yorki), angol kir. XIII. 206.
Edwards az emberfajokról, I. 145. 235.
Egbert, X. 82.
Egede János, XVII. 316.

Eger vára elfoglalva III. Muhamed által XVI. 407.
Égés, elmélete, XVII. 765.
Egesta, III. 456, 468.
Egészségért inni, XI. 129.
Egidius (római), XIII. 542.
Egil, X. 61.
Eginhard, IX. 831.
Egyéni állapot, a római birodalomban, VII. 331; a barbárok alatt VIII. 276.
Egyenlőség, az evangelium által kikiáltva, VI. 105; szelleme, XVII. 853; kihirdetve Franciaországban, XVIII. 116.
Egyetemek, a középkorban, XI. 370; orvosi, 436.
Egyetemesség kérdése, XI. 399.
Egyesült-Államok (amerikai) megalakulása, XVII. 359; története, VIII. 517, 558.
Egyesült-Államok köztársasága (német-alföldi), XV. 689.
Egyház, VII. 345; szervezete, VI. 514; hierarchiája, 520; fontosságot és békét nyer Constantin alatt, VII. 53; viszonya az államhoz, 62, VIII. 369; elterjed Ázsiában, VII. 361; a germánok között, 362; gazdagsága, 370, müvelődésre befolyása, VIII. 360; X. 431; viszonya a birodalomhoz, IX. 775; Nagy-Károly idejében, 801, 804; zavarok, X. 265; az ezredik évben 274; milanói, 281; görög, XV. 239; szembeszáll a protestantismussal, 529; erkölcsi reformja, 615; gallikán, XVI. 168; orosz, 539, XVIII. 662; anglikán, XV. 784; Irlandban, XVIII. 713. V. ö. Kereszténység.
Egyházak (templomok), keresztény, VII. 501; római Szent-Pál, 506; konstantinápolyi Szent-Zsófia, VIII. 461; londoni Szent-Pál, X. 702; velenczei Szent-Márk, VIII. 462, X. 422; pisai dóm, X. 423; speyeri székesegyház, X. 421; florenczi egyházak, XIII. 458, 592; assisii templom, XII. 441; római Szent-Péter, XV. 354, XVI. 689; párizsi Szent-Genoveva, XVII. 711, XVIII. 41; parochialis, X. 263; az 1000-ik évben, 421; orosz, XV. 398, szentpétervári Szent-Izsák, XVIII. 858.
Egyházi állam, XIII. 397; állapota V. Sixtus alatt, XV. 847; a 17-ik században, XVI. 600; a 18-ikban, XVII. 605; elfoglalása Napoleon által, XVIII. 296; mai, 598; 1831-ki felkelés, 604. V. ö. Pápák.
Egyházi átok, X. 292.
Egyházi hatóság, VII. 374, IX. 803, X. 255.
Egyházi javak, VI. 539; gyarapodása, X. 254; Spanyolországban, XII. 335, 352; elkobzása Franciaországban XVIII. 35, 1036.
Egyházi, kiváltságok, VI. 539; nőtlenség, 541; X. 280; öltözet, VI. 539, VII. 372.
Egyházi, monarchia, VI. 541; fegyelem, VII. 64, 370.
Egyházjog, XI. 387; előnyei, 389.
Egyiptom, IV. 16, X. 352, XII. 260; történeti kútfők, II. 568;

legrégibb idők, 572; a Sesostridák alatt, 580; intézmények, 585; építészet, 648; hasonlóság Indiával, 663; a Lagidák alatt, IV. 31; gazdagsága, kereskedése, 35; meghóditva a rómaiak által, V. 217, 311; az arabok által, IX. 614; megszállva Tamerlan által, XIII. 57; a törökök által, XV. 247; Buonaparte által, XVIII. 155, 215; Mehemet Ali alatt, 483; ujjászületése, 772; mai, leirása, II. 848.

Egység, az emberi-nem egysége, I. 138, 140; Isten egysége Görögországban, II. 771, hirdetve az evangelium által, VI. 108, vita alá vetve, VII. 59; a középkorban, XI. 393.

Eichhorn, II. 312; X. 292, XVIII. 844.

Ékesszólás, görög, III. 312; chinai, IV. 349; római, V. 354, 364, VI. 306; latin, hanyatlása, VII. 413; keresztény, 460; a 13-ik században, XII. 430; egyházi, Francziaországban, XVI. 148; a 18-ik században, XVII. 176; a 19-ik században, 658; XVIII. 791, 829. V. ö. Hitszónokok.

Ekthesis, IX. 663.

Elba sziget, III. 472.

Elbe folyó, VII. 9.

El-dorado, XIV. 201.

Elea, III. 149.

Eleaticusok, III. 348.

Eledelek, a görögöknél, II. 723; a rómaiaknál, VI. 329; a tibetieknél, IX. 898; a középkorban, XI. 126; a 16-ik században, XV. 1184.

Elek császár (Komnen), X. 325, XI. 16, 28, XII. 66.

Élelmező testvérek, XIII. 462.

Éleny fölfedezése, XVII. 764.

Eleonora császárné, XVI. 434.

Eleonora (guyennei), XI. 188, 329.

Elephanta-i barlang, II. 637.

Életrajzok (Szentekéi), VI. 615, VIII. 455.

Eleusini titkok, II. 750, 754, 775.

Elfeg (sz.) X. 91.

Eligius (sz.), IX. 691.

Elis, III. 112.

Ella király, X. 83.

Ellenborough, XVIII. 755.

Ellenlábasok, ismerve a régieknél, XIV. 10, 81.

Elliot, XVIII. 761.

Ellorai földalatti épitmény, II. 639.

Elmham, XIII. 28.

Élősdik (parasitok) Athenben, III. 192; a rómaiaknál, V. 239.

Elválás (házassági az egyházban), VII. 288; a rómaiaknál, VIII. 117.

Elvirai zsinat, VI. 538.

Emaillfestés, XV. 378.

Emanatiók a Talmud szerint, VI. 552.

Emanuel (Nagy-), XIV. 78.

Ember, a teremtett lények utolsója, I. 138; nem a faj tökélyesbülésének eredménye, 139; emberfajok, 142, 194; első lakhelye, 174.

Emberek oszlása I. 182; az emberek közti különbözések okai, I. 140.

Emberevés Chinában, IX. 887.
Emberfajok, I. 194, 182; physiologiai jellegei, viszonyaikban a történelemhez tekintve, 235.
Emberi-nem egysége; I. 140, a történeti és vallásos hagyományok alapján, I. 196; a nyelvek és észtehetségek nyomán, 206; természeti jellegeiből bebizonyitva, 220.
Emberi-nem osztályozása Bory de Saint-Vincent, Desmoulins és Lesson szerint, I. 194.
Emelkedés rendszere (geolog.), I. 115.
Emery, XVI. 29.
Emesa elfoglalása az arabok által, IX. 608.
Emir-el-omra (méltóság), X. 351.
Emlékek, történelmi, I. 97; mexicói, 168; egyiptomi királyokéi, II. 661; Mithraséi, III. 46; perzsa, 67; athenei, 329; druida, II. 630, V. 171; földrajzi XIV. 511.
Emlékiratok, történelmi, I. 14.
Emlékpénzek, segélyül szolgálnak a történelemnek, I. 98; hamisak előállitása, XVII. 703.
Emlemüvelő rendszer, XIII. 541.
Emma Leona, XVIII. 161, 171.
Empedocles, III. 347, 382.
Empoli, XI. 256.
Encyclopaedia, XVII. 149; japáni, II. 543.
Encyclopaedisták mint történetirók, I. 16.
Endymion, III. 112.
Ének, Mózses diséneke, II. 409; Deborah éneke, 430; Davidé, 433; Salamoné, 437; Énekek éneke, 450; Halál-ének (normann), X. 53; schweizi dalok, XIII. 583; klephta dalok, XVIII. 488; Gergelyféle éneklésmód, VIII. 406.
Enfantin, XVIII. 619.
Engel, XVII. 484.
Engeni csata, XVIII. 190.
Engesztelődések, régi, I. 160; a zsidóknál, II. 458; a hinduknál 472. V. ö. Áldozatok.
Enghien herczeg, XVIII. 230.
Enna, III. 468.
Ennius, IV. 130, V. 425.
Ennodius püspök, VIII. 444.
Eon de Beaumont, XVII. 67.
Epaminondas, III. 218, 242.
Epee (De l'), XVII. 207.
Ephesus, II. 766, III. 125.
Epheták, III. 91.
Ephialtes áruló, III. 130, 150.
Ephorok, III. 75.
Ephraem, VI. 533.
Ephrem (sz.), VII. 437.
Epicharmus, III. 292, 454, 469.
Epictetus, VI. 76, 255; Manualeja, VIII. 408.
Epicureusok, IV. 236, V. 371.
Epicurus, III. 374, V. 259.
Epidaurus, III. 111.
Epigenes, III. 283.
Epigrammok (görög), III. 200.
Epimenides, III. 91.
Epiphania (Vizkereszt), VII. 399.
Epiphanius (sz.), VII. 483.
Epiroták, XVIII. 491.
Epirus, III. 114.
Episcopius Simon, XV. 929.
Építészek, hindu s egyiptomiak, II. 628; görögök, III. 324; lombar-

dok, XIII. 600; a 16-ik században, XV. 385.
Építészet, troglodit (barlang-korszak), II. 628; cyclops-féle, 629; hindu, 635; egyiptomi, 648; pelasg, III. 321; görög, 323, 329; szabadsága és változatossága, 330; gallus, V. 165; római, 445, VI. 617, VII. 498; góth, VIII. 459, XII. 433; spanyol, VIII. 460; mór, XII. 445, XIII. 615; keresztény, VII. 501; byzanti, VIII. 461; Nagy-Károly idejében, IX. 832; az 1000-dik évben, X. 418; a középkor végén, XIII. 590, 614; Bramanteféle, 596; hadászati, 598, XV. 337; a 17-ik században, XVI. 686; római vizvezetők és utak, V. 451.
Eprémesnil (D'), XVIII. 96.
Erasistratus, IV. 229.
Erasmus, XV. 271, 517, 542.
Erastus, XV. 929.
Eratosthenes, III. 129, IV. 205, 224; XIV. 7.
Ercilla Alonso, XV. 1082.
Erdélyország, XVI. 406; megszállva az osztrákok által, 433; mai, XVIII. 676.
Erechteus, III. 89.
Ereklyék, VIII. 406, XI. 2.
Eretnekségek, első, a kereszténységben, VII. 57; Arius eretneksége, 61; Nestoriusé, 349; Pelagiusé, 353; ezek elleni inquisitio, 358; a görögök közt az 5-ik században, VIII. 70, 72; az izlamban, IX. 587; a 9-ik században, X. 408; sophisticus, nyugaton, XII. 84; Olaszországban, 131; mai, XVIII. 411, 932.
Erfurti értekezlet, XVIII. 275.
Erich, (sz.), XIII. 457.
Erich szerzetes, X. 395.
Eridanus, XIV. 11.
Eriene, II. 390.
Erigena (Skót János), X. 410, XI. 394.
Erinna, III. 280.
Erippe, IV. 46.
Erkinoald, IX. 693.
Erkölcsök, szokások:
— amerikai primitiv, XIV. 294.
— arab, IX. 521.
— babyloni, II. 400.
— barbár, VIII. 342.
— carthagói, IV. 82.
— chinai, IV. 362.
— egyiptomi, II. 592.
— fellah, II. 648.
— flórenczi, XVI. 631, 996.
— franczia, XIV. Lajos alatt, XVI. 126; XV. Lajos alatt, XVII. 97; a consulatus alatt, XVIII. 185.
— gallus, V. 168, 491.
— german, VII. 9, 23.
— görög (régi), II. 720.
— hajti-i, XIV. 99.
— hindu (régi), II. 490; mai, XVIII. 749.
— islandi, X. 67.
— japáni, XIV. 387.
— keresztény, VII. 404.
— massaliai, III. 124.
— mexicói, XIV. 154.
— mongol, XII. 221.
— néger, XIV. 440.

Erkölcsök, szokások:
— népek szokásai párvonalakban összeállitva, II. 787.
— normann, X. 52.
— olasz, a 13-ik században, XII. 194; a 15-ikben, XIII. 411; a 16-ikban, XV. 443; a 18-ikban, XVII. 569.
— orosz, X. 128, 134.
— pelasg, II. 697.
— perui, XIV. 187.
— római, a császárok alatt, VI. 74.
— spanyol, a 18-ik században, XVII. 524.
— szláv, X. 116.
— tibeti, IX. 897.
Erkölcstan, buddista, II. 537.
— egyiptomi, II. 594.
— gnosticus, VI. 565.
— görög, II. 721, 775.
— Lao-tseué, IV. 305.
— perzsa, III. 47.
— Platoé, III. 358.
— Pythagorasé, III. 345.
— római, V. 371.
— socratesi, III. 356.
— Szentatyáké, VI. 591.
Erkölcstelenségek (nyilvános) XV. 630, 1278.
Erkölcstudósok, XV. 935.
Erőditések, XI. 244.
Erőmütan, a görögöknél, IV. 211; a 17-ik században, XVI. 817; a 19-ikben, XVII. 737.
Érvágás, XV. 1049.
Érverés titka, IV. 338, 462.
Ervig király, VIII. 244.
Eryx, III. 467.
Érzékelvi bölcsészek, XVII, 489.
Erzsébet (angolhoni), XV. 783; jelleme, 1318.
Erzsébet (orosz), XVII. 259.
Erzsébet (spanyol), XVII. 9.
Erzsébet herczegnő, XVIII. 97.
Esclusei csata, XIII. 150,
Esdras, IV. 154.
Eskimok, XIV. 505.
Eskü, a romaiaknál, V. 127; angol királyoké, VIII. 263; fölmentés alóla, X. 297; törvényszéki, VIII. 311; hübéri, X. 162; a katholikusok részére Angolországban, XVIII. 719.
Esküdtszék, angol, X. 87, XII. 388.
Esküvők a barbároknál, VIII. 311.
Esmun, II. 675.
Eső (csodálatos) Marcus Aurelius alatt, VI. 197.
Espartero, XVIII. 642.
Essenusok, IV. 159.
Essex, XV. 804.
Esslingi csata, XVIII. 278.
Este (-ház), a 13-ik században, XII. 169; vége, XVII. 561.
Esther, III. 56.
Estrithidák, XIII. 451.
Ész istennő, XVIII. 102.
Eszközök (természettudományi), XVIII. 869; csillagászati, 904.
Észleldék (csillagászati), XVI. 823, XVIII. 903.
Ethnographiája Európának, I. 293.
Ethymologiák, VIII. 264, 273, IX. 515; longobard nevek, VIII. 176. frank nevek, 202.
Etzelin (romanói), XII. 146, 160.
Eubulus, III. 283.
Eucharistia, VII. 385.

Euclides, III. 122, 357, 389, IV. 218.
Eudes, IX. 700.
Eudoxia, VII. 274, 277, 280.
Eudoxus, III. 126, 388, IV. 226.
II. Eugen pápa, X. 240.
III. Eugen pápa, XI. 185.
IV. Eugen pápa, XIII. 266.
Eugen (Beauharnais), XVIII. 185. 349.
Eugen (Savoyi) XVI. 423, 424, 427, 428, XVII. 38. 40, 46.
Euhemerus, IV. 204.
Eumenes, IV. 8; halála, 9.
Eumenes (pergamumi), IV. 141, V. 8.
Eumolpidák, II. 770, III. 277.
Eumolpus, III. 89.
Eunapius, VII. 480.
Eunus, V. 65.
Eupalinus (megarai), III. 326.
Euphemius, X. 38.
Euphranor, III. 335.
Euphron, III. 179.
Euphuismus, XV. 1097.
Eupompus, III. 335.
Euripides, III. 289, 458, IV. 195.
Europa, III. 72, VI. 2; mindenkori felsősége, I. 185; ethnographiája, 293; statisticája a 15-ik század közepén, XIII. 633; az utrechti béke után, XVII. 1; jelenlegi tulsulya, XVIII. 995.
Euryalus és Hyperbius, III. 324.
Eurybiades, III. 138, 193.
Eurydice, III. 280, IV. 8.
Eurymedon, III. 458.
Eusebius (caesareai), VII. 439.
Eustach (ribaumonti), XI. 74.
Eustachius (anatomista), XV. 1045.
Eustathios, XII. 396.
Euthymenes, III. 125.
Eutropius. VII. 235, 270.
Eutropius történész, VII. 480.
Eutychianusok, VII. 356.
Év, hindu, II. 562; Sotis- vagy Sirius-féle, I. 129; a régieknél, II. 597.
Evander, III. 477.
Evangelikus egyház Poroszhonban, XVIII. 413.
Evangelisták, VI. 593.
Evangeliumok, VI. 593: apocryph, 598; kézirata Velenczében, 594; hamis, 600; megtisztitva sz. Jeromos által, VII. 210; megtámadtatva Strauss által, XVIII. 421. V. ö. Szentirás.
Evasio Leone, XVII. 658.
Évkönyvek, I. 13; frank, VIII. 4; Baroniuséi, VIII. 14, 455, XV. 953; Muratoriéi, XVII. 681. V. ö. Krónikák.
Exarchatus, IX. 707; ravennai, 708.
Exegesis, protestans, XVIII. 414.
Exmouth hadjárata Algir ellen. XVIII. 400.
Exorcismus, XV. 474.
Eybel, XVII. 450.
Eylaui csata, XVIII. 253.
Eynar, XI. 43.
Ezechiel, II. 687.
Ezeregy-éjszaka, IX. 639.
Eznadini csata, IX. 603.
Ezüst, XIV. 207, 306.

F.

Fabius Gurges, III. 515.
Fabius Maximus, V. 327.
Fabius Maximus Quintus, III. 513.
Fabliaux, XIII. 572.
Fabre jezsuita, XVI. 821.
Fabriano Gentilis, XIII. 612.
Fabrizio (Acquapendente), XV. 1032. 1045, 1363.
Fabroni, XVII. 690.
Facino Cane, XIII. 347.
Faciolati, XVII. 693.
Faënza melletti csata, VIII. 168.
Fagnani, XVII. 733.
Faida (magánháboru) VIII. 274.
Fajszellem a régieknél, V. 475; szellem és anyag a keresztények szerint, VI. 588.
Fakr-eddyn, XVI. 821.
Falcand Hugo, XII. 427.
Falconet, XVII. 708.
Faliscus Gratius, V. 417.
Falkirki csata, XII. 392.
Falletti, XVIII. 940.
Fallopio, XV. 1043.
Falloux, XV. 1316.
Famagusta elfoglalása a törökök által, XV. 673.
Fanarioták, XVIII. 486.
Fantoni, XVII. 678.
Fan-tsin tudés, IX. 870.
Fapresto festész, XVI. 679.
Faraday, XVIII. 875.
Fardella, XVI. 728.
Faria, XIV. 344.
Faria y Souza, XV. 1089.
Farinelli, XVII. 514, 725.
Farizeusok, IV, 158.
Farnese Alessandro, XV. 689.
Farnese Erzsébet, XVII. 8, 513.
Farnese Pier Luigi, XV. 232, 1154.
Farsang, l. Carnevale.
Fatalismus, a történelemben, I. 29; XVIII. 938; mahomedán, IX. 576.
Fatimiták, IX. 622, X. 352.
Fauchet, XII. 406.
Faunus, III. 419, 473.
Fauriel, XI. 119, 176.
Faust János, XIII. 12.
Faust (szinmü), XV. 1098.
Faustina, Antonius neje, VI, 192.
Favorinus rhetor, VI. 299.
Favre Antoine, XV. 918.
Faydit, XI. 155.
Faydit Anselm, XI. 142.
Faypoult, XVIII. 164.
Febronius, XVII. 448.
Federici, XVII. 662.
Fegyelem (egyházi), VII. 64, 370.
Fegy-gyarmatok, XIV. 565.
Fegyverek, római, V. 33; lovagfegyverek, XI. 91; tüzfegyverek, XIII. 26.
Fegyverhely (játék), XI. 113.
Fehérek és Feketék, (pártok), XII. 180.
Fehmgerichte, XIII. 236.
Fehrbellini csata, XVII. 43.
Fejedelmi béke, XI. 301.
Fekete halál, XIII. 152.
Fekete herczeg, XIII. 152.
Fekete sereg (Landsknechte), XV. 90, 161, XVI. 596. Mátyás királyé, XIII. 275, XV. 252.
Felfedezések (tengeri), XIV. 66.
Felicitas (sz.) VI. 484.

Felirat, Thebeben, II. 581; silsilii sirboltokon, 581; rosettei kő, 617; Philaeben, 618; Siloé, IX. 654; Si-ngan-fu-ban, 881; II. Lajos sirján, X. 200; keresztény siriratok, VI. 633.
Feliratok, I. 98; phoenici, II. 671; a remekmüveken, III. 333; hálaadó, 381.
III. Felix (sz.) pápa, VIII. 389.
Felláh-k, XIV. 455; szokásaik, II. 648.
Felolvasások (nyilvános), Rómában, VI. 306.
Feloszthatatlanok (mathemat.), XV. 998.
Felségi levél (Csehország számára), XV. 817.
Felségsértés, VIII. 123.
Felszabaditás (rabszolga-) formulája, XI. 222.
Fém-öntés a középkorban, XII. 466.
Fenelon, XVI. 157, 249, 469; mint nevelő, 758; levele XIV. Lajoshoz, 955.
Fenelon abbé, XVIII. 95.
Fenestella, VI. 358.
Fényüzés, régi Rómában, VI. 89; a byzanti udvarnál, VII. 269; X. 316; mahomedan, IX. 633; a 13-ik században, XII. 194; a könyvekben, XIII. 5; Olaszországban a 15-ik században, 411; a 16-ik században, XV. 455; XIV. Lajos udvarában, XVI. 110.
I. Ferdinand (ausztriai), XVIII. 627.
I. Ferdinand császár és magyar kir. XV. 811.
II. Ferdinand császár, XV. 817, 819, 824.
III. Ferdinand császár, XV. 834.
I. Ferdinand (Medici), XVI. 605, 629.
II. Ferdinand (toscanai), XVI. 631.
III. Ferdinand (toscanai), XVII. 630.
I. Ferdinand (nápolyi), XIII. 396.
IV. Ferdinand (kétsiciliai), XVII. 645, XVIII. 160, 453.
II. Ferdinand (sicil.) XVIII. 630.
Ferdinand (parmai), XVII. 611, 644.
Ferdinand (Nagy-) castiliai, X. 339.
III. Ferdinand (castiliai), XII. 333.
V. Ferdinand (spanyol), és Izabella, XIII. 106, 118.
VI. Ferdinand (spanyol), XVII.514.
VII. Ferdinand (spanyol), XVIII. 266, 447, 639.
Ferencz (assisii sz.), XI. 207, XII. 101.
Ferencz (salézi sz.) XV. 624.
Ferencz (xaveri sz.) XIV. 377.
I. Ferencz ausztriai császár, XVIII. 277, 747.
I. Ferencz (franczia kir.) XV. 161, 416, 1052; összehasonlitva V. Károlylyal, 169; jelleme, 715; halála, 722.
Ferencz (lothringeni) XVII. 599.
Ferenczrendi szerzetesek, XII. 104.
Fergusson Ádám, XVII. 433.
Fermat, XVI. 815.
Fernandez de Talavera, XIII. 110.
Ferracina, XVII. 718.
Ferrara a pápai államhoz csatoltatik, XV. 860.
Ferrari Gaudenzio, XV. 366.

Ferrari Ottavio, XVI. 660.
Ferreira Antonio, XV. 1084.
Ferri énekes, XVII. 726.
Ferriéres, XVIII. 3.
Ferro Scipio (Del), XV. 990.
Ferruccio, XV. 213.
Festészet, egyiptomi, II. 660; görög, III. 331; olasz a középkorban, XII. 460; megujulva, XIII. 605; olajfestészet, 609; a 16-ik században, XV. 341; a 17-ikben, XVI. 671; a 18-ikban XVII. 704; mexicói, XIV. 292; flandriai iskola, XIII. 610; angol, XVII. 712; emaillfestés, XV. 378.
Fetishismus, II. 736.
Feudum (szó származása), X. 159.
Feuerbach, XVIII. 420.
Feuillant-ok, XVIII. 16, 54.
Fiamma Galvano, XII. 427.
Fiammingo festész, XVI. 694.
Fian, XV. 498.
Fibonacci, II. 567, X. 414, XI. 462.
Fichte, XVII. 509, XVIII. 786, 923, 948; összehasonlitva Schellingel, 925.
Ficino, XIII. 538.
Fielding, XVII. 428.
Fieschi-k, XII. 184; összeesküvése, XV. 232.
Fiesole, XII. 176; —i győzelem, VII. 243.
Figulus Nigidius, V. 259, 442.
Filangieri, VIII. 310, XVII. 585; összehasonlitva Montesquieu-vel, 587.
Filiasi, XVII. 689.
Filicaja, XVI. 665.
Filippini szigetek, XVIII. 646.
Filmer Róbert, XVI. 384.
Finale, XVII. 562.
Finiguerra, XV. 376.
Finlay György, IX. 662.
Finn-faj, X. 137; finn-irodalom, mai, XVIII. 824.
Finn-ország X. 137.
Fiocchi Domonkos, XIII, 561.
Fiorentino János, XIII. 519.
Firdussi, III. 66, X. 379.
Firenzuola, XV. 284.
Firmian, XVII. 592.
Firuz, IX. 605.
Fischart, XV. 1091.
Fischer János Bernárd, XVI. 702.
Fiscus (szó származása), V. 323.
Flaccius illyricus, XV. 952.
Flaccius Mátyás, XV. 559.
Flagellansok, XIII. 153.
Flamininus Quintius, IV. 116.
Flamininus Titus Quintius, IV. 118, 132.
Flandria, XIII. 133; régi kereskedelme, XIV. 43; -i iskola (festészet), XIII. 610.
Flavio Gioja, XIV. 63.
Flavius Blondus, XIII. 561.
Flavius József, II. 579, VI. 360.
Flaviusok, VI. 160.
Flaxman festész, XVII. 713.
Flemming, XVI. 400.
Fleurens, I. 144.
Fleurus melletti csata, XVIII. 88, 110.
Fleury Claudius, XVI. 774.
Fleury minister, XVII. 79.
Flibusterek, XIV. 474, 486.
Flóra vértanu, IX. 660.
Florencz, XIII. 361; első gyara-

podása, XII. 176; templomai, 458; VII. Henrik olasz utja korában, XIII. 305; történetirói, 563; ostroma, XV. 209; változtatja szokásait a 17-ik században, XVI. 630, 996.
Florenczi béke, XVIII. 194.
Florenczi zsinat, XIII. 76, 267.
Florentius (toursi Gergely), VIII. 453.
Floridabianca, XVIII. 445.
Florina, XI. 42.
Florus Annaeus, III. 498, VI. 357.
Flotte Péter, XIII. 130.
Flüe Miklós, XIII. 293.
Fo, IX. 862, 890.
Foe (De), XVI. 382.
Foglietta, XV. 316.
Folco di Nera, XI. 12.
Folco di Neuilly, XII. 63.
Föld, alakulása, I. 110; terjedelme, 113; változások, 119; alakja, XIV. 522; eredete fölött mai vélemények, XVIII. 889. V. ö. Hegyek.
Föld körülhajózása, XIV. 120.
Föld központi melegsége, I. 115.
Földabroszok, XIV. 28; régi, 624; Cassini- és másokéi, XVII. 750.
Földészek, a római birodalomban, VII. 79; a barbároknál, VIII. 279; a középkorban, XI. 224.
Földközi-tenger a legrégibb időkben, II. 667.
Földmérési mesterség (római), VII. 487.
Földművelés a görögöknél, II. 728; az olaszoknál, VI. 242, 274; XVII. 202, XVIII. 600.
Földrajz, segédtudománya a történelemnek, I. 100; physicai, 109; hindu, II. 565; Homeré, 731; a görögöknél, III. 393, IV. 224; rómaiaknál, VI. 1, 268, XIV. 8; Chináé, IV. 263; a 3-ik században, VII. 484; a középkorban, VIII. 456, XI. 464; tévedései, XIV. 8, 433; történelme, 1; előhaladása, 508; régi emlékek, 510; a 18-ik században, XVII. 748; mai, XVIII. 851; földrajzi hosszuság és szélesség, XIV. 511.
Földrengés, sumbavai, I. 123; rhodusi, IV. 145, 42; lissaboni, XVII. 529; amerikai, XIV. 275; konstantinápolyi, XV. 245.
Földrészek (Uj-) alkotása, I. 124.
Földrétegek leirása, I. 110; égett földből edények az egyiptomiaknál, 659.
Földtan, eredete, I. 109; nem ellenkezik a Genesissel, 110, XVI. 811, XVII. 758; mai, XVIII. 888.
Folengo, XV. 295.
Folyók, Ázsiában, II. 368; Amerikában, XIV. 274.
Fontainebleaui béke, XVII. 458.
Fontana anatomista, XVII. 784.
Fontana épitész, XV. 392, XVI. 691.
Fontanes (De), XVIII. 44, 210, 289, 93.
Fontanini, XVII. 691.
Fontenay-i csata, X. 16.
Fontenelle, XVII. 111.
Foramiti, X. 181.
Forcellini, XVII. 694.

Formosa sziget, IV. 266, XIV. 395.
Formosus pápa, X. 247.
Fornovói csata, XV. 119.
Forradalmak, 1820-ki, XVIII. 448; 1830-ki, 581.
Forradalom, amerikai, XVII. 359.
— angol, XVI. 313; összehasonlítva a franczia val, 357.
— belga, 1830-ki, XVIII. 590.
— franczia, 1792-ki, XVIII. 1; előzményei, XVII. 811; 1830-ki, XVIII. 581.
— lengyel, XVIII. 593.
Forster György, XIV. 128.
Fortiguerra, XVI. 663.
Forum ecclesiasticum (papi birás-kodás), VII. 377.
Foscari (Két-), XIII. 441.
Foscarini Marco, XVII. 690.
Foscolo, XVIII. 337, 627.
Fouché, XVIII. 160, 195, 230, 292.
Foulquet (de Romans), XI. 159.
Foulquet (marseillei) XI. 160.
Fouquet, XVI. 52.
Fouquier, XVIII. 99.
Fourcroy, XVII. 767.
Fourier socialista, XVIII. 981.
Fourier természettudós, XVIII. 873.
Fourmont, XVII. 700.
Fowell Buxton, XVIII. 391.
Fox György, IV. 65, XIV. 145. XVI. 340, XVII. 331, 417.
Fox Károly, XVIII. 65, 109.
Foy tábornok, XVIII. 266, 284; halála, 576.
Fozlan, X. 127.
Frá Bartolomeo, XV. 360.
Fracastóro, XV. 270, 1038.
Frahen, X. 136.
Fraisnet, X. 36.
Francia, XVIII. 539.
Francia aranymüves, XV. 379.
Franco Nicoló, XV. 437.
Franczia k, Amerikában, XIV. 260; Ázsiában, 367; Indiában, XVII. 385; republicanusok, XVIII. 44; menekültek, 58; képviselői utasitások, 3, 1021.
Franczia-köztársaság, XVIII. 71.
Franczia ország, X. 150, XIII. 122, XVIII. 989; Pipin alatt, IX. 722; Nagy-Károly alatt, 736; megszállva a normannok által, X. 69; a Karolingok alatt, 149; községei a középkorban, XI. 262; az 1000-ik év után, 319; IX. Lajos alatt, XII. 201; háborúi Angolországgal, XIII. 150; alkotmánya, 186; classikai irodalma, 534; behat a reformatio, XV. 578; a Valois-ház alatt, 711; a Bourbonok alatt, 750; a 17-ik században, XVI. 8; a Fronde után, 841; a kormányzóság alatt, XVII. 16, 871; XV. Lajos alatt, 79; XVI. Lajos alatt, 785; 1789-ki forradalma, XVIII. 1; külpolitikája, 54; háboruban egész Európával, 79; a campoformiói béke után, 143; veszteségek, 157; november 9-ke, 177; a consulatus, 179; császárság, 230; a szövetségesek bevonulása, 328; befolyása az európai nemzetekre, 432; restauratio, 558; a három vészes nap, 582; Lajos Fülöp alatt,

602; mai irodalma, 807, és szépmüvészetek, 853, 861.
Frangipane Cencio, XI. 277.
Franklin Béni, IV. 53, XVII. 530, 364; elmélete a villanyosságról, 769.
Franklin kapitány, XIV. 573.
Franko, X. 416.
Frankok, VII. 5, 33, VIII. 62, IX. 683; beütései és rablásai, VII. 33; első vállalatai, 302, VIII. 201; letelepedése Galliában, 205: gyülései, 223; behivatnak Olaszországba, IX. 719.
Fraticelli-k, XIII. 260.
Frati gaudenti szerzetesek, XI. 88; fratres minores, XII. 102.
Frayssinous, XVIII. 571.
Fredegarius, VIII. 454.
Fredegunda, VIII. 218.
Freret, II. 692, XVII. 137, 700, 838.
Fresnel Fulgentius, IX. 536.
Fresnel természettudós, XVIII. 872.
Freycinet, XIV. 529, 581.
Fridrik (Barbarossa), XI. 295, 317; keresztes hadjárata, 361.
II. Fridrik császár, XI, 447, XII. 109, 134; keresztes hadjárata, 81; Olaszhonban, 136; politikája s jelleme, 153.
III, Fridrik császár, XIII. 273; Olaszhonban, 356.
I. Fridrik August (szász), XI. 129.
III. Fridrik (dán), XVI. 488.
Fridrik Vilmos (hollandi), XVIII. 589.
Fridrik Vilmos nagyválasztó, XVII. 42.
I. Fridrik Vilmos (porosz), XVII. 44, 46.
II. Fridrik (porosz), XVII. 232, 306; jelleme, 58; a hétéves háboruban, 65; kormánya, 76; pártolja az encyclopaedistákat, 157; összehasonlitva II. József császárral, 466; befolyása Németország szellemére, 471.
II. Fridrik Vilmos (porosz), XVIII. 44.
III. Fridrik Vilmos (porosz), XVIII. 680; behozza az evangelikus egyházat, 413.
Friedlandi csata, XVIII. 253.
Frisi Paolo, XVII. 739.
Frobisher, XIV. 490.
Froissart, XIII. 150, 565.
Fronde, XVI. 33.
Frontinus (Sextus Julius), VI. 273
Fronto, VI. 299.
Frotmund, XI. 11.
Frugoni, XVII. 653.
Fuero juzgo, VIII. 330.
Fueros, XVIII. 642.
Fuga épitész, XVII. 718.
Függetlenek, XVI. 311.
Fulgentius (sz.), VIII. 450.
Fülgyónás, VI. 528, VII. 211; a musulmanoknál, IX. 608.
Fülöp (néri sz.) XV. 628.
Fülöp (crotoni), III. 321.
Fülöp (macedoni), III. 229, 244; IV. 44, 138; politikája, III. 230.
Fülöp Maria Visconti, XIII. 347.
I. Fülöp (franczia), XI. 323.
Fülöp-August, XI. 330, XII. 202; keresztes hadjárata, XI. 363.
Fülöp (Szép-), XIII. 122, 144.
Fülöp (parmai), XVII. 610.

II. Fülöp (spanyol), XV. 670; jelleme, 675, 698.
IV. Fülöp, XVI. 441, 454.
V. Fülöp, XVII. 7, 512.
Fülöp (Egalité) XVIII. 71.
Fulton, XIII. 33, XIV. 533; XVIII. 915.
Fulvia, V. 156, 251, 299.
Fumagalli, XVII. 687.
Furius Camillus, III. 497; 508.
Fuseli (Fuessli Henrik) festész, XVIII. 859.
Füvészet, l. Botanica.

G.

Gabii város, III. 484.
Gabinius, V. 131; törvénye, 258.
Gabona-kérdés, XVIII. 732; gabna értéke a rómaiaknál V. 32, 485.
Gachet Manó, XIII. 15.
Gaddi festész, XIII. 606.
Gaëtano Tiene (sz.) XV. 627.
Gaffurio Franchino, XV, 406.
Gaisda szövetség, IV. 98.
Gaisnas, góth, VII. 271.
Gajatri, a teremtés schemája, II. 500.
Gajus, V. 57.
Gajus (Tatius Gajus), VI. 232.
Galaták, megfékezve a rómaiak által, IV. 126.
Galba császár, VI. 130.
Gale bölcsész, XVI. 726.
Galeazzo Maria Sforza, XIII. 359.
I. Galeazzo Visconti, XIII. 311.
II. Galeazzo Visconti, XIII. 342.
Galenus, VI. 281.
Galerius, VI. 434, 514.
Galgano Guidini, XIII. 422.
Galiani, XVII. 125, 576.
Galiczia (ausztriai) fölkelése, XVIII. 686.
Galilei, XV. 997, 1009, 1026; XVI. 721, 792; tudományos élete, XV. 1326.
Gall (craniologiája), XVIII. 899.
Galla Placidia emléke, VIII. 463.
Gallá-k, XVIII. 996.
Gallia, megszállva a rómaiak által, IV. 97, 117, VI. 65; a cimberek beütése, III. 506; régi, V. 163; legyőzetve Caesar által, 175; a római császárok alatt, VI. 65; megszállva a barbárok által, VIII. 204; elfoglalása a frankok által, IX. 684.
Gallia cisalpina, IV. 117.
Gallicanismus, XVI. 168; fölöled, XVIII. 571.
Gallienus, VI. 410.
Gallikán szabadságok, XVI. 171, 861.
Gallus, Constantin fia, VII. 104.
Gallus Sulpicius, V. 442.
Gallusok, eredete, III. 505; Görögországban, IV. 45; Olaszországban, 96; Telemonnál tönkre tétetnek, 98; vallásaik, V. 164; alkotmányuk, 167; szokásaik, 168, 179, 491.
Galluzzi, XVII. 689.
Galois (társulat), XI. 120.

Galuppi, XVIII. 942.
Galvani XVII. 771.
Gályák, XIV. 65.
Gamma, X. 415.
Ganga istennő, II. 553.
Ganganelli pápa, XVII. 612; emléke, 720.
Gans római jog rajza, VIII. 128.
Garbagnate Ferencz XIII. 304.
Garcilasso de la Vega, XV. 1061.
Gardner, XIV. 242.
Gargantua, XV. 1058.
Garibald, IX. 714.
Garigliano melletti csata, XV. 139.
Garonne melletti csata, IX. 702.
Garrick, XV. 1110, XVII. 428.
Gasca Péter, XIV. 196.
Gascogne, IX. 689; herczegség, eredete, VIII. 237.
Gassendi, XVI. 715, 822.
Gassner, XVII. 777.
Gaston de Foix, XI. 77, XIII. 566, XV. 154.
Gaston (orleansi), XVI. 18.
Gatterer, XVII. 480; az ‚arab számokról' II. 567.
Gaudentes (fratres), XI. 88, XII. 134.
Gaudet ügyvéd, XVIII. 59.
Gaudin, XVIII. 180.
Gaul Amadis (kör), XI. 177; költemény, XII. 410.
Gaunt nő, XVI. 351.
Gazai csata, IV. 13.
Gazdagság, a zsidóknál, II. 449, V. 339; a phoenicieknél, II. 687, VI. 6; a rómaiaknál, V. 240, VI. 235; Olaszországé, XIII. 409; angoloké, XVIII. 727.
Gazdászat (Nemzet-) római, V. 29; politikai, XV. 914, XVI. 759; fontossága, XVIII. 427; a természet vegytani gazdálkodása, 883.
Gazdászok (Nemzet-), a 18-ik században XVII. 192; a 19-ikben, XVIII. 954.
Gazela, IX. 639.
Gebelin, XVII. 701.
Geberek, III. 528.
Gedeon, II. 431.
Geham melletti csata, XVIII. 652.
Gejza, magy. fejedelem, X. 147.
II. Gejza magy. kir. XII. 365.
Gela, III. 459.
I. Gelasius pápa, VIII. 389.
II. Gelasius pápa, X. 252, XI. 277.
Gelimer, VIII. 91.
Gelo, III. 453, 465.
Gemara, VI. 550.
Gemelli Carreri, XVI. 766.
Gemelli d'Orta, XVII. 573.
Geminus (rhodusi), V. 443.
Genealogia (nemzetség fája), buddaismusé, II. 534; római családoké, IV. 257; keleti-góth fejedelmeké, VIII. 163; Hohenstaufoké, X. 296. Gvelf-házé, XI. 297.
Genf, alkotmánya, XVII. 548; reformatus, XV. 577; megtámadtatva I. Károly Emanuel által, XVI. 589.
Genlis (De), XVIII. 210, 288.
Genovesi Antonio, XVII. 576, 685.
Genoveva (sz.), VII. 304.
Genserik, VII. 285, VIII. 87; Rómában, VII. 311.
Gentil, XVII. 749.
Gentilis Fabrian, XIII. 612.

Gentius király, IV. 142.
Gentz, XVIII. 380.
Genua, IX. 747, X. 228, XI. 289, XIII. 319, XVI. 590; szokásai és szabadalmai 1056-ban, XI. 252, 265; kereskedelme, XIII. 430; a consulok alatt, XII. 183, XV. 230; ostromolva a ghibellinek által, XIII. 310; elfoglalva a francziák által, XV. 140; bombáztatva ugyanazok által, XVI. 616; fölkelése az osztrákok ellen, XVII. 562: a franczia forradalom alatt, XVIII. 122; föllázittatik a democraták által, 148; elfoglalják a francziák, 173; megszállva az angolok és francziák által, 190; a franczia birodalomhoz csatoltatik, 236; Piemonttal egyesittetik, 354, és alája vettetik, 383.
Genuaiak, Konstantinápolyban, XIII. 48; festészek, XVI. 684.
Genucius tribun, III. 497.
Geoffroy Julián, XVIII. 785.
Geographia, l. Földrajz.
Geologia, l. Földtan.
Geometria, l. Mértan.
Geoponici, VII. Constantin gyüjteménye, X. 394.
Georgia, V. 93, XII. 264; elfoglalják az oroszok, XVIII. 652.
Georgia (gyarmat), XVII. 342.
Georgiaiak eredete, II. 444.
Gépek behozatalának következményei, XVIII. 965.
Gepidák, VIII. 176.
Geramb Lajos inquisitor, XII. 128.
Gerard festész, XVIII. 854.
Gerbert, X. 251, 412.
Gerbet, XVIII. 936.
Gerdil, XVII. 685.
Gergely (nazianzi sz.), VII. 156, 429.
Gergely (toursi), VIII. 453.
Gergely (Nagy-) pápa, VIII. 188, 254, 397, 406; IX. 674, X. 415, XI. 214.
II. Gergely pápa, VIII. 365, IX. 717.
III. Gergely pápa, IX. 675.
IV. Gergely pápa, X. 240.
V. Gergely pápa, X. 250.
VII. Gergely pápa, X. 274, 295; halála, 303.
VIII. Gergely pápa, XI. 361.
IX. Gergely pápa, XII. 142.
XI. Gergely pápa, XIII. 247.
XIII. Gergely pápa, XV. 844.
XV. Gergely pápa, XV. 859.
XVI. Gergely pápa, XVIII. 406, 633.
Germanicus, VI. 28.
Germanok régi törvényei, VII. 10.
Germanos, XVIII. 498.
Gerson, XI. 430, XII. 407, XIII. 251, 536.
Gerundio szerzetes, XVII. 523.
Gessner Konrád, XV. 948, 1030. XVII. 699.
Geta, VI. 387.
Ghemara, VI. 550.
Gheri, XV. 177.
Ghiberti, XIII. 602, XV. 192.
Giacomini, XVIII. 901.
Giafferi, XVII. 81.
Giambullari, XV. 315.
Gian Galeazzo Visconti, XIII. 342.
Gian Gastone (Medici), XVI. 634, XVII. 556.

Giannone, VIII. 17, XVII. 616.
Giano della Bella, XII. 179.
Gibbon, I. 18, VIII. 19, IX. 589, XI. 184, XVII. 435.
Gieseler, X. 305.
Gil Blas, XVII. 113.
Gil Vincze, XV. 1084.
Gilbert gyógyitó, XI. 439.
Gilbert, XIV. 362, XVII. 336.
Gilda, IX. 796.
Gildák (vallási lakomák) XI. 242.
Gildas (bölcs), VIII. 451.
Gildék, VIII. 197.
Ginguené, XVIII. 165, 205, 834.
Ginori, XVII. 574.
Gioberti, XVIII. 943.
Giocondo szerzetes, XV. 385.
Giofirai béke, XVI. 418.
Gioja Flavius, XIV. 63.
Gioja Melchior, XI. 272, XVIII. 954, 964.
Giordano festész, XVI. 679.
Giorgi orientalista, XVII. 701.
Giorgione, XV. 341.
Giornico melletti csata, XIII. 360.
Giotto festész, XIII. 606.
Giovane Italia, XVIII. 606.
Giralda, XII. 447.
Giraldi, XV. 290.
Girard Gergely, XVIII. 972.
Girardon, XVI. 710.
Girolamo Miani (sz.) XV. 630.
Giscala János, VI. 152.
Gisco, IV. 74.
Giulio Romano, XV. 346.
Giunta (pisai), XII. 465.
Gladiatorok, V. 125.
Glosa (spanyol), XII. 409.
Glossatorok, XI. 384.
Gluck, XVII. 730.
Glycera, III. 190.
Gnathena, III. 190.
Gnosticusok, VI. 556, 588.
Godegisel, VIII. 209.
Godetz (Des), XVI. 713.
Godoy Emanuel, XVIII. 262.
Godvin gróf, X. 92.
Godwin Vilmos, XVIII. 814, 962.
Gogol, XVIII. 826.
Golberry, XIII. 238.
Goldoni, XVII. 659.
Goldschmidt csillagász, XVIII. 905.
Goldsmith (irlandi), XVII. 430.
Golf-Strom, XIV. 273.
Golos, III. 283.
Gomaristák, XV. 695.
Gombetta törvény, VIII. 327.
Gondebert, IX. 714.
Gondolkodók (szabad-), XVII. 115. 474.
Gongora Lajos, XVI. 439.
Gonsalve Gustos, X. 336.
Gonsalvo Cordova, XV. 133.
Gontran, VIII. 225.
Göppert, I. 119.
Gordianus, VI. 404.
Gordon lord, XVII. 421.
Gorgias (leontiumi), III. 198, 313, 351, 456.
Gori, III. 431.
Goria Simon, VI. 152.
Görög birodalom (császárság), nyugatinak eleste, VIII. 60; emezt tuléli, 67; II. Theodosiustól Justinusig, u. o. II. Justinustól I. Heracliusig, 132: az 1000-ik, évben, X. 307; a 13-ik században, XIII. 38.
Görög intézmények, III. 170; gyar-

matok, 440; hagyományok, 477; köztársaságok, II. 778.
Görögök, első vállalatai, II. 702; müveltsége, 729; szabadságuk elvesztése, III. 132; a macedoni Pithon által legyőzetnek, IV. 4; régi költők, 193; lyricusok, 198; drámairók, 195; anthologiák, 201; Italia mint görög helytartóság, VIII. 174; tudományosságuk a 6-ik században, 407; fölházittatnak II. Katalin által, XVII. 292; fölszabadittatnak, XVIII. 495.
Görögország, III. 70, IV. 4, 16; V. 308; első lakói, II. 691; leirása, 703; rabszolgaság, III. 177; irodalom, 276; hét bölcs, 340; — és Macedonia, IV. 43; megszállva a rómaiak által, 119; és meghóditva, 169; megtámadtatva a catalanok által, XIII. 42; a törökök alatt, XVIII. 485; ujjászületése, 495, 504; királyság, 764.
Görögország (Nagy-), III. 440, IV. 61.
Görögország régi törvényei, II. 720.
Görres, XVIII. 417; ‚a népek első vándorlásairól', I. 183.
Görtz báró, XVI. 534.
Görz János szerzetes (sz.), X. 334.
Gotfried, IX. 705.
Góth épitészet, VIII. 459, XII. 433.
Gőthe, XVI. 239, XVII. 486; öszszehasonlitva Byronnal, XVIII. 794; Schillerrel, 818; mint természettudós, 887.
Gothia, herczegség, IX. 724.
Góthok, VII. 168, VIII. 61; eredete, VI. 28; beütése a birodalomba, 30; legyőzetnek Theodosius által, 175; Kostantinápolyban, VIII, 72.
Góthok országa, VIII. 232.
Góthok (nyugati-) VII. 29, 301, VIII. 61: Spanyolországban, VIII. 229, 242, 330.
Gottfrid (Bouillon), X. 302, XI. 26, 33, 36, 39.
Gottschalk pap, XI. 25.
Gottschalk (szász), X. 409.
Gottschalk (vend), X. 125.
Gottsched, XVII. 472.
Götz von Berlichingen, XV. 553.
Goudovin, XVII. 711.
Goulianoff, II. 624.
Gourges Dominique, XIV. 262.
Gournay Vincze, XVII. 93, 193.
Gower János, XIII. 588.
Gőz, XVIII. 914; alkalmazása fegyverekre, XIII. 33; hajókra, XIV. 532; iparra, XVII. 212, 920; gőzhajók, XVIII. 915.
Gozzi Carlo, XVII. 660.
Gozzi Caspare, XVII. 678.
Gozzo szigetén óriások tornya, II. 635.
Gracchus Cajus, V. 45.
Gracchus Tiberius, V. 6, 44.
Gracian jezsuita, XVI. 441.
Gradenigo Péter, XII. 189.
Grammaticusok, görög, VI. 332; latin, VII. 412; a 17-ik században, XV. 656.
Granada, XIII. 102, 106.
Granada (Uj-), XIV. 210.
Grandi Guido, XVII. 734.
Grandier Urbain, XV. 500.
Granelli, XVII. 658.
Granicus melletti csata, III. 252.

Gratian (chiusii) Decretuma, XI. 388.
Gratian császár, VII. 172; törvényei, 186.
Gratiosus jövendölése, X. 195.
Gratius Faliscus, V. 417.
Graubünden, XIII. 286, XVII. 548.
Gravina költő, XVI. 668; jogtudós, XVI. 762.
Gray Tamás, XVII. 431.
Graye és Guthrye, XVII. 480.
Grazia (De), XVIII. 942.
Gregoire, XI. 201, XVIII. 47, 71.
Gregorianum (Gergelyféle éneklésmód), VIII. 406.
Gregorius exarcha, IX. 618.
Grenville minister, XVII. 335, XVIII. 225.
Gresset Lajos, XVII. 181.
Gretry, XVII. 729.
Greuze, XVII. 710.
Grew, XVI. 809.
Grey István, XVII. 768.
Grey Johanna, XV. 780.
Gribeauval, XIII. 30.
Griesbach, XVIII. 419.
Grifo, IX. 705, 722.
Grillando, XV. 1233.
Grillo Angelo, XV. 411.
Grimaldi-k, XII. 184.
Grimani doge, XV. 152.
Grimm testvérek, XVIII. 844.
Grimoald, IX. 692, 714.
Gritti Lajos, XV. 254.
Grófok, IX. 782; udvari, 780; vidéki, XI. 258.
Grönland, II. 744, XIV. 499; fölfedezése, 21, XVII. 316.
Gronovius, XVI. 265.
Groote Gellért, XIII. 533.
Gros festész, XVIII. 854.
Grotius, XV. 696, 920, 960.
Gruter, XV. 951.
Grybojedof, XVIII. 825.
Gryphyus, XVI. 400.
Guadalete melletti csata, IX. 645.
Guadeloupe lázadása, XVIII. 218.
Guaifero (Vaivfro), IX. 725.
Gualbert János (sz.), X. 273.
Gualpert Mapetes panasza, XII. 97.
Gualtierre (briennei), XIII. 361.
Guanahani sziget (San-Salvadore), fölfedezése, XIV. 92.
Guarini költő, XV. 293.
Guarini építész, XVI. 696.
Guarnacci, XVII. 694.
Guastalla, XVI. 593.
Guatimala, XVIII. 548.
Guatimozin, XIV. 178.
Guenée Antal, XVII. 138.
Guercino, XVI. 677.
Guericke Otto, XVI. 799.
Guglielmini, XVI. 817, XVII. 739.
Guicciardini, I. 12, XV. 190, 212, 314.
Guidi, XVI. 666.
Guidiccioni, XV. 318.
Guido (arezzói), X. 414.
Guido della Torre, XIII. 303.
Guido (lusignani), XI. 359.
Guido Reni, XVI. 676.
III. Guido (spoletói), X. 205.
Guido (velatei), X. 281.
Guidotti, XVI. 696.
Guigniault, II. 736; ‚Hesiod cosmogoniája' fölött, 773.
Guillon, XVIII. 337.
Guinea, XIV. 449.
Guiscard püspök, XIII, 142.

Guiscard Robert, X. 108, 303.
Guise Henrik, XV. 745, XVI. 577.
Guise-k, XV. 727, 745.
Guitton d' Arezzo, XI. 88, XIII. 513.
Guizot, III. 28, XVIII. 587, 621: történész, 835.
Gulaping, XIII. 455.
Gulistani béke, XVIII. 652.
Gundeberga, VIII. 190.
Gundobald, VIII. 209, 484.
Gúnyiratok, régi, VII, 329. V. ö. Satyra.
Gustos Gonsalve, X. 336.
Gusztáv Adolf, XV. 825, 878.
III. Gusztáv (svéd), XVII. 311, XVIII. 56.
IV. Gusztáv (svéd), XVIII. 303.
Guthrye és Graye, XVII. 480.
Guttemberg, XIII. 12.
Guyana, XIV. 264.
Guyon asszony, XVI. 162.
Guyton, XVII. 766.
Guzzerate, XIV. 333.
Gvelf-ház genalogiája, XI. 297.
Gvelfek és ghibellinek (eredete), XI 280, XII. 26; Toscanában, 177.
Gvelt-párt-hatóság, XII. 178.
Gyakorlatok (rhetoricai) Rómában, V. 364, felolvasások (nyilvános), VI. 306.
Gyámság a barbároknál, VIII. 281.
Gyanusak elleni törvény, XVIII. 83, 1061.
Gyapot, XVII. 211, XVIII. 960; — fonógyárak gőzerőre, 920.
Gyarmatok: aeoli, III. 118, 127.
— angol, XIV. 262, XVIII. 744.
— angol-amerikai, XVII. 335.
— carthagói, IV. 73.
— corinthusi, III. 111.
— dori, II. 779, III. 118, 126.
— fegy-gyarmatok, XIV. 565.
— franczia, XIV. 260.
— genuai, XII. 184, XIII. 428.
— görög, III. 118; Siciliában, Thraciában, Kis-Ázsiában, 120.
— Görögországban idegen-, II. 701, 704.
— hollandi, mai, XVIII. 745.
— joni, III. 118.
— keresztény-, keleten, XI. 36.
— massaliai, III. 124.
— miletusi, III. 119, 123.
— orosz, katonai, XVIII. 657.
— phoenici, II. 689.
— rhodusi, III. 128.
— spanyol, XIV. 211; mai, XVIII. 527, 645.
Gyászbeszédek, VII. 430, 447.
Gyémánt, Brasiliában, XIV. 257, 697, XVIII. 543.
Gyermek-kitevés, története, VIII. 125, 473, XVIII. 974.
Gyermekölés Rómában, VIII, 125, 473.
Gylippus, III. 458.
Gymnosophisták, III. 262.
Gyógyászat, az egyiptomiaknál, II. 603, III. 379; a görögöknél, II. 732; IV. 229, III. 379; a rómaiaknál, IV. 130, VI. 275, VII. 494; a chinaiaknál, IV. 338; a középkorban, VIII. 457; az araboknál, X. 370; az 1000-ik év után, XI. 436; a hébereknél, 441; a 14-ik században, XIII. 545; a 16-ikban, XV. 1046;

a 17-ikben, XVI. 802, 804; a 18-ikban, XVII. 771; ma, XVIII. 895.
Gyógyszerek (titkos) XVII. 780.
Gyógyszerészet, XVII. 780; mai, XVIII. 901.
Gyöngyök, II. 677, XIV. 351.
Győri csata, XVIII. 279.
György (sz.). VII. 143.
I. György (angol), XVII. 322.
II. György, XVII. 326.
III. György, XVII. 332.
IV. György, XVIII. 707.
György (Sycellus), VIII. 413.
Gyorsirás a régieknél, XIII. 4.
Győzhetetlen hajóhad, XV. 698.
II. Gyula pápa, XV. 139, 143, 146 stb. 158.
Gyülés (Franczia országban), kitüntőségek gyülekezete, XVII. 859: nemzeti-, XVIII. 14; alkotmányozó, 21; működése, 33; jellemzése s fölöszlása, 45; törvényhozó, 52.
Gyülések a frankoknál, VIII. 223, IX. 786; feudalis, X. 166, 168.
Gyűrűk, VI. 236; keresztény, 540; gyűrű-játék, XI. 113.
Gyziadas költő, III. 326.

H.

Háboru: trójai, II. 711.
— amphictionoké, III. 113.
— méd, III. 130.
— peloponnesi, III. 153.
— Boeotia és Sparta közt, III. 216.
— Szentháboru, III. 237.
— thebaiak és phocisiak közt, III. 238.
— macedon és perzsa, III. 251.
— lamiai, IV. 6.
— rhodusi, IV. 17.
— görög szövetségeseké, IV. 58, 60.
— macedon, második, IV. 137.
— pun, első, IV. 87; második, 99; harmadik, 180.
— rabszolgáké, V. 56, 64.
— jugurtha, V. 75.
— társas- (római), V. 81.
Háboru:
— polgár- (római), V. 56; második, V. 204.
— modenai, V. 277.
— perusiai, V. 299.
— Mahomedé, IX. 583.
— nemes, IX. 679.
— magán-, a középkorban, X. 183.
— száz-éves, XIII. 150.
— kétrózsa-, XIII. 250.
— chioggiai, XIII. 433.
— ősamerikaiak közt, XIV. 299.
— paraszt-, XV. 551.
— schmalkaldi, XV. 565.
— harminczéves, XV. 818.
— spanyol-öröködési, XVI. 620, 898.
— hétéves, XVII. 58, 66.
— amerikai függetlenségi, XVII. 360.

— spanyol polgár-, XVIII. 470.
— görög függetlenségi, XVIII. 500.
Háborúk, messenei, III. 86.
— spartai, III. 86.
— athenei, első, III. 89.
— római, Europa és Ázsiában, IV. 115.
— mithridatesi, V. 95, III. 112, 117.
— Augustuséi, V. 331.
— izlam-, IX. 600.
— Nagy-Károlyéi, IX. 752.
— pártokéi az olasz köztársaságokban, XII. 21, 26.
— franczia forradalméi, XVIII. 89.
— Napoleonéi, XVIII. 127.
Hachette, XVIII. 871.
Hadászat, az első görögöknél, II. 724; tökélyesitve, XIII. 24; javitva II. Fridrik által, XVII. 62; uj, a franczia forradalom alatt, XVIII. 89; napoleoni rendszer, 281; a háborúk gondviselésszerü eredményei, IV. 24; hadtudomány, VII. 488, XV. 331. V. ö. Tactica.
Hadrian császár, VI. 179; utazásai, 186; törvényei, 188; Moles Hadriani, 182.
Hadrian (tyrusi), VI. 339.
I. Hadrián pápa, IX. 740, 771.
II. Hadrián pápa, X. 245.
III. Hadrian pápa, X. 246.
IV. Hadrián pápa, XI. 294.
VI. Hadrián pápa, XV. 548, 1270.
Hadsereg, héber, II. 420; egyiptomi. 587, IV. 34: görög, II. 724: Nagy-Sándoré, III. 248; carthagói, IV. 79; római császároké, VI. 220; török, XIII. 75; állandó, Franczia országban, 188, 196; Angolhonban, 197; franczia, a 18-dik században, XVII. 829; a forradalomban, XVIII. 89; Napoleoné Oroszország ellen, 308; olasz a napoleoni császárság alatt, 341.
Hadtudósok (régi), VII. 488.
Hadügy, a zsidóknál, II. 420; római, VII. 73.
Hagyományok, I. 96; egyezése, 159.
Haider-Ali, XVII. 396, 409.
Haiti, XIV. 99, XVIII. 526; fölkelése, 217.
Hajadon, VIII. 354.
Hajazat, VIII. 352.
Hajóhad (győzhetetlen), XV. 698.
Hajók (régi), XIV. 64, 65; caravellá-k, 66; carac-ok, 352; tökélyesbülése, 529; gőzeröre, 533. XVIII. 915.
Hajózások a régieknél, II. 680, 684, 732.
Hajózat (régi), XIV. 61, 529.
Hajózat (lég-), XVII. 767; léghajók alkalmazása háborúban, XVIII. 88.
Hakem-Bamrillah, XI. 15.
Hakewill György, XV. 772.
Haladás eszméje, VI. 698.
Halak hizlalása a rómaiaknál, V. 249.
Halálbüntetés, roszalva a Szentatyák által, VII. 359.
Halál-ének (normann), X. 53.
Halál (fekete), XIII. 152.

Halálitéletek, II. 588.
Halászat az északi tengereken, XIV. 493.
Hales Sándor, XI. 417.
Halet effendi, XVIII. 483.
Hal-héjas szoknyák, XVI. 132.
Halias melletti csata, III. 151.
Hall, XVII. 747.
Hallam, VIII. 17, XVIII. 811.
Haller Albert, XVII. 774.
Haller Károly Lajos, XVIII. 411, 948.
Halley, XVII. 742.
Halotti beszédek, VII. 430, 447.
Halottak tánccza (macabra), XIII. 579.
Haman György, XVII. 477.
Hambachi összejövetel, XVIII. 673.
Hamburg, XVII. 317.
Hamilcar, III. 453, IV. 74, 91.
Hamilton, XVII. 762, XVIII. 872, 931.
Hammer, XIII. 62, XV. 1177, 1184, XVI. 892, 898.
Han uralkodó-ház (chinai), IX. 854.
Händel, XVII. 731.
Hangjegyek, X. 414.
Hangszerek, XV. 412.
Hannibal, III. 459, IV. 74, 90, 92, 102.
Hanno, IV. 74, 76, 91, 107, 385.
Hannover, (1725-ki szerződés) XVII. 14; mai, XVIII. 672.
Hansa-szövetség, XIII. 444.
Hansa-városok, XIII. 443.
Hans-Sachs, XV. 1090.
Hanstein, XVIII. 874.
Han-yu, IX. 890.
Harald, X. 93.
Háramlandóság (devolutio), XVI. 73.
Harangok, VII. 393.
Harczos-társulat a germánoknál, VIII. 264.
Hardenberg minister, XVIII. 307.
Hardinge lord, XVIII. 755.
Harduin (ivreai), X. 233.
Hardouin tudós, XVI. 771.
Hardy, XVI. 272.
Harem, XV. 1173; Perzsiában, III. 56.
Harmadik - rend (országgyülésen), XVII. 818; hatalomra jut, 825.
Harmodius, III. 108, 280.
Harmonia (zenész.), X. 416.
Harnescar-büntetés, X. 42.
Három-fejezet, VIII. 392.
Háromság (trimurti), hindu, II. 496; egyiptomi, 605; keresztény, VII. 59; a rationalisták által magyarázva, XVIII. 420: — tagadók, XV. 664.
Harpalus, III. 264.
Harpe (La), XIV. 2, 122, XVII. 179, XVIII. 44, 128, 210.
Harrington, XVI. 383; ‚Oceaná'-ja, 871.
Harriott Tamás, XV. 994.
Harris, III. 327, XVII. 429.
Hartrad, IX. 760.
Harun al-Rasid, IX. 635, 641; — és Nagy-Károly, 836.
Harvey, XV. 1045, 1365.
Harz erdőség, V. 163. VII. 9.
Hasdrubal, III. 465, IV. 74, 101.
Hase melletti csata, IX. 757.
Hashishiek (gyilkosok), XI. 48; kiirtása, XII. 257.
Hassan, IX. 622, 628.
Hassan ben-Sabbah, XI. 49.

II. Hassan, XI. 53.
Hassan mérnök, X. 370.
Hasting, X. 73, 104.
Hastings, XVII. 403, XVIII. 747.
Hasznosság - elvüek (utilitariusok), XVIII. 945.
Hasznosság iskolája Angolországban, XVI. 389.
Hatalom, egyházi és világi, X. 252, XII. 134; eredete, XVIII. 573; apai, a rómaiaknál, VIII. 118.
Határozatok (oxfordi), XII. 381.
Határozmányok (francziaországi), XII. 210.
Hatti-sherif, XVIII. 771.
Hatto püspök, X. 267.
Haubitz (vetágyú) XIII. 31.
Havanna, XIV. 482.
Hawes Vilmos, XVII. 211.
Hawkwood János (Acuto), XIII. 335.
Haiiy, XVII. 760.
Haydn, XVII. 731.
Házasság, a chinaiaknál, IV. 367; a spartaiaknál, III. 77; az atheneieknél, 99, 189; szentség, VII. 387; a rómaiaknál, VIII. 114; a barbároknál, 357; morganaticum, X. 237; — i elválás, VII. 288, a rómaiaknál, VIII. 117.
Hebert, XVIII. 97.
Hecald (Ugbald), X. 416.
Hecataeus, III. 303.
Hedsira, IX. 541.
Hedyle, III. 280.
Heerbann, VIII. 264, IX. 797.
Heeren, II. 563, III. 67, IV. 85, X. 304.
Heermann (Arminius), V. 344, VII. 27.
Hegel, I. 30, XVII. 511, XVIII. 786, 926.
Hegelianusok, XVIII. 418,
Hegyek, alakulása, I. 115; Azsiáé. II. 368; szárazföldi hegyek létkora, I. 187. V. ö. Föld. stb.
Hegy Ura (örege), XI. 49.
Heilsbergi csata, XVIII. 253.
Helena, II. 727.
Heli, II. 431.
Heliodor püspök, VII. 464.
Heliogabalus, VI. 392.
Heliopolis, elfoglalva az arabok által, IX. 608; — i csata, XVIII. 216.
Hell, X. 139.
Hellanicus, III. 304.
Hellas, III. 112.
Hellenek eredete, II. 699.
Heloise, XI. 406.
Heloták, III. 71, 85, 150.
Helveták beütése Galliába, V. 173.
Helvetius, XVII. 147.
Helvidius Priscus, VI. 161.
Helyhatóságok, l. Municipiumok.
Hénault, XVII. 134, 189.
Henoch apocryph könyvei, II. 457.
Henoticon, VIII. 390.
Henrik (Madarász-), X. 145, 216.
II. Henrik császár, X. 232.
III. Henrik császár, X. 238.
IV. Henrik császár, X. 288; kiközösittetik, 296; bünbánó, 300; halála, 307.
V. Henrik császár, XI. 275.
VI. Henrik császár, XII. 43; Olaszországban, 304.
VII. Henrik császár, XIII. 224; Olaszországban, 304.
II. Henrik (franczia), XV. 723.

III. Henrik (franczia) XV. 743.
IV. Henrik „ XV. 746.
I. Henrik (angol), XI. 338.
II. Henrik „ XI. 341.
III. Henrik „ XII. 379.
IV. Henrik „ XIII. 202.
V. Henrik „ XIII. 202.
VI. Henrik „ XIII. 204.
VII. Henrik „ XIII. 208.
VIII. Henrik „ XV. 768; czáfolja Luthert, 545.
Henrik (bajorhoni), XI. 317.
Henrik (castiliai), XIII. 98.
Henrik (portugali), XIV. 69.
Hephaestion, III. 259.
Heptarchia (angol-szász), VIII. 252.
Heraclea, V. 90.
Heraclidák, II. 778, IX. 662.
Heraclidák (nép), III. 111.
Heraclides, IV. 176.
I. Heraclius császár, VIII. 141, IX. 610, 662.
Heraclitus, II.. 733, III. 350.
Herbart, XVIII. 925.
Herculanum, fölfedeztetik, VI. 623; —i papirtekercsek, XIII. 24; II. 592.
Hercules, III. 114; phoeniciek szerint, II. 690; temploma, III. 470.
Hercules-Themison, IV. 30.
Hercyni erdő, V. 163. VII. 9.
Herder, I. 29, XVII. 481; összehasonlitva Montesquieuvel, I. 29.
Herlembald, X. 282, XI. 11.
Hermandad, XV. 172.
Hermanfrid, IX. 696.
Hermannus Contractus, X. 412.
Hermanrich király, VII. 32, 294: halála, 169.
Hermas (Pastor) könyve, VI. 598
Hermenegild (sz.), VIII, 235.
Hermenevtica (értelmezés-tan) a rationalisták szerint, XVIII. 420.
Hermengarda, IX. 738.
Hermes, II. 608; könyvei, 609.
Hermes tabula smaragdinája, XI. 453.
Hermesianok, XVIII. 417.
Hermocrates, III. 457.
Hermogenes (alabandai). III. 326.
Hermogenes (tarsusi), VI. 340.
Hermolaus Barbarus, XIII. 20.
Herodes, V. 336.
Herodes Antipas, VI. 100.
Herodes Atticus, VI. 239.
Herodianus, VI. 363.
Herodicus, III. 383.
Herodot, I. 7, 134, II. 569, III. 5, 17, 53, 120, 136, 303; hitelessége, 306, 540. IV. 67, XIV. 5; összehasonlitva Thucididessel, III. 308.
Heroldok, XI. 99.
Herophilus, IV. 229.
Herostratus, III. 125.
Herrera Fernando, XV. 1063.
Herschell, XVII. 747, XVIII. 870, 906.
Hesam kalifa, IX. 655, 768.
III. Hesam, X. 338.
Hesiod, III. 216, 278, 304; Theogoniája, II. 772, 881.
Hesperidák, XIV. 10.
Hetaeriák (görög), XVIII. 495.
Hét alvó, VI. 473.
Hét pagoda sziklája, II. 636.
Hetruskok, III. 402, 407, 474, 505, 513; jóslatok, 424; bölcsészet, 425: nyelv 431; edények,

435; emlékek, 433; sirboltok, 434; pantheon, 426; története, 621.
Hetrusk-samnisi szövetség, IV. 97.
Hetvenek (fordítása), IV. 160.
Heyne, XVII. 697.
Hiang-yunok, VIII. 64.
Hicetas, III. 464.
Hierarchia, egyházi, VII. 374; hűbéri, X. 166.
Hiero, III. 454.
Hierocles vándorló, VIII. 408.
Hieroglyphok, II. 615; amerikai XIV. 290.
Hieronymus, IV. 110. 204.
Hierophant, II. 775.
Higany mint gyógyszer, XV. 1048.
Hilarion szerzetes, XIII. 507.
Hilarius (sz.), VII. 215.
Hildebrand pápai követ, X. 271, 275.
Hilderad (comazzói), XI. 5.
Hilderich, VIII. 89.
Hillel, VI, 551.
Hilwerding, XVII. 723.
Himera, III. 468; csata, 452.
Himilco, III. 460, IV. 74.
Himlő, VIII. 99; himlőoltás, XVII. 204.
Hincmar, X. 24, 244.
Hindostan (mai), XVIII. 746.
Hipparchus, III. 107, IV. 221.
Hipparinus, III. 464.
Hippias, III. 107, 131.
Hippo (tyrannus), III. 465.
Hippo (város), VII. 37, 287.
Hippocrates, III. 120, 383; munkái, 387.
Hippodamus, III. 122.
Hippys, III. 303.
Hiram király, II. 670.
Hirlapok, I. 13, V. 400, VI. 314, XVI. 263, 778, XVII. 579, XVIII. 210.
Hir-men-sul (Irminsul), II. 630, V. 345, IX. 753.
Hispaniola, XIV. 99, 129.
Histiaeus, III. 131.
Histriók, IV. 245.
Hitel, fontossága, XVIII. 956.
Hitregészet (első), II. 379.
Hitszónokok, a 15-ik században, XIII. 256; bohózatos, XVI. 149; a 17-ik században, 649; franczia, 148; a 18-ik században, XVII. 658; gyászbeszédek, VII. 430, 447. V. ö. Ékesszólás.
Hittanonczok, VII. 384.
Hitterjesztő-társulat (római propaganda), XV. 619; lyoni, XVIII. 410.
Hittudomány, XI. 393, XIII. 535; Nagy-Károly korában, IX. 825; az 1000-ik évben, X. 407.
Hitvallás, apostoli, VI. 597, VII. 59; ágostai XV. 560; helvét, 589; anglikán, 784.
Hiut-shik (scythák), IX. 852.
Hobbes, XVI. 384, 751; összehasonlítva Harringtonnal, 880.
Hoche tábornok, XVIII. 91, 111, 144.
Hochstetti csata, XVIII. 192.
Höck, III. 67.
Hodgson, II. 528.
Hofer András, XVIII. 277.
Hoffmann Ernest, XVIII. 820.
Hoffmann Fridrik, XVII. 773.
Höfler, XII. 114, 138.
Hogarth, XVII. 713.
Hogue melletti csata, XVI. 95.

Hohenlindeni csata, XVIII. 192.
Hohenlohe, XVIII. 410.
Hohenstaufok nemzetségfája, X. 296.
Holbach, XVII. 145.
Holbein, XV. 404.
Holland, fekvése, XV. 676; fölkelése, 680; pártokra szakadása, XVI. 75; a 18-ik században, XVII. 535; a republicanusok kezében, XVIII. 150; visszaállitva, 589; mai, 613.
Hollandok, Ázsiában, XIV. 357; Japánban, 398; jelleme, XV. 676; festészek, XVI. 699.
Holland (Uj-), XIV. 487; leirása, 555.
Holty, XVII. 484.
Hom, perzsa vallástörvényhozó, III. 28.
Homagium (hódolat), X. 162.
Homer, II. 715, 731, 733, III. 19, 240, 304, IV. 193, 196, VI. 333; temploma, IV. 42; összehasonlitva Virgillel, V. 429.
Homericus költemények, VII. 463.
Homiliariumok, IX. 824.
Honain, X. 372.
Hondschoote melletti csata, XVIII. 91.
Honduras, XVIII. 550.
Hong-wu chinai császár, XIV. 402.
Honoria, VII. 303.
Honorius császár, VII. 233; diadalünnepe, 241; törvényei, 267.
Honorius pápa, IX. 710.
IV. Honorius pápa, XIII. 301.
Honszeretet (római), VII. 329; spanyol, XVIII. 444.
Hontheim, XVII. 448.
Hooke Robert, XVI. 799, 812, 827.
Hootman Kornél, XIV. 357.
Hopital (L'), XV. 728; végrendelete, 738.
Hora (Urz), XVII. 458.
Horácz, V. 419; összehasonlitva Juvenalis és Persiussal, IV. 322, 326.
Horapollo, VI. 583.
Horatius Cocles, III. 484.
Hormisdas (Ormus), a bőkezü, VII. 148.
III. vagy IV. Hormisdas (Ormus), VIII. 136.
Horn fok, XIV. 485.
Hortensius, V. 261, 366.
Horus, II. 606.
Horvátok, X. 123.
Hős-idők, II. 385; hős-költők, 561; hős-erkölcsök, 720.
Hősök (őskori), II. 385; görög, 720.
Hospitiumok a zarándokok számára, XI. 9.
Hosszuság és szélesség (földrajzi), XIV. 511.
Hottentották, XIV. 439, 461.
Howard Henry, XV. 1094.
Howard János, XVII. 208, 471.
Hroswitha, X. 404.
Huakas, II. 632.
Huang-ti chinai császár, IV. 273.
Hübérek (franczia) a 10-ik század végén, X. 150; különbözők, 180; egyházi, 187.
Hübéres (a frankoknál), IX. 686.
Hübéresek, X. 160, 181; kötelezettségei, 173.
Hübériség (vasallagium), VIII. 278, X. 158; eredményei, 187; a magyaroknál, XVIII. 676.

Hübéri törvény, X. 236; törvények, 173; — javak, VIII, 54, 275.
Hubert (sz.), IX. 700.
Hubertsburgi béke, XVII. 74.
Hudson Henrik, XIV. 498.
Huet Daniel, XVI. 231.
Huerta Vincze, XVII. 522.
Huggens, XIV. 519, XVI. 816.
Hugo bibornok vádjai VII. Gergely ellen, X. 296.
Hugo (Capet), X. 154, XI. 320.
Hugo Grotius, XV. 696, 920, 960.
Hugo olasz király, X. 210.
Hugo (payensi), XI. 83.
Hugo Vermandois, XI. 28.
Hugo Victor, XVIII. 807.
Hugonották, XVI. 176; eredete, XV. 727; háborúi, XVI. 13.
Hüllmann a hellenek eredetéről, II. 700.
Humboldt Sándor, XI. 461, XIV. 528; az emberi nem egységéről, I. 146.
Humboldt Vilmos, XIV. 553.
Hume, III. 98, VIII. 17, XVII. 116, 434, 493.
Humiliatusok rendje, alapitása, XII. 100.
Humor, angol, XVIII. 814; német, 820.
Hunnerich, VIII. 88.
Hunnok, beütése a birodalomba, VII. 234; első emlitése, 290.
Hunyadi János, XIII. 70, 85, 273.
Hurtado (Mendoza), XIII. 113, XV. 1061.
Huskisson, XVIII. 958; kereskedelmi politikája, 731.
Huss Janos, XIII. 263, 265.
Hussein (perzsa), XVII. 242, XVIII. 579.
Hussiták, XIII. 468.
Husvét, a zsidóknál, VI. 101; a keresztényeknél, VII. 65, 401.
Hutcheson, XVII. 496.
Hütten Ulrik, XV. 519, 542.
Hybla, III. 467.
Hydra, felkelése, XVIII. 499.
Hydraulica (Vizépitészet), XV. 1026, XVII. 738; az egyptomiaknál, II. 602.
Hyksos, II. 579.
Hymnusok, Naskákéi, III. 29; sz. Ambruséi, VII. 448; Procluséi, 463; sz. Gergelyéi, VIII. 403.
Hypatia, VII. 488.
Hyperbolus, III. 164.
Hyperides szónok, III. 189, 247, 318, IV. 5.
Hyrieus kincstára, III. 325.

I.

Ibelin János, XI. 37.
Iberek, eredete, I. 184.
Ibis, II. 613.
Ibn-al-Ethir, XII. 227.
Ibn Batuta arab utazó, XIV. 17.
Ibrahim ben-Aglab, IX. 642.
Iconoclasták (képrombolók), IX. 672, 717.
Ictinus, III. 328.
Idealismus subjectivus (alanyi eszményiség), XVIII. 924, objectivus (tárgyilagos), u. o.
Ideismus, XVII. 495.
Ideologok, gyülöltetve Napoleon által, XVIII. 291.
Idő, felosztása, I. 103; időmérték, XIV. 518.
Idők (hősi), II. 385.
Időtan, l. Chronologia.
Idumeneus, IV. 204.
Ifland vigjátékiró, XVII. 484, XVIII. 820.
Igazság ágya (lit de justice), XIII. 550, XVI. 31.
Igazságok, ős igazságok Indiában, II. 492; föntartva a görögöknél, 771.
Igazságügy, cseh-igazságosság, XIII. 218; a nyugati birodalomban, 235; Franczia országban, 190, XVII. 200; uri-szék Magyarországban, XVIII. 677. V. ö. Törvény. stb.
Ige, VI. 588.
Ignácz (sz.) püspök, VI. 478.
Ignácz (sz.) konstantinápolyi, X. 327.
Ignácz (Loyola sz.), XV. 595.
Igor, X. 130.
Illés próféta, II. 440.
Illuminatusok, XVII. 475; Franczia országban, 854.
Illyria, elárasztva a rómaiak által, IV. 96.
Imák, mahomedán, IX. 577.
Imamiták, X. 353.
Imperia kéjhölgy, XV. 446.
Improvisatori (rögtönzők), XVII. 656.
Incák, XIV. 185.
Incunabulák, XIII. 16.
II. Incze pápa, XI. 281.
III. Incze pápa, XI. 200. XII. 53, 78, 135; — és sz. Lajos, 214; — és Földnélküli János, 373, 481.
IV. Incze pápa, XII. 149.
VI. Incze pápa, XIII. 246.
VIII. Incze pápa, XIII. 404.
X. Incze pápa, XVI. 602.
XI. Incze pápa, XVI. 609.
XIII. Incze pápa, XVII. 606.
Index (tiltott könyveké), XV. 604.
India, neve, II. 467; leirása, 468; legrégibb történetek, 483; összehasonlitva Görögországgal, 547; Egyiptommal, 663; Nagy-Sándor beütése, III. 260; Vicramadyta korszaka, V. 453; aerák, 457; irodalom, 458; szinmüvészet, 459; meghóditva a musulmanok által, X. 360; Tamerlan beütése, XIII. 58; a mahomedánok alatt, XVII. 378; angol, 392; mai, XVIII. 744, 999; tanulmányozása, 849.
Indiai (angol) társaság, XVIII. 750; kivonatos története, 1076.

Indián nők (özvegy) áldozatai, II. 488.
Indictio, VII. 73.
Indo-europaiak, I. 183; indo-germanok, VII. 2; indo-perzsák, I. 185.
Indosi (indus tudomány), X. 413.
Indra isten, II. 509; temploma, 641.
Ines (Agnes) di Castro, XIII. 93.
Ingelburga, XII. 55.
Ingelheimi összejövetel, X. 154.
Inghirami, XVIII. 907.
Inquisitio (hitnyomozás), I. Theodosius korában, VII. 358, XII. 112, 125; egybevetve a mai rendőrséggel, 127; spanyol inquisitio, 128, XIII. 109; törvénykönyve, 110: fölelevenitve IV. Pál által, XV. 605; állami nyomozószék Velenczében, XII. 190; polgári ugyanott, XV. 653, 656, 661; Hollandiában, 680; Toscanában, XVII. 598; szemben az angol törvényekkel, XVI. 866.
Inség a 9-ik században, X. 430.
Interregnum (nagy), XII. 154, XIII. 217.
Intézmények, babyloni, II. 393; Mozseséi, 412; egyiptomi, 385; phoeniciai, 670; olasz, III. 414.
Investiturák (beiktatások), a barbároknál, VIII. 347; a középkorban, X. 226; azok miatti viszály, 265, 283, XI. 273, XII. 52; vége a viszálynak, 164.
Ipar, babyloni, II. 391, 398; phoeniczi, 671; római a császárok alatt, VI. 244; a keleti birodalomban, VII. 95; az olasz közt társaságokban, XII. 40; Florenczben a 13-ik században, 179; haladás, XVII. 203; angol, mai, XVIII. 727.
Iphicrates, III. 234.
Iphitus, III. 112.
Ipsara, megtámadtatva a törökök által, XVIII. 510.
Ipsusi csata, IV. 21.
Iran birodalom, II. 390.
Iránytű, XIV. 61; elhajlása, 526.
Irás, arab, IX. 523; scandinav, X. 58; orosz, 136; amerikai, XIV. 291; irásmód, a régieknél, XIII. 1; irásröviditési jelek, 4. V. ö. Alphabet.
Iren császárné, IX. 682.
Irhon, VIII. 261, XV. 803; meghóditva II. Henrik által, XI. 348; statutumot nyer Poynings közvetitése által, XIII. 212; fölkelése a protestánsok ellen, XVI. 307; alávetve Cromwell által, 325; küzdelme II. Jakabbal, 359; a katholikusok elnyomatása, 361, 866; egyesitve Angliával, XVII. 422; föllázitva s ujra egyesitve, XVIII. 213; mai, 713.
Irminsul (Hir-men-sul), II. 630, V. 345, IX. 753.
Ir-nedv (régi), XIII. 23.
Irnerius, XI. 382.
Irodalom: fontos a történelemre nézve, I. 71; a római birodalom végén, VII. 406; Nagy-Károly alatt, IX. 813; Europában az 1000-ik évben, X. 392; a 13-ik században, XIII. 481; mai,

Irodalom:
XVIII. 785; felületessége napjainkban, 828.
— angol, XIII. 586; a 16-ik században, XV. 1094; a 17-ikben, XVI. 371; a 18-ikban, XVII. 426; mai, XVIII. 814.
— arab, IX. 524; Harun idejében, 636; az 1000-ik évben, X. 377.
— ázsiai, XIV. 327.
— bölcsészeti, XVII. 110.
— chinai, IV. 344.
— classikai, ujjá ébredése, XIII. 519.
— egyiptomi, II. 604.
— észak-amerikai, XVIII. 817, 1081.
— franczia, XIII. 571, XVIII. 572; a 16-ik században, XV. 1051; a 17-ikben, XVI. 237; a 19-ikben, XVIII. 209; Napoleon alatt, 289; mai, 807. A franczia irodalomról kivonatok Lacretelleből, XVII. 906.
— görög, III. 276, IV. 191, VI. 332, XII. 394
— hetrusk, III. 439.
— hindu, II. 547.
— keresztény, VI. 593, VII. 425.
— latin, VI. 284, VIII. 438.
— magyar, XV. 1092, XVI. 401. XVIII. 822.
— német, a középkor végén, XIII. 578; a 16-ik században, XV. 1090; a 17-ikben, XVI. 399; a 18-ikban, XVII. 470; mai XVIII. 817.
Irodalom:
— olasz, a 16-ik században, XV. 280; a 17-ikben, XVI. 634; a 18-ikban, XVII. 650; a 19-ikben, 651; mai, XVIII. 798.
— örmény, VII. 483, XII. 396.
— perzsa, III. 66.
— portugal, a 16-ik században, XV. 1083; mai XVIII. 827.
— scandinav, X. 52, XV. 1092; mai, XVIII. 821.
— spanyol, a középkorban, XIII. 575; a 16-ik században, XV. 1060; a 18-ikban, XVII. 522, mai, XVIII. 826.
— Svédországban, a 18-ik században, XVII. 313; ma, XVIII. 822.
— Szentatyáké, VII. 191.
— theologiai, XV. 924.
— utleiró, XIV. 122.
— zsidó, II. 455, XI. 201.
Isaeus, III. 313.
Isauriai császárok, IX. 670.
Isauriai Leo, IX. 671.
Isiaslav, X. 133.
Isidor (ál-) Decretalesei, X. 263.
Isidorus mathematicus, VI. 274.
Isis, körmenete, II. 586, 604; mysteriumai, 754; temploma, IV. 35; — tábla, XVI. 768.
Iskolák, athenei, III. 198; a római birodalom végén, VII. 408; jogtanodák a rómaiaknál, VIII. 112; Nagy-Károly által létrehozott iskolák, IX. 823; elterjedésök az 1000-ik évben, X. 395; a 14-ik században, XIII. 531; vakok számára, XVII. 207.

Isla (De), XVII. 523.
Islam, IX. 541, 566.
Island, X. 56, 65, 66, XVII. 318.
Ismael, IX. 519.
Isnard, XVIII. 58.
Isocrates, II. 785, III. 93, 232, 314.
Isomerismus, XVIII. 882.
Ispotályosok l. Johanniták.
Israeli (D'), XVI. 881.
Issus melletti csata, III. 253.
Istaevonok, VII. 33.
Isten, Mahomed szerint, IX. 571; — léte, XI. 396.
Isten-béke (treuga), X. 257.
Istenek (erkölcstelen), V. 472.
Isteni első törvény, I. 107.
Isten-itéletek, VIII. 311.
Istenségek, babyloni, II. 399; hindu, 503; egyiptomi, 605; phoenici, 674; görög, 771; germán, VII. 11; szláv, X. 118; japáni, XIV. 390.
Istentisztelet, babyloni, II. 399, 402; héber, 413; Dsaggernat bálvány-, 473; természetimádás, 738; első görögöknél, 572, 577, 761, 769; egyiptomi, 604; állatok tisztelete, 605, 612; Mitratisztelet, III. 46, VII. 125; anya istennő tisztelete, IV. 126, VII. 125; római, V. 19; tüzimádás, IX. 527.
István (sz.) diaconus, VI. 120.
István (sz.) magyar király, X. 147.
II. István magy. kir. XII. 364.
III. István magy. kir. XII. 365.
II. István pápa, IX. 721. 726.
III. István pápa, IX. 739.
IV. István pápa, X. 240,
VI. István pápa, X. 247.
István, Tournay püspöke, XI. 415.
Italia, l. Olaszország.
Italus, III. 420.
Itélet (utolsó-) Mahomed szerint, IX. 574.
Itéletek, a hébereknél, II. 417; a hinduknál, 487; halotti, 589; a görögöknél, 707; a rómaiaknál, V. 266; istenitéletek, VII. 18; itéleti párbaj, VIII. 315; a középkorban, 308; az olasz köztársaságokban, XII. 12; az angoloknál, XVIII. 724.
Itélőszék (forradalmi) Francziaországban, XVIII. 82.
Itinerarium, Antonin császáré, VII. 485; Jerusalemi, XIV. 24.
Iturbide császár, XVIII. 512.
III. Ivan, XVI. 498.
IV. Ivan, XVI. 503.
Ivás (egészségért), XI. 129.
Ivo (chartresi), XI. 388.
Izabella (aragoniai), XIII. 106.
Izabella (castiliai), XIV. 89.
Izidor (sz.) sevillai, VIII. 452.
Izidor (ál-), X. 263.
Izrael ország, II. 439.
Izsák (Angelos) császár, XII. 67.
Izsák (Komnen), X. 322.
Izzadság (angol), XIII. 548.

J.

Jaci Reale melletti ásatás, I. 126.
Jackson, XVIII. 521.
Jacob Abu Yusef ulema, IX. 637.
Jacobiták, VII. 357, IX. 615; Chinában, XIV. 421.
Jacobus de Varagine, XII. 430.
Jacopo da Trezzo, XV. 374.
Jacopone da Todi, XII. 405.
Jacquerie, XIII. 157.
Jaddas főpap, III. 255.
Jagello, XIII. 469.
Jaginadotto, II. 554.
Jago (San-) di Compostella, X. 330.
Jakab (nagyobb sz.), X. 330.
I. Jakab, XV. 805; XVI. 292.
II. Jakab, XVI. 350, 365.
Jakobi Frigyes, XVII. 477, XVIII. 418, 930.
Jakobinusok, XVIII. 15, 53, 72, 80.
Jakubei csata, IX. 611.
Jal, XIV. 65.
Jamblichus, VI. 577, 517.
Janelli, II. 620.
Janicsárok, XIII. 46, XVIII. 480; kiirtása, 511.
Jannequin Clement, XV. 409.
János (Aranyszáju sz.), VII. 180, 193, 272, 275, 442, 548.
János (damascusi sz.), IX. 815.
János (istenes), XV. 631.
János (Keresztelő sz.) VI. 98.
János (nepomuki sz.), XIII. 242.
I. János pápa, VIII. 391.
II. János pápa, VIII. 391.
III. János pápa, VIII. 396.
VIII. János pápa, X. 44, 203, 246.
XII. János pápa, X. 248.
XV. János pápa, X. 249.
XXII. János pápa, XIII. 243, 312.
III. János (Palaeolog), XIII. 72.
János franczia kir. XI. 79, XIII. 154.
János (Földnélküli), XI. 353, XII. 372.
II. János (lengyel kir.), XVI. 492.
III. János (Sobieski), XVI. 496.
II. János (portug.), XIV. 72.
III. János (portug.), XV. 701.
IV. János (Braganza), XVI. 445.
VI. János (portug.), XVIII. 450, 475.
János (bolgár kir.), XII. 76.
János (Acuto), XIII. 335.
János (capuai), XI. 174.
János (climacus), VIII. 410.
János (főherczeg), XVIII. 278.
János (galandiai), X. 402.
János (genuai), XIII. 527.
János Lörincz (Lydus), VIII. 412.
János (luxemburgi), XIII. 226, 315.
János (ravennai), IX. 814.
János (Visconti), XIII. 321.
János (Silentiarius), IX. 721.
János pap, XIV. 76.
Janoski, XIII. 196.
Jansenisták, XVI. 186, 203, XVII. 814.
Jansenius, XVI. 189.
Janus, III 419; temploma, 474.
Japán, XIV. 344, 386.
Jaquinot, Polynesia és Amerika közti hasonlatosságról, I. 172.
Jason, II. 710. III. 236,
Jassyi béke, XVII. 302.

Játék, XVI. 137; Chinában, IV. 362.
Játékok, a görögöknél, II. 783; a spartaiaknál, III. 82; daphnaei, IV. 151; frank, VII. 36; városi, XI. 132; sorsjáték a középkorban, 146; virágjátékok 164; Velenczében, XVII. 634.
Java, XIV. 326, 360, XVIII. 746.
Jean de Boulogne, XV. 371.
Jegecztan, XVII. 759.
Jegyzők eredete, XIII. 4.
Jehuda (hakkadosh), VI. 549.
Jelenések (természetfölötti), XV. 620.
Jelszavak (nemesi és szerelmi), XI. 101, 523.
Jelvények s jelmondatok a görögöknél, II. 724; czimeres, XI. 93.
Jelvények, a szépmüvészetekben, II. 626; vallási, 740; a barbároknál, VIII. 347; XI. 93, 523.
Jemappes melletti csata, XVIII. 72;
Jenai csata, XVIII. 250.
Jenkinson Antal, XIV. 371.
Jenner, XVII. 206.
Jephte, II. 431.
Jeremias, II. 446.
Jermuki csata, IX. 608.
Jeroboam, II. 439.
Jeromos (sz.), VII. 205, 365, 445; munkái, 210.
Jeromos (prágai), XIII. 263.
Jerusalem, III. 255, XI. 6; templom, IV. 154; bevétetik Pompejus által, V. 335; Titus által, VI. 152; a musulmanok által, IX. 608; a keresztesek által, XI. 33; visszaveszik a musulmanok, 360.
Jezdegerd, IX. 612.
Jezsuiták, IV. 341; Paraguayban, XIV. 234; Braziliában, 252; Chinában, 413; — és jacobiták, 421; kiüzetve Chinából, 429; alapitása és szervezete, XV. 595; latinisták, XVI. 262; szinházaik, XVII. 100; eltöröltetésök, 213; magasztaltatva Voltaire által, 215; jellemök, 236, 304; vitáik a jansenistákkal, 814; gunyoltatva, XVIII. 570; Schweizban, 694.
Jezsuita (pártnév), XVIII. 694.
Jób, II. 461.
Jodelle, XV. 1056.
Jog, egyházjog, XI. 387; előnyei, 389.
— italiai, VII. 85.
— irott hűbéri, X. 184.
— nemzetközi, XV. 919, XVII. 193.
— ökül-, X. 170, 183.
— polgári, VIII. 114.
— római, VIII. 102, 128; előnyei, XI. 392.
— tengeri, XIV. 537.
— tengeri, angol, XVII. 413.
— viszontorlási, X. 184.
Jogok, hűbéri, X. 165, 173, emberi jogok declaratiója, XVI. 354, XVII. 353, 986; XVIII. 24, 1028.
Joghi (indián), II. 514.
Jog-kérvény, XVI. 297.
Jogtudomány, római, VII. 82, 88; a középkorban, XI. 381; a 16-ik században, XV. 916; a 17-ikben, XVI. 761; mai, XVIII. 945.
Jogtudósok, XIII. 550; római, VIII.

106; a középkorban, XI. 381; a hatalom pártolói, XIII. 124; fontosságot nyernek, 623; a 18-ik században, XVII. 183, 685; mai, XVIII. 945.
Johanna d' Arc, XIII. 169.
Johanna (nápolyi), XIII. 385.
Johanna nőpápa, X. 241.
Johanniták (lovagrend), XI. 83. V. ö. Malta és Rhodus.
Johnson, XIV. 531, XVII. 429.
Johnson költő, XV. 1112.
Joinville, XII. 207.
Jollivet, XVIII. 95.
Jomard, IX. 515.
Jomelli, XVII. 727.
Jones Inigo építész, XVI. 702.
Jones orientalista, II. 453, 483, XVII. 429, XVIII. 848.
Joni szigetek, XVIII. 493.
Joniaiak, II. 708, 779, III. 124.
Joppei csata, XI. 34.
Jordan (rivaltai) szerzetes, XIII. 513.
Jóreményfok, XIV. 78, 460.
Jornandes, VII. 29, VIII. 452.
Josias, II. 443.
Jósok (chinai), IV. 307.
Josselin de Courtenay, XI. 181.
Josue, II. 428.
Joubert, XVII. 180, XVIII. 166.
Jouffroy Theodore, XVIII. 570.
Jovellanos, XVIII. 273, 445.
Jövendölések, II. 758. V. ö. Oraculumok.
Jovián császár, VII. 154.
József (arimathiai), VI. 608.
József (Buonaparte), XVIII. 185; nápolyi király, 244; spanyol király, 268.
I. József császár, XVI. 435.
II. József császár, XVII. 298, 300, 443, 464, 466, 592; ujitásai, 450.
József Jákob fia, II. 406.
József (portugali), XVII. 222.
Juan-tsung, IX. 884.
Jubileum, XIII. 329; eredete, 127.
Judacilius (asculumi), V. 87.
Judaea, II. 441, V. 334, VI. 147.
Judicaël, IX. 691.
Judit, II. 443.
Judit (franczia), X. 10.
Jugurtha, V. 75.
Julia, V. 348; család, VI. 84.
Julia (lex), V. 87; municipalis, VII. 81.
Julian (apostata), VII. 110, 104; jelleme, 106, 110, 121, 144; iratai, 130; ellensége a kereszténységnek, 137; összehasonlitva II. porosz Frigyessel, 144; halála, 153; ‚Caesarok' czimü meséje, 418, 585.
Julián gróf, IX. 644.
Julien, chinai nyelvész, IV. 331, 378.
Julius Africanus, VII. 490.
Julius Nepos császár, VII. 320.
Julius Sabinus, VI. 146.
Jumala, X. 138.
Junius Otto, VI. 31.
Juno temploma, III. 126, 450; Lucina Junóé, 470.
Junot, XVIII. 263.
Jupiter Ammon, II. 758; olympiai (temploma), III. 328, 470.
Jurieu, XVI. 223, 750.
Jurisics, XV. 254.
Jus primae noctis, X. 179.
Jussieu, XVII. 755.

Justin (sz.), VI. 491.
I. Justin, VIII. 77.
II. Justin, VIII. 132.
Justinian, VIII. 78; hibái és érdemei, 99.
II. Justinián, IX. 667.
Justinus történetiró, IV. 71, VI. 356.
Justizia (aragoniai), XII. 347.
Justus Lipsius, XV. 930.
Juvara, XVII. 706.
Juvenalis, VI. 322.

K.

Kaaba, IX. 527.
Kabila és Dimna, mesegyüjtemény, XI. 173.
Kabul, XVII. 378, XVIII. 755.
Kadeziai csata, IX. 612.
Kadiaskerek, XV. 1169.
Kadsarok, XVII. 252.
Kaffa, XIII. 428.
Kafferek, XIV. 439; Kafferföld, 463.
Kagan, X. 358.
Kahlenbergi csata, XVI. 419.
Kailasa palota, II. 642.
Kainardsii béke, XVII. 295.
Kaireddin, XV 255.
Kairo, X. 353.
Kajetan (sz.), XV. 627.
Kalam, X. 375.
Kalapok és Sapkák (pártok), XVII. 310.
Kalifák (első), IX. 596; (utolsó), X. 354.
Kalkaszok eredete, XII. 254.
Kálmán magy. király, XII. 364.
Kalmukok, XII. 254.
Kalózok, V. 130; régi, II. 682; kalóz-levél, XIV. 545.
Kamatpénz, XI. 195, XIII. 425, XIV. 53.
Kamra, csillagos, XIII. 212; császári, 239.
Kamrák, németországi, XIII. 232; angol, 209; szónoklati, Hollandiában, XV. 1091.
Kamtschatka, XIV. 501.
Kana Kavarna, II. 538.
Kandia, velenczei gyarmat, XII. 75, 188; kandiai háboru, XVI. 88; elfoglalása a törökök által, 414.
Kandsur, II. 528, IX. 896.
Kane, XVIII. 852.
Kanghi, XIV. 416; végrendelete, 427.
Kanodsa, XVII. 378.
Kanonokok, VII. 369, IX. 807, X. 263.
Kant, XVII. 191, 478, 499, XVIII. 922; eszméi a történelemről, I. 29; a szép elmélete, XVIII. 786.
Kanton város, XIV. 411.
Kanut (Nagy-), X. 76.
Kao-tsu, IX. 846.
Kapcsak, XIII. 478.
Kapisztrán János, XIII. 85.
Kappeli csata, XV. 577.
Káptalanok, X. 263.
Karabély, XIII. 32.

Karaiskakis, XVIII. 511.
Karavánok, II. 678, IX. 517, 912.
Kardhordórend, alapitása, XII. 356; Poroszhonban, XIII. 471; Lieflandban, XV. 888.
Karizm (Kovaresm), XII. 225.
Karinthia, XI. 287.
Karloviczi béke, XV. 425.
Karmat, X. 348.
Karmeliták alapitása, XII. 101.
Karnak, temploma, II. 656; palotája, 661.
Karnauli csata, XVII. 249.
Karok (országgy.) X. 112.
Karolina (nápolyi), XVII. 646, XVIII. 125, 244.
Karolingok, X. 22; vége, 149.
Károly (borromaei sz,) XV. 606, 662; összehasonlitva szalezi sz. Ferenczczel, 624.
Károly (Nagy-), I. 50, IX. 654, X. 121, 196, 395, 426, XI. 215; Olaszországban, IX. 742, 744; mint hóditó, 751; mint császár, 769; mint törvényhozó, 779, monogrammája, 816; mint tudománypártoló, 816: jelleme, 834; mesés hagyományok felöle, 835; halála, 844; törvényei. IX. 788.
IV. Károly császár (luxemburgi) XIII. 229, 315, 627.
V. Károly császár, XV, 165; megválasztatása, 1139; Károly és a reformatio, 534, 536, 556, 563; törvényei a gyarmatok részére, XIV. 136, 181; mint müvészetpártfogó, XV. 417; összehasonlitva I. Ferencz franczia királylyal, 169; végnapjai, 666.
VI. Károly császár, XVII. 13, 35.
VII. Károly császár, XVII. 51.
Károly (Anjou), XII. 158, XIII. 298.
Károly (Együgyü), X. 152.
Károly (Kopasz), X. 11, 22, 27, 210.
Károly (Vakmerő), XIII. 182, 290.
Károly (Vastag), X. 80, 204.
V. Károly franczia kir., XI. 128, XIII. 159.
VI. Károly franczia kir., XI. 74, XIII. 26.
VII. Károly franczia kir. XIII. 168, 178.
VIII. Károly franczia kir., XV. 110.
X. Károly franczia kir., XVIII. 575.
Károly (Valois), XII. 181.
I. Károly angol kir., XVI. 292, 320.
II. Károly angol kir., XVI. 338.
Károly Eduárd (Stuart), XVII. 329.
III. Károly spanyol kir., XVII. 229, 230, 233, 236, 516.
IV. Károly spanyol kir., XVIII. 262.
II. Károly (sánta) nápolyi kir., XIII. 301.
VII. Károly nápolyi kir. XVIII. 565.
I. Károly Emanuel (savoyi), XVI. 588.
III. Károly Emanuel (savoyi), XVII. 595.
IV. Károly Emanuel (savoyi), XVIII. 133.
Károly Albert (savoyi), XVIII. 466. 629.
X. Károly svéd kir., XVI. 482.
XI. Károly svéd kir., XVI. 487.

XII. Károly svéd kir., XVI. 523; jelleme, 529; halála, 534.
Károly főherczeg, XVIII. 133, 188, 278.
Károly orleansi herczeg, XIII. 572.
Károly Eugen würtembergi herczeg, XVII. 61.
Károly Frigyes (badeni), XVII. 471.
Károlyváros alapitása, XVI. 406.
Karthauziak, XII. 99.
Karthauzi egyház (páviai), XII. 443.
Kártyagyártás, XIII. 12.
Kassida (idyll), IX. 639.
Katakombák, VI. 628; indiai, II. 635; egyiptomi, 648.
Katalin (sienai sz.), XIII. 368.
I. Katalin (oroszhoni), XVII. 256.
II. Katalin (oroszhoni), XVII. 262, 265, 272, 275, 278, 285, 289, 303; XVIII. 56, 157.
Katekizmus, heidelbergi, XV. 572; Calviné, 580; római, 614.
Katekumenek, VII. 384.
Katharok, XII. 86.
Katholicismus diadala, VII. 187; katholikus ellentörekvés, XV. 590; reformok, 611; reformtervek, 550, 1252; terjedése Angliában, XVIII. 741. V. ö. Kereszténység.
Katholikusok, elnyomatása (Irhonban), XVIII. 715; emancipatiója, 719; üldöztetése Oroszországban, 662.
Katona, zsoldos, Görögországban, IV. 49; Rómában, V. 324, VI. 221; Olaszországban, XIII. 332.
Kaukaziai törzsek, I. 183.
Kaunitz, XVII. 442.
Kávé, IX. 516, 907; amerikai, XIV. 316.
Kay, XVIII. 715.
Kazarok, IX. 677.
Kazim, IX. 629.
Kegyelem (-ről viták), VII. 210, 353, 453, XV. 602, XVI. 186.
III. Kázmér (Nagy-), lengyel király, XIII. 467.
Kéjhölgyek, római, V. 255; a 16-ik században, XV. 445.
Kelemen (alexandriai), VI. 502.
IV. Kelemen pápa, XII. 159.
V. Kelemen „ XIII. 135, 443.
VI. Kelemen „ XIII. 245.
VII. Kelemen „ XV. 179, 195, 593.
IX. Kelemen „ XVI. 604.
X. Kelemen „ XVI. 604.
XI. Kelemen „ XVI. 610, XVII. 605.
XII. Kelemen „ XVII. 607.
XIII. Kelemen „ XVII. 223, 609.
XIV. Kelemen „ XVII. 231, 612.
Keleti birodalom (császárság), államszerkezete, VII. 67; tartományai, 70. V. ö. Görög birodalom.
Keleti latin birodalom (császárság), XII. 73; bukása, XIII. 39.
Kemenczék (monzai), XIII. 312.
Kémények, X. 418.
Kempis Tamás, XIII. 534, 536.
Képek tisztelete, IX. 672; eltiltatik, 717.
Keppler, XV. 997, 1005, 1027, XVI. 814, XVII. 740, XVIII. 905.
Kerajok, XII. 225.

Kereskedelem, legrégibb ázsiai, II. 384: hindu, 478; phoenicziai, 676, 682; carthagói, IV. 77, 78; római, VI. 248; a byzanti birodalomban, VII. 98; a barbároknál, VIII. 356; a frankoknál, IX. 689; a régi Oroszországban, X. 136; az olasz köztársaságokban, XII. 24, 42; könyv-kereskedés, XIII. 18; a középkorban, 22, 420; a nagy fölfedezések előtt, XIV. 32; üzletmód, 49; portugal, 348; prémbőrök, 567; angol, a tizennyolczadik század elején, XVI. 367; jezsuitáké, XVII. 218; angol törvény a szabad kereskedelemről, XVIII. 736; Európa és China között, 760; mint a művelődés eszköze, 1005.
Kereskedelmi törvények, XIV. 59.
Kereszt (feszület) VI. 631, 635.
Keresztély cistercita, XII. 357.
II. Keresztély dán kir., XV. 864.
IV. Keresztély dán kir., XV. 881.
VII. Keresztély dán kír., XVII. 319.
Keresztély mainzi érsek, XI. 307.
Keresztények, VI. 95; Törökországban, XVIII. 478.
Keresztény köztársaság, VIII. 360.
Keresztény politika, VII. 513.
Kereszténység, a történelemben, I. 44; kezdete, VI. 95, 118, 120; hős kora, 440; terjedése, 442; üldözések, 466; általános proscriptio, 475; védiratok és hitvitályok, 489; kiváltságok, 539; hitehagyott Julián alatt, VII. 136; egyedül uralkodó vallásnak ismertetik el, 268; Perzsiában, 282; átalakitja a római jogot, VIII. 124; Arábiában, IX. 529; összehasonlitva az islammal, 902; terjed Islandban, X. 57; Skandinaviában, 75; Oroszországban, 131, 137; Magyarországban, 147; Chinában, IX. 881, XIV. 413; Japanban, 397; erkölcsi hatása, XV. 39.
Keresztesek névsora, XI. 495; norwégiak, 41.
Keresztesek által alapitott országok, XI. 36.
Keresztesháboru, első, XI. 23; második 181; harmadik, 355; negyedik, XII. 62; gyermekeké, 78; ötödik, 79; hatodik, 83; az albigensek ellen, 116; hetedik, 283; nyolczadik, 293.
Kereszteshadak, I. 52; előzményei, XI. 1; vége, XII. 298; elmélkedések fölöttök, 305.
Keresztjáró napok, VII. 395.
Kereszt-kutak, VII. 383.
Keresztség, VI. 382.
Keresztségismétlők, XV. 553, XVIII. 412.
Ker-Porter, III. 69.
Kétalakuság (dimorphismus), XVIII. 882.
Kétfejü-sas, XI. 98.
Két-Sicilia, 1500-ik év körül, XIII. 384; a spanyolok alatt, XVI. 559; gyarapodása VII. Károly alatt, XVII. 565; hadi ereje, 640; a 18-ik században, 645; utolsó idők, XVIII. 630.
Kéziratok, jegyei, XIII. 4; tanulmányozása, 22.
Kia-king, XVIII. 757.

Kien-long, IV. 344, 364, XIV. 431.
Kiköltözések (mai) Europából Amerikába, XVIII. 996.
Kiközösités az egyházból, X. 292.
Kilisk-Arszlan, XI. 30.
Killkroppft, XV. 539.
Kincsek, feltalálási módjai, XI. 450.
Kingsborough, mexicói emlékek gyüjteménye, I. 170.
King-shing-ku, IV. 358.
Kinizsi Pál, XIII. 86.
Kinnaird lord, III. 435.
Kinvallatás, az egyház által ellenezve, XI. 390.
Királygyilkosság védetik, XV, 898.
Királyi levelek (lettres de cachet), XVII. 812.
Királyi tisztek, VI. Lajos franczia király korában, XI. 326.
Királyok, indiai, II. 484; barbár, VIII. 291; hübéri, X. 218; jeruzsalemi, 36.
Kircher, X. 415, XVI. 811, XVII. 700.
Kirgizek, XVIII. 659.
Kisfaludy Károly, XVIII. 823.
Kisfestészet, XII. 460, XIII. 607; könyvekben, 5.
Kiváltságok, egyházi, VI. 539; conventekéi, VIII. 380; a középkorban, XI. 232; nyomdai, XIII. 19; hübériek eltörlése Franczia-országban, XVIII. 22.
Kivégzések, a törököknél, XIII. 88; kegyetlen, XVII. 93, 200.
Klára (sz.) XII. 109.
Klaproth, I. 134; ‚az ázsiai nyelvekről' 286; XIII. 11, XIV. 64.
Kleber, XVIII. 215.
Klefták, XIII. 90, XV. 241; XVIII. 486.
Klopstock, XVII. 478.
Klubok, XVI. 348; Francziaországban, XVIII. 15.
Knopp, XIII. 22.
Knox, XV. 791.
Kobad, VIII. 82.
Kobad Shirujeh, VIII. 145.
Koch (Paul de), XVIII. 810.
Kocsik (első), XV. 456; gőzerőre, XVIII. 917.
Ködfoltok, XVIII. 909.
Költészet, arab, IX. 638.
— chinai, IV. 297.
— görög, III. 277, VI. 334.
— héber, II. 461.
— hindu, II. 549.
— klephta, XVIII. 488.
— latin, VI. 304.
— lovag, XI. 175.
— normann, X. 60.
— olasz, XII. 404.
— portugal, XII. 411.
— római, V. 404.
— spanyol, XII. 407.
— troubadour, XI. 150.
— a 9-ik században, X. 400.
Költők, amerikai, XVIII. 817.
— arab, X. 377.
— császári (Bécsben), XVII. 653.
— görög, III. 277, IV. 194, VIII. 410.
— keresztény, VII. 475.
— nők, görög, III. 280; olasz a 16-ik században XV. 310.
— római, V. 404.
— 5-ik századbeli, VII. 460.
— 1000-ik év körül, X. 400, XI. 175.

— 16-ik századbeli, XV. 291, 1061, 1084, 1094.
— scandinav (első), X. 60.
— török, XV. 364.
Kolzum csatorna, IX. 617.
Komnen Anna, VIII. 413, XI. 27.
Komnen Elek, X. 303, 325, XI. 16, 28, XII. 66.
Kőmütét (sebész.), XVII. 781.
Kong-skugg-sio, X. 68.
I. Konrád, X. 216.
II. Konrád, X. 234.
III. Konrád, XI. 186, 282.
IV. Konrád, XII. 154.
Konradin, XII. 156, 161.
Konstanczia (toulousei), XI. 321.
Konstantinápoly, alapitása, VII. 41; székvárosa a római birodalomnak, 42; X. 308; védve I. Heraclius által, VIII. 144; görög tűzzel, IX. 621; ostromoltatva az oroszok által, X. 129; bevétele a keresztesek által, XII. 72; a Palaeologok által, XIII. 39; a törökök által, 79.
Könyvárusok (első), XIII. 18.
Könyvek (szent-), IV. 160.
Könyvek, régi, XIII. 1; első, nyomtatott, 13; képes, 19; mexicói, XIV. 291; tiltott könyvek Indexe, XV. 604.
Könyvkiadások (első), XIII. 15.
Könyvmásolók, régi, XIII. 2, 8
Könyvnyomtatás, XIII. 11; eredménye, 625; sajtószabadság, XVIII. 436; megszorittatva Franczia országban, 576; első nyomdák, XIII. 13; tudós nyomdászok, XV. 267; zsenge nyomtatványok, XIII. 116.
Könyvtár, Aristotelesé, III. 363; Palatina, VIII. 403; Constantin porphyrogenitusé, 415; alexandriai, IX. 616; konstantinápolyi, 675; meruani, X. 335; tripolisi, XI. 36; Corvina, XIII. 276, 608.
Könyvtárak, római, V. 388, VI. 288; a régieknél, XIII. 7.
Kopenhága bombáztatása, XVIII. 212.
Kopernik, XV. 1002.
Koporsók (sarcophag), VI. 633.
Koptok, IX. 615.
Koptus nyelv, II. 620.
Kőrajz (litographia), XVIII. 858.
Korall-szigetek képződése, I. 125.
Koran, IX. 541, 566, 928; fordításai, 596.
Korea, IX. 875.
Koreish-törzs, IX. 537, 545, 547.
Kórházak, XI. 206.
Kormány, patriarchalis, I. 181; primitiv, II. 373.
Kormányzó (franczia országi), XVII. 18.
Korona (Vas-), VIII. 189.
Koronázás, angol-szász királyoké, VIII. 263; Nagy-Károlyé, IX. 773; IV. Henriké Milanoban, X. 302; jeruzsalemi királyoké, XI. 38; bajor Lajosé, XIII. 312; Gian Galeazzóé, 345; Petrarcáé, 504; Napoleoné, XVIII. 232.
Kőrösi Csoma Sándor, II. 528, XVII. 701.
Korszakok, történeti, I. 35; népek mesés korszakai, 131.
Kor-tan, l. Chronologia.
Kosciusko, XVI. 286.

Kőszén-ásás, XIII. 34, XVIII. 890.
Kotiros, XVIII. 501.
Kotzebue, XVII. 484; XVIII. 820; meggyilkoltatása, 443.
Követek a latere, X. 261.
Követségi rendszer, XVI. 835.
Kövületek (mesterséges), I. 119.
Kozákok, eredete s szervezetök, XV. 886; Dnieper mellékiek, u. o.; Don-mellékiek, XVI. 505; meghóditva az oroszok által, XVII. 260, 266, XVIII. 659.
Közép-kor, Elmélkedés fölötte, VIII. 1; méltatlanul megvettetik, 20; uralkodó érzelme a vallásosság, XI. 2; müemlékeinek jellege, XII. 460; vége, XIII. 616; kiváló ténye a kereszténység foganatositása, XV. 37.
Közép-tenger a legrégibb időkben, II. 667.
Közjó név alatti szövetség, XIII. 178.
Közjóléti bizottmány Francziaországban, XVIII. 82.
Közlakomák a középkorban, XI. 126, 242.
Közlekedési eszközök (római), VI. 211.
Közöny (vallási), XVI. 236.
Községek, a középkorban, XI. 227; összehasonlitva a régi helyhatóságokkal, 261; hiányaik, 264; előnyeik, 267; Francziaországban, 324; Németországban, XII. 46; Mexicóban, XIV. 161.
Község-levelek, XI. 247.
Köztársaság, angol, XVI. 323.
— cisalpini, XVIII. 145, 159, 234.
— franczia, XVIII. 71.
— keresztény, VIII. 360.
— olasz, XVIII. 235.
— parthenopei, XVIII. 163.
Köztársaságiak (franczia), XVIII. 44.
Köztársaságok, délamerikai, XVIII. 546; közép-amerikai, 548; jövőjük, 556.
— görög, II. 778.
— lombard, XII. 283.
— olasz, XII. 1; hátrányai és előnyei, 34.
— tengeri, X. 228.
Krause, XVIII. 948.
Kray, XVIII. 168.
Krennah, III. 129.
Kreta sziget, II, 767, III. 72, 116.
Krim, XVII. 297, XVIII. 655.
Krishna, II. 515, 556.
Krisztina (Pizzano), XIII. 567.
Krisztina (spanyolországi), XVIII. 640.
Krisztina (svéd), XVI. 182, 477.
Krisztus, VI. 95; arczképei, 634.
Krisztus követéséről könyv, XIII. 536.
Kritika, történelmi, I. 71, 100; a 17-ik században, XVI. 264; Francziaországban a 18-ik században, XVII. 178; német, 482; mai, XVIII. 811; Kriticismus, XVII. 505, XVIII. 936.
Krol, X. 121.
Kromlek-ek, II. 630.
Krónikák, I. 13, 95; középkori, VIII. 3, 4, 13; byzanti, 413;

genuai, XII. 428. V. ö. Évkönyvek.
Krüdner Julia, XVIII. 372.
Krug, XVIII. 923.
Kublai kán, XII. 224, 235.
Kubo, XIV. 393.
Kufai-alaku irás, IX. 524.
Kukoricza, XIV. 323.
Kuli-kan, XVII. 245.
Kulikovi csata, XIII. 480.
Különzéki számitás (calculus differentialis), XVI. 816.
Kunersdorfi csata, XVII. 72.
Kunimund, VIII. 177.
Kunipert, IX. 689.
Kúpok, VIII. 461; Santa Maria del Fioreé, XIII. 592.
Kurdok, XVII. 252.
Küstrini csata, XVII. 72.
Kutak (artézi), XVI. 813.
Kutayehi szerződés, XVIII. 776.

L.

Labarum, VI. 442.
Labeo Antistius, V. 319, VI. 231.
Laberius mimelő, V. 417.
La Bletterie VII. 130, XVII. 132.
La Boëtie, XV. 897.
Laborde, a sajtó eredetéről, XIII. 13.
Labrador, fölfedeztetése, XIV. 115. 490.
La Bruyére, XVI. 257.
Lacaedemonok, III. 71.
Lacaille, XVII. 742.
La Chaise jezsuita, XVI. 122.
Lachaussée, XVII. 182.
La Condamine, XIV. 524, XVII. 206.
Laconismus, spartai, III. 81.
Laconok (szabad), X. 307.
Lacordaire, XVIII. 618.
Lacretelle, XVIII. 833.
Lacruz Johanna, XVI. 441.
Lactantius, VI. 501.
La Curne de Saint-Palaye, XI. 70, 118, XVI. 780.
Laelius, V. 46.
La Fayette, XVII. 365, 841, XVIII. 4, 19, 52, 112, 290, 582, 616.
Laffitte Jakab, XVIII. 582.
Lafond kapitány, I. 145, XIV. 280.
Lafontaine, XVI. 251.
Lagidák Egyiptomban, IV. 31.
Lagomarsini, XVII. 694.
Lagrange, XVII. 735.
La Harpe, XIV. 2, 122, XVII. 179, XVIII. 44, 128, 210.
La Hire, XI. 74.
Lahoz, XVIII. 173.
Laicus és clericus szók, VI. 521.
Lajard, II. 396.
Lajos (Nagy-) magy. kir. XIII. 271, 386.
II. Lajos magy. kir. XV. 251, 253.
Lajos (Dadogó-), X. 28.
Lajos (Kegyes-), X 1, 123, 395.
Lajos (német), X. 123, 212.
IV. Lajos (franczia kir.) X. 154.
V. Lajos „ X. 155.
VI. Lajos „ XI. 323.
VII. Lajos „ XI. 185.
VIII. Lajos „ XII. 203.

IX. sz. Lajos (franczia kir.) XI. 51, XII. 203, 285, 288.
X. Lajos (franczia kir.) XIII. 145.
XI. Lajos (francz. kir.) XIII. 179, XV 711.
XII. Lajos (francz. kir.) XV, 123, 139, 160, 712.
XIII. Lajos (fran. kir.)XVI.9,25,26.
XIV. Lajos(fran. kir.)XVI.40; kormányzása, 47; jelleme, 98, viszontagságai, 455; végnapjai, 467; befolyása Olaszországban, 611; jogigényei a spanyol monarchia több államára, 854.
XV. Lajos (franczia kir.) XVII. 87.
XVI. Lajos (fran. kir.) XVII. 785; jelleme, 789; ingatag a mozgalmak közepett, 858; Párizsba teszi át lakását, XVIII. 20; szökéskisérlete, 41; bukása, 62; pöre, 74; végrendelete és vége, 78, 1046.
XVII. Lajos,(fran. kir.)XVIII. 112.
XVIII. Lajos, (francz. kir.) XVIII. 112, 355, 561.
Lajos Fülöp (orleansi), XVIII. 583.
Lajos Károly Ágost (bajor kir.) XVIII. 671.
Lajos-csatorna, XVIII. 671.
Lakmározás, a rómaiaknál, V. 243, 247, 248, VI. 91; Vitellius torkossága, 137; Trimalcion ebédje, 650.
Lakomák (köz-) a középkorban, XI. 126; gildák, 242.
Lalande, XVII. 745.
Lally, XVII. 389.
Lama főpap, IX. 895.
Lamachus, III. 456.
Lamarck (La Mark), XVIII. 41, 57, 893, 932; az ember eredetéről, I. 139.
Lamartine, XVIII. 70, 807; történetiró, 837.
Lambert, XVII. 477.
Lambert olasz király, X. 208.
Lambertini pápa, XVII. 608.
Lambra, X. 336.
Lamennais, XVIII. 408, 616, 936, 984.
La Mettrie, XVII. 158, 777.
Lami János, III. 431, XVII. 695.
Lamia XV. 472.
Lamismus, IX. 895.
La-Mothe-le-Vayeur, XV. 943.
Lamotte költő, XVI. 268, XVII. 110.
Lamourette, XII. 34.
Lampo Birago, XIII. 31.
Lampredi, XVII. 686.
Lampsacus, V. 8.
Lana Terzi jezsuita, XVI. 818.
Lancaster-ház, XIII. 147, 201, 202; — és York, 204.
Lancaster nevelész, XVIII. 973.
Lancisi anathom, XVI. 805.
Landinus Kristóf, XIII. 525.
Lando gróf, XIII. 334.
Lando Mihály, XIII. 370.
Landsknechtek, XV. 90, 161; Olaszhonban, XVI. 596.
Landsturm, VIII. 264.
Landulf (öreg), XII. 427.
Landwehr, VIII. 264.
Lándzsa (szent), XI. 31.
Lanfranc (milanói), XI. 440.
Lanfranc (páviai), X. 411, XI. 395.
Lanfranco festész, XVI. 678.
Languedoc, II. 89.
Lanjuinais, XVIII. 74.

Lannes, XVIII. 278.
Lanzi Luigi, XVII. 695, 714.
Laocoon (szoborcsoport) IV. 240.
Laodice, IV. 30.
Laon (-i kiváltságlevél) XI. 248.
Lao-tseu, IV. 299; összehasonlitva Confuciussal, 314.
La Perouse, XIV. 567.
Lapira, XIII. 24.
Laplace, XVII. 734, XVIII. 870.
Laplanche, XVIII. 92.
La Plata, fölfedezve, XIV. 199.
La Porte du Theil, XII. 55.
Lara (fiai), X. 336.
La Roche deputatus, XVII. 825.
La Rochefoucauld, XVI. 246, 256.
La Rochejaquelin, XVIII. 86.
Laromiguiere, XVIII. 937.
Larrey, XVIII. 89.
La Rue, XVI. 154.
La Salle, XIV. 268.
Lasca, XV. 284.
Lascaris-ház, XIII. 38.
Las Casas, XIV. 133, 671.
Lasthenia, III. 190, 362.
László (sz.) magyar király, XII. 363.
IV. László (magy. kir.) XII. 370.
V. László (magy. kir.) XIII. 272.
László (nápolyi), XIII. 388.
Latin birodalom (császárság), keleten, XII. 73; bukása, XIII. 39.
Latinisták, a 16-ik században, XV. 266; a 17-ikben, XVI. 260; a 18-ikban, XVII. 693.
Latinok, III. 510, V. 24.
Latinus, III. 473.
Latium, őstörténete, III. 473; királyai, 474.
Látköz (parallaxis), XVII. 742.
Látogatás (japáni császáré a kubónál), XIV 394.
La Touche, XVII. 388.
La Tour d'Auvergne, XVIII. 195.
Latrocinium (ephesusi), VII. 356.
Láttan (Optica), XV. 1026, XVI. 819; a 18-ik században, XVII. 746; mai javitások, XVIII. 904.
Laudesi (társulat), XII. 132.
Laudon, XVII. 300.
Laupeni csata, XIII. 284.
Lautrec, XV. 163, 175.
Lavalette missionarius, XVII. 219.
La Vallette (Jean de), XV. 260.
Lavater, XVII. 545.
Lavoisier, XVII. 203, 765, XVIII. 95, 877.
Law, XIV. 271, XVII. 22.
Lazaristák, XI. 86.
Lazzarini, XVII. 713.
Leaena, III. 108.
Learchus, III. 469.
Lebas, XVIII. 107.
Lebasque, XIV. 475.
Le Beau, XVII. 132.
Le Blanc, XVIII. 911.
Lebrun Claude festész, XVI. 708.
Lebrun iró, XVII. 179, XVIII. 118, 182.
Lechapelier, XVIII. 96.
Lechi Antonio, XVII. 739.
Le Clerc iró, XVI. 220.
Le Clerc parancsnok, XVIII. 220.
Lefevre, XVII. 764.
Lefranc, XVII. 114.
Leger (sz. Leodegar), IX. 694.
Legendák, népies, VIII. 54, 455; középkori, XI. 165.
Léghajózat, XVII. 767; léghajók

alkalmazása a háboruban, XVIII. 88.
Legiók (római) uj szervezése, VII. 73.
Legitimitas, föltalálva Talleyrand által, XVIII. 374.
Légkör, XVIII. 883.
Legnanói csata, XI. 307.
Leibnitz, I. 29, XVI. 236, 721, 742; terve a törökök elleni hadjárat iránt, XII. 303; törvénytudó, XVI. 763; történetiró, 782; geolog, 813; mathematicus, 816.
Lelabasque, XVIII. 941.
Lélek halhatatlansága, VI. 113.
Lélekvándorlás a hinduknál, II. 472.
Lelenczház (legrégibb), VIII. 480.
Lelewel, XIV. 6, 111.
Lelex (egyiptomi), III. 113.
Le Maistre, XVI. 255.
Lemercier, XVIII. 290.
Lemery, XVI. 800.
Lemnusi borzasztóságok, III. 115.
Le Moine festész, XIV. 262.
Lengyelfürt, XIII. 548.
Lengyelország, XVI. 492, XVII. 33; királyság, XIII. 466; a 16-ik században, XV. 882; feldarabolása, XVII 268; föllázitva Napoleon által, XVIII. 252; az oroszok alatt, 593; forradalma, 596; Oroszországhoz csatoltatik, 609, 656.
Le Notre, XVI. 712.
Leo (Nagy-) pápa, VII. 307, 347.
III. Leo pápa, IX. 771. X. 239.
IV. Leo pápa, X. 241.
IX. Leo pápa, X. 107, 276, 328.
X. Leo pápa, XV. 159, 508; mint maecenas, 417.
XII. Leo pápa, XVIII. 406, 598.
III. Leo (isauri). IX. 671, 717.
IV. Leo (kazar), IX. 679.
V. Leo (örmény), X. 310.
VI. Leo (bölcs), X. 314.
Leo (Lecanomantes), X. 393.
Leo (történetiró), X. 301, IX. 729, XVII. 588.
Leobeni béke, XVIII. 138.
Leobwin (sz.), IX. 753.
Leodegar (sz. Leger), IX. 649.
Leon (királyság), X. 339.
Leon Leoni, XV. 366.
Leone Evasio, XVII. 658.
Leonidas, III. 138.
II. Leonidas, IV. 57.
Leonina (városrész), X. 241.
Leoninus (versek), XII. 402.
Leontino (város), III. 467.
Leontius, IX. 667.
Leopardi, XVIII. 805.
I. Leopold császár, XVI. 402, 415. 420, 429, stb.
II. Leopold, XVII. 468, XVIII. 55.
Leopold Frigyes (anhalt-dessaui), XVII. 470.
Leopold (toscanai), XVII. 599, 629.
Leosthenes, IV. 5,
Leotychides, III. 141.
Leovigild, VIII. 235.
Lepantói csata, XV. 673.
Le Pautre, XVI. 712.
Lepidus, V. 300; bukása, 303.
Lermontof, XVIII. 825.
Lery, XIV. 254.
Le Sage, XVII. 113.
Lesbos, III. 121.
Lescot építész, XV. 396.
Lescure, XVIII. 86.
Lesczynska Mária, XVII. 87.

Lesczynski Szaniszló, XVII. 33.
Lessing, XVII. 474, 714, XVIII. 790.
Lesson szerint az emberi-nem osztályozása I. 195.
Lesueur, XVI. 706.
Leszk (Lech), X. 115.
Leti Gregorio, XVI. 777.
Letinus, III. 465.
Letus Pomponius, XIII. 561.
Le Tourneur, XV. 1111, XVII. 181, XVIII. 114.
Letronne, II. 611.
Lettonok, XII. 355.
Leucadia, III. 111.
Leucippus, III. 350, 387.
Leuctra melletti csata, III. 76, 220.
Leutard (virtei), X. 408.
Leuthar, VIII. 172.
Leuthen melletti csata, XVII. 70.
Le Vaillant, XVII. 702.
Levellers, XVI. 319; tanaik, 324.
Levél, váltó-, XIV. 55; kalóz-, 545; felségi, XV. 817.
Leverrier XVIII. 905.
Leviathan hajó, XVIII. 916.
Leviták, II. 416.
Lewis, XVIII. 814.
Leyden (ostroma), XV. 687; — i palaczk, XVII. 768.
Leyva, XV. 190, 217.
Lézardiére, XVIII. 834.
L'Hopital, XV. 728; végrendelete, 738.
Libanius rhetor, VII. 135, 156; iró, 417.
Libanon, XVIII. 781.
Liballatici, VI. 470.
Liberalismus, protestans, XV. 897; katholikus, 900; a politikában, XVIII. 424; vallásos, 616.
Liberálok Spanyolhonban, XVIII. 445.
Liberia (kis), XIV. 470; gyarmat, XVIII. 390.
Liberius pápa, VII. 120, 346.
Libri Guglielmo, IV. 35, XV. 1016, 1326.
Lichtenstein humorista, XVII. 484.
Lichtenstein Ulrik költő, XI. 75, 120, XII. 413.
Licinius Nerva, V. 68.
Liebig, XVIII. 883.
Liefland a kardhordó lovagok alatt, XV. 888.
Lieflandok (lievek), XII. 355.
Liegnitzi csata, XVII. 72.
Liesnai csata, XVI. 528.
Ligne herczeg, XVII. 293, 802.
Ligny melletti csata, XVIII. 364.
Ligorio festész, XV. 388.
Ligurok, I. 184, III. 412.
Liliomok (franczia), XI. 98.
Lilly, XV. 1097.
Lin, XVIII. 761.
Lindberg, XVIII. 843.
Lingard, XV. 1326.
Linguet, VI. 39.
Linné, XVII. 162, 754.
Linois tengernagy, XVIII. 259.
Linus, III. 277.
Lionardo da Vinci, XV. 362, 1041; a gőzágyúkról, XIII. 33.
Lipari melletti csata, IV. 92.
Lipcsei csata, XVIII. 324.
Lipodorus, IV. 4.
Lippi festész, XVI. 663.
Lipsius (Justus), XV. 930.
Liquez (De), XV. 647.

Lira (franczia) értéke, XIII. 134.
Liricusok (görög), IV. 198.
Lissaboni földrengés, XVII. 529.
L'Isle (de), XVII. 759.
Litaniák (nagy-) VIII. 405.
Litbert püspök, XI. 15.
Lit de justice, XIII. 195, XVI. 31.
Lithvania, megtérése, XIII. 469; Lengyelországgal egyesitése, XV. 884.
Litographia, XVIII. 858.
Litotomia, XVII. 781.
Litta Pompeo, XV. 1154.
Liturgia, XVI. 775; katholikus, VIII. 405; rendezve, IX. 812.
Liun-in, IV. 312.
Liutprand király, IX. 716, X. 400.
Liutprand püspök, X. 224.
Liutward püspök, X. 204.
Livingston, XVIII. 851, 997.
Livius Andronicus, IV. 131, 242.
Livius Titus, IV. 71, V. 390.
Livorno, XVI. 629, 630.
Llanerok, XVIII. 530.
Llorente, II. 128.
Loanói csata, XVIII. 126.
Lobeck Aglaophamus-a II. 751.
Lobkowitz minister, XVI. 430.
Lobo költő, XV. 1088.
Loci communes, XV. 925.
Lock, XIV. 530.
Locke, III. 129, XVI. 389, XVII. 489; bölcsészete, XVI. 738; nevelészete, 757.
Locman, III. 66, 532.
Lodbrok Raghenar, X. 52, 83.
Lodi, elfoglalása a milanóiak által, XI. 283; csata, XVIII. 130.
Lodovico Moro, XV. 108, 123.
Logarithmusok, feltalálva, XV. 995.
Logrono melletti csata, X. 330.
Lollard Walter, XIII. 203.
Lollio, XV. 282.
Lomazzo festész, XV. 368.
Lombard köztársaságok, XII. 283.
Lombard szövetség, XI. 305, XII. 1, 51.
Lombardia, XVII. 640; a spanyolok alatt, XVI. 556; osztrák-, XVII. 589; meghóditva Buonaparte által, XVIII. 129.
Lombardi Antonio, XVIII. 812.
Lombardo épitész, XV. 386.
Lombard-Velenczei királyság, uj története, XVIII. 452, 623.
Lonato melletti csata, XVIII. 132.
London, XVII. 418; -i szerződés, XVIII. 514; mai, 728.
Longfellow, XVIII. 817.
Longhena épitész, XVI. 695.
Longinus Cassius, VI. 340.
Longobard törvények, VIII. 194, 334; pörfolyamat, 490.
Longobardia, IX. 746.
Longobardok, (név), VII. 5, VIII. 175; Olaszhonba vonulnak, 178; alkotmánya, 184; száma, 191; állitólagos jósága, 194; monumentalis épitményei, 464; uralmának vége, IX. 713, 744.
Longoueville asszony, XVI. 136.
Longus sophista, VII. 464.
Lope de Rueda, XV. 1066.
Lope de Vega, XV. 1070.
Lopez de Ayala történetiró, XIII. 569.
Lopez di Mendoza (Don Inigo), XIII. 576.
Lőpor, XIII. 26; — összeesküvés, XV. 806.

Lorenzo (Ragyogó-), XIII. 380; mint költő, XV. 291.
Lorrain (Claude) festész, XVI. 704.
Lorris szokástörvényei, XI. 248.
Lorris Vilmos, XII. 406.
I. Lothar császár, X. 8, 16.
II. Lothar, X. 243, XI. 280.
Lothringok Toscánában, XVII. 558.
Lotus-evők, IV. 73.
Luca (De), XVI. 762.
Louisiana, XIV. 268, XVII. 519; átengedve az Egyesült-Államoknak, XVIII. 221; ezekhez csatoltatva, 518.
Louverture, XVIII. 218.
Louvois, XII. 36, XVI. 66, 91, 178.
Lovagjáratok, XIII. 339.
Lovagjátékok, XI. 109.
Lovagkalandok, XI. 71.
Lovagok, római, V. 14; templariusok, IX. 159, XI. 83, XIII. 136; johanniták, XI. 83, XIII. 88, XV. 251, 260; kardhordó, XII. 356, XIII. 471, XV. 888; német, XI. 86, XII. 357; iparlovagok, XVII. 98.
Lovagrendek, Csillagrend, XI. 78; Németrend, 86; Aranygyapjas rend, 88; Csokros, 89; Szentmihály, XIII. 184; Térdszalag, 199; Annunziata (nyakdiszrend), 319; deventeri, 533; Szentistván (olasz), XV. 228; (magyar), XVII. 441; Mária-Terezia, u. o. maltai, XVIII. 154.
Lovagság, XI. 55; befolyása, 79; lovaggá-avatás, 64; avatási szertartások, 506; letétetés, 73.
Lovagszövetkezés, XI. 66.
Lovak, arab, IX. 513; velenczei, XII. 75.
Lowth, II. 456, XVII. 429.
Loyola Ignácz, XV. 595.
Lubomirski, XVI. 495.
Lucanus, VI. 69. 312.
Lucca, XVII. 638; kiváltságai, XI. 235, 245, 254; egyezménye csehországi Károlylyal, XIII. 627; Martino törvénye, XV. 226; Napoleonidák alatt, XVIII. 337.
Lucianus, VI. 342, 662.
Lucilius, V. 425.
Lucius Antonius, V. 19, 299.
Lucius Verus, VI. 188.
Lucretia (római), III. 475.
Lucretius, V. 404.
Lucrezia (Borgia), XV. 134.
Lucullus Lucius, V. 119, 160.
Luini frescofestész, XV. 365.
Lujza Augusta (porosz királyné), XVIII. 671.
Lulli, XVII. 725.
Lullus Rajmund, XI. 431, 456.
Lunevillei béke, XVIII. 193.
Luni sorsa, X. 105; csata, 46.
Lupercaliák, V. 234.
Luque utazó, XIV. 183.
Lusitania, V. 3.
Lutatius Catullus, IV. 95.
Luther, XV. 522; tana, 547; halála, 567; összehasonlitva Zwinglivel, 572; Calvinnal, 582; mint iró, 1090.
Luxembourg marsall, XVI. 96.
Luynes Albert, XVI. 11.
Luzan Ignácz, XVII. 522.
Luzern canton, XVIII. 694.
Lycon ügyvéd, III. 203.

Lycophron (chalcisi), IV. 196.
Lycurgus, III. 72, 83, 247, 314, IV. 55.
Lydus (János Lőrincz), VIII. 412.
Lyon, felkelése a convent ellen, XVIII. 87; bombáztatása, 93; -i tanácskozmány, 234; -i zsinat, XIII. 40; hitterjesztő társulat, XVIII. 410.
Lysander, III. 167, 194, IV. 57.
Lysias, III. 97, 196, 314, 469.
Lysimachus, IV. 20, 45.
Lysippus, III. 151, 336.

M.

Ma (a nagy anya), II. 764.
Mabillon, XVI. 773.
Mably, XIV. 145, XVII. 134, 186; itélete Voltaire fölött, I. 19.
Macabra (halottak táncza), XIII. 579.
Macao, IV. 267.
Macauley, XVIII. 815.
Mac-Culloch, XVIII. 985.
Macdonald, XVIII. 169.
Macedon monarchia, IV. 23.
Macedonia Nagy-Sándor után, IV. 43; legyőzetve a rómaiak által, 143, 172.
Macedonicus Quintus, V. 72.
Macedonius bölcsész, VII. 180.
Macedonok, III. 225; királyai, 226; történetirói, 227.
Machabaeusok, IV. 164.
Machiavelli, I. 12, III. 462, XII. 171, XVIII. 338; XV. 13, 89, 131, 158, 186, 318, 1118; hadtudománya, 331.
Macia, XV. 1084.
Mack tábornok, XVIII. 161.
Mackintosh, XV. 922, XVIII. 949.
Maclauring, XVII. 733.
Maclodio melletti csata, XIII. 350.
Macoppe, XVII. 779.
Macpherson, XVII. 432.
Macrianus Fulvius, VI. 414.
Macrinus, VI. 391.
Macrobius, VII. 486.
Madagascar, XIV. 367, 459; mai, XVIII. 745.
Madagi-Sindia, XVIII. 746.
Madeira fölfedeztetése, XIV. 70.
Maderno épitész, XVI. 689.
Madrid, első emlitése, X. 341; fővárossá lesz, XV. 706.
Madridi béke, XVII. 16.
Maecenas, V. 420.
Maecenások, XIII. 529; a 16-ik században, XV. 416; Olasz- és Francziaországban, XVI. 669; a 18-ik században, XVII. 716.
Maenon, III. 466.
Maffei Scipio, VIII. 15, XVII. 665, XVIII. 841.
Magada, II. 534.
Magalotti, XVI. 660, 795.
Magas, IV. 40.
Magdeburg, kifosztva, XV. 826.
Magellan, XIV. 120.
Maggi, XVI. 667.
Magia, VII. 15, XI. 449, XV. 1210.
Magliabecchi, XVI. 769.

Magna Charta, XII. 376, 499.
Magnentius Flavius, VII. 102.
Magnesia melletti csata, IV. 124.
Magni, III. 436.
Mago, III. 461, IV. 84, 113; szabályai a mezei munkálatokról, 85.
Magusok, II. 402; vallása, III. 27; tekintélye, 30: tanai, u. o.
Magyarok, VIII. 302, X. 137; Olaszországban, 142; Németországban, 145.
Magyarország, VIII. 302, XVII. 39; kiterjedése az 1000-ik évben, X. 148; az 1000-ik év után, 363; megtámadtatva I. Bajazet által, XIII. 50; az Anjouk alatt, 271; I. Ulászló és Corvin Mátyás alatt, 273, 275; megtámadtatva Nagy-Soliman által, XV. 251, 252; v. ö. 811, stb. a törökök utolsó erőfeszitései, XVI. 403; I. Leopold alatt, 428; I. József alatt, 433, 435; III. Károly alatt, XVII. 254; Mária Terézia alatt, 41, 52, 440; II. József alatt, XVII. 443, 458, 467; II. Leopold alatt, 468; Ferencz alatt, XVIII. 675, 678; irodalma, 822.
Mahabalipur, II. 636.
Mahabarata, II. 481, 515, 555.
Mahadi, IX. 635.
Mahadi (hivatal), X. 352.
Mahagony fa Hondurasban, XVIII. 550.
Maharbal, IV. 106.
Maharki-k, II. 552.
Mahmud (gaznevid), X. 359.
I. Mahmud, XVII. 246.
II. Mahmud, XVIII. 482, 511; mint ujitó, 769.
Mahomed, IX. 537; jelleme, 559; csodái, 562; érdeme az emberiség irányában, 592; köntösének tisztelete, XVIII. 512.
Mahomedán birodalom kiterjedése, IX. 634.
I. Mahomet, XIII. 67.
II. Mahomet, XIII. 74, 90, XV. 239; kanunja, 242, 1177.
Mahrattok, XVII. 384, 395, XVIII. 747.
Maignet, XVIII. 100.
Maigrot, XIV. 423.
Maillard forradalmár, XVIII. 67.
Maillard szónok, XIII. 259.
Maillebois, XVII. 84.
Maillotins, XIII. 164.
Maimonides, VI. 548, XI. 411.
Mainhard szerzetes, XII. 355.
Maintenance (germán szokás), XIII. 212.
Maintenon (d'Aubigne Francziska), XVI. 116, 179.
Maistre (Le), XVI. 255.
Maj bibornok, IV. 86, XIII. 23.
Majano épitész, XIII. 596.
Majorianus császár, VII. 313; törvényei, 314.
Makanna, XIV. 463.
Mákony, mint gyógyszer, XVII. 781; kereskedése miatti háboru, XVIII. 760.
Malacarne, XVII. 783.
Malagrida, XVII. 225.
Malaterra, X. 110.
Malatesta Zsigmond, XIII. 30.
Malaspini Ricordano, XIII. 554.
Maldonat, XV. 1244.

Malebranche, XVI. 727; összehasonlítva Pascallal, 731.
Malek, IX. 637.
Malek-Adel, XII. 63.
Malenfant, XIV. 142.
Malermi Miklós, XIII. 16.
Malesherbes, XIII. 21, XVII. 202, 795, 833, XVIII. 75, 95.
Malet (összeesküvése), XVIII. 317.
Malherbe, XV. 1056, XVI. 237.
Malkolm Sidney, XI. 130.
Malmesbury Vilmos, X. 96; a clermonti zsinatról, XI. 20.
Malouet, XVII. 870, XVIII. 51, 71.
Malpighi, XVI. 801.
Malta, ostroma, XV. 260; elfoglalva Buonaparte által, XVIII. 154.
Maltebrun, II. 686, X. 78, XVIII. 851.
Malthus, XVIII. 962.
Malus, XVIII. 872.
Malva, XVII. 378.
Malvasia Caesar, XVI. 713.
Mamelukok, XVIII. 155; kiirtása, 484.
Mamercus, III. 465.
Mamertus Claudianus, VII. 448.
Mamiani, XVIII. 941.
Mammon, XV. 462.
Man sziget, XVII. 346.
Mancini Hortensia, XVI. 46.
Mancinus Hostilius, V. 6.
Manco-Capac, XIV. 184.
II. Manco-Capac, XIV. 194.
Mandeville Bernard, XVII. 147.
Mandeville János, XIV. 26.
Mandingok, XIV. 454.
Mandrocles, III. 126.
Mandshu, XIII. 235.
Mandshuk, VIII. 65, XIV. 406.
Manes, II. 546.
Manes eretnekfőnök, VI. 569.
Manethon, IV. 205.
Manfred (svábföldi), XII. 153.
Manfredi Eustachius, XVII. 739.
Mania (Mina), III. 190.
Manichaeusok, VI. 569, VII. 228, X. 408.
Manilia (Lex) törvény, V. 122.
Manilla, XIV. 223.
Manlius praetor, IV. 126.
Manlius Torquatus, IV. 110.
Manna (zsidóknál), II. 411.
Manoel János, XIII. 575.
Mansi érsek, XVII 682.
Mantegna, XIII. 613.
Mantua (-i örökösödés), XVI. 593; ostroma, XVIII. 132.
Man-tuan-lin, IV. 353, XII. 253.
Manu törvényhozó, II. 478; törvénykönyve, 488, 497.
Manuel, XVIII. 566.
Manuel (Kommen), XI. 187, 306, XII. 66.
Manuel (Paleolog), XIII. 67.
Manutius Aldus, XIII. 16.
Manzini mérnök, XVIII. 600.
Manzoni, VI. 446, IX. 730, XVIII. 801.
Mapetes Gualpert panasza, XII. 97.
Marabutok, IX. 642.
Marana Gian Paolo, XVI. 779.
Marannon (Amazon) folyó, XIV. 203.
Marat, XVIII. 44, 61, 69, 81.
Marathoni csata, III. 132.
Marattok, XVII. 384, 395, XVIII. 747.
Marbod, V. 344, VII. 27.

Marcel István, XIII. 156.
Marcello Benedetto, XVII. 726.
Marcellus, IV. 99.
Marchangy, XVIII. 441.
Marche Olivier, XIII. 567.
Marchetti, XVI. 667.
Marcianus császár, VII. 301.
Marcioniták, VI. 568.
Marcius, IV. 108.
Marcomannok, VII. 5.
Marco Polo, XI. 52, XII. 246.
Marco Visconti, XIII. 313.
Marcus Antonius szónok, V. 102.
Marcus Antonius és fia, V. 247.
Marcus Antonius consul, V. 271, 292, 304; halála, 310.
Marcus Aurelius, VI. 193.
Marcus Julius Philippus, VI. 407.
Mardaiták, IX. 629.
Mardonius, III. 132.
Maréchal Sylvain, XVIII. 205.
Meréchaussée, XIII. 191.
Mare liberum, XIV. 540.
Marengói csata, XVIII. 191.
Mareotis tó, I. 121.
Maret Hugo, XVIII. 182.
Margaritone, XII. 456.
Margit (angolhoni), XIII. 204.
Margit (francziaországi), XV. 1053.
Margit (savoyai), XVI. 444.
Margit (svéd), XIII. 463.
Mária (sz. Szüz), VI. 97; halála, 604; arczképe, 634; levelei, 606; tisztelete, VII. 352, XII. 133.
I. Mária (magy. kir.), XIII. 271.
Mária Amália (pármai), XVII. 644.
Mária Antonia (franczia), XVII. 768; jelleme, 805; XVIII. 19; vége, 97, 1050.
Mária Pacheco, XV. 172.
Mária (portugali), XVIII. 637.
Mária Terézia (ausztriai), XVII. 41, 52, 65, 235, 276, 440.
Mariamne (Herodes neje), V. 337.
Mariana, XV. 600, 900, 963.
Marignano melletti csata, XV. 162.
Marianá-k (szigetek), XIV. 225.
Marin Carlo, XVII. 689.
Marin Sanuto, XII. 300.
Marini költő, XVI. 130, 642.
Marini tudós, XVII. 694.
Marino Faliero, XIII. 433.
Marinus (tyrusi), VI. 270, XIV. 9.
Mariotte, XVI. 799.
Marius Cajus, V. 731, 81, 101.
Márk (sz.) ereklyéje, IX. 750.
Márk (Szent-) egyháza Velenczében, VIII. 462.
Márk ravenai érsek, IX. 712.
Márka (ezüst) értéke Francziaországban, XIII. 313.
Markwald, XII. 58.
Marlborough, XVI. 263, 352, 364.
Marlow, XV. 1098.
Marmontel, XVII. 177, XVIII. 44.
Marne melletti csata, VII. 305.
Marocco, XVIII. 400.
Maron, III. 139.
Maroniták, XVI. 409, XVIII. 779.
Marot János, XIII. 574, XV. 1053.
Marozia, X. 247.
Marseille, III. 124; -i dögvész, XVII. 30.
Marseilleiek dala, XVIII. 62.
Marsigli, XVII. 761.
Marsok, III. 420.
Martell Károly, IX. 699, 704.
Martelli, XVI. 667.
Martellianus versek, XVI. 667.
Martialis, VI. 310.

Martignac minister, XVIII. 577.
Martin della Torre, XII. 173.
Martin Michel, XVIII. 410.
Martinengo, XV. 155.
Martinez Pasqualis, XVII. 475.
Martini tudós, XVII. 691.
Martini zenész, XVII. 729.
Martinique, XIV. 480.
Martinus Polonus, XII. 426.
Martinuzzi, XV. 255, 811, 841.
Martire Péter (anghierai), XIII. 625, XIV. 123, XV. 271.
Márton (őrmény), X. 137.
Márton (sz.), todii, IX. 711.
Márton (sz.) toursi püspök, VII. 226.
V. Márton pápa, XIII. 265, 266, 398.
Márvány- (parosi) emlékek, I. 98; capitoliumi. u. o. ancyrai, V. 354, 635.
Maryland, XVII. 337.
Masaccio, XIII. 608.
Masaniello, XVI. 574.
Mascagni, XVII. 784.
Mascardi, XV. 955.
Mascheroni, XVII. 733.
Masinissa, IV. 113, 180.
Maso degli Albizzi, XIII. 370.
Másolók, régi, XIII. 2, 8.
Massachusets, XVII. 338.
Massena, XVIII. 110, 167, 187; Rómában, 150.
Massillon, XVI. 154.
II. Mastino della Scala, XIII. 317.
Masuccio, XIII. 601.
Matathias, IV. 165.
Máté (edessai), X. 320.
Mathematikai tudományok, Görögországban, III. 387; Rómában, V. 442, VI. 273; az 1000-ik évben a hinduknál, X. 361; Nyugaton, 412; a közép-korban, XI. 462; a 15-ik században, XIII. 542; a 16-ikban, XV. 988; a 17-ikben, XVI. 814; a 18-ikban, XVII. 733; ma, XVIII. 870.
Mathura (Mottra), X. 363, XVII. 379.
Matild grófnő, X. 299, XI. 276.
Matter, XV. 568, 636.
Matthaeus Parisius, XII. 426.
Mattioli gróf, XVI. 600.
Mattius Cnejus, V. 418.
Mátyás császár, XV. 816.
Mátyás (Corvin), XIII. 274, 275; könyvtára, 276, 608.
Maupeou cancellár, XVII. 96.
Maupertuis, XVII. 139.
Maurepas, XVII. 789.
Maurinus atyák, XV. 622; mint tudósok, XVI. 773; történetirók, XVII. 133,
Mauriszkok, XIII. 112.
Mauritius császár, VIII. 136.
Mauritius sziget, XIV. 370.
Mauro Giovanni, XV. 294.
Maurocordato, XVIII. 505.
Maurolico, XV. 988, 1026.
Mauromikali. XVIII. 498.
Maury, XVIII. 33, 298.
Mausoleumok, XIII. 605; Amalasuntáé, VIII. 460; ravennai, 463.
Maxentius, VI. 436.
Maximian császár, VI. 428.
Maximinus császár, VI. 403, VII. 163.
Maximus grammaticus, VII. 188.

Maximus Magnus, VII. 177.
Maximus Petronius, VII. 310.
Maximus Pupienus, VI. 405.
Maximus turini püspök, VII. 127.
Mayer, XVII. 732.
Mayeul de Valensoles, X. 36.
Mazarin, XVI. 27, 44.
Mazeppa, XVI. 528.
Mazocchi, XIII. 24.
Mazois, V. 241.
Mazza költő, XVII. 680.
Mazzini József, XVIII. 607.
Mazzochi Simmaco, XVII. 695.
Mazzuchelli, XVII. 692.
Mechitar Coss, XII. 397.
Mechitar di Sebaste atya, XVIII. 848.
Mechitar orvos, XII. 397.
Medeghino, XV. 181.
Medici Cosmo, XV. 224.
Medici-k, XIII. 373.
Medici Katalin, XV. 723, 726; fényes udvara, 734.
Medici Maria, XVI. 8.
Medici Sándor, XV. 220.
Megabazus, III. 152.
Megyék (római birod.) VII. 72.
Mehemet Ali, XVIII. 483, 509, 772.
Mehul, XVIII. 866.
Meister (német költők), XII. 411.
Meister-singer, XIII. 578.
Mekka, IX. 515, 526, 580.
Mela Pomponius, VI. 269.
Melac marsall, XVI. 94.
Melampus, III. 277.
Melanchton, XV. 539, 546, 558, 945.
Melania, VI. 533.
Melas, XVIII. 189.
Melcart istenség, II. 675.
Meleager, III. 113, IV. 3.
Meleg, elmélete, XVIII. 872; melegsége (központi) a földnek, I. 115.
Meletus, III. 203.
Melfi, X. 107.
Melidonius, XVIII. 501.
Melissus, III. 349.
Melitene melletti csata, VIII. 135.
Melloni Antal, XV. 340.
Melloni Macedonius, XVIII. 873.
Meloria melletti csata, XII. 149.
Melos sziget elpusztitása, III. 164.
Memmi Simon, XIII. 606.
Memmius, V. 264.
Memnon, V. 404.
Memnon hadvezér, III. 251.
Memnon zengő szobra, és Wilkinson véleménye; II. 611.
Memphis, II. 578.
Memrum, II. 668.
Mena János (cordovai), XIII. 576.
Menalippus, III. 452.
Menander, III. 302, IV. 197.
Mencius (Meng-tseu), I. 136, IV. 315.
Mendana Alvaro de Neyra, XIV. 484.
Mendelsohn, XVII. 162.
Mendez Pinto, XIV. 344.
Mendoza, XIII. 113, XV. 1061.
Mendoza de Castiglio, XIV. 200.
Menedékhelyek a hébereknél, II. 419, VII. 381.
Menelaus (alexandriai), VI. 274.
Menenius Titus, III. 497.
Menes, II. 578.
Menezes Xaver, XV. 1089.
Menghi, XV. 482.

Mengotti, VI. 250.
Mengs, XVII. 705.
Menhir, II. 630.
Mennoniták, XVII. 538.
Menot szónok, XIII. 258.
Menou, XVIII. 216.
Mentesség (conventeké), VIII. 308; kiváltságok a középkorban, XI. 232.
Mentsu (Meng-tseu, Mencius), I. 136, IV. 315.
Menyekző (ünnepélyes a 16-ik században), XV. 1196.
Menzikow, XVII. 256.
Menzini, XVI. 666.
Mercati, XV. 1037.
Mercier, XVIII. 182.
Mercklin, XV. 501.
Meriniták, XII. 339.
Merlin archidruida, VII. 187, 364, VIII. 250.
Merlin Coccajo, XV. 295.
Merlin de Douai, XVIII. 48.
Merobaudis költő, VII. 468.
Meroe, II. 576.
Meroveus, VIII. 202.
Merovingok, VIII. 202; genealogiája, 214; utolsó, IX. 684.
Merseburgi csata, X. 146.
Mértan, III. 388, IV. 218: Chinában, IX. 877; a 17-ik században, XVI. 814; ábrázoló XVIII. 871.
Mértékek, régi, I. 167, földfelület ismerete, u. o; római, V. 487.
Meru hegy, II. 501, 565.
Merula, III. 431.
I. Mervan, VIII. 623.
II. Mervan, VIII. 631.
Mesmer, XVII. 777; Párizsban, 808.
Messalina, VI. 54.
Messenia, III. 86.
Messianismus, XVIII. 931.
Messina, III. 88, 466; kiváltságai, XI. 253; fölkelése a spanyolok ellen, XVI. 611, 984.
Messinger, XV. 1112.
Metapontium, III. 450.
Metastasio, IV. 298, XVII. 665.
Metellus Caecilius, IV. 172.
Metellus Celer, V. 150.
Metellusok, V. 72.
Meter (mérték-egység), XIV. 525.
Methodisták, felekezet, XVIII. 412.
Methodista orvosok, VI. 277.
Methodius (sz.) X. 124.
Metoikek (idegenek) Athenben, III. 98.
Metrodorus, III. 350.
Metropoliták, X. 262.
Metszés, a 16-ik században, XV. 374; a 18-ikban, XVII. 717.
Metternich, XVIII. 307, 457, 605.
Mettrie (La), XVII. 158, 777.
Mexico, XVIII. 528, 512; fölfedeztetése, XIV. 151; emlékei, u. o; müveltsége, 153; vallás, 163; szépmüvészetek, 168; 286; meghóditása, 172. — i pyramisok, 169, 686.
Meyer, X. 87.
Meyerbeer, XVIII. 867.
Mezeray d'Argentan, XVI. 780.
Mező (marcziusi és májusi), VIII. 278.
Meztelen alakok (Michelangelóé), XV. 351, 370.
Mezzabarba, XIV. 426.

Miaco, XIV. 394.
Micali, III. 440.
Miceli XVIII. 940.
Michaëlis, XVII. 699.
Michaud, XVIII. 210, 833.
Michelangelisták, XV. 368.
Michelangelo, XV. 348, 351, 357, 368, 370.
Michelet, I. 31, XIII. 177.
Micheli, XVII. 756.
Michelovics Alexius (orosz), XVI. 512.
Michelozzo, XIII. 594.
Michels (Des), X. 37.
Michiewicz, XVIII. 596.
Micon, III. 334.
Middleton, V. 135, 359, XVII. 433.
Mignard, XVI. 709.
Mignet, XV. 802, XVI. 955, XVIII. 837.
Miguel (don), portugali, XVIII. 636.
II. Mihály görög császár, X. 310.
IV. Mihály görög császár, X. 321.
VII. Mihály (Parapinaces), XI. 17.
VIII. Mihály (Palaeolog), XII. 295, XIII. 39.
Miklós (sz.) ereklyéi, XI. 3.
I. Miklós pápa, X. 242.
III. Miklós pápa, XII. 164, XIII. 299.
V. Miklós pápa, XIII. 398, 268.
I. Miksa császár, XV. 89, 145, 164.
II. Miksa császár, XV. 813.
Milano, XV. 190; kiváltságai, XI. 254; háborui a lombard városokkal, 284; elfoglalása Barbarossa által, 295, 304; alkotmánya, XII. 4; a 13-ik században, 173; dómja, 442; VII. Henrik császár alatt, XIII. 303; ambrusi köztársaság, 354: tönténetirói, 564; festészeti akademiája, XV. 365; megszállva az oroszok által, XVIII. 169.
Miletus, III. 123.
Milizia Francesco, XVII. 715.
Millenariusok (ezer évi uralomról szóló tan pártolói), VI. 556.
Milo szerzetes, X. 401.
Milon athleta, III. 445, V. 195.
Milos Kobilovitz, XIII. 50.
Miltiades, III. 131, 133, 144.
Milton, XVI. 371: összehasonlitva Danteval, 373.
Mimansa, II. 519.
Mimnermus, III. 280.
Mina (Mania), III. 190.
Mina tábornok XVIII. 449.
Mindenszentek ünnepe, IX. 710.
Mineralogia, XV. 1037; XVII. 760: mai, XVIII. 888.
Minerva temploma, III. 457.
Ming, XIV. 401.
Miniatur-festészet, XII. 460, XIII. 607; könyvekben, 5.
Ministerek (első angol) sorozata, XVIII. 729.
Minnesingerek, XII. 411.
Minoriták, XV. 622; szabálya, XII. 102.
Minos, III. 72.
Minstrellek, XI. 137, 163.
Minutius Felix, VI. 495.
Minzoni, XVII. 652.
Miot, II. 686.
Mirabeau, XVIII. 5, 20; politikája, 28, 38; halála, 40.
Miranda tábornok, XVIII. 531.
Mirditi-k, XVIII. 489.

Mirepoix, X. 178.
Mirrhond, XIV. 27.
Mir-Weis, XVII. 243.
Miscellus, III. 444.
Mise, VII. 396.
Missale romanum, VIII. 405.
Missio-egylet, XV. 634.
Missiók, fegyveres, IX. 759; a szlávok közt, X. 124; Amerikában, XIV. 227; Paraguayban, 234; Californiában, 243; Guyanában, 245; protestansokéi, 246; Keleten, 376; Japánban, 382; a Philippinákon, 383; a Mariannákon, 384; Chinában, 413.
Missionariusok, VIII. 363; a mongolokhoz küldetve, XII. 269; mint útleirók, XIV. 124; Brasiliában, 252; a kafferek között, 464.
Mississipi, XIV. 268, 570, XVII. 24.
Missolungi ostroma, XVIII. 511.
Mita, XIV. 221.
Mithras (Mithra) tisztelete, III. 46.
Mithridates, III. 116, IV. 229, V. 29, 98, 120, 123.
Mitra (püspöki), VI. 540.
Mitrowitz, XVII. 266.
Mitterpacher, XVII. 211.
Mnemon Artaxerxes, III. 47.
Mnemonica, XIII. 541.
Mnestheus, VI. 424.
Moanok, XIV. 301.
Moaviah, IX. 606, 620.
Modaffer Abuverdy, XI. 34.
Moeris tó, II. 580.
Moez (Al-), X. 353.
Moggendorfi csata, XVI. 416.
Mogol (nagy-), XV. 261, XVII. 381.
Mohácsi csata, XV. 253.
Mohammed Aladin, XII. 225.
Mohammed el-Nazir, XII. 331.
Mohi-Eddin-Alemguir, XVII. 382.
Möhler, XVIII. 420.
Moira-féle pör, XV. 496.
Molay Jakab, XIII. 138.
Moldvaország, XV. 248, XVIII. 768; — és Oláhország fölkelése, 497.
Molé, XVI. 23.
Moliére, III. 302, XVI. 282.
Molinella melletti csata, XIII. 377.
Molinos, XVI. 161.
Molukki szigetek, XIV. 342.
Molukkok, XIV. 206.
Molza, XV. 292.
Monarchia, II. 375; római, megszilárdulva, VII. 68; franczia, megállapitva Chlodvig által, VIII. 212; megszilárdulva Chlotár alatt, 217, 229.
Monarchiák, erő által alapitva, I. 181, II. 389.
Mönck, XVI. 329.
Mondini de' Luzzi, XIII. 547.
Mondino, XV. 1040.
Monferrat, fejedelmei, XII. 170; örökösödése a 17-ik században, XVI. 593.
Monfort Simon, XII. 118.
Monfort Simon (fiu), XII. 381.
Monge Gáspár, XVII. 735, XVIII. 88, 871.
Mongolok, XII. 220; Chinában, 239, XVII. 303; Perzsiában és Syriában, XII. 255; Magyarországban, 367; viszonylataik a kereszténységhez, 264; birodal-

muk bukása, XIII. 53; törvényeik, XII. 232.
Monmouth Gottfried, XI. 176.
Monogrammák, IX. 816.
Monophysiták, VII. 356.
Monostorok, a tudomány központjai, IX. 817, 825, X. 398; Chinában, 865.
Monotheliták, VII. 358.
Monreale d' Albano, XIII. 333.
Montagne (párt), XVIII. 32.
Montagu Mária, XVII. 204.
Montaigne, XV. 328, 939, XVI. 9, 717.
Montalambert, XVIII. 839.
Montani, XVI. 670.
Montanisták, VI. 567.
Montapertii csata, XII. 178.
Monte-Cassino, VIII. 382.
Montecuccoli, XVI. 87, 416.
Montemayor, XV. 1063.
Montenegro, XVII. 290, XVIII. 490, 783.
Montenottei csata, XVIII. 128.
Montesino, XIV. 132.
Montespan asszony, XVI. 114.
Montesquieu, III. 98, VIII. 16, XVII. 118, összehasonlitva Herderrel, I. 29; Filangierivel, XVII. 587.
Monteverde hadvezér, XVIII. 532.
Monteverde zenész, XV. 410.
Montevideo, XVIII. 539.
Montezuma, I. 170, XIV. 172.
Montgolfier, XVII. 204.
Montholon, XVIII. 125.
Monthyon báró, XVII. 203.
Monti, XVIII. 252, 798.
Montlosier, XVIII. 35, 835.
Montluc, XV. 168, 229, 733, 961.
Montmorency kivégeztetése, XVI. 19.
Montpensier asszony, XVI. 481.
Montucla, XVIII. 736.
Moore Robert, XVI. 308.
Moore Tamás, XVIII. 816.
Mór építészet, XII. 445.
Moralisták, XV. 935.
Moratin, XVIII. 827.
Morazan, XVIII. 549.
Morcelli, VI. 501.
More Tamás, XV. 770; Utopiája 910.
Moreau de Jonnés, XII. 129.
Moreau (Maupertuis), XVII. 139.
Moreau tábornok, XVIII. 167, 168, 190; elitéltetése, 229; az oroszokhoz szegődik, 305.
Morellet, XVIII. 44.
Morelly, XVII. 169.
Moretto (Buonvicino), XV. 384.
Morgan Henrik, XIV. 477.
Morgan (Lady), XVIII. 814.
Morgagni, XVII. 783.
Morgarteni csata, XIII. 283.
Morghen, XVII. 717.
Moriale (Frá), XIII. 333.
Móricz (oraniai), XV. 690, 697, 828.
Móricz (szász), XV. 565.
Morier, III. 67.
Morigi (Caravaggio), XV. 347, XVI. 675.
Morillo tábornok, XVIII. 536.
Morison, XVI. 810.
Mormonok, XVIII. 525.
Mornay történetiró, XV. 756.
Moro Lodovico, XV. 108, 123.
Mórok, eredete, IX. 627; kiüzeté-

se Spanyolországból, XIII. 91; üldöztetése, 109.
Morone Jeromos, XV. 175; összeesküvése, 183.
Morosini Ferencz, XVI. 424
Morosini Ruggero doge, XII. 193.
Morvák, X. 121; morva-testvérek, XVI. 398.
Mosaik-müvek, VIII. 466, X. 420, XII. 464.
Moser jogtudós, XVII. 189.
Möser Justus, XVIII. 846.
Mosskirchi csata, XVIII. 190.
Moszkva, X. 134, XIII. 479; égése, XVIII. 311.
Motassem (Nyolczas), X. 346.
Motazaliák, IX. 589, X. 345.
Motteville asszony, XVI. 14, 482.
Moussum szelek, XIV. 11.
Moxo tábornok, XVIII. 534.
Mozarabok, IX. 646, 659.
Mozart, XVII. 731.
Mózses, I. 136; megszabaditja a zsidókat, II. 407; intézkedései, 412; tettei a pusztában, 427; törvénye visszaállitva, IV. 154.
Mózses (corenei), II. 444, VII. 483, X. 113.
Moztan (dinamica), XVII. 737.
Mucius Scaevola, V. 97, 205, VI. 229.
Mufti, XV. 1169.
Mühlbergi csata, XV. 565.
Mukaukas, IX. 615.
Mulatságok (a középkorban), XI. 125.
Müller János, XVII. 481.
Müller, III. 426; véleménye a regékről, II. 736.
Mumiák, egyiptomi, II. 602, 850.
Mumiusi törvény, V. 258.
München, épitészeti müvei, XVIII. 864.
Mundai csata, V. 228.
Mundwaldok, VIII. 281.
Mungo Park, III. 69, XIV. 465.
Municipiumok, római, V. 22; fönnmaradtak-e a barbárok alatt, VIII. 195, 294; a birodalom hanyatlása korában, VII. 80; Indiában az 1000-ik évben, X. 364.
Münnich, XVII. 253.
Münzer, kivégeztetése, XV. 555, 563.
Murat, XVIII. 265, 327; nápolyi király, 339; vége, 359.
Muratori, VIII. 14, XVII. 681.
Muri monostor, VIII. 280.
Muridismus, XVIII. 655.
Murillo Bertalan, XVI. 699.
Muris zenész, X. 417, XV. 406.
Murner Tamás, XV. 1090.
Mursai csata, VII. 103.
Murten ostroma, XIII. 292.
Murviedro, X. 343.
Murzuflos, XII. 72.
Musa emir, IX. 644.
Musett (Mugheid al-Ameri) király, X. 46.
Museus grammaticus, VII. 462.
Mussato Albertin, XI. 144, XIII. 558.
Mussi, XVII. 683.
Musso vára, XV. 188.
Mustafa (beiraktar), XVIII. 482.
III. Mustafa, XVII. 280.
Musulman (név), IX. 541.
Musulman birodalom kiterjedése, IX. 634.

Musulmanok, hitvallása, IX. 573; Indiában, XIV. 332.
Muzeum, alexandriai, IV. 36.
Muzio Girolamo, XV. 290, 924, 936.
Mycale melletti csata, III. 141.
Mycene romjai, II. 634.
Myles Arcadia királya, III. 109.
Myro, III. 280.
Myron, III. 331.
Myrtis, III. 280.
Mystagogok, I. 97.
Mysteriumok, II. 378, 547, XI. 140; eleusini, II. 750, 754, 775; Isiséi, 754; szinpadon előadása, XI. 143.
Mysticusok, XI. 426.
Mythologia, hindu, összehasonlitva a classicaival, II. 510; egyiptomi, 606; magyarázata, 745, 747; Edda, X. 62.
Mythologikus hagyományok, III. 109.
Mythusok, I. 96. II. 741.
Mytilene, III. 121.

N.

Nabuchodonozor, II. 444, III. 7.
Nadab, II. 439.
Naevius, IV. 130.
Nalo (költemény), II. 557.
Nani (Jacopo), XVII. 574.
Nanok, XVII. 384.
Nanking, IV. 265.
Nantesi edictum, XV. 763; visszavétele, XVI. 176.
Nap (a teremtés hat napja), I. 109, napok (törvénykezési), VII. 225.
Napfogyatkozások (előre jósolt), III. 388, 578.
Napier János, XV. 995.
Napione gróf, XVII. 676.
Naplusai zsinat, XI. 45.
Napoleon, III. 255, IV. 14, XVIII. 113; származása, 127; olaszországi hadjárata, 128; Párisban, 152; egyiptomi hadjárata, 153; 155; visszatérése Franczia-országba, 176; rendezi Franczia-országot, 186; átkelése a Nagy-szentbernárdon, 19; téli hadjárata, 192; mint consul és szervező, 195, 1065; visszaállitja a vallást, 206; zsarnokká lesz, 221; császárrá lesz, 230; rendelkezik Németországgal, 243, 246; hadrendszere, 281; politikája, 283; házassága, 293; vallási küzdelmek, 294; oroszországi hadjárat, 302; szászországi hadjárat, 322; lemondása, 329; visszavonulása Elba szigetére, 355; visszatérése, 358; vége, 365; reá vonatkozó Memoire-ok, 838.
Napoleon-Signorelli, XVII. 662.
Nápoly elfoglalása Belizár által, VIII. 166; Totilas által, 169; kereskedelme, XIV. 40; ragály, XVI. 579; küzdelme a pápával, XVII. 619; a 18-ik században, 645; a franczia forradalom alatt, XVIII. 125; elfoglalva a fran-

cziák által, 162; visszafoglalása a királypártiak által, 171; a Napoleonidák alatt, 244, 338; 1821-ki forradalma, 460.
Nap-órák, XIV. 521.
Naptár, római, V. 443; Gergely-féle, XV. 845; mexicói, XIV. 167; köztársasági (franczia), XVIII. 101.
Nardi történetiró, XV. 312.
Narses, VIII. 140, 168.
Narva melletti csata, XVI. 525.
Narvaez Ferdinand, XIII. 104, XIV. 258.
Naská-k liturgiája, III. 48.
Natchez-ek, XIV. 270.
Naude, XV. 905.
Navagero, XV. 235, 315.
Navarette melletti csata, XIII. 95.
Navarino melletti csata, XVIII. 514.
Navarra, XIII. 92.
Navarro (Pier), XV. 161, 202.
Naville, XV. 581.
Nearchus, III. 261, IV. 2, XIV. 7.
Necker, XVII. 796, 864; XVIII. 21, 36.
Nectanebus, III. 223.
Neerwinden melletti csata, XVIII. 80.
Négerek, eredete, I. 144; lázadása, V. 69; néger-kereskedés, XIV. 137; kárhoztatva a pápák által, 139; kisérletek felszabaditásuk iránt, XVIII. 387.
Negroponte, elfoglalva a törökök által, XIII. 89.
Nelli, XV. 295.
Nelson, XVIII. 157, 171. 163,
Némajáték (Pantomimica), XVIII. 722.
Nemesség, a barbárok közt, VIII. 277; az olasz köztársaságokban, XII. 19; hűbéri, X. 188; Németországban az 1200-ik évben, XII. 46; franczia, a 18-ik század végén, XVII. 801, 815; története, XVI. 780; magyar, VIII. 302, XVIII. 675.
Németalföld, XVII. 457; föllázad Spanyolország ellen, XV. 675; szabályozva VI. Károly által, XVII. 38.
Németbirodalom (császárság) az ezredik év után, XI. 273; alkotmánya a 12-ik században, XII. 43; állapota a 17-ik században, XVI. 392; a 18-ik század elején, XVII. 35; Mária Terézia és és II. József alatt, 440; vége, XVIII. 245.
Németek, hasonlóságuk a perzsák szokásaival, III. 63; rokonságuk emezekkel, 64; nyelvök, VII. 2; a beűtés után, VIII. 264; fejedelmi házak, XV. 88.
Németlovagrend, XI. 86, XII. 357.
Németkatholikusok, XVIII. 422.
Németország, régi Germania, V. 342, VII. 2; éghajlata, 9; hagyományok, 10; vallás, 11; szokások, 23; politikai szervezete, 21; megtámadtatva a magyarok által, X. 145; külön ország, 212; Nágy-Otto idejében, 218; nagysága a középkorban, 427; községei, XI. 263; a 15-ik században, XIII. 228; classicai irodalom, 532; a reformatio terje-

dése, XV. 551; a 16-ik században, 811; a 17-ikben, XVI. 392; szelleme s irodalma a 18-ik században, XVII. 470; világiasitása az egyházi fejedelemségeknek, XVIII. 225; ujjászervezése a bécsi szerződésben, 376; mai, 665, 667; irodalom és szépmüvészetek, 786, 817, 862.
Nemrod, II. 375, 389.
Nemzet-gazdászat, l. Gazdászat.
Nemzetség-fája, l. Genealogia.
Nemzetségnevek eredete, XI. 103.
Neoplatonicusok, VI. 573, 582.
Neopythagoreusok, VI. 572.
Nép (plebs), római, VII. 67.
Nép, VIII. 174; Byzantban, IX. 671; állapota a hűbérrendszer alatt, XI. 210, 256; Franeziaországban a 18-ik században, XVII. 823; Mirabeau szerint, XVIII. 13; népoktatási rendszerek, 972.
Népek, mesés korszakai, I. 131; kölcsönös jogai, XVIII. 47; szabad népek előnyei, 1007.
Népek szokásai párvonalakban összeállitva, II. 787.
Neptun temploma, III. 450.
Neptunisták, XVII. 759.
Neri (Pompeo), XVII. 574.
Nero, VI. 55, 73.
Nerva, VI. 170.
Nestor chronista, X. 128.
Nestorianusok, VII. 351.
Nestorius, VII. 349; IX. 673.
Neufchateau (Francois), XVIII. 231.
Neufchatel, XVII. 547.
Neu-ruz ünnep, III. 42, 520.
Neustria, IX. 692.
Nevek, az araboknál, IX. 522; a középkorban, XI. 103.
Nevelés, perzsa, III. 51; spartai, 80; athenei, 101; római, VI. 87, 288; értekezések, XVI. 756; Franeziaországban a 18-ik században, XVII. 852; a 19-ikben, XVIII. 972. V. ö. Oktatás.
New-Foundlandfölfedeztetik, XIV. 15.
Newski Sándor (sz.), XIII. 478.
Newton, XIV. 523, XVI. 824, XVII. 489, 733.
Niaja bölcsészet, II. 518.
Nicaea, XI. 29; császárság, XIII. 38; elfoglalása Orkan által, 46.
Nicanor festész, III. 115, IV. 10.
Nicephorus, VI. 481.
Nicephorus Phocas, X. 130, 318.
Nicias, III. 163, 335, 456.
Nicocreon, III. 116.
Nicolai Fridrik, XVIII. 923.
Nicolai Kristóf, XVII. 474.
Nicolaiták, X. 282, 410.
Nicole de Chartres, XVI. 209, 257.
Nicolo Pisano, XII. 465, XIII. 48.
Nicomaco, XIII. 422.
Nicomedes, V. 96.
Niebelungok, XII. 414.
Niebuhr, VI. 233, XVII. 318; a pelasgokról, II. 696.
Nigellus (készitmény), XV. 376.
Niger folyó, XIV. 467.
Niger Pescennius, VI. 379.
Nigritia (Sudan), XIV. 467.
Nikápolyi csata, XIII. 50.
Nilus folyó, I. 122, II, 574, 846.
Ninive, II. 389; romjai, 395; csata VIII. 145.
Ninon de Lenclos, XVI. 139.
Ninus, II. 389.

Nisard, VI. 284.
Nischangok, XV. 1170.
Niti-Sastra (értekezés), XIV. 329.
Noailles, XVI. 216.
No-Ammon város, II. 661.
Nobili Leopold, XVIII. 873.
Nobili Robert, XIV. 423.
Nobrega, XIV. 253.
Noe, I. 182; bárkája, 107.
Noel, XVI. 792.
Nogaret Vilmos, XIII. 125.
Nők, ázsiai, II. 376; babyloni, 401; a héberekné, 423; a hinduknál, 488; a görögöknél, 726; spartai, III. 78; régi germán, VII. 25; jogai a rómaiak alatt, VIII. 114; a barbároknál, 356; beduin, IX. 521; normann, X. 51; islandi, 67; a lovagság idejében, XI. 115; a mongoloknál, XII. 221; a 15-ik században, XIII. 418; az ős amerikaiaknál, XIV. 296; a japánoknál, 388; irók, XV. 310; pártolói a reformatiónak, 638; olasz, a 18-ik században, XVII. 569; Hagenauban legyilkoltatásuk, XVIII. 93; részvétök a franczia forradalomban, 96; megfékeztetnek Napoleon által, 200; a kleptaknál, 487; hősnők a mai görögöknél, 502.
Nominalisták, XI. 400.
Nomocanon, X. 393.
Nonconformisták, XVI. 300.
Nonius Regillus, VI. 411.
Nonnus (panopolii), VII. 461.
Norbert atya, XIV. 430.
Nordalbinok, IX. 758.
Noricum, VIII. 62.
Noris Henrik, XVI. 774.
Normandia herczegség, X. 74.
Normannok, eredete X. 49; Franczia országban, 69; Angolországban, 81; Olaszországban, 104; Siciliában, 111; Oroszországban, 126.
North minister, XVII. 350.
Norvegia, X. 79, XIII. 455; mai, XVIII. 697.
Nossis, III. 280.
Notka, XIV. 569.
Nőtlenség (papi), VI, 541, X. 280.
Novalis Frigyes, XVII. 477.
Novarai csata, XV. 160.
Novellák a közép-korban, XI. 173.
Növénytan, l. Botanica.
Novii csata, XVIII. 169.
Nowgorod, X. 128.
Noyoni béke, XV. 163.
Nubia, II. 574; megszállva az arabok által, IX. 619.
Nubiaiak, VII. 37.
Nugent, XVIII. 348.
Nugnez, XIV. 259.
Numa, III. 474.
Numan (beszélgetése Chosroëval), IX. 532.
Numantia, V. 6.
Numatianus (Rutilius Claudius), VII. 469.
Numidia, V. 74.
Numismatica, XVI. 767, XVII. 702.
Numitor, III. 474.
Nuraghok (épitmények) Sardiniában, II. 634.
Nureddin XI. 182.
Nureddin Mahmud, XI. 356.
Nutka, XVII. 521.
Nyelv: abyssin, I. 289.
— angol, XI. 486.

Nyelv:
— arab, I. 289, IX. 519.
— astek, XIV. 156.
— bask, XI. 490.
— celta, V. 177.
— chinai, IV. 328.
— cimri, VIII. 260.
— finn, XI. 490.
— franczia, kezdetleges, XI. 474; tökélyesül a 16-ik században, XV. 1051; megtisztittatik az akademia által, XVI. 244.
— gallus, V. 178.
— görög, III. 319; hanyatlása, VII. 414; mai, XI. 487, XVIII. 766.
— hindu, II. 547.
— kavi, XIV. 326.
— kopt, II. 620.
— latin, hanyatlik, VII. 410; átalakul s elterjed, VIII. 416; korszakai, 418; romlott, XI. 465; müvelve a 16-ik században, XV. 266.
— magyar, X. 139.
— méd, I. 288.
— német, XVII. 472.
— oláh, XI. 479.
— olasz, első nyomai, VIII. 428, XI. 469, 479, 535; előhaladása, XV. 274; a 18-ik században, XVII. 675; mai kérdés afölött, XVIII. 800.
— orosz, XVIII. 825.
— perzsa, III. 64, X, 378.
— provencei, XI. 151, 474.
— pruss, XI. 489.
— római, XI. 482.
— roman, XI. 466, 479.
Nyelv:
— roman legrégibb emléke, X. 17.
— sanscrit, I. 290, II. 547.
— scandináv, X. 58.
— spanyol és portugal, XI. 477, 478, XII. 408.
— syrus, I. 287.
— szkip, XI. 488.
— szláv, XI. 489.
— teuton, XI. 483.
— zend, III. 65.
— zsidó, I. 151, 286, II. 453.
Nyelv (isteni kinyilatkoztatás nyelve), I. 147; eredete, 148; ős-, 150; bizonyitja az emberi nem egységét, 147; symbolikus, III. 26; eredete az encyclopaedisták szerint, XVII. 149; siketnémák nyelve, I. 151, XVII. 207; állatok nyelve, XV. 1032.
Nyelvek, semi, I. 151, 286; indo-europai, 152; ázsiai, 286; indo-chinai, 291; tatár, u. o.; régi germán, VII. 3; köznépiek, melyek a latint tulélték, VIII. 426; ujköznépiek, XI. 466; teuton, 483; szláv, 489; celta, 490; finn 491; régi amerikai, XIV. 280; áfrikai, 439; oceaniai, 552; keleti, XVIII. 847; olaszországi, III. 402, 592.
Nyelvészet, XVII. 675, 702, 844, 847; a 17-ik században, XV. 944; összehasonlitó nyelvészet, I. 155, 262.
Nyelvjárások, perzsa, III. 65; görög, 319; olasz, XI. 482.
Nymwegi béke, XVI. 89.
Nyomdák (első), XIII. 13; zsenge nyomtatványok, XIII. 116.

Nyomdászok (tudós), XV. 267.
Nystadti béke, XVI. 536.
Nyugati birodalom (császárság), felbomlása, VII. 266; alkotmánya, XIII. 230.
Nza (algiri sirboltok), II. 633.

O.

Oates Titus, XVI. 345.
Obeidah (Abu-), IX. 602.
Obelisk, felállitása Rómában, XV. 392; philaei. II. 618; egyiptomiak, 657.
Oblati, XI. 220.
Obotritok, X. 120.
Occam, Vilmos, XI. 425, XIII. 244.
Oceania, XIV. 347, 550, XVIII. 998; fajok, XIV. 113.
Ochino, XV. 664, 970, XVI. 717.
Ochoa, XVIII. 827.
O'Connell, XVIII. 716.
Octavia, V. 305.
Octavianus, V. 274, 291, 303. V. ö. Augustus Octavianus.
Octogon iskola, VII. 407.
Odenatus, VI. 412.
Odeon Athenben, III. 151.
Oderik, XII. 282.
Odin, VII. 12, X. 59.
Odoaker, VII. 321, VIII. 147.
O'Donell, XVIII. 448.
Oecolampadius, XV. 559.
Oehlenschleger, XVIII. 822.
Oenobardus Cnejus Domitius, V. 204, VI, 84.
Ofterdingen Henrik, XII. 412.
Oguz-kán, X. 358.
Oguzok, X. 359.
Ojeda Alonso, XIV. 113.
Oktai, XII. 233.
Oktatás (köz-), rendszeresitve Buonaparte által, XVIII. 196; Angolországban, 737; Törökországban, 770; mai rendszerek, 972; viszonyitva a büntényekkel, 1010; kölcsönös oktatás, 873. V. ö. Nevelés.
Ököljog, X. 170, 183.
Olaf (sz.), X. 79.
Oláhok, X. 141.
Oláhország, XVIII. 768; a törökök beütése, XIII. 87; Oláh- és Moldvaország felkelése XVIII. 497.
Olasz köztársaság, XVIII. 235.
Olasz köztársaságok, XII. 1; hátrányai s előnyei, 34.
Olasz népek (régi) átnézete, III. 616.
Olasz nyelv eredetéről adalékok, XI. 535.
Olaszország, V. 85, 237, VI. 13; leirása, III. 395; elnevezése, 401; őslakók, u. o.; geologiai változások, 397; megrohanva a tyrrhenek által 411; első vallás, 414; földmivelés, 421; kereskedés, 423; szépmüvészetek, 433; kisebb szigetek, 470; meghóditva, 508; külpolitika, u. o.; neve először emlittetik, V. 85; a polgárháboruk korában, 147; statistikája a római köztársaság

alatt, 577; Augustus alatt, VI, 13; utvonalak, 211, megrohanva a barbárok által, VII. 241; Alarik által, 247; Attila által, 306; nagy a középkorban, VIII. 21; megrohanva Odoaker által, 147; a császári görög kormány alatt. 173, IX. 706, 717; a longobardok alatt, VIII. 175, IX. 706, 718; a frankok alatt, 743; megrohanva a saracenek által, X. 34; a normannok által, 104; a magyarok által, 142; a Karolingok alatt, 195; Nagy-Otto megérkeztekor, 222; legrégibb községei, XI. 251, állapota az 1000-ik évben, 283; a köztársaságokban, XII. 1; II. Fridrik császár alatt, 134; az interregnum alatt, 154; a Hohenstaufok bukása után, 168; a zsarnokok alatt, 170, XIII. 294; állapota a 15-ik században, 405; erkölcsök és szokások, 411; kereskedelem, 420; a 15-ik század végén, XV. 93; bevitetik a reformatio, 635; a spanyol uralom alatt, XVI. 550; a 18-ik században, XVII. 555; hadereje ugyanakkor, 639; a franczia forradalom alatt, XVIII. 120; Napoleon alatt, 128, 191; királyság, 233, 331, 348; a restauratio alatt, 353; ujjáalakittatik a bécsi congressus által, 381; Napoleon bukásakor, 452; 1830-ki fölkelések, 600; utolsó idők, 623; mai irodalom, 798.
Olaszország szigetei, III. 470.
Olasz szövetség, V. 81, 85.
Olasz utazók, XIV. 21.
Olasz vallások, III. 415.
Olasz vitézség, XVIII. 341,
Olavideo, XVII. 517.
Oleg, X. 129.
Olen, III. 277.
Olim (név Franeziaországban), XIII. 194.
Olivai szerződés, XVI. 486.
Olivares, XVI. 445.
Oliverotto, XV. 129.
Oliveyra Marreca, XIV. 348.
Olivi Giuseppe, XVII. 762.
Olivier, XVII. 738.
Olonnese (Nau I'), XIV. 475.
Oltári-szentség, VII. 385.
Oltárok (keresztény), VII. 396.
Oltárteritő (Szent-Ambrus egyházé), X. 420.
Öltönyök (vas), XIII. 24.
Öltözet, egyházi, VI. 539, VII. 372; a barbároknál, VIII. 355; a 15-ik században, XIII. 411, 415.
Olybrius császár, VII. 319.
Olympiai játékok, II. 784.
Olympias királyleány, III. 245, IV. 10.
Olympiodorus, III. 179.
Olympius, IX. 711.
Olynthus, III. 238.
I. Omar, IX. 599, 604.
II. Omar, IX. 630.
Ommiahdok, IX. 619.
Omorca, II. 400.
Oneglia bombáztatása, XVIII. 122,
Onesander, VII. 488.
Ong-kán, XII. 224.
Öngyilkosság, Indiában, II. 472, 489; Chinában, IV. 357.
Onias, IV. 163.
Opitz Márton, XVI. 401.
Opium, mint gyógyszer, XVII.

781; kereskedése miatti háború, XVIII. 760.
Oporto fölkelése, XVII. 534.
Oppianus, V. 334.
Optica (Láttan), XV. 1026, XVI. 819; a 18-ik században, XVII. 746; mai javitások, XVIII. 904.
Óra (első) Rómában, IV. 242; órák, XIV. 518; nap-órák, 521.
Oraculumok, II. 755, 782, III. 90, 83: dodonai, II. 757; delphii, 758.
Oraniai herczeg (Vilmos), XV. 571.
Oraniai herczegek, XVI. 78.
Orazio della Penna, IX. 891.
II. Orbán pápa, X. 306; buzditó beszéde a keresztesekhez, XI. 20.
IV. Orbán pápa, XII. 158.
V. Orbán pápa, XI, 379, XIII. 246.
VI. Orbán pápa, XIII. 247, 249.
VII. Orbán pápa, XV. 857.
VIII. Orbán pápa, XV. 859. XVI. 602.
Orcagna András, XIII. 599.
Orchi Emanuel, XVI. 651.
Ordalia (istenitéletek), VIII. 311.
Orderik, XII. 282.
Ördög-hidon (Schweizban) csata, XVIII. 187.
I. Ordogno, X. 330.
II. Ordogno, X. 331.
Örege (a hegy-) XI. 49.
Oregon, XVIII. 553.
Orellana de Truxillo, XIV. 202.
Orelli, V. 424.
Orestes, VII. 320.
Organogenia, XVIII. 893.
Orgona, X. 417.
Oriani, XVIII. 146, 907.
Orientalisták, XVII. 698; mai, XVIII. 847.
Origenes, VI. 507, VII. 60; követői, VIII 394.
Orioli, V. 238.
Orkan, XI. 53.
Orkan, XIII. 46.
Orlando (Roland), IX. 767, XI. 176.
Orleans, megszállva a hunnok által, VII. 304; az angolok által, XIII. 170.
Orleansi herczeg, kormányzó, XVII. 16, 32.
Orleansi herczeg Lajos Fülöp, XVII. 860; számkivetve, 862; XVIII. 4.
Orlof, XVII. 291.
Örményország, l, Armenia.
Ormus (Hormisdas), a bőkezü, VII. 148.
III. vagy IV. Ormus (Hormisdas), VIII. 136.
Ormus-szoros, XIV. 334, 351.
Ormuzd, III. 36.
Örökösödés, mantuai, XVI. 593; spanyol, megváltoztatása, XVII. 512; ausztriai, 560; örökösödési rend Spanyolországban, XVIII. 640.
Oroszlánkapu Myceneben, II. 634.
Oroszok Olaszországban, XVIII. 187; Indiában, 756.
Oroszország, VIII. 305; elfoglalása a normannok és szlávok által, X. 126; megtérése, 131; a mongolok beütése, XIII. 478; ezektől megszabadul, 479; növekedése, XVI. 498; a 18-ik században, XVII. 256; II. Katalin által szerzett területek, 308; segiti

Ausztriát, XVIII. 168; Napoleon ellen, 251; törökországi háboruja, 513; folytonos terjeszkedése, 647.
Orpheus, II. 698, 762, III. 277.
Orsi Giuseppe, XVII. 683.
Orsini herczegnő, XVII. 7.
Orsini Juvenalis, XIII. 166.
Orso doge, IX. 718.
Orsolya-szüzek, XV. 631.
Országgyülés Franczaországban, XVII. 818; 1789-kinek megnyitása XVIII. 1.
Országrendek (hollandi), XVII. 537.
Ortes Gianmaria, XVII. 573.
Orthagoras, III. 110.
Osimandias sirja, II. 661, 863.
Osiris, II. 606.
Őslénytan (Paleontographia), megerősiti a Genesist, I. 109.
Osman (Otman) XIII. 45.
Osmund Quarrel, X. 106.
Osorio (Acunha) XV. 172.
Ossian, VI. 385, XVII. 432.
Ossuna herczeg, XVI. 567: kormánya, 965.
Összeesküvés-e:
— Bedmar-, XVI. 584, 973.
— Cinq-Mars-, XVI. 22.
— Fieschi-k-, XV. 232.
— főurak-, Két-Siciliában XIII. 396.
— lőpor-, XV. 806.
— Malet-, XVIII. 317.
— Morone-, XV. 183.
— Pazzi-k-, XIII. 378.
— Porcari-, XIII. 399.
— Vachero-, XVI. 592.
Ostracismus (athenei), III. 96; Svédhonban, XVIII. 699.
Ostrogóthok Olaszországban, VII. 30, VIII. 146: uralmának vége, 163.
Ostrownoje, XIV. 507.
Ostyákok, XIV. 500.
Oszloprend, dori és joni III. 323; corinthi 326; toscanai, V. 448; vegyes, u. o.; góth, VIII. 459.
Other, X. 56.
Otho, VI. 133.
Otman, IX. 605.
Otman (Osman), XIII. 45.
Otrif szerzetes, XI. 484.
Ottieri, XVII. 690.
Otto (sz.), XIII. 466.
Otto (Nagy-) császár, X. 125, 146, 217.
II. Otto, X. 231.
III. Otto, X. 322.
IV. Otto, XII. 58.
Otto Visconti, XII. 174, XIII. 303.
Ottokar (cseh), XIII. 218.
Ottomanok (Európában), XIII. 45.
Ovando Miklós, XIV. 130.
Ovid, III. 128, IV. 255, V. 410, VI. 284.
Oviedo, IX. 654.
Ovinius Camillus, VI. 397.
Owen, XVIII. 738, 983.
Owerbeck, XVIII. 863.
Özvegy indián nők áldozatai, II. 488.

P.

Pace da Fabriano, XIII. 10.
Paciaudi, XVII. 694.
Pacioli, XIII. 544.
Pachomius (sz.), VI. 532.
Pactyes, III. 126.
Pacuvius, IV. 247.
Padilla (Juan de), XV. 172.
Padilla Mária, XIII. 94.
Padisha (czim), X. 350.
Padua ostroma, XV. 150.
Paestum, III. 450.
Paez utazó, XIV. 444.
Pagano Mario, XVII. 686.
Pagnini, XVII. 574.
Pagodák, II. 636; hindu, 639; Brahma-, 645.
Pahlen és Beningsen, XVIII. 212.
Páholyok a Carbonariknál, XVIII. 440. V. ö. Szabadkőmüvesek.
Paisiello, XVII. 728.
Paizsok, XI. 93: Achilles paizsa, II. 721, 730.
Pál (sz.) apostol, VI. 120; levelei, 122; viszonya Senecával, 262.
I. Pál pápa, IX. 733.
II. Pál pápa, XIII. 402.
III. Pál pápa, XV. 232, 593; ellenzi a négerkereskedést, XIV. 139.
IV. Pál pápa, XV. 234, 604.
V. Pál pápa, XV. 858.
Pál, aeginai, VIII. 458.
Pál diacon (Warnefrid), VIII. 177, IX. 831, 710, 715.
Pál (Orosius), VII. 458.
Palaestina, XI. 6, 10, 15.
Palafox, XVIII. 271.
Palais royal, XVIII. 16.
Paleario, XV. 654.
Palenke, XIV. 170.
Paleologok, XIII. 39.
Paleontographia (őslénytan), megerősiti a Genesist, I. 109.
Palermo, X. 39.
Palestrina, XV. 415.
Palhin, II. 619.
Palimpsestos, V. 387, XIII. 4, 23.
Palissot, XVII. 183.
Palissy, XV. 378.
Palladio, XV. 389.
Palladium, III. 91.
Pallas Simon, XVII. 762.
Pallavicino Ferrante, XVI. 777.
Pallavicino történész, XVI. 658.
Palleschi, XV. 117.
Pallikárok, XVIII. 487.
Pallium (érseki), VI. 540.
Palmella minister, XVIII. 636.
Palmieri, XVII. 577.
Palmyra, II. 435, VI. 412, 413.
Palota, Shivaé, II. 641; Neroé arany, VI. 560; rómainak leirása, X. 418.
Paloták, egyiptomi, II. 660; görög, 729; római, V. 240.
Pampák, XIV. 300.
Pamphilus, III. 335.
Pamphilus vértanu, VII. 439.
Pamphos, III. 277.
Panaenus, III. 334.
Panaetius tyrannus, III. 452.
Panamai congressus, XVIII. 546.
Panathenaeumok, II. 783.
Panchaea sziget, IV. 205.
Pandecta (orvosi), X. 372.
Pandecták, VIII. 111; felfedezése, XI. 381.

Pandolfini, XIII. 519.
Pandora, I. 166.
Pandu, II. 556.
Pandúrok, XVII. 53.
Panegyristák (latin), VII. 413.
Panhellenium, III. 326.
Panizzi, XV. 641.
Pan-ku, IX. 859.
Pannonia, VIII. 62.
Pan-oei-pan, IX. 859.
Pan-sha-Tantra, II. 526.
Pantaenus (sz.), VI. 502.
Pantheon (Agrippáé), V. 447; fölszentelése, IX. 710; a nagyférfiaké Párizsban, XVIII. 41.
Pantomimica (némajáték), XVII. 722.
Panvinio Onufrio, XV. 951.
Panyassis (halicarnassusi), III 281.
Paoletti Ferdinand, XVII. 573.
Paoletti Gáspár építész, XVII. 718.
Paoli Pascal, XVII. 83, 616; visszatér Corsicába, XVIII. 122; halála, 135.
Paolo Veronese, XV. 381.
Papacino, XVII. 639.
Pápai állam, l. Egyházi állam.
Pápák, VII. 55, 345, VIII. 388; névváltoztatás, VII. 348; tekintélyök növekedése, IX. 708; világi hatalmat nyernek, 727; mely növekedik, X. 258, 253, 261; Avignonban, XIII. 135; ugyanott tekintélyök hanyatlása, 243; a nyugati egyházszakadás alatt, 248; a trienti zsinat után, XV. 842; küzdelmök a 18-ik században, XVII. 614; a vallásos szellem visszatérése, XVIII. 401; mai tényleges hatalmuk, 636.
Pápák világi uralma, IX. 722.
Papia-poppaea törvény, V. 321.
Papiani responsum, VIII. 322.
Papin, XV. 927, XVIII. 914.
Papinian, VIII. 322.
Papinianus Aemilius, VI. 233.
Papir feltalálása, XIII. 9.
Papir-pénz, XII. 16, XIV. 56.
Papirius Cursor, III. 513.
Papnöveldék, XV. 619, 629.
Papság, VIII. 374; kilép a szegénységből, VII. 370; öltözete, VI. 539, VII. 372; hatalma Spanyolországban a nyugati góthok alatt, VIII. 239; Galliában, IX. 685; reformálva Nagy-Károly által, 806, és VII. Gergely által, X. 278; tudományossága az 1000-ik évben, 395; hanyatlása a 12-ik században, XII. 166, XIII. 253; a 16-ik században, XV. 506; reformálva, 627; üldöztetve Franciaországban, XVII. 813; javainak lefoglalása ugyanott, XVIII. 35, 1036.
Papyrus, XIII. 1; herculanumi papirtekercsek, 24; II. 592.
Paquarai béke, XII. 33.
Parabiago melletti csata, XIII. 332.
Paracelsus, XI. 457, XV. 459; mint orvos, 1047.
Paraguay, XIV. 234; missiók, XVII. 219; mai, XVIII. 539.
Parallaxis (látköz), XVII. 742.
Parasacti, II. 509.
Parasitok (elősdik), Athenben, III. 192; a rómaiaknál, V. 239.
Parasztok (Magyaror.), XVIII. 677.
Paratica, XII. 2.
Paravey, X. 126.
Párbaj (itéleti), VIII. 315, 489.

Párbajok Franczaországban, XVI. 142; XIV. Lajos rendelete a párbajok ellen, XVII. 816; gyakoriak 1790-ben, XVIII. 30.
Paré sebész, XV. 1046.
Parga, elárultatva az angolok által, XVIII. 494.
Páriák, Indiában, II. 482.
Parini, XVII. 680.
Paris Ferencz, XVI. 218.
Pariset, II. 603.
Parisius Matthaeus, XII. 426.
Párizs, régi, VII. 108; egyeteme, XI. 376.
Párizsi béke (1763-ki), XVII. 74; (1783-ki) 368; zsinat, XVIII. 298.
Parlamentek, Franczaországban, eredete, XI. 334; megszünnek, XVII. 817; párizsi, XIII. 194, XVII. 820; a 17-ik században, XVI. 30; angol, XIII. 210, XVIII. 720; hosszu, XVI. 302.
Parma, a 18-ik században, XVII. 644; (herczegség), Franczaországhoz csatoltatik, XVIII. 237.
Parmenides, III. 349.
Parmenio, III. 258.
Parmentier, XVII. 202.
Parmigianino, XV. 383.
Parnell, XVIII. 959.
Parochus (plebános), VII. 374.
Parókák, XVI. 130.
Parré sebész, XV. 1046.
Parrhasius, III. 335.
Parry utazó, XIV. 571.
Parthenius, V. 418.
Parthenon, Athenben, III. 151; 328; lerombolása, 329.
Parthenopei köztársaság, XVIII. 163.
Parthusok, IV. 29, V. 197; országa, VI. 66.
Particularisták, XV. 695.
Part-jog, X. 175.
Pártok, Zöldek és Kékek, VIII. 80; Fehérek és Feketék, XII. 180; Fehér és Piros rózsa, XIII. 205; Kalapok és Sapkák, XVII. 310; a franczia forradalom alatt, XVIII. 25.
Part-testvérek, XIV. 474.
Paruta, XV. 315, 906.
Parvati temploma, II. 645.
Parzok, III, 528.
Pasargadák, III. 17.
Pascal, XVI. 205, 215, 229, 815; összehasonlitva Malebranche-val, 731.
I. Pascal pápa, X. 240.
II. Pascal pápa, XI. 275.
Pascoli, XVII. 572.
Pasinelli, XVII. 704.
Pasquier, XV. 902.
Passaroviczi béke, XVI. 428.
Passaui béke, XV. 567.
Passavanti, XIII. 513, XV. 514.
Passeri, III. 425, XVII. 694.
Passerini, XVIII. 335.
Passeroni, XVII. 677.
Pasta, XVII. 785.
Pastoret, III. 93, 127, 448.
Pastrengo, XIII. 523.
Pásztorok, XII. 291.
Patagonok, XIV. 301.
Patarinusok, X. 282, XII. 88.
Patavinitas (a latin nyelvben), VIII. 425.
Patriarchák (zsidó), II. 405; buddista, 543; keresztény, VI. 524.

Patricius, (sz. Patrik), VII. 363.
Patriciusi czim, IX. 771.
Patriciusok, római, III. 489; VII. 70.
Patrik (sz.), VII. 363.
Patrizzi Francesco, XV. 954, 968, XV. 812.
Patru, XVI. 255.
Patuzzi, XVII. 682.
Paulicianok, X. 326; XII. 88.
Paulin (sz.), VII. 213.
Paulin (friauli), IX. 829.
Paulin szerzetes, XIII. 542.
Paulino atya, XVII. 701.
Paulus Aemilius, IV. 106, 142; diadalmenete, 143.
Paulus (heidelbergi), X. 304.
Paulus jogtudós, VI. 233.
Pauperismus, XVIII. 962; Irlandban, 713; Angliában, 730, 968.
Pausanias, földleiró, VI. 363.
Pausanias (spartai), III. 144, 197, 214, 229, IV. 51.
Pausias, III. 336.
Pavia, elfoglalva Alboin által, VIII. 179; a magyarok által, X. 143; —i Certosa, XII. 443; — melletti csata, XV. 181; egyeteme, XVII. 592.
Payva utazó, XIV. 77.
Pázmány Péter, XV. 820, XVIII. 823.
Pazzi (de') Pietro, XIII. 413.
Pazzi-k összeesküvése, XIII. 378.
Pechmeia, XVII. 136.
Pecorone, XIII. 519.
Pecsenegek, X. 130.
Pedaretes, III. 84.
Pedonius Secundus, V. 61.
Pedranzini, IV. 312.
Pedro (don), braziliai, XVIII. 544.
Pedro (don) itélőbiró melléknévvel, XIII. 93.
Pedro (don) portugali, XVIII. 636.
Peel Robert, XVIII. 713, 959; Tarifa-reform, 734.
Pegoletti, XIII. 423.
Peguilain Imre, XI. 158.
Peiresc, XV. 1039.
Peking, IV. 264; leirása, XII. 246.
Pelagianusok, VII. 353.
I. Pelagius pápa, VIII. 395.
Pelagius (Morgan), VII. 353.
Pelagius vezér, IX. 648.
Pelasgok, III. 114; eredete, II. 695; Olaszországban, III. 404; Görögországban, II. 696; istentisztelete, 764.
Pelavicini Oberto, XII. 174.
Pellegrino Pellegrini, XV. 392.
Pellerin, XVII. 703.
Pellico Silvio, XVIII. 468, 805.
Pelopidas, III. 216.
Peloponnesus, II. 703, III. 109, X. 307.
Pelops, III. 110, II. 701.
Pelthier, XVIII. 874.
Peneus, III. 113.
Peneus folyó, III. 114.
Penn admiral, XVI. 329.
Penn Vilmos, XIV. 267, XVI. 341, XVII. 341.
Pentapolis, IX. 707.
Pentateuchus, II. 458.
Pentathlum, II. 784.
Pénz, hindu, II. 480, 564; athenei, III. 178, gallus, V. 502, római, 31, 485; aránya a gabnaértékkel, 489; Péterfillér, VIII. 258; Nagy-Károly alatt, IX. 800; régi orosz,

X. 135; az olasz köztársaságokban, XII. 17; első vertpénz, IX. 625; papir-pénz, XII. 16, XIV. 56.
Pénz-isme l. Numismatica.
Pénzügy: amerikai Egyesült-Allamoké, XVIII. 524.
— angol, a 18-ik században, XVI. 368, XVII. 415; mai, XVIII. 704, 710.
— franczia, a 15-ik században, XIII. 189; XIV. Lajos alatt, XVI. 51; a kormányzóság alatt, XVII. 21; XVI. Lajos alatt, 790; a Directorium alatt, XVIII. 118; Napoleon alatt, 287.
— olasz köztársaságoké, XII. 6.
— orosz, mai, XVIII. 660.
— osztrák, mai, XVIII. 674.
— perzsa, III. 60.
— római (kelet-) birodalomban, VII. 91.
— római, V. 29; Augustus alatt, 323; az Antoninusok idejében, VI. 222; pápai államé a 17-ik században, XVI. 601.
Pepe tábornok, XVIII. 460.
Pepoli Romeo, XIII. 314.
Perdiccas, III. 97, IV. 2.
II. Perdiccas, III. 154, 228.
Perek (politikai), Olaszországban, XVIII. 468; állatok ellen, XIII. 143.
Perennis, VI. 372.
Perfolyamat a barbároknál, VIII. 310.
Pergamen, XIII. 1.
Pergamum ország, V. 7.
Pergolesi, XVII. 727.
Periander törvényhozó, III. 92, 111, 188.
Pericles, III. 95, 149, 183, 313, 456.
Peridaeus, VIII. 180.
Perier minister, XVIII. 603, 620.
Peripateticusok, IV. 236.
Perkins, XIII. 33, XVIII. 921.
Perouse (La), XIV. 567.
Perrault, XVI. 710.
Perrier Konstantin, XVII. 204.
Perron (Du), XV. 927.
Persepolis, királyi palota, III. 68, elhamvadása 273.
Perseus, III. 110, IV. 140, 169.
Persius Flaccus, VI. 325.
Pertharis, IX. 715.
Pertinax császár, VI. 375.
Pertz, X. 153.
Peru, fölfedezve, XIV. 182; mai, XVIII. 540.
Perugino (Vanucci) festész, XV. 342.
Perun isten, X. 118.
Peruzzi, XV. 356.
Pervigilium Veneris, VI. 318.
Perzsák, III. 51; perzsa hegylakók, 53.
Perzsa-örmények, VIII. 134.
Perzsia, III. 205, 249; homályos idők, 1; királyai, 3, 17; vallás, 36, 48; satrapiák, 59; erkölcsi állapota s államszerkezete, 51; pénzügye, 60; törvénykezés, 62; hadügy, u. o.; megtámadja Görögországot, 135; birodalom helyreállitása, VI. 398; II. Theodosius korában, VII. 281; a keleti birodalom ellen, VIII. 82, 135; megtámadtatva az arabok

által, IX. 611; a mongolok által, XII. 255; Tamerlan által, XIII. 54; helyreállitva Abbas Mirza által, XVI. 412; mai, XVII. 240, XVIII. 652; költészete az ezredik évben, X. 377.
Pescara őrgróf, XV. 183.
Pescennius Niger, VI. 378.
Pestalozzi, XVII. 211, XVIII. 972.
Pestis, VIII. 173; Athenben, III. 158; Olaszországban, VII. 249; általános (542-ki), VIII. 98; Fekete halál, XIII. 152; 1630-ki, XVI. 579, 596; marseillei, XVII. 30; Oroszországban, 302, a 18-ik században, 782.
Pestsera monostor, X. 136.
Petau, XV. 928, 950.
Péter (sz.) apostol, VI. 120.
III. Péter (aragoniai), XII. 346.
IV. Péter (aragoniai), XIII. 94.
Péter bibornok, XI. 155.
Péter (Nagy-) czár, XIV. 502, XVI. 519, 521; intézkedései, 537; halála, 549; emlékszobra, XVII. 708.
II. Péter czár, XVII. 257.
III. Péter czár, XVII. 263.
Péter (Damiani), X. 269, 412.
Péter remete (amiensi), XI. 17, 25.
Péter vértanu, XII. 133.
Péter-fillér, VIII. 258.
Peters Hugo, XVI. 323.
Pétervára (Szent-) alapitása, XVI. 527,
Pétervváradi csata, XVI. 427.
Pethion, XVIII. 63, 526.
Petitot, XVI. 713.
Petit-Radel, II. 691, 712.
Petitus, III. 93.
Petra ostroma, IV. 13; romjai, IX. 516.
Petrarca, XI. 154, XII. 300, XIII. 8, 323, 496; összehasonlitva Danteval, 504, 520.
Petrobrusianok, XII. 86.
Petronius Arbiter, VI. 329, 650.
Petronius Maximus, VII. 310.
Petrucci Pandolfo, XV. 137.
Petrus Lombardus, XI. 407.
Petrus de Vinea, XII. 140, 152.
Peuerbach (Purbachius), XIII. 543.
Peutingeriana tabula, VII. 485, XIV. 29.
Peverini orvos, XVII. 205.
Peyrese, XV. 1039.
Pezza, XVIII. 170.
Pfeifer, XV. 554.
Pfister, XVIII. 846.
Phaedrus, V. 417.
Phalanx, III. 229.
Phalaris, III. 452.
Phalereus Demetrius, IV. 193.
Pharamund, VIII. 202.
Pharnaces, V. 220.
Pharsalusi csata, V. 214.
Phaulcon Konstantin, XIV. 368.
Phayllus, III. 238.
Pheretime királyné, III. 194.
Phidias, III. 155.
Phidon, III. 110.
Philadelphiai congressus, XVII. 352.
Philadelphok, XVIII. 317.
Philae-i obelisk, II. 618; város, 661.
Philammon, III. 277.
Philelphus, XIII. 519.
Philibert Emanuel, XV. 236, XVI. 543.
Philinus, IV. 204.

Philippi melletti csata, V. 291.
Philippicae Historiae, V. 399.
Philippicus Bardanes, IX. 670.
Philippinák, XVIII. 646.
Philipps, XVIII. 422.
Philipson János (Sleidanus), XV. 959.
Philippus (Marcus Julius), VI. 407.
Philistus, III. 312, 459.
Philo (aenosi), IV. 137.
Philo (alexandriai), VI. 362, 544.
Philochorus, IV. 204.
Philocles, III. 334.
Philoctetes, III. 169.
Philolaus törvényhozó, III. 217.
Philomelus, III. 237.
Philopoemen, IV. 137.
Philostratus, VI. 364.
Philotas, III. 258.
Philothea, XVI. 151.
Philoxenes, III. 336.
Philoxenus, III, 462.
Phintias, III. 467.
Phisiognomok (arczismerők), régi, III. 202.
Phisiologia, XVI. 802, XVII. 784.
Phisiologok, XVIII. 932.
Phlegon, VI. 370.
Phlogisticon, XVII. 763.
Phocaea, III. 123.
Phocaeaiak, III. 472.
Phocas császár, VIII. 139.
Phocas Nicephorus, X. 130, 318.
Phocion, III. 239, 264, IV. 5.
Phoebidas hadvezér, III. 218.
Phoeniciek, történelmök és intézményeik, II. 666; utazásaik XIV. 5, 14.
Photius, X. 326; tudományossága, 393.
Phryne, III. 190, 321, 333.
Phrynicus, III. 166, 284.
Phthartolatrák és phantasiasták, VIII. 100.
Physiocraták, XVII. 193.
Piacenzai zsinat, XI. 20.
Piadena Bertalan (Platina), XIII. 402.
Piaggio Antonio, XIII. 24.
Piagnoni (siránkozók), XV. 103, 117.
Piano János, XII. 272, 269.
Piazzi csillagász, XVIII. 907.
Picareszk irmodor, XV. 1062.
Piccini, XVII. 730.
Piccinino Francesco, XIII. 338.
Piccinino Nicoló, XIII. 353.
Piccolomini (Aeneas Silvius), XIII. 86, 240, 400, 532, 562.
Piccolomini Alessandro és Francesco, XV. 937.
Pichegru, XVIII. 110, 119, 229.
Pichler, XVII. 717.
Pico della Mirandola, XIII. 539, XV. 481, 516; Boszorkánya, 1220.
Picus, III. 419, 473.
Piemont, XVI. 588, 598; községei a középkorban, XI. 255; a 18-ik században, XVII. 593, 639; a franczia forradalom alatt, XVIII. 121; elfoglalva a francziák által, 165; elárasztva az oroszok által, 168; Franczia országhoz csatoltatik, 236; 1821-ki fölkelése, 462; Károly Albert alatt, 629.
Pier da Cortona (Berettini) festész, XVI. 678.
Piermarini, XVII. 719.

Pietro d' Abano, XI. 439, 446, XIV. 66.
Pietro dell' Aquila inquisitor, XIII. 365.
Pietro Martire Vermiglio, XV. 655.
I. Pietro Urseolo, XI. 135.
Pigafetta Antal, XIV. 122, 203.
Pigalle szobrász, XVII. 708.
Pignatelli, XVIII. 161.
Pignotti, XVII. 652.
Pilalli, XIV. 161.
Pilatre és Romain, XVII. 767.
Pilatus Pontius, VI. 102, 147.
Pillio da Medicina, XI. 383.
Pilnitzi szövetség, XVIII. 56.
Pindarus, III. 189, 216, 281, 454.
Pindemonti, XVIII. 804.
Pinelli XV. 951.
Pinelli metsző, XVIII. 857.
Pino tábornok, XVIII. 352.
Pinto Mendez, XIV. 344.
Pinturicchio, XV. 347.
Pinzon testvérek, XIV. 90; Vincenzo, 115.
Piombo (Sebastiano del), XV. 361.
Pipin (heristali), IX. 696, 705.
Pipin (Kis-) király, IX. 722, 733.
Pippi (Giulio Romano), XV. 346.
Piranesi, XVII. 717.
Piron, XVII. 182.
Pisa, X. 46, 228, XI. 252, 289; dómja, X. 423; egyeteme, XI. 376; a 13-ik században, XII. 182; VII. Henrik császár alatt, XIII. 305; elfoglalva Florencz által, XV. 141; zsinat, XIII. 251.
Pisander, III. 166.
Pisani Nicoló, XIII. 48.
Pisano (pisai János), XII. 466, XIII. 599.
Pisano (Nicolo), XII. 465.
Pisistratus, III. 105, 327.
Pistoja, XII. 180; -i zsinat, XVII. 624.
Pithon, IV. 9.
Pitt Vilmos, XVII. 331, 352, 362, XVIII. 66, 78, 109, 189, 211, 215, 956; leteszi tárczáját, 216; visszahivatik a ministeriumba, 238; beszédje a négerek védelmére, 387.
Pitt (ifiabb), XVII. 416.
Pittacus, III. 92, 121.
Pitti Jacopo, XV. 313.
II. Pius pápa, XIII. 86, 240, 400, 532, 562.
IV. Pius pápa, XV. 605.
V. Pius pápa, XV. 616, 842.
VI. Pius pápa, XVII. 614, 626, XVIII. 125, 165; bécsi utja, XVII. 453.
VII. Pius, pápa, XVIII. 205; Párizsban, 232; fogoly, 295.
VIII. Pius pápa, XVIII. 406.
IX. Pius pápa, XVIII. 636.
Pivati, XVII. 777.
Pizarro Ferencz, XIV. 183, 195.
Pizarro Fernando, XIV. 194.
Pizarro Gonzales, XIV. 201.
Pizzano (Krisztina), XIII. 567.
Placidia Galla, VII. 262.
Plana, XVIII. 908.
Plantageneták, XI. 341.
Planták (párt), XVII. 548.
Planudes Maximus, XII. 396.
Plata (La-) fölfedezve, XIV. 199.
Plataea melletti csata, III. 140.
Platina (Piadena Bertalan), XIII. 402.
Plato, III. 55, 107, 128, 179, 358, 388, 462, VI. 573, 584, II. 734; itélete Homer fölött, 718;

iskolája, IV. 233: plátói szerelem, III. 362.
Platonicusok, V. 372.
Plattner, XVII. 472.
Plautianus Flavius, VI. 384.
Plautus, IV. 247.
Plebános (parochus), VII. 374.
Plebs (nép), római, VII. 67.
Plectruda, IX. 698.
Plejas (tragikai), görög, IV. 196; franczia, XV. 1055.
Pleton, XIII. 539.
Plinius Caecilius, VI. 302, 466; villája, 646.
Plinius Secundus, VI. 266.
Plistarchus, III. 144.
Plotia törvény, V. 87.
Plotinus, VI. 546.
Pluche, XVII. 114.
Plutarch, III. 53, 93, 216, 306, VI. 364.
Po folyó, I. 123.
Podesták az olasz köztársaságokban XII. 6.
Pogány társadalom (midőn a góthok Rómát elfoglalták), VII. 518.
Pogányság, VI. 464, 518, VII. 187; visszahatása, 121; küzdelme a catholicismussal, 187; maradványa, 364; Beugnot: ‚A pogányság hanyatlásáról' VI. 677.
Poggio Bracciolini, XIII. 522.
Poisson, XVIII. 907.
Poitiersi csata, VIII. 211, IX. 702, XIII. 155.
Poivre, XVII. 392.
Polceverai fölkelés, XVIII. 148.
Polemon (laodiceai), VI. 253.
Poleni, XVII. 740.
Polgárjog, római, V. 22.
Poli Baldassare, XVIII. 942.
Poligny, XVIII. 936.
Politianus, XIII. 526, XV. 291.
Politika, XVI. 750, 759; szent Ágostoné, VII. 455; keresztény, 513; szent Tamásé, XI. 422; a 16-ik században, XV. 1123; a 18-ikban, XVII. 843.
Politikusok, görög, III. 369; olaszok a 16-ik században, XV. 312.
Polk, XVIII. 554.
Pollentia melletti csata, VII. 241.
Pollio Asinius, VI. 286.
Polovczi, XII. 231.
Polyaenus, V. 370.
Polybius, III. 93, 339, 440, 471, IV. 51, 174, 206, 228.
Polychares, III. 86.
Polycletus, III. 331.
Polycrates tyrannus, III. 126.
Polygamia, Ázsiában, II. 376; a perzsáknál, III. 53; a törököknél, IX. 596, 950.
Polygnotus, III. 115, 334.
Polykarp vértanu, VI. 479.
Polynesia, XIV. 556.
Polysperchon, IV. 9.
Polytheismus Rómában, VII. 40.
Polyxenus, III. 462.
Pombal minister, XVII. 221, 528.
Pompadour, XVII. 66, 88, 226.
Pompei gróf, XVII. 718.
Pompejii ásatások, VI. 623.
Pompejus, V. 115, 129, 160, 186, 204, 217, 300; diadalmenete, 133; jelleme, 196, 529.
Pompejus Quintus, V. 5.
Pomponazzi, XV. 471, 635.
Pomponius Letus, XIII. 561.
Pomponius Mela, VI. 269.

Ponce de Leon, XV. 1063.
Pondichery, XV. 369, XVIII. 385.
Poniatowski Szaniszló, XVII. 262, 272, 283, 288.
Pons atya, XVII. 700.
Pontanus Jovianus, XV. 954.
Ponte (Da), XV. 383.
Pontedrai csata, XII. 178.
Pontidai gyülés, XI. 305.
Pontini mocsárok, V. 232.
Pontius hadvezér, III. 512.
Pontius Pilatus, VI. 102, 147.
Pontormo (Jacopo Carducci), XV. 208, 361.
Pontus, V. 95.
Ponza melletti csata, XIII. 394.
Pope, XVI. 381.
Porcari összeesküvése, XIII. 399.
Porcia, V. 235, 288.
Pororoca (tünemény), XIV. 203.
Poroszhon, alakulása, XII. 353; a Kardhordó-rend alatt, XIII. 471; gyarapodása, XVII. 41; II. Fridrik alatt, 75; legyőzetve Napoleon által, XVIII. 250; szövetségben Oroszországgal, 322; behozza az evangelikus egyházat, 414; mai, 680.
Poroszka-adó kérdése, XVII. 619.
Poroszok Ázsiában, XIV. 367.
Porphyrius, II. 611, VI. 577.
Porphyrius Octatianus, VII. 463.
Porsena, III. 475, 509.
Porta (Della) Giambattista, XV. 469, 980, 1027.
Porta (Della) Guglielmo, XV. 371.
Portal, XVII. 783.
Portalis, XVIII. 199, 209.
Porticii ásatások, VI. 623.
Port-Royal, XVI. 196, 217, 306.
Portugalia, XIII. 92; királysággá lesz, XII. 349; elfoglalják a spanyolok, XV. 700; visszaveszi függetlenségét, XVI. 444; a 18-ik században, XVII. 527; a 19-ikben, XVIII. 262; 1820-ki fölkelés, 450, 474; legujabb idők, 636.
Portugalok, fölfedezők, XIV. 69; Amerikában, 247; Ázsiában, 324; gyarmatai, 343, 347; Japánban, 396.
Posidonia, III. 450.
Posselt publicista, XVIII. 845.
Possevin Antal, XV. 876, 956.
Pósta, XIII. 36; behozva Franczia-országba, XVI. 63; angol, szabályozva, XVIII. 738.
Postel Vilmos, XV. 948, XVII. 698.
Posthumius, VI. 411.
Potemkin, XVII. 297.
Pothier, XVII. 188.
Potidaea, III. 112; —i csata, 155.
Potosi bányái, XIV. 306.
Potter (De), XVII. 602, XVIII. 592.
Pouckine, XVIII. 825.
Pourrah, XIII. 238.
Poussin, XVI. 704.
Powers szobrász, XVIII. 861.
Poynings Eduard, XIII. 213.
Pozsonyi béke, XVIII. 242.
Pozzo épitész, XVI. 696.
Pozzodiborgo, XVIII. 324.
Pracrit (nyelv), II. 547.
Praefectusok, római, VII. 70.
Praetextatus, VII. 189.
Praetorianusok, VI. 219.
Prága melletti csata, XVII. 69.
Pragmatica sanctio, Vigiliusé, VIII.

174; sz. Lajosé, XII. 215; VI. Károlyé, XVII. 39.
Praxagoras, IV. 229.
Praxiteles, III. 127, 332.
Precieuses-ök, XVI. 127.
Predikátorok (domonkosiak) rendje, alapitása, XII. 107.
Premare, XVII. 700.
Prémbőrök, XIV. 567.
Premontreiek, XII. 99.
Preuilly Gottfried, XI. 60.
Prevot, XVII. 113.
Priestley, XVII. 764.
Primaticcio, XV. 396.
Prina minister, XVIII. 335.
Priscillianisták, VII. 358.
Priscus Panius, VII. 480.
Priscus rhetor, VII. 297, 555.
Privinnas, X. 124.
Probabilismus, XVI. 200.
Probus császár, VI. 425.
Procaccini-k, XVI. 683.
Procida János, XIII. 298.
Proclus bölcsész, VII. 463, 478.
Procopia, X. 309.
Procopius történetiró, VIII. 410, 167.
Procopius tribun, VII. 161.
Prodromos Theodorus, XII. 395.
Próféták, II. 443; profán, 755.
Prony, I. 123, XVII. 734, XVIII. 870.
Propaganda (Congregatio), XV. 619; lyoni (hitterjestő társulat) XVIII. 410.
Propertius, V. 409.
Propontis (szépsége), XII. 69.
Propylaeumok (athenei), III. 151.
Prorus (cyrenei), III. 346.
Prosper (sz.), VII. 473, 481.
Protagoras, III. 97, 351.
Protestantismus, XV. 547; neve, 558.
Protogenes, III. 336.
Provence megszállva a saracenok által, X. 34.
Provence-i gróf, XVIII. 57.
Prudentius költő, VII. 471.
Prusias, IV. 140.
Prynne, XVI. 320.
Prytanaeum, itélőszék, III. 90.
Psammetichus, II. 585, III. 22, 111; utódai, 22.
Psophis város, III. 109.
Ptolemaeusok, IV. 1, 32.
Ptolemaeus Epiphanes, IV. 43.
Ptolemaeus Evergetes, IV. 40.
Ptolemaeus geographus, VI. 270, XIV. 10.
Ptolemaeus Philadelphus, IV. 37, 160, 225.
Ptolemaeus Philopator, IV. 42, 163.
Ptolemaeus Physcon, V. 217.
Ptolemaeus oszlopa Alexandriában, VI. 429.
Ptolemais, l. Acre.
Puffendorf, XVI. 752, XVII. 184.
Pugatscheff, XVII. 266.
Puget XVI. 710.
Puisaye őrgróf, XVIII. 111.
Pulcheria, VII 278.
Pulci Luigi, XV. 296.
Pullajuolo, XIII. 604.
Pultavai csata, XVI. 526.
Puraná-k, II. 501.
Purbachius (Peuerbach), XIII. 543.
Puritánok, XV. 787, XVI. 295, XVII. 115; Franczaországban, XVIII. 53.
Puseysták, XVIII. 742.

Puskák (első), XIII. 31.
Püspökök, választása, VII. 371, VIII. 370; joghatósága, VII. 375; VIII. 375; az első időszakban, VII. 379; a pápának tett esküjéről, VIII. 367; in partibus, IX. 667; világi hatalmuk Olaszországban, X. 224; hatalmuk a közép-korban, 255. V. ö. Papság, és Egyház.
Puyherbault, XV. 516.
Pydnai csata, IV. 142.
Pym János, XVI. 303.
Pyramisok, indiai, II. 640, 644; egyiptomi, 652; mexicói, XIV. 686; — melletti csata, XVIII. 156.
Pyrenaei béke, XVI. 44.
Pyrgoteles, III. 336.
Pyrrho, III. 357.
Pyrrhonisták, III. 357, IV. 237.
Pyrrhus, III. 467, IV. 22, 48, 62, 89.
Pythagoras, II. 732, III. 120, 332, 382, 445.
Pytheas, III. 125, IV. 224, XIV. 6.
Pythiai játékok, II. 783.

Q.

Quadrio, XVII. 691.
Quakerek, XIV. 267, XVI. 340.
Quatremére de Quincy, III. 259.
Quebek melletti csata, XVII. 72.
Quesnay Ferencz, XVII. 93, 192, 984.
Quesnel, XVI. 216.
Quevego de Villegas, XVI. 439.
Quietismus, XVI. 161.
Quinault, XVI. 282.
Quintan (játék), XI. 113.
Quintana (Manuele), XVIII. 843.
Quintilianus, VI. 292, 296.
Quintus Ennius, IV. 243.
Quintus Macedonicus, V. 72.
Quintus Smyrneus, VII. 462.
Quirini püspök, XVII. 691.
Quiroga, XVIII. 448.
Quito fölkelése, XVIII. 531.

R.

Rabelais, XV. 1057, XVI. 242.
Rabirius, V. 150.
Rablók (tengeri), V. 130; régi, II. 682.
Rabszolga-felszabaditás formulája, XI. 222.
Rabszolgák, V. 56; a zsidóknál, II. 426; Görögországban, III. 177; Rómában, VII. 59; indián (amerikai), XIV. 129; az evangelium szerint, VI. 116; germán, VII. 21; a barbárok közt, VIII. 282; rabszolgakereskedés, IX. 784; a hübérrendszer alatt, XI. 211; felszabaditása, 268.
Rabszolga-kereskedés (fekete), IX.

619, XIV. 137, XVIII. 387. V. ö. Négerek.
Rabszolgaság, III. 368, 455; eredete, I. 182; zsidóké Egyiptomban, II. 407; és Babyloniában, 444; amerikai, XIV. 129; felszabaditási kisérletek, XVIII. 390 az Egyesült-Államokban, 525; Oroszországban, 649.
Rabszolgaságról a régiek itéletei, V. 475.
Rachel Sámuel, XVI, 756.
Rachis, IX. 720, 733.
Racine, IV. 195; XVI. 213; összehasonlitva Corneille-vel, 277.
Racine Lajos, XVII. 111.
Radagais (Radegast) Olaszországban, VII. 242; legyőzetik, 243.
Radcliffe Anna, XVIII. 797.
Radegast istenség, X. 119.
Radegunda, VIII. 227.
Radikálok (angol), XVIII, 738.
Radsák (rajók), II. 485.
Radziwill, XVIII. 610.
Rafael festész, XV. 342; összehasonlitva Michelangelóval, 352.
Rágalom (politikai), XVIII. 627.
Ragusa (köztársaság), XI. 252, XIII, 84, XVI. 426.
Rainaud Theophil, XVI. 771.
Rainbald Vaqueiras, XI. 154.
Rajmund (Berengar), XII. 342.
Rajmund de Pennafort, XI. 389.
Rajmund (piacenzai), X. 10.
Rajmund Roger, XII. 119.
Rajmund de Sebonda, XIII. 585.
Rajmund (toulousei), XI. 32.
Rajnai szövetség, XVIII. 246.
Rajnald történetiró, XIII. 132.
Rajzmüvészetek, IV. 238.
Rakmüvek, (mozaik), VIII. 466, X. 420, XII. 464.
I. Rákóczy György, XVI. 429.
II. Rákóczy György, XVI. 429.
Rákóczy Ferencz Leopold, XVI. 434. stb.
Raleigh Walter, XIV. 263, XV. 1097; halála, 809.
Ramayana (költemény), II. 551.
Ramazzini Bernardin, XVI. 813.
Rambouillet-palota, XVI. 126.
Ramdsen, XVII. 747.
Rameau zenész, XVII. 728.
I. Ramiro, X. 330.
II. Ramiro, X. 331.
Ramishuer (temploma), II. 642.
Ram-Mohun-Roy, II. 481.
Ramon-Muntanero, XII. 343.
Ramses, II. 581.
Ramus Péter, XV. 967.
Rancé, XVI. 214.
Raphia melletti csata, IV. 43.
Rask, X. 66.
Rasori, III, 383, XVIII. 897.
Rastadti béke, XV. 466.
Rastadti értekezlet, XVIII. 167.
Rategno inquisitor, XV. 475, 492
Rationalismus kárhoztatva Constant Benjamin által, XVIII. 411.
Ratislav, X. 122.
Rauch szobrász, XVIII. 865.
Raulin, XIII. 258.
Raupach, XVIII. 820.
Ravaillac, XV. 768.
Ravanis Jakab, XI. 385.
Ravenna, IX. 708; megszállva Theodorik által, VIII. 149; emlékmüvei, 463; —i csata XV. 155.
Rawlinson Tamás, III. 68.

Ray zoolog, XVI. 800.
Raymon (Cardona), XV. 154.
Raynal, XIV. 144, XVII. 135, XVIII. 44; levele a nemzetgyüléshez, 1038.
Raynouard, VIII. 296.
Re Filippo gróf, XVII. 575.
Realisták, XI. 400.
Rebecca, angol-democratia képviselője, XVIII. 739.
Rebolledo, XVI. 441.
I. Reccared, VIII. 237.
Redi, XVI. 663, 794.
Reding Lajos, XVIII. 224.
Redondilla, XII. 409.
Redusius, XIII. 28.
Reformatio, előzményei, XV. 504; Olaszországban, 635; Németországban, 551; Schweizban, 572; Francziaországban, 578; elterjedése, 590; Csehországban, 816; következményei, 1119.
Reformatusok, XV. 589.
Reformok, az egyházban, az 1000-ik évben, X. 274; katholikus, XV. 611. kath. reformterv, 550, 1252.
Regaliák, XVI. 170.
Regék, indiai, II. 561; atellánák, IV. 247.
Regények, chinai, IV. 353; görög, VI. 341; régi, VII. 463; lovag-, XI. 175; olasz, 179; angol, XVII. 427; franczia, 112, XVIII. 810; mai, 796; amerikai 817.
Régészet (Archaeologia), I. 97, XIII. 561, XVI. 767; a 18-ik században, XVII. 694, jelenleg, XVIII. 846.
Regino, X. 400.
Regiomontanus, XIII. 543.
Regnard Jean, XVI. 286.
Regnault de Passigny, X. 189.
Regnier Mathurin, XV. 1057.
Regulus Attilius, V. 602.
Reichenbachi béke, XVII. 469.
Reid Tamás, XVII. 496, XVIII. 931.
Reimar, XVII. 162.
Reinaud, X. 362.
Reineke Fuchs (Renardo), XIII. 581.
Reinesius, III. 431.
Reinhold (chatilloni), XI. 359.
Rembrandt, XVI. 700.
Remekmüvek elvitele Olaszországból XVIII. 14; visszatéritése, 367: elvitele Görögországból, 859.
Remigius (sz.), VIII. 206.
Rémuralom Francziaországban, XVIII. 78, 91, 104, 107, 1059.
Remus, III. 474.
Remusat, IV. 287, 299, 331, XVIII. 848.
Renardo (Reineke Fuchs), XIII. 581.
Renata (franczia), XV. 637, 1283.
Renau Bernát, XVI. 70, 92.
Rendőrség, orvosi, XVII. 785.
Rendszer, europai politikai egyensuly-, I. 60; Indicopleustes rendszere, VIII. 456; követségi rendszer, XVI. 835; Law rendszere, XVII. 22; szárazföldi rendszer (zárlat), XVIII. 259; történelmi rendszerek, I. 6. népoktatási rendszerek, XVIII. 972.
Reni (Guido), XVI. 676.
Rennel, III. 304.
Repartimento, XIV. 221.

Requesens (don), XV. 686.
Retico Jakab, XV. 997.
Retogenes Ceraunius, V. 7.
Retz bibornok, XV. 32.
Reuchlin, XV. 515.
Révay Miklós, XVIII. 823.
Revelliere-Lépaux, XVIII. 143, 159, 204.
Rewbell, XVIII. 114.
Reynolds, XVII. 712.
Rezzonico Gastone, XVII. 654.
Rezzonico pápa, XVII. 610.
Rhaetia, VI. 18.
Rhangate Mihály (Curopalata), X. 309.
Rhegium, III. 449, 460.
Rhodus, IV. 17, 42, 145, V. 290, XIII. 88; törvényei és colossusa, III. 127; bevétele (a törökök által), XV. 251; földrengés, IV. 145, 42.
Riario, XIII. 403.
Ribera József (Spagnoletto), XVI. 679.
Ribeyro Bernardino, XV. 1084.
Ricardo Dávid, XVIII. 957.
Riccati gróf, XVII. 739.
Ricci jezsuita, XVII. 230, 237.
Ricci Lodovico, XVII. 575.
Ricci Máté, XIV. 414.
Ricci Scipio, XVII. 622.
Ricciarelli, XV. 361.
Riccioli, XVI. 821.
Riccoboni, XVII. 662.
Richard (oroszlán-szivü), XI. 353.
II. Richard, XIII. 201.
Richard (skóthoni), XI. 426.
Richard (verduni), XI. 13.
Richardson Samuel, XVII. 427.
Richelieu, XV. 826, XVI. 835, 11; jelleme, 14; XVIII. 367; viszályok a római udvarral, XVI. 169.
Richer csillagász, XIV. 523.
Richer Edmund, XV. 902.
Richerius, X. 400.
Richter, XVIII. 820.
Ricimer, VII. 313, 316.
Ricobaldo, XII. 196.
Riedgost (város és temploma), X. 119.
Riego, XVIII. 448, 473.
Rienzo Miklós, XIII. 325.
Rigas költő, XVIII. 495.
Rigómezői csata, XIII. 71.
Rinuccini (Cino), XIII. 557.
Rio-Janeiro bombáztatása, XVII. 533.
Riobamba-i földrengés, XIV. 275.
Rio-Salado melletti csata, XIII. 103.
Riperda Vilmos, XVII. 513.
Ripuari-ak (frankok), VIII. 62, 201.
Ripuari-frank törvény, VIII. 326.
Risus sardonicus, III. 471.
Ritter Károly, XVIII. 851.
Rivadivia, XVIII. 557.
Rivarola, XVIII. 599.
Rivinus (Bachmann), XVI. 810.
Rivoli melletti csata, XVIII. 136.
Róbert Károly magy. kir. XIII. 271.
II. Róbert (franczia), XI. 321.
Róbert (Guiscard), X. 108, 303.
Róbert (nápolyi kir.) XIII. 308.
Róbert (normandiai), XI. 32.
Róbert (Ördög), XI. 14.

Róbert (siciliai), XIII. 384.
Robertson Vilmos, VIII. 16, XIV. 294, XVII. 433.
Roberval, XVI. 815.
Robespierre, XVIII. 43, 59, 75: tanai, 102; bukása, 107.
Robinson Crusoé, XVI. 382, (előképe), XIV. 479.
Roboam, II. 438.
Rochambeau, XVIII. 220.
Rocheforti népképviselő, XVIII. 93.
Rochellei fölkelés, XVIII. 441, 568.
Rochon, XVII. 747.
Rococó, XVII. 704.
Roderik (cordovai), IX. 644.
Rőderer, XV. 722, XVII. 101.
Rodney György, XVII. 367.
Rodrigo Diaz, X. 340.
Rodrigo pap, IX. 660.
Roeskildi béke, XVI. 485.
Roger (beneventumi), XII. 367.
Roger (calabriai), X. 110.
Roger (Flor), XIII. 41.
Roger (siciliai), XI. 282, 311.
Rogerius, XI. 382.
Rogers, XVIII. 816.
Rögtönzők, XVII. 656.
Rohan, XVII. 809.
Rojas, XV. 1081.
Roland asszony, XVIII. 52, 74, 94.
Roland (Orlando), IX. 767, XI. 176.
Rolli, XVII. 651.
Rollin, XVII. 132.
Rollo (Radholf), X. 74.
Róma, alapitása, III. 474; alkotmánya s intézményei, 485, V. 10; terjeszkedése, III. 508, IV. 96; meghóditja Illyricumot, u. o. Spanyolországot, V. 4; Pergamumot, 7; szerződése Carthagóval, IV. 87; hadjárata Sicilia ellen, 90; háborúi Európa és Ázsiában, 115; megtámadja Görögországot, 118; (Róma bensőleg), 128; rabszolga-háborúi, V. 64; polgárháboruk a császárságig, 287; külháboruk, 71; társas háboru, 81, 105; első triumviratus, 160, 186; állapota Caesar halálakor, 236; fényüzése és gazdagsága, 240; nők, 250; telektörvények, 42; vallás, 259; katonaság, 269; ékesszólás és bölcsészet, 354; költészet, 404; tudományok, 441; szépmüvészetek, 444; pénz, mérték, árak, 485; tüzvész, VI. 60; intézményeinek haszna az utókorra, VII. 507; ostromolva Vitiges által, VIII. 166; Alarik által, VII. 256; Genserik által, 311; elfoglalva Totilas által, VIII. 168; az 1000-dik év után, XI. 292; III. Incze alatt, XII. 53; VI. Sándor alatt, XV. 129; kiraboltatása a császáriak által, 195, 1149; uj életre kel, 855; a franczia forradalom alatt, XVIII. 125; fellázitva a republikánusok által, 149, 160.
Romagna (eredete), VIII. 182; a közép-korban, XI. 255; a 13-ik században, XII. 175; elfoglalva Napoleon által, XVIII. 296; mai, 598; 1831-ki fölkelés, 604; utolsó idők, 633.
Római (román név), I. 185; cen-

turiák, III. 488; patriciusok, 490, V. 11; plebejusok, III. 494; comitia, V. 12; gyarmatok, III. 496; családok, IV. 131; babonaság, V. 22, VII. 495; jogtudomány, VI. 228; hadsereg, III. 511, VI. 220; vagyonosság, 234; kereskedés, 248.
Római birodalom (császárság), VI. 1; az Antoninusok alatt, 207; a barbárok beütése, VII. 26; fölosztása, 233; bukása, 321; szemle bukása fölött, 322; Caesar egyesitő törekvése, 327.
Római magánpolgár életmódja, V. 542.
Római társadalomról értekezés, VII. 518, VI. 677.
Római történetirókról értekezés, III. 476, 627.
Római zsinat, VII. 57.
Románczok, XII. 409.
Romanowok, XVI. 498.
Romanus Diogenes, X. 323.
Romanus Lecapenes, X. 315.
Romanticismus, XVIII. 789; a szépmüvészetekben, 855.
Romuald (sz.), X. 273.
Romulus, III. 436, 474.
Roncagliai gyülés, X. 236.
Roncevalles-i vereség, IX. 767.
Rondelet, XV. 1030.
Ronge, XVIII. 422.
Ronsard, XV. 1055.
Ronseo Baldovino, XV. 1241.
Ronsin, XVIII. 105.
Röppentyük, XIII. 34.
Rosa orvos, XVII. 779.
Rosa (Salvator), XVI. 670, 679.
Rosalba, XVII. 705.
Rosamunda, VIII. 180.
Rosbequei csata, XIII. 164.
Roscelin, XI. 400.
Roscius, V. 152, 418.
Roscoe, XV. 266, 362.
Rose (távcsöve), XVIII. 908.
Rosellini, II. 625, IV. 335.
Rosenkreuz, XV. 461; -társulat, u. o.
Rosettei kő és fölirat, II. 617.
Rosmini, III. 349, XVI. 717, XVIII. 943.
Ross kapitány, XIV. 574.
Rossbachi csata, XVII. 69.
Rossi (De), XVIII. 419.
Rossini, XVIII. 865.
Rosso de' Rossi, XV. 396.
Rostopchin, XVIII. 312.
Rostrum (római találmány), XIII. 275.
Rotebeuf, XI. 160.
Rothad püspök, X. 245.
Rotharis, VIII. 191, IX. 713; törvényei, VIII. 283, 335.
Rotrou de Dreux, XVI. 281.
Rotteck, XVIII. 845.
Roucher, XVIII. 95.
Rousseau János Jakab, III. 129, 298, XV. 587, XVII. 162, XVIII. 810; összehasonlitva Voltaire-vel, XVII. 169, 186.
Rousseau Ker. János, XVI. 251.
Rovarok, XVI. 802.
Rovelli, XVII. 688.
Rovigo herczeg, XVIII. 279.
Royalisták (királypartiak) Franczia-országban, XVIII. 56.
Royer-Collard, XVIII. 563, 574, 937.
Roxolana, XV. 263.
Roxolanok, X. 114.

Rózsa (két) háborúja, XIII. 205.
Rubens, XVI. 699.
Rubicon-on átkelés, V. 208.
Rubruquis, IX. 898; útja, XII. 273.
Rucellaj Bernárd, XIII. 561.
Rucellaj János, XV. 292.
Rudbek Olaf, XVII. 313.
Rudel Gottfried, XI. 120.
Rudolf (burgundi) X. 153.
Rudolf (habsburgi), XII. 163, 175; jelleme, XIII. 219.
II. Rudolf császár, XV. 814.
Ruffo bibornok, XVIII. 170.
Rufinus, VII. 208, 233.
Rufus Festus Avienus, IV. 77.
Rügen sziget, VII. 11.
Ruhák, egyháziakéi, VI. 539, VII. 372; barbárokéi, VIII. 355; a 15-ik században, XIII. 411, 415; vas-öltönyök, 24.
Ruiz János, XII. 408.
Rulliére, XVIII. 44.
Rullus Servilius, V. 150.
Runget-Sing, XVIII. 753.
Runok, X. 59.
Ruppel, XIV. 445.
Rurik, X. 128.
Rusch, XVIII. 975.
Russel János, XVIII. 722.
Russel Vilmos, XVI. 349.
Rustici Ferencz, XV. 369.
Rustician (pisai), XI. 176.
Ruth (története), II. 452.
Rutilius, V. 97.
Rutilius Titus, IV. 129.
Ruysbroeck János, XI. 429.
Ruyter, XVI. 78.
Rymbegla, X. 68.
Ryswicki béke, XVI. 97.

S.

Saa de Miranda, XV. 1048.
Saadi költő, XII. 422.
Saba hős, IX. 529.
Sabaco, II. 584.
Sabaeismus, II. 739, IX. 527.
Sabellianismus, VII. 60.
Sabini nők, III. 479.
Sabinián (volterrai), IX. 709.
Sabinok, III. 412, 478; szertartásai, 419.
Sabliére, XVI. 135.
Sabran, XVII. 19.
Sacchetti, XIII. 337.
Sacchini, XVII. 728.
Sacontala (szinmű), II. 514.
Sacramentariusok, XV. 575.
Sacy Izsák Lajos, XVI. 203; bibliája, 212.
Sacy Silvester, I. 73; III. 255, IX. 592; arab nyelvtana, XVIII. 847.
Sadoleto, XV. 936.
Saducaeusok, IV. 157.
Saffus, IV. 74.
Sagák (mondák), X. 62.
Sagra melletti csata, III. 448.
Saguntum, IV. 103.
Sahagun, XIV. 164.
Sahara, XIV. 435, XVIII. 997.
Saibert (sz.), IX. 726.
Saint-Albani csata, XIII. 205.
Saint-Cyran, XVI. 194.

Saint-Denisi csata, XV. 737.
Saint-Evremond, XVI. 255.
Saint-Germain gróf, XVII. 807.
Saint-Hilaire (Barthélemy), II. 518.
Saint-Just, XVIII. 74, 83, 104.
Saint-Lambert, XVIII. 45.
Saint-Marc Girardin, Maria Antoniáról, XVIII. 1051.
Saint-Martin d'Amboise, XVIII. 933.
Saint-Pierre, XV. 59, XVII. 119, 171, 187, XVIII. 44, 290.
Saint-Quentini csata, XV. 236.
Saint-Real Gáspár, XVII. 188.
Saint-Simon, XVI. 121, 257, XVII. 8, 18; saintsimonismus, XVIII. 618, 977.
Sainte-Beuve, XVI. 210, 253, 278.
Sainte-Croix, IV. 2.
Sajnovics, X. 139.
Sajtó-szabadság, XVIII. 436; megszorittatva Francziaországban, 567.
Sakkjáték, eredete, II. 490, XI. 147.
Sala Angelo vegyész, XVI. 797.
Saladin, XI. 358, 364; lovaggá üttetik, 68; jelleme, 368; halála, 369.
Salamis melletti csata, IV. 16.
Salamon, II. 434; éneke, 437; Énekek-éneke, 450.
Salernum orvosi tanodája, XI, 371, 436.
Salétrom készitése Francziaországban, XVIII. 87.
Saliak (frankok), VIII. 62, 201.
Sali-frank törvény, VIII. 275, 323; megváltoztatva Spanyolországban, XVIII. 640.
Saliceti, XVIII. 245.
Salis-ok (párt), XVII. 548.
Salles (Eusebius De), ‚Az emberinem egységéről', I. 196.
Sallustius, V. 246, 393.
Salmasius (Sanmaise), XVI. 265.
Salvador, XVIII 421.
Salvatierra, XIV. 243.
Salvator Rosa, XVI. 670, 679.
Salvianus, VII, 330, 459.
Salviati, XV. 199, 274.
Salvini, XVI. 662.
Salvius, V. 69.
Salza Hermann, XII. 357.
Salzburg, XVII. 448.
Samanok, X. 349.
Samarkand, XIII. 53.
Samaritanok, II. 441, IV. 154.
Sama-Veda, II. 501.
Samland, XII. 359.
Samnisiak, III. 510, IV. 63, 97.
Samo, IX. 690.
Samos és telepei, III. 126.
Samoza (don), XVII. 524.
Samson, II. 431.
Samuel, II. 431.
Samuel (sulii), XVIII. 492.
Sanchez casuista, XV. 934.
Sanchez bölcsész, XV. 972.
Sancho (Nagy-), X. 331, 340.
I. Sancho (portugali), XII. 352.
II. Sancho, X. 340.
Sanchoniaton, I. 134, II. 668.
San-Concordio Bertalan, XIII. 513.
Sanct-galleni szerzetes, X. 32.
Sand, XVIII. 443.
San-Domingo, XIV. 472; fölkelése, XVIII. 217; a rabszolgák felszabaditása után, 395, 526.
Sándor (Nagy-), III. 245, 336, 393, 484, 513, IV. 156, V. 8,

92, XI. 175; első vállalatai, III. 245; perzsa hadjárata, 246; átkelése a Granicuson, 251; Issus melletti ütközet és Tyrus ostroma, 253; meghódoltatja Gázát és Egyiptomot 255; Alexandriát alapitja, 256; arbelai csata, u. o. Persepolist felgyujtja, 257; bőkezűsége és kegyetlensége, 258; indiai hadjárata, 260; visszatérése Perzsiába, 263; politikája, 265; isten gyanánt tiszteltetik, 267; halála, 269; utódai, IV. 1; hadvezérei, 3.
Sándor (pheraei), III. 222.
II. Sándor pápa, X. 278.
III. Sándor pápa, XI. 304, XII. 52.
V. Sándor pápa, XIII. 251.
VI. Sándor pápa, XV. 99, 127; halála, 138.
VII. Sándor pápa, XVI. 603.
VIII. Sándor pápa, XVI. 609.
Sándor czár, XVIII. 212, 250; meghasonlik Napoleonnal, 305, 309; pártolja a görögöket, 496; majd cserben hagyja, 503; Chateaubriandnak tett nyilatkozata, 504; kormányzata, 648; halála, 651.
Sandracottus, IV. 25, V. 454.
Sandrini, XII. 95.
Sandwich-szigetek, XIV. 548, 559.
Sanfedisták Calabriában, XVIII. 170.
Sangallo Antonio, XV. 387.
Sanhedrin, V. 335.
San-Jago di Compostella, X. 330.
Sankia bölcsészet, II. 513.
San-Leucio, XVII. 647.
Sanmaise (Salmasius), XVI. 265.
San-Marino köztársaság, XV. 135.
San-Martin tábornok, XVIII. 541.
Sanmicheli Michele, XV. 337, 394.
San-Reali apát, XVI. 584.
San-Salvadore sziget (Guanahani) fölfedeztetése, XIV. 92.
Sansculottes, XVIII. 91.
Sanseverino physiolog, XVI. 804.
Sansovino, XV. 386.
Santa-Anna kormányzó, XVIII. 550.
Santa-Fé város, XIII. 107.
Sante-Pagnini, XV. 514.
Santerre, XVIII. 61.
Santi Bartoli, XVI. 713.
Santori, XVI. 803.
Sanuto, XIII. 558.
Sapkás testvérek, XIII. 462.
Sapkák és kalapok (pártok), XVII. 310.
Sapor, VI. 411.
Sappho nőköltő, III. 280.
Saracenek, néveredete, IX. 515; beütései Európába, X. 34; Nápolyban, 199.
Saragossa, XII. 341; ostromolva a francziák által, XVIII. 272.
Saratoga melletti csata, XVII. 361.
Sardanapal, II. 392.
Sardicai zsinat, VII. 115.
Sardinia sziget, III. 470; legrégibb épitményei, II. 634; a pisaiak alatt, XI. 289; Savoyához csatoltatik, XVII. 555; nyelve, XI. 480.
Sark (északi), XIV. 567; delejes, 526; dél-sarki földek, 580.
Sarmaták, VII. 8, X. 113, 126.
Sarpi, XIII. 351, XV. 328, 643, 979; ‚A trienti zsinat történelme‘ czimü munkája, 648.

Sarto (Andrea del), XV. 360.
Sassanidák, VII. 38; tönkre verve, VIII. 145; uralkodóházuk vége, IX. 614.
Sastrá-k (hindu), II. 501.
Sátoros ünnepek, IV. 167.
Satrapák, III. 59.
Saturninus, VI. 562.
Saturnus, III. 419; ünnepei, 127.
Satyra, V. 425; eredete, IV. 243; VI. 329; Satyre Menippeé, XV. 1057.
Satyra-irók, latin, V. 425, VI. 321; német, XIII. 581, XV. 1090; a 16-ik században, 294.
Satyrus (sz.), VII. 447.
Satyrus, III. 283, 329.
Saul, II. 432.
Saussure, XVIII. 888.
Savage Landor, XVIII. 817.
Savary, XVIII. 229.
Savigny, XVIII. 950.
Savonarola, XV. 100, 117, 121, 282, 1135.
Savoya, XVI. 586; —i uralkodóház származása, XII. 169.
Say, XVIII. 961.
Scaevola, III. 515.
Scala diatonica, X. 414.
Scaliger Julius Caesar, XV. 270, 950.
Scaligerek, XIII. 316; családja, 343.
Scamozzi, XV. 391.
Scandinavia, XIII. 450, XVI. 477; leirása, X. 49; megtérése, 75; a 16-ik században, XV. 864; mai, XVIII. 696.
Scandinav-utazók, XIV. 20.
Scarella, XVII. 684.
Scarlatti, XVII. 727.
Scarpa, XVII. 775, 783.
Scarron, XVI. 116, 241.
Scaruffi, XV. 916.
Scepticismus, VI. 571, XVII. 119.
Scepticusok Rómában, V. 372.
Schaal missionarius, XIV. 414.
Schaffarik, X. 114.
Schappler, XV. 551.
Schedius, XVII. 400.
Scheele, XVII. 763.
Scheffer festész, XVIII. 862.
Schelling, XVII. 511, XVIII. 924.
Scherer, XVIII. 126, 167.
Schiavo Domenico, XII. 193.
Schieson (zsebkönyv), XVII. 676.
Schill, XVIII. 280.
Schiller, XVI. 652, XVII. 485.
Schiltberger, XIII. 51.
Schio János, XII. 33.
Schlegel Fridrik, I. 32, III. 45, XVII. 483, XVIII. 785.
Schlegel Vilmos, II. 542, III. 482, XVII. 483, XVIII. 787.
Schleiermacher, XVIII. 421.
Schlosser, VIII. 36, XVIII. 845.
Schlözer, XVII. 480, XVIII. 953.
Schmalkaldi szövetség, XV. 562; háboru, 565.
Schmidt, XIV. 409, XVIII. 846
Schnorr, XVIII. 864.
Schoell, XVIII. 812.
Schöffer Péter, XIII. 13.
Scholastica, XI. 393, XIII. 541. XV. 965.
Schopp (Sciopius) Gáspár, XVI. 261.
Scholz, XVIII. 419.
Schrichio, III. 431.
Schultens, XVIII. 847.

Schulze, XVIII. 923.
Schwarz szerzetes, XIII. 26.
Schweiz, megalakulása, XIII. 277; bevitetik a reformatio, XV. 572; a 18-ik században, XVII. 543; a franczia forradalom alatt, XVIII. 150; egységes, 223; mai, 687.
Schweiziak, háborúban Milanóval, XIII. 349; dalai, 583.
Schwerin hadvezér, XVII. 51.
Scina, XVII. 688.
Sciopius (Schopp) Gáspár, XVI. 261.
Scipio Aemilianus, V. 7.
Scipio Africanus, IV. 181; beszélgetése Hanniballal, 124, V. 50.
Scipio Álma, XIV. 12.
Scipio Lucius, IV. 124.
Scipio Nasica, IV. 116, 130, V. 49.
Scipio Publius Cornelius, IV. 111.
Scitianus, VI. 569.
Scopas, III. 331.
Scott Walter, XVIII. 795; összehasonlitva Byron és Göthevel, 797.
Scribe, XVIII. 809.
Scythák, VII. 8, IX. 852, X. 113.
Sealsfield, XVIII. 817.
Sebaste leromboltatása, XIII. 57.
Sebastapolus, XVIII. 502.
Sebastiani, XVIII. 252.
Sebastiano del Piombo, XV. 361.
Sebestény (portugali), XV. 702.
Sebészet, l. Chirurgia.
Secentistak (17-ik századbeli olaszirók), XVI. 645. stb.
Sedaine, XVII. 183.
Seebeck, XVIII. 872.
Segneri, XVI. 659.
Segni Bernardo, XV. 312, 906, 1117.
Segur, XVII. 801, 830, 840.
Segura Jean Lorenzo, XII. 408.
Seik-ek, XVII. 384, XVIII. 753.
Sejanus, VI. 35.
Selden, XV. 906, 938.
Seleucidák, IV. 25, 151, V. 124.
Seleucis, IV. 151.
Seleucus, IV. 10, 21, 45.
I. Selim, XV. 245.
II. Selim, XVI. 403.
III. Selim, XVII. 301, XVIII. 480.
Selinus, III. 327, 382, 456; romjai, 469.
Selkirk Sándor, XIV. 478.
Sellasia melletti csata, IV. 59.
Selle orvos, XVII. 779.
Selly (Ellora leirása), II. 639.
Selyem, VI. 8, XIII. 425, XIV. 33; ismeretes a régieknél, II. 678; behozva Europába, VIII. 101.
Semiramis, II. 392.
Semler Salamon, XVII. 474.
Semonville, XVIII. 124.
Sempachi csata, XIII. 285.
Sena, római gyarmat, IV. 97.
Senatorok (római), V. 15.
Senatus (római), a császárok alatt, VI. 214, VII. 68.
Seneca, V. 31, VI. 56, 69, 257, 265, 319; viszonya sz. Pál apostollal, 262.
Senecio Herennius, VI. 167.
Senegal, XIV. 453.
Senegambia pourrahjai, XIII. 238.
Seneriz Ferencz, XVIII. 827.
Seng-tseu, IV. 310.
Sennacherib, II. 585.
Sen-sse, IV. 315.

Sentinumi csata, III. 515.
Separatisták, XVIII. 418.
Septimius Severus, VI. 380.
Sepulveda, XIV. 135.
Serapeum (templom), IV. 33.
Serapion, VI. 276.
Serapis temploma, IV. 33.
Seraskier (méltóság), XV. 251.
Serbek, X. 114, 121; megtámadtatva a törökök által, XIII. 50.
Serbia, meghódoltatva a törökök által, XIII. 84; mai, XVIII. 769.
Sereg (fekete), Landsknechte, XV. 90, 161; XVI. 596; Mátyás királyé, XIII. 275, XV. 252.
Serfőző király, XIII. 150.
Sergardi, XVI. 668.
Sergell szobrász, XVII. 713.
II. Sergius pápa, X. 241.
Serica (seresek tartománya), IV. 260; régi, VI. 7.
Serra, XIII. 429, XV. 915.
Serrurier, XVIII. 128, 142.
Sertorius, V. 112.
Servandoni, XVII. 707, 722.
Servet Mihály, XV. 585, 1365.
Serviták, XII. 101.
Servius Tullius, III. 475, 483.
Sesostris, II. 582.
Sestini, XVII. 703.
Sesto (Cesare da), XV. 366.
Seth Simon, XI. 175.
Settala Lodovico, XV. 1051.
Settano Lucio, XVII. 694.
Settimani, XVII. 689.
Seüthes, IV. 44.
Sevadsi, XVII. 395.
Severin remete, VIII. 146.
Severus Septimius, VI. 380.
Sevigné asszony, XI. 102, XVI. 120, 131, 132.
Sevillai béke, XVII. 14.
Sextinia törvény, V. 258.
Sextus Aurelius, VII. 479.
Sextus Empyricus, IV. 237, VI. 571.
Sextus Julius Africanus, VI. 370.
Séze (De), XVIII. 75.
Sforzák, XIII. 352.
Sforza Ferencz, XIII. 352.
Sforza Miksa, XV. 156.
Shaftesbury lord, XVI. 344, XVII. 115.
Shah-játék, eredete, II. 490, XI. 147.
Shah-Nadir, XVII. 248.
Shah-name, hősköltemény, X. 379.
Shakespeare, XV. 1100.
Shakia Muni, II. 529.
Shalembrumi pagoda, II. 645.
Shamill, XVIII. 655.
Shaw kisasszony, XV. 499.
Sheik al Gebel, XI. 49.
Shelley, XVIII. 816.
Sheridan, XVII. 404, XVIII. 65, 226.
Sheu-Kung, IV. 340.
Shing-si-long, XIV. 411.
Shiva isten, II. 506; palotája, 641.
Shi-vang-ti, IV. 350.
Shu-king, I. 135, IV. 340.
Siberia, II. 368, XIV. 499; alávettetik az oroszoknak, XVI. 508.
Sibyllák, II. 759.
Sicilia, III. 450, IV. 89, V. 136, XVIII. 346; zsarnokok, III. 459; kereskedése, 468; szépirodalma, 469; szépmüvészetek, u. ott; háboruja Romával, IV. 94; meg-

hódoltatva Roma által s kormányzása, 96; rabszolgák, V. 64; remekművei, 138; megszállva az arabok által, X. 38; meghóditva a normannok által, 110; siciliai monarchia, XI. 279; a 12-ik században, 311; nyelve, 481; nyelvjárása, 482; a svábföldi (hohenstaufi) császárok alatt, XII. 48; II. Fridrik császár alatt, 137; a 13-ik században, XIII. 298; siciliai vecsernye, 299. V. ö. Két-Sicilia.
Sickingen Ferencz, XV. 542.
Siculus (Titus Julius Calpurnius), VI. 318.
Sicyonia, III. 110, 332; -i iskola, 335; város, IV. 52.
Siddhanta, I. 131.
Sidney költő, XIV. 566, XV. 1094.
Sidonius Apollinaris, VII. 473, VIII. 230.
Sidonius költő, VII. 313.
Siegen Lajos, XV. 377.
Siena, XIII. 382; a 13-ik században, XII. 178; legyőzetve a császáriak által, XV. 227.
Sierra Leona, XIV. 455.
Siete Partidas, XII. 336.
Sieyés, XVII. 865, XVIII. 4, 114, 174.
Sigbrit Willins, XV. 864.
Signorelli festész, XV. 361.
Sigonio, XV. 952.
Sigurd, XI. 42.
Siíták (szakadárok), IX. 591.
Sikek (seikek), XVIII. 753.
Siket-némák, nyelve, I. 151; nevelése, XVII. 207.
Silius Italicus, VI. 317.
Silo, epitaphiuma, IX. 654.
II. Silvester pápa, X. 251.
Silvio Pellico, XVIII. 468, 805.
Simancafi leányok, IX. 660.
Simeon Stylites, VI. 535.
Simmachus Anicius, VII. 189.
Simon (bolgár fejedelem), X. 142.
Simon Magus, VI. 457, 556.
Simonetta (Cicco), XIII. 359, XV. 444.
Simonetto (frá) da Camerino, XIII. 358.
Simonia, X. 267.
Simonides, III. 107, 280, 320, 454.
Simplicius pápa, VII. 347, VIII. 389.
Simplicius, Aristoteles magyarázója, VIII. 408.
Simum (szél), IX. 513.
Sind, XVII. 378.
Sinde, XVIII. 755.
Singapur sziget, II. 384.
Singer-ek (német), XII. 411.
Sipai-k, XIV. 375.
Sipylus, romjai, II. 633.
Sirató nők, VII. 390.
Sirboltok, XII. 453; troglodit, II. 629; egyiptomi királyokéi, 650, 855.
Sirhalmok (első), II. 631; régi amerikai, XIV. 287.
Siri Vittorio, XVI. 778.
Siriratok (keresztény), VI. 633
Siroë, IX. 611.
Sirok (temetkezésihelyek), III. 435.
Sisebut király, XVIII. 238.
Sismondi Károly történész, VIII. 18. XI. 328, XVIII. 811, 833; oeconomista, 966.

III. Sixtus pápa, VII. 347.
IV. Sixtus pápa, XIII. 403.
V. Sixtus pápa, XV. 620, 847; bullája a csillagjóslás és bűvölések iránt, 1245.
Sjögren (Vitalis) Henrik, XVIII. 822.
Skaldok (költők), X. 59.
Skanderbeg, XIII. 72, 83.
Skandinavia, l. Scandinavia.
Skio (Chios sziget), III. 126, XII. 184, XVIII. 505.
Skipetarok, XVIII. 489, 499,
Skot János (Erigena) irhoni, X. 410, XI. 394.
Skóthon, X. 98; alávetve Angolországnak, XII. 391; a Bruce-k alatt, XIII. 214; bevitetik a reformatio, XV. 777; a covenantok háborujá, XVI. 399, 301; az angol köztársasághoz csatoltatik, 327; az angol királysággal egyesittetik, 370; leigáztatik Anglia által, XVII. 421; mai, XVIII. 728.
Skudery Magdolna, XVI. 242.
Skylax, XIV. 6.
Sleidanus (Philipson János), XV. 959.
Sloveni-k, X. 113.
Smaragdina tabula, XI. 453.
Smith oeconomista, XVII. 195, XVIII. 956.
Smith John, kapitány, XIV. 265.
Smyrna ostroma (a lydiaiak által), III. 188.
Snell (Willebrod), XVI. 819.
Snerro de Quinones, XI. 113.
Soave Ferencz, XVII. 591.
Sobieski, XVI. 418, 419; mint lengyel király, 496.
Socialisták (angol), XVIII. 738; mai, 976.
Socinianusok, XVI. 221, XV. 664.
Socin Lelius és Faustus, XV. 665.
Socotora sziget, XIV. 335.
Socrates, III. 175, 188, 202, 298, 352; követői, 356.
Socrates scholasticus, VII. 482.
Soderini, XIII. 377.
Soffarok családja, X. 349.
Sofi-k, IX. 586, XV. 246.
Sokistentisztelet Rómában, VII. 40.
Soknejüség, l. Polygamia.
Solaro, XV. 366.
Soldani Ambrogio, XVII. 762.
Soldó-k (római), VIII. 276.
Solera Maurizio, XVII. 573.
Solger, XVIII. 821.
Solidismus (gyógy-rendszer), XVII. 773.
Soliman (Szulejman), IX. 648, X. 337, XI. 29.
Soliman basa, XIII. 48.
Soliman (perzsa) XVII. 241.
Soliman (Nagy-), XV. 250, 260, 264; törvénykönyve, 1177.
II. Soliman, XVI. 422.
Solinus Julius, VI. 268.
Solohoupo, XVIII. 826.
Solon, III. 19, 89, 191, 278; törvényhozó, 91; halála, 106.
Solothurn ostroma, XIII. 284.
Sophisták, III. 198, 272; görög, 350.
Sophocles, III. 287, IV. 195.
Sophonisbe, IV. 113.
Sophron, III. 469.
Soranus, VI. 278.

Sorbok, X. 121.
Sorbonne, XI. 376, 379.
Sordello (mantuai), XI. 161.
Sorel Ágnes, XIII. 169.
Sorsjáték (lotto), XI. 146; Genuában, XVII. 634.
Sosibius, IV. 43.
Sosthenes, IV. 46.
Sostratus épitész, III. 256, IV. 238.
Soto, XV. 919.
Soufflot, XVII. 711.
Soulavie XVII. 17.
Soult, XVIII. 270, 359.
Southey, XVIII. 816.
Spagnoletto (Ribera József), XVI. 679.
Spalatro, VI. 484.
Spallanzani, XVII. 758.
Spanheim, III. 431, XVII. 702.
Spanyol nyelv, eredete, XII. 408; inquisitio, 129. V. ö. Inquisitio.
Spanyolország, V. 1, 113, VI. 10; első lakói, V. 2; meghódoltatva a rómaiak által, 5; a vandalok által, VII. 264; a nyugati góthok alatt, VIII. 229; meghódoltatva az arabok által, IX. 643; uj királyságok, X. 330; az Almoravidok alatt, XII. 325; épitészete, 445; megszabadulása a móroktól, XIII. 91; kormánya Amerikában, XIV. 211; V. Károly alatt, XV. 170, 666; II. Fülöp alatt, 698; hanyatlása, 707; a 17-ik században, XVI. 436, 449; örökösödés, 451; örökösödési háboru, 898; leirása, 899; V. Fülöp alatt, XVII. 7; a 18-ik században, 512; a 19-ik század elején, XVIII. 261; megtámadtatva Napoleon által, 264; 1820-ki forradalma, 444; polgárháboru, 470; utolsó idők, 639; mai irodalma, 826.
Sparta, III. 105, 131, IV. 54; Sparta és Kréta, III. 70; királyai, 71; —i nők barbár erényei, 79, IV. 60; főünnepélyek, III. 83; Alcmaeonidák, 108; szembeszáll Xerxes seregével, 136; háboruja Athennel, 149, 157; hajóhada szétveretik az atheneiek által, 169; elsőbbsége, 195.
Spartacus, V. 128.
Spartaiak, tisztelete az öregek iránt, III. 80; spartai nevelés, u. o. hadászatuk, 83.
Spedalieri Nicoló, XVI. 685.
Spee, XV. 490, XVI. 400.
Spencer, XIII. 148.
Spencer Edmund, XV. 1095.
Speronella, XIII. 419.
Speroni, XV. 936.
Speusippus, IV. 233.
Speyer székesegyháza, X. 421.
Spina Bertalan, XV. 1239.
Spinosa, XVI. 732.
Spiros Alostros, XVIII. 502.
Spittler, X. 304, XVIII. 481.
Spitzberga felfedeztetése, XIV. 493.
Squarcione Ferencz, XIII. 613.
Squillace minister, XVII. 516.
Sse-ma-kuang, IV. 353, XII. 242.
Sse-ma-tsian, IV. 352.
Stadion minister, XVIII. 277.
Stadium, VI. 2.
Staël asszony, XVII. 866, XVIII. 118, 787; szemben Napoleonnal, 291.

Stahl György, XVII. 763, 772.
Stájerország, megszállva Bajazet által, XIII. 51.
Stanley, XVIII. 392.
Stasicrates, III. 336.
Statistika, Olaszországé a római köztársaság alatt, V. 577; az olasz köztarsaságoké, XII. 19; európai 1450-ik év után, XIII. 633; chinai birodalomé, IV. 395, XIV. 408; mai. XVIII. 953.
Statistikák, XIII. 409.
Stathouder, XV. 679.
Statius Papinius, VI. 304.
Steiger, XVIII. 223.
Stein báró, XVIII. 322; minister, 680.
Stellini, XVII. 684.
Stenon, XVI. 811.
Stephenson, XVIII. 917; tanulmányai az indiai eredetekről, 849.
Sterne, XVII. 429.
Stesichorus, III. 279.
Stevin Simon, XV. 1026.
Stewart, XV. 988, XVII. 497, 741.
Stigliani, XVI. 646.
Stilico, VII. 234, 245.
Stilpon bölcsész, III. 190.
Stobaeus, VI. 582.
Stockachi csata, XVIII. 168.
Stofflet, XVIII. 111.
Stoicusok, V. 371, VI. 76.
Stolberg, XVII. 477, XVIII. 410.
Stoldtz, XVII. 707.
Stolo Licinius, V. 43, 600.
Stone-heng, II. 630.
Storch Miklós, XV. 553.
Strabo, II. 685, 693, III. 304, 472, VI. 2, 268.
Strada jezsuita, XV. 956.
Stradiotti-k, XIII. 83, XV. 333.
Strafford, XVI. 298.
Strategia, VII. 488, XVIII. 283.
Strato, III. 378.
Stratocles szónok, IV. 19.
Strauss (Jézus Kr. élete), XVIII. 421.
Strozzi festész, XVI. 685.
Strozzi Filippo, XV. 222.
Struensee, XVII. 320.
Stuart (első), XIII. 214.
Stuart Mária, XV. 783; halála, 801.
Studita Theodorus, X. 310.
Stunica, XV. 1004.
Stylites (Wulfiliak), VIII. 363.
Suarez Ferencz, XV. 901, 934.
Subab, XVII. 380.
Subiaco, XII. 440, 452.
Substantialisták, XV. 559, 574.
Sudan (Nigritia), XIV. 467.
Sudrá-k, II. 480.
Suger apát, XI. 328.
Suidas, XII. 396.
Sui-ung, IV. 358.
Sulioták, XVIII. 491.
Sully, XV. 756.
Sulpice (St.) papnövelde, XV. 629; (társulat), XVII. 92.
Sulpicius Rufus, V. 366.
Sulpicius Servius, V. 87.
Sulpicius Severus, VII. 483.
Sulzer, XVII. 483, XVIII. 787.
Sumbava (földrengés), I. 123.
Sumenat, XVII. 379.
Sund (utvámja), XVIII. 701.
Sunna, IX. 570.
Sunnakiták, IX. 642.
Sunniták, IX. 591.
Sunnya, II. 474.

Suntel melletti csata, IX. 756.
Süome-k, X. 138.
Susarion, III. 293.
Su-she, IV. 353.
Sutra, II. 518, 519, 529.
Surrey Henrik, XIII. 588.
Süveg (püspök-) VI. 540.
Suwaroff, XVII. 301, XVIII. 166, 187.
Svajcz l. Schweiz.
Svédország, X. 80, XIII. 457, XV. 865, 871, XVI. 477, XIII. 457; alkotmánya a Folkungerek alatt, 459; a 18-ik században, XVII. 309, XVIII. 303; Bernadotte király, 304; mai, 698.
Sveno, X. 91.
Svetonius, VI. 327, 355.
Svévek, VI. 16; nevök eredete, VII. 5.
Svientopolk, X. 122.
Swedemborg Emanuel, XVII. 475.
Swift, XVI. 379.
Syagrius, VIII. 205.
Sybaris, III. 444.
Sybillák, V. 650.
Sydenham Thomas, XVI. 805.
Sylla, V. 81, 96; dictatorsága, 104; diadalmenete, 110.
Symbolum (apostolicum), VI. 597, VII. 59.
Symmachus pápa, VIII. 390.
Symphorosa, VI. 481.
Syncellus György, VIII. 413.
Syncretismus (vallási), VI. 542.
Synesius (cyrenei), VII. 434.
Synthetismus transcendentalis, XVIII. 923.
Syphax, IV. 112.
Syracusa, III. 112, 453, IX. 665, X. 39; ostroma, III. 456; felkelése, 460.
Syria, IV. 25, X. 353, XI. 29; megaláztatása, IV. 175; a mongolok beütése, XII. 255; mai, XVIII. 775.
Syrus mimelő, V. 417.
Szabadelvűség, l. Liberalismus.
Szabad-gondolkodók, XVII. 115. 474.
Szabadkőmüvesek, XII. 437, 448; állitólagos eredetök, II. 436; mai, XVII. 106, 854; XVIII. 439. V. ö. Társadalom.
Szabadság, Rómában, V. 265; keresztény, VI. 514, VII. 511; az olasz köztársaságokban, XII. 20; lelkisméreti, XVI. 312; angol, XVII. 417; vám-, XVIII. 959; sajtó-, 436, 567.
Szakadárok (orosz), XVI. 515.
Szakadás, görög, X. 326; nagy, egyházi, XIII. 248; Angolországban, XV. 771.
Szakáll, VIII. 352.
Szállodák zarándokok számára, XI. 9.
Szamárhurut, XIII. 548.
Számjegyek, II. 567, X. 413; pythagoreusi, III. 359; XI. 462.
Számolás a régieknél, IV. 213.
Szaniszló (Lesczynski), XVII. 33.
II. Szaniszló (Poniatowski), XVII. 262, 272, 283, 288.
Szapolyai l. Zápolya.
Szászok, nevök, VII. 5; eredete, 6; meghóditják Angolországot, VIII. 248, IX. 726; alkotmányuk, 752; legyőzetnek Nagy-Károly által, 753.
Széchenyi István (gróf), XVIII. 823.

Szegényügy (pauperismus), XVIII. 926; Irlandban, 713; Angliában, 730, 968.
Szeglet, hegyes (góth stylben), VIII. 459.
Szeldsukok, X. 360.
Széllesség és hosszuság (földrajzi), XIV. 511.
Szellem, fajszellem a régieknél, V. 475; szellem és anyag a keresztények szerint, VI. 588.
Szemlék (angol folyóiratok), XVIII. 815.
Szemüveg, XIII. 34.
Szent-Ambrusi béke, XII. 174.
Szent-atyák, VII. 191; görög, 427; latin, 445; összehasonlitva, VI. 511; magányba vonulása, VII. 514.
Szent-Bernárdhegyen Hannibal átkelése, IV. 103: Napoleoné, XVIII. 19.
Szentek életrajzai, VIII. 455, VI. 615.
Szentek vagy puritánok, XVI. 295.
Szentföld, XI. 6, 10, 15.
Szent-Genoveva egyháza Párizsban, XVII. 711. XVIII. 41.
Szent-Gothárd melletti csata, XVI. 416.
Szent-György-bank Genuában, XIII. 426.
Szentháromság-tagadók, XV. 664, XVIII. 420.
Szent-hegyre vonulás Rómában, III. 494.
Szentirás, magasztossága, II. 466; Hetvenek forditása, IV. 160; Ó és Uj-szövetség, VI. 593; forditásai, 616; sz. Jeromos forditása, VII. 210; Ulfilasé, 363; fölfrisiti az irodalmat, 411; solecismusai (nyelvhibák) valódi népies szólamok, VIII. 435; Mazarinaféle, XIII. 13; nyomtatásban megjelenik, 16; forditások a 16-ik században, XV. 513; Luther forditása, 537; forditások szaporodnak, 591, 615; itészeti kiadások, XVIII. 418. protestans exegesis, 414.
Szent-István lovagrend (olasz), XV. 228; (magyar), XVII. 441.
Szent - István - Társulat (magyar), XVIII. 823.
Szent-Izsák temploma (szentpétervári), XVIII. 858.
Szent-Jákobi csata, XIII. 288.
Szent-Márk temploma (velenczei), X. 422.
Szent-Mihály lovagrend, XIII. 184.
Szent-Pál basilica Rómában, VII. 506.
Szent-Pál temploma Londonban, X. 702.
Szent-Péter temploma Rómában, XV. 354, XVI. 689.
Szentségek (keresztény), VII. 382.
Szentségi ábrázolatok, XV. 1077.
Szent-sziv-ájtatosság, XVII. 622.
Szent-szövetség, 1815-ki, XVIII. 372; III. Henriké, XV. 745; II. Gyula pápáé, 154.
Szent tavaszok (áldozatok), III. 419.
Szentté avatás (canonisatio), VII. 403.
Szent-Zsófia temploma Konstantinápolyban, VIII. 461.
Szép (elmélete), XVIII. 786.
Szépészet, l. Aesthetica.

Szépmüvészetek, eredete, I. 72, II. 625; hindu, 635; Egyiptomban, 648; a hőskori görögöknél, 729; Perzsiában, III. 67; Athenben, 320; Hetruriában, 433; Siciliában, 469; Nagy-Sándor után, IV. 238; a chinaiaknál, 334; Rómában, V. 444, VI. 617, VII. 498; keresztény, VI. 628, VII. 501; a középkorban, VIII. 458, XII. 432; Nagy-Károly korában, IX. 832; az 1000-ik évben, X. 418; a középkor végén, XIII. 590; Mexicóban, XIV. 168; a 16-ik században, XV. 341; Franczia-országban, 395; Spanyolországban, 398; Oroszországban, u. o.; Flandriában, 400; a 17-ik században, XVI. 671; a 18-ikban, XVII. 704; értekezők azokról, 713; Napoleon alatt, XVIII. 288, 853; jelenleg, 855.
Szerbia, l. Serbia.
Szerelem, plátói, III. 362; a romaiaknál, V. 407; a középkorban, XI. 56; a lovagkorban, 118; szerelmi törvényszékek, 120.
Szerencse-lovagok a felfedezések korában, XIV. 112.
Szeretet-társulatok, XVIII. 410.
Szertartás, Ambrus-féle, VIII. 405; római, u. o.
Szertartások, a beszennyezett területek megtisztitása végett a régi görögöknél, III. 91; katholikus, VII. 382; chinai, XIV. 421; malabari, 423.
Szerveredet-tan (Organogenia), XVIII. 893.
Szerzetesek, VI. 528; az első időkben, VII. 365; hanyatlása, u. o.; elterjedésök Nyugaton, 367; rendszabálya, u. o.; dicsértetnek Aranyszáju sz. János által, 442, 580; és Voltaire által, VIII. 387; a középkorban, 377; megőrzik a tudományokat, IX. 817, 825, X. 398; hanyatlásuk a 15-ik században, XIII. 253; polgárositják Schweizot, 277; szerzetesrendek eltörlése, XVII. 451, 852.
Szerzetes lovagrendek, l. Lovagok.
Szerzetes-nők (első), VII. 370.
Szerzetes-rendek (uj), XV. 621.
Szerződés, amiensi, XV. 197.
— andeloti, IX. 685.
— bécsi, XVIII. 368.
— bolognai, XV. 204.
— brömsebrói, XV. 882.
— cambrayi, XV. 204.
— hannoveri, XVII. 14.
— kutayehi, XVIII. 776.
— londoni, XVIII. 514.
— olivai, XVI. 486.
— verduni, X. 18.
a többit l. az illető nevek és a ‚Béke‘ szó alatt.
Színészet, angol, XV. 1098.
— chinai, IV. 356.
— franczia, a 17-ik században, XVI. 269; a 18-ikban, XVII. 181.
— indián, V. 459.
— német, XVII. 484.
— olasz, a 16-ik században, XV. 309; a 18-ikban, XVII. 661.
— római, IV. 244, V. 417.
— spanyol, XV. 1068.
Szinházak, V. 447; görög, III.

282; római (circus), IV. 256; a középkorban, XI. 142; a 16-ik században, XV. 451; a franczióknál, XVII. 100; jezsuiták szinházai, u. o.
Szisztowi béke, XVII. 301.
Szivárvány, XV. 1028.
Szlávok, IX. 763; eredete és osztályozása, X. 112; vándorlása, 113; szokásai, 116; vallása, 118; megtérése, 123; Oroszországban, 126.
Szlávok (schiavoni), IX. 749.
Szobrászat, IV. 240, VI. 621; egyiptomi, II. 651; görög, III. 321, 331; ujjászületése, XII. 464; a közép-korban, u. ott; XIII. 599; a 17-ik században, XVI. 686; a 18-ik és 19-ik században, XVII. 717, XVIII. 853.
Szobrok, egyiptomi oriásszobrok, II. 658; görög, III. 323, 331.
Szokások, l. Erkölcsök.
Szolgálat (hűbéri), X. 173.
Szolgaság, Franczia országban, XVII. 823; a magyaroknál, XVIII. 676.
Szónokok, görög, VI. 334; VII. 416; latin, 412. V. ö. Ékesszólás.
Szótár, XIII. 527; arab, IX. 638; Crusca-féle, XV. 277, franczia, XVI. 245.
Szövetkezések Németországban, XIII. 241.
Szövetség, achaeai, IV. 169.
— aetol, IV. 53.
— augsburgi, XVI. 93.
— cambray-i, XV. 144.
— graubündeni, XIII. 286.
— hansa, XIII. 444.
— hetrusk-samnisi, IV. 97.
— közjó név alatti, XIII. 178.
— lombard, XI. 305, XII. 1, 51.
— pilnitzi, XVIII. 56.
— schmalkaldi, XV. 562.
— szent, XVIII. 372; (III. Henriké), XV. 745; (II. Gyula pápaé), 154.
— vám - (német), XVIII. 682, 959.
Szövetség (Franczia ország ellen) második, XVIII. 187; harmadik, 238; negyedik, 249; ötödik, 276; hatodik, 323; utolsó, 363.
Szövetség, Német- XVIII. 377, 667; rajnai, 246.
Szövetség, (Ó és Uj-), VI. 593; forditásai, 616. V. ö. Szentirás.
Szövetségesek (régi római), V. 84; (socii), 23.
Szulejman, l. Soliman.
Szvatopluk, X. 122.

T.

Tabacco, XIV. 317.
Tábla (Isis-), XVI. 768.
Tábla (magyarországi), XVIII. 676.
Tábla-törvények (XII.), III. 498.
Tabor (város), XIII. 269.
Taboriták, XIII. 269.
Táborozás (római), VI. 220.
Tabu, XIV. 557, 561.
Tabula Peutingeriana, VII. 485, XIV. 29.
Tabula smaragdina, XI. 453.
Tachau melletti csata, XIII. 270.
Tacitus Claudius Marcus, VI. 424.
Tacitus Cornelius, VI. 350.
Tactica (hadmüvészet), VII. 490; előhaladása, XV. 332; megujitva, 827; Franczaországban megváltoztatva, XVI. 67; Napoleoné, XVIII. 283. V. ö. Hadászat.
Tadini, hypothesise a világ koráról, I. 114.
Tagina melletti csata, VIII. 171.
Tagliacozzi, XV. 1041.
Tagliacozzo melletti csata, XII. 162.
Tagliamento melletti csata, XVIII. 137.
Tahiti, XIV. 547, 562.
Taidu város, II. 395.
Tai-tsung, IX. 877.
Taktika (hadi), lásd Tactica.
Talapoin (papok), II. 542.
Talavera (Juan Mariana), XV. 600, 900, 963.
Talavera melletti csata, XVIII. 274.
Talmud, XI. 191.
Talon, XVI. 29.
Talleyrand, XVIII. 32, 176, 242, 255, 292, 357; származása és jelleme, 183, 197, 374.
Tallien, XVIII. 107.
Tamás (aquinói sz.), XI. 419; politikája 422.
Tamburini, XVIII. 941.
Tamerlan, XIII. 53; önéletirása, 62.
Tancred király, XII. 48.
Tancred (hautevillei), X. 106.
Tandsor-i pyramis, II. 644.
Tannenbergi csata, XIII. 474.
Tansillo, XVII. 168.
Tantalus sirhalma, II. 633.
Tanucci, XVII. 232, 567, 618.
Tanulmányok (classicai) Olaszországban, XIII. 519.
Tao-kuang, XVIII. 759.
Tao-sse, IV. 300; -k, 404.
Taprobana, V. 457.
Tapsus melletti csata, V. 228.
Tarentum, III. 443.
Targioni-Tozzetti, XVII. 574, 762.
Tarifa melletti csata, XIII. 103.
Tarigo, XIV, 26.
Tarik, IX. 645.
Tarquinius Priscus, III. 474, 482, 488.
Tarquinius Superbus, III. 475, 483.
Tarrog (kártya), XI. 148.
Társadalom, eredete, I. 178; Chinában, IV. 376; pogány, VII. 518; társulások az olasz köztársaságokban, XII. 25; rajnai társaság, XIII. 534; kereskedelmi társulatok, XIV. 45; királyi londoni társaság, XVI. 796; ázsiai társulat, XVII. 412; titkos tár-

sulatok elterjedése Napoleon alatt, XVIII. 301, 439; titkos társulatok Oroszországban, 650; Schweizban, 691; javitások, 970.
Társaság, indiai, IV. 357; angol-indiai, XVI. 370, XVII. 399, XVIII. 750, 1076; mississippii, XVII. 25; franczia indiai, XVIII. 387.
Társulatok a középkorban, XI. 224; genuai, XII. 183; kalandor, XIII. 333; kereskedelmi, XIV. 45; theosoph, XVII. 474.
Tartaglia, XV. 338, 992.
Tartarotti, XV. 502.
Tartini, XVII. 727.
Tartományok (először lakott), I. 174.
Tartományok (a római birodalomé) VII. 70.
II. Tassilo bajor herczeg, IX. 761.
Tasso Bernardo, XV. 307, 423.
Tasso Torquato, XII. 307, XVI. 635.
Tassoni, XVI. 589, 662.
Tata Giovanni, XVII. 575.
Tatárok, I. 184, XII. 219; Magyarországban, 366; arany horda, XVII. 253. V. ö. Mongolok.
Tatius Cajus (Gajus) VI. 232.
Taurobolion, VII. 134.
Taurus (hegység), II. 368.
Távcső, XV. 1013, 1027, XVIII. 904.
Távlat (tanulmányozása), XV. 1029.
Tavoliere di Puglia, XVIII. 453.
Tavora (család) XVII. 222.
Taxis, XIII. 37.
Taylor Brook, XVII. 733.
Taylor Jeremias, XV. 930.
Tebriz, XII. 237.
Tecalli, XIV. 161.
Te Deum, VII. 448.
Tegner, XVIII. 822.
Tegyra melletti csata, III. 219.
Tejas király, VIII. 172.
Telamon-nál romaiak győzelme, IV. 98.
Telek-törvények, V. 42.
Teleky József, XVIII. 824.
Telemach vértanu, VII. 241.
Telerik király, IX. 679.
Telescop (távcső). XV. 1013, 1027, XVIII. 904.
Telesinus, V. 105.
Telesio, XV. 972.
Telestes, III. 111.
Tell Vilmos, XIII. 282.
Temetési szertartások, VII. 389.
Temetkezés, a zsidóknál, II. 448; az egyiptomiaknál, 610; a keresztényeknél, VII. 389; a 15-ik században, XIII. 414; a 16-ikban, XV. 1191; temetkezési helyek (sirok), III. 435.
Templariusok, XI. 83, XIII. 136; templarius lovag, XI. 159.
Templom, Salamon temploma, II. 435; ujjáépitése, IV. 154, V. 339; Janusé, 347; Sivaé, X. 363; mexicói, XIV. 175.
Templomok, indiai, II. 635; egyiptomi, 655; görög, III. 326; régi, V. 445.
Temudsin, XII. 224.
Tencin asszony, XVII. 105, 114.
Tenedos sziget, XIII. 433.
Tenger-eljegyzés Velenczében, XII. 186.
Tengerészet (angol) a napoleoni háboruk alatt, XVIII. 306.

Tengeri köztársaságok, X. 228.
Tengeri (kukoricza), XIV. 323.
Terbeles király, IX. 669.
Térdszalag lovagrend, XIII. 199.
Teremtés, a világ és ember teremtése, I. 105; hat nap, 109; III. 31; megegyezése a tudománynyal, I. 109, 136; a keresztények szerint, VI. 586.
Terentianus Maurus, VI. 318.
Terentius Marcus, VI. 38.
Terentius Varro, VI. 66.
Tereus, III. 97.
Teréz (sz.), XV. 623.
Terkán, XII. 224.
Természet (—i állapota az embernek) I. 179; — tisztelete, II. 738; vegytani gazdálkodása, XVIII. 883.
Természetbuvárok a 16-ik században, XV. 1029; a 17-ikben, XVI. 791; a 18-ikban, XVII. 751.
Természettudományok (mai), XVIII. 869; gyakorlati alkalmazása, 910.
Terminus isten, VI. 185.
Terpander, III. 121, 338.
Terra firma, XIV. 207.
Terray, XVII. 96.
Tertiariusok alapitása, XII. 112.
Tertre (Du), XIV. 125.
Tertullián, VI. 126, 495.
Tescheni béke, XVII. 465.
Testi Fulvio, XV. 830, XVI. 663.
Testry-i csata, IX. 696.
Testvérek, sapkás-, XIII. 462; élelmező-, 462; part-, XIV. 474; morva-, XVI. 398.
Testvérületek (Velenczében, hazai) XVIII. 139.
Tételek (rhetorikai), VI. 293.
Tetrapolis, IV. 151.
Teutberga, X. 243.
Teutonok, VII. 4.
Teve, IX. 513.
Texas, XVIII. 552.
Texier fölfedezései, II. 693.
Tezcuco, XIV. 174.
Thaer, XVII. 211.
Thais, IV. 42.
Thales bölcs, III. 92, 120, 341, 388, 578.
Thamasp, XVI. 410.
Thamat (temploma), IV. 72.
Thea, növény, XIV. 317, 433, IV. 270, 398; Chinában, 364.
Theagenes, III. 113.
Theba ostroma, II, 710.
Thebai phalanx, III. 229.
Thema (kerület), X. 116.
Themison, VI. 277.
Themistius (paphlagoniai), VII. 416.
Themistocles, III. 61, 117, 133, 138, 139, 140; számüzetése, 145, 147, 186, 189.
Theocles, III. 451.
Theocratiák (első), II. 379.
Theocritus, IV. 199.
Theodat, VIII. 164.
Theodatus, III. 126.
Theodebert király, VIII. 167.
II. Theodebert, IX. 687.
Theodoald, IX. 699.
Theodolf, IX. 829.
Theodomir, IX. 645.
Theodor (samosi), III. 331, 357.
Theodora császárnő, VIII. 79.
Theodora és Marozia, X. 247.
Theodoretus (antiochiai), VII. 482.
Theodorik, VII. 301, VIII. 73, 149,

230; építkezései, 458; törvényei, 156.
Theodorus Studita, X. 310.
I. Theodosius, VI. 535, VII. 167, 173; jelleme, 178; kegyetlenkedése Thessalonicában, és vezeklése Milanóban, 182; végnapjai, 185, 201, 225.
II. Theodosius, VII. 279; törvényei, 185.
Theodotus, IV. 28.
Theodul püspök, X. 401.
Theognis, III. 278.
Theologia, XI. 393, XIII. 535; Nagy-Károly korában, IX. 825; az ezredik évben, X. 407.
Theon mathematikus, VII. 488.
Theophanes (mitylenei), V. 404.
Theophilantropikus (cultus), XVIII. 204.
Theophil császár, X. 311.
Theophilo szerzetes, XII. 463, XIII. 609, XV. 376.
Theophilos érsek, VII. 274.
Theophorus, VI. 478.
Theophrastus, III. 318, 378, IV. 228, 387.
Theopompus, III. 430, IV. 71.
Théorigne de Mericourt, XVIII. 96.
Theosebia, III. 280.
Theosoph-társulatok, XVII. 474.
Theramenes, III. 166, 196.
Therapeuták, VI. 529.
Thermidorianusok, XVIII. 107.
Thermopylae, III. 138.
Theron, III. 452.
Theseus, III. 89.
Thesmophoriák, II. 701, 774.
Thesmophorok Italiában, III. 419.
Thespis, III. 284.
Thessalia, III. 236.
Thessalonica, VII. 182; elfoglalva a mongolok által, XIII. 68.
Thessalus, VI. 278.
Theudolinda, VIII. 187.
Thierry Amadée, III. 505.
Thierry, VIII. 214.
Thierry Ágoston, XVIII. 574, 586, 835.
Thiers, XVIII. 578; mint történetiró, 255, 266, 836.
Thiersch, III. 434.
Thilorier, XVIII. 912.
Thomas Antal, XVII. 177.
Thomasius, XVI. 748, XVII. 473.
Thomson, XVII. 430.
Thorgeir, X. 57.
Thorni béke, XIII. 476.
Thornton, XVIII. 956.
Thorwaldsen, XVIII. 859.
Thoth (könyvei) II. 590, 608.
Thou (De), XV. 962.
Thouvenel, XVII. 763.
Thrákok, V. 125, VI. 19; thrák királyok, IV. 44.
Thralle Sándor, VIII. 457.
Thrasaea Paetus, VI. 69.
Thrasybulus, III. 166, 196, 455.
Thrasydeus, III. 452.
Thrasyllus, III. 166.
Thucydides, I. 8, III, 155, 307.
Thurii város, III. 448.
Thyestes, II. 711.
Thymbrai csata, III. 20.
Thynion, III. 466.
Tibald (champagnei), X. 162.
Tiber szigete, III. 381.
Tiberias melletti csata, XI. 359.
I. Tiberius, V. 342, VI. 23, 618.
II. Tiberius, VIII. 134.

III. Tiberius, IX. 668.
Tibet, IX. 891.
Tibetiek, IX. 885.
Tibullus, V. 409.
Tieck, XVIII. 787, 819.
Tiedemann, I. 146.
Tiepidi (lágymelegek), XV. 103.
Tiepolo Jakab, XII. 189.
Tigranes, III. 141, V. 120.
Tillot (De), XVII. 610, 644.
Tilly, XV. 826.
Tilsiti béke, XVIII. 253.
Timaeus, III. 466, IV. 71, 204.
Timagenes (alexandriai), V. 404.
Timocharis, IV. 221.
Timoleon, III. 464.
Timon, III. 163, 357.
Timophanes, III. 464.
Timotheus, III. 224.
Timur, XIII. 53.
Tinaquillo melletti csata, XVIII. 540.
Tindal, XVII. 116.
Tintoretto, XV. 383.
Tippu-Saib, XVII. 410.
Tiraboschi, XIII. 10, XV. 600, XVII. 692.
Tirol, felkelése Napoleon ellen, XVIII. 277, 280.
Tirunnal, II. 473.
Tisamenus, III. 112.
Tissaphernes, III. 207.
Tisztségek (római), VII. 82.
Titkok, l. Mysteriumok.
Titkos társulatok Napoleon alatt, XVIII. 301, 439; Oroszországban, 650; Schweizban, 691.
Titus császár, VI. 152, 162; diadalmenete, 154, 160.
Titus Livius, IV. 71, 245, V. 390.
Tivoli, VI. 621.
Tizedfizetés, VIII. 374, X. 254.
Tizek tanácsa, XII. 190.
Tizian, III. 335, XV. 380.
Tizparancsolat, II. 411.
Tlascala, XIV. 172, 177.
Tlepolemus, IV. 43.
Toast (felköszöntés), XI. 130.
Többnejüség, Ázsiában, II. 376; a perzsáknál, III. 53. a törököknél, IX. 596, 950.
Tocqueville, XV. 569.
Todi (Jacopone da), XII. 405.
Tódor király (corsikai), XVII. 82.
Togrul-Beg, X. 367.
Tökélyesbülése a fajnak bizonyitja az emberi nem egységét, I. 138.
Tökölyi Imre, XVI. 431, 433.
Toledo (Alvarez), XVI. 564.
Toledói zsinat, VIII. 237, 241.
Tolentinói béke, XVIII. 137.
Tolosa melletti csata, XII. 332, XVIII. 329.
Tombuctu, XIV. 466.
Tömjén, II. 678.
Tommai Péter, XIII. 541.
Tommaseo, XVII. 80.
Tommasini, XVIII. 898.
Tonsura, VIII. 354.
Tonti, XI. 146.
Torelli épitész, XVI. 697.
Toreno József, XVIII. 843.
Torgaui csata, XVII. 72.
Toricelli, XV. 1026, XVI. 792.
Tornbiörg, X. 68.
Torony (óriásoké Gozzo szigetén) II. 635.
Torquato Tasso, XII. 307, XVI. 635.
Torquemada, XIII. 109.

Törökország, a 17-ik században, XVI. 403; a 18-ikban, XVII. 240; küzdelme Oroszországgal, 252, 289; mai, XVIII. 475, 796; felosztásáról tervezet, 1072.
Törökök, VIII. 307; X. 347, 354; soknejüség a törököknél, IX. 596, 950; beütésök Indiába, X. 360; első beütésök Europába, XIII. 41; meghóditják a keleti birodalmat, 79; török-kormány, XV. 238, 1167; ünnepélyek, XVI. 881, 892; törvények, XV. 241; Leibnitz terve a törökök elleni hadjárat iránt, XII. 303.
Torre (Martin della), XII. 173.
Torre (Napoleone della), XII. 792.
Torrismund, VII. 306.
Történelem, czélja, I. 1; fontossága, 2; haszna, 3; rendszerek, 6; mesés, 7; classikai, 8; bölcselő, 15; megvettetve a mult században, 17; tudományos, 22; századunkban jobb irányt vesz, 24; történelmi bölcsészet, 25; a kereszténység egyetemes álláspontra emeli a történelmet, 26; történeti érdekek, 67; encylopaediája, 69; erkölcsiség a történelemben, 79; a történetirás eszményképe, 81; szépnek kell lennie, 85; mghatározása és felosztása, 93; régisége, 133; Diodorus Siculus szerint, V. 402; a 18-ik században, XVII. 128; előlegezi a tapasztalást, XVIII. 1009; nevelőül szolgál a jövő számára, 1019.
Történelmi bizonyosság, II. 807; hihetőség, 816.
Történész, mily tulajdonokkal kell birnia, I. 81; Lucianus szerint, VI. 347.
Történetek, egyetemes, I. 93; zsidó, II. 456; részleges, XVII. 687.
Történetirók, angol, a 18-ik században, XVII. 433; mai, XVIII. 843.
— arab, IX. 528.
— byzanti, VIII. 410, 451.
— Carthagóról, IV. 78.
— chinai, IV. 350.
— classikus, I. 8.
— egyházi (első), VII. 482.
— europai, XII. 425.
— fatalistikus (vakvégzethivő), VIII. 32.
— franczia, XIII. 565; mai, XVIII. 833.
— germán, VII. 10.
— görög, II. 691, III. 302, V. 388, IX. 830; a 12-ik században, XII. 394.
— latin, IX. 831.
— magyar, XVIII. 824.
— musulman, XII. 422.
— német, a 18-ik században, XVII. 479; mai, XVIII. 844.
— olasz, XIII. 554; a 16-ik században, XV. 312; mai XVIII. 839.
— perzsa, III. 8, 12.
— római, V. 388, III. 476, 627.
— spanyol, XIII. 569; mai, XVIII. 843.
— szláv, X. 112.
— a közép-korban, VIII. 13, 25, 36.

Történetirók, a 16-ik században, XV. 952.
— a 17-ik században, XVI. 773.
— a 18-ik században, XVII. 6, 687.
— müvészettörténelmek, XVI. 713.
Törvény (Lex): aquilia, VIII. 126.
— canuleji, III. 502.
— cincia, V. 258.
— corneliusi, V. 109.
— gabiniusi, V. 131, 258.
— Gombetta, VIII. 327.
— gyanúsak elleni, XVIII. 83. 1061.
— hübéri, X. 236.
— isteni (első), I. 107.
— julia, V. 87; municipalis, VII. 81.
— manilia, V. 122.
— mummiusi, V. 258.
— papia-poppaea, V. 321.
— plotia, V. 87.
— Rhodusé, III. 127.
— ripuari frank, VIII. 326.
— sali-frank, VIII. 275, 323; megváltoztatva Spanyolországban, XVIII. 640.
— sextinia, V. 258.
— viaria, V. 258.
— voconia, V. 258.
Törvények, angol, VIII. 341, XVIII. 724.
— angol-szász, VIII. 341.
— bajor, VIII. 340.
— barbár, VIII. 275, 320.
— Charondaséi, III. 446.
— Constantinéi (Nagy-), VII. 46.
— Dracoéi, III. 90. V. ö. 96. stb.
— egyiptomi, II. 590.
— Erichéi (sz.) XIII. 457.
Törvények, fényüzési, XIII. 415.
— frizekéi, VIII. 341.
— germanokéi (régi), VII. 10.
— góthokéi (nyugati-) Spanyolországban, VIII. 242, 330.
— görögországéi (régi), II. 720.
— Gratianéi, VII. 186.
— héber, II. 417.
— Honoriuséi, VII. 267.
— hübéri, X. 173.
— Károlyéi (Nagy-), IX. 788.
— kereskedelmi, XIV. 59.
— longobard, VIII. 194, 334.
— Lorris szokás-törvényei, XI 248.
— Lycurguséi, III. 72, 83.
— Majorianuséi, VII. 314.
— mongolokéi, XII. 232.
— orosz, X. 134, XVI. 513.
— római, V. 262, VI. 225; a barbárok alatt, VIII. 298.
— Rothariséi, VIII. 283, 335.
— scandináv, XIII. 456.
— Solonéi, III. 91.
— telek-, V. 42.
— Theodorikéi, VIII. 156.
— Theodosiuséi, VII. 185.
— XII. Tábla-, III. 498.
— török, XV. 241.
— Zaleucuséi, III. 447.
Törvények (statutumok), az olasz köztársaságokban, XII. 12; Poynings határozatai Irland számára, XIII. 213; I. Jakab határozatai Skóthon számára, 214.
Törvényhozás (athenei), III. 95; római, VIII. 102.
Törvénykezési (képletes) formák, III. 502, 643; mesterfogások, XVI. 761.
Törvénykönyv (Codex), Manué, II.

497; chinai, IV. 323; burgund-római, VIII. 322; Fuero juzgo, 330; longobard, 334; Dsengiszkáné, XII. 232; Isiaslavé (orosz), X. 134; hübéri, 173; X. Alfonzé, XII. 336; Berengar Rajmundé, 342; cataloniai, 345; Tamerláné, XIII, 61; Inquisitioé, 110; II. Frigyesé, XVII. 78; Fekete, 86; II. József császáré, 445; bajor, 464; napoleoni, XVIII. 198; 294; nápolyi, 453.
Törvénykönyvek (római), VIII. 102; Hermogenes és Gregoriuséi, 106; Theodosiuséi, 107; Justinianéi, 110; barbár, 320; régi codexek, XIII. 3; mai, XVIII. 951.
Törvényszékek, egyiptomi, II. 590; görög, 721; athenei, III. 101: chinai, IV. 265; a barbároknál, VIII. 309; hübéri, X. 182, 193; szerelmi, XI. 120, 529; kereskedelmi, XIII. 193; westphaliai (titkos), 236; magyarországi, XVIII. 677; angol, 724.
Törvény-tisztelet (római), V. 479.
Törvénytudók, XIII. 550; a középkorban, XI. 381; mint a hatalom pártolói, XIII. 124; fontosságot nyernek, 623; a 18-ik században, XVII. 183, 685.
Tory és Wigh (pártok), XV. 807, XVI. 348, XVII. 322. l. Wigh-párt.
Törzsek (tribus), zsidó, II. 416; római, V. 11.
Toscana, a 13-ik században, XII. 176; a 14-ikben, XIII. 361; a 17-ikben, XVI. 625. átengedtetik a lotharingi-háznak, XVII. 556; I. Leopold alatt, 559, 596, a pápávali összeütközése, 620; a 18-ik század végén, 628; megszállva Napoleon által, XVIII. 134, 165; visszaszáll Ferdinand nagyherczegre, 169; a Napoleonidák alatt, 337; utolsó idők, 629.
Toscanelli Pál, XIII. 545, XIV. 84.
Totilas, VIII. 168.
Toulon, XVIII. 87.
Toulousei érsek minister, XVII. 861.
Touqueville, XIII. 407.
Tournefort, XVI. 810.
Tourneur (Le), XV. 1111, XVII. 181, XVIII. 114.
Tournon Tamás, XIV. 424.
Toursi zsinat, VIII. 374.
Toutin János, XVI. 713.
Townshend minister, XVII. 323, 348.
Traballesi, XVII. 719.
Tracy (Destutt), XVIII. 95, 932, 947.
Trafalgari csata, XVIII. 241.
Tragoediák, görög, III. 285; római, IV. 255, VI. 319; franczia, XVII. 181; olasz, 666.
Traján, VI. 172, 467, 638; Traján és a keresztények, 465; Traján oszlopa, 619; dunai hidja, 175.
Trapezunti császárság, XIII. 38.
Trasimeni tó melletti csata, IV, 105.
Trebia melletti csata, IV. 106, XVIII. 169.
Tremblay család, XVI. 21.
Treuga (istenbéke), X. 257.
Trezzo (Jacopo da) XV. 374.
Tribonian, VIII. 110.
Triboulet, XV. 218.
Tribusok (törzsek), zsidó, II. 416; római, V. 11.

Tricameroni csata, VIII. 91.
Trienti zsinat, XV. 601; története, 648.
Trigibild, VII. 271.
Trimalcion, VI. 329; ebédje, 650.
Trinitariusok, alapitása, XII. 101.
Trienfe Agostino, XIII. 255.
Trisgemistos, II. 608.
Trissino, XV. 276, 309.
Triumviratus (első) Rómában, V. 160, 278.
Trivulzio, XV. 125.
Trivulzio (öreg), XV. 161; temetési szertartása, 1191.
Troglodíták, szokásai, II. 648; épitkezésök, 629, 648.
Trogus Pompejus, VI. 356.
Troja (-i háború), II. 711; regénykör a trójai hadról, XI. 178.
Tromp Kornél, XVI. 78.
Tronchin, XVII. 177.
Trónkövetelő (angol), XVII. 323.
Trophonius (barlangja), III. 325.
Troplong, XV. 23.
Troppaui congressus, XVIII. 458.
Troslei zsinat, X. 267.
Troubadourok, XI. 174, 150.
Trouvé, XVIII. 160.
Trouvers, XI. 175.
Troya, VIII. 308, XI. 228.
Tschuktzkok, XIV. 502.
Tsu-tshang csillagász, IV. 341.
Tudela Benjamin, XI. 202.
Tudományok, közös ismeretek, I. 166; legelső népek ismeretei, II. 595; görög, III. 379; chinai, 334; Rómában, V. 441; az 5-ik században, VII. 477; a 6-ikban, VIII. 456; a középkorban, XI. 436; a 16-ik században, XV. 459; titkos, 1210; társadalmi, XVI. 750; a 18-ik században, XVII. 183; mai, XVIII. 869, 922, 944. Vidám-tudomány, XI. 119.
Tudományosság, I. 72; a régieknél, V. 388; a középkorban, XIII. 625.
Tudor Mária, XV. 781.
Tudor-uralkodó-ház, XIII. 208.
Tudósok, római és görög, V. 388; 16-ik századi, XV. 944; 17-iki, XVI. 766; 18-ki, XVII. 693, 19-ki, XVIII. 846.
Tugendbund, XVIII. 274, 443.
Tükör (sváb-) X. 291.
Tükrök (gyujtó), IV. 217.
Tulajdon, a barbároknál, X. 161; birtok-kérdés befolyása a népek forradalmaiban, XVIII. 424.
Tullia d' Aragona, XV. 310.
Tullus Hostilius, III. 474, 482.
Tulonfiak, X. 352.
Tunis elfoglalása V. Károly által, XV. 257.
Tupak Amru, XVIII. 540.
Turamini Alessandro, XV. 918.
Turchi Adeodát, XVII. 658.
Turcoingi csata, XVIII. 10.
Türelem, XI. 170; XVI. 177; Cromvell alatt, 331.
Türelmetlenség, mahomedán, IX. 598; római, XII. 113; reformatus, 127, XV. 585; XIV. Lajos alatt, XVI. 176; Irlandban, 307, 361, 866.
Turenne, XVI. 37; összehasonlitva Condé herczeggel, 42.
Turgot, XVII. 136, 174, 193 789.
Turin ostroma, XVI. 599, 622.

Turismund, VIII. 177.
Turkestán, mai, XVIII. 1001.
Turkomanok, X. 367; eredete, XII. 226; fekete, XIII. 64; fejér, 65.
Turpin krónikája, IX. 956.
Tusculumi párt, X. 249.
Tüz, görög, IX. 621; szent, XI. 209.
Tüzvész, Rómában, VI. 60; Londonban, XVI. 343; Moszkvában, XVIII. 313.
Tycho-Brahe, XV. 1004.
Typhon, II. 606.
Tyrannicidium, XV. 898.
Tyrannus (zsarnok), harmincz Rómában, VI. 411; Olaszországban, X. 170.
Tyrins falai, III. 325.
Tyró, V. 386.
Tyrol, felkelése Napoleon ellen, XVIII. 277, 280.
Tyrrhenek, III. 411; földmüvelésök, 428; pyraták, 429.
Tyrtaeus, III. 87, 178.
Tyrus ostroma (Nagy Sándor által), III. 253, IV. 13; elfoglalják a keresztesek, XI. 46.
Tzetze János, XII. 395.

U.

Uberti-k, XII. 177.
Ubiquitas (egyházi), XV. 506.
Uccello festész, XIII. 668.
Udvari tanács, XV. 92.
Udvarnagyok a frankoknál, IX. 686.
Ugbald (Hecald), X. 416.
Ugo de' Carpi, XV. 375.
Ugolini András, XVII. 599.
Ugolino della Gherardesca, XII. 183.
Ugoni Camillo, XVIII. 812.
Uguccione della Fagiuola, XII. 181, XIII. 305.
Uhland, XVIII. 819.
Uj-Angolország, XVII. 338.
Uj-Granada, XIV. 210.
Uj-Holland, XIV. 487; leirása, 555.
Uj-Wales (déli), XIV. 566.
I. Ulászló, XIII. 273.
II. Ulászló, XV. 252.
Üldözések (keresztények ellen): első, VI. 96; második, 168; harmadik, 173, negyedik, 184; ötödik, 396; hatodik, 404; hetedik, 408; nyolczadik, 409; Palaestinában, IX. 531; Spanyolországban, 659; az eretnekek ellen, XII. 113; katholikusok üldöztetése Oroszországban, XVIII. 662.
Ulemák, IX. 585, XV. 1174.
Ulfilas, VII. 363.
Ulm, XVIII. 240; -i csata, 192.
Ulugyassa, XII. 232.
Unitariusok, XV. 664.
Universalisták, XV. 695.
Ünnepek, keresztény, VII. 398.
Ünnepélyek, babyloni, II. 403; szekér-ünnepély a hinduknál, 473; Nilus-ünnepély Egyiptomban, 575, 846; thesmophoriák, 701; görög, 774, 783; római, IV. 256, VI. 237; uj évi, VII. 398; tibeti, IX. 899; régi orosz, X. 135; gyertyaszentelő Velenczében, 229; városiak a középkorban, XI. 132;

egyházi ünnepszokások, 137; a 15-ik században, XIII. 412; a 16-ikban, XV. 449, 1184; török ünnepélyek, XVI. 881, 892; a testvérülés ünnepe Francziaországban, XVIII. 32, 1031; s a legfőbb Lény elismerésének ünnepe, 105.
Uraganok az Antillákon (forgó szelek), XIV. 471.
Urajas, VIII. 167.
Urali faj, I. 186.
Urbino, a Szentszékhez csatoltatik, XV. 860.
Urgub sirhalmai, II. 633.
Urraca (castiliai), XII. 329.
Urville, XIV. 529, 581.
Urz (Hora), XVII. 458.
Uskokok, XVI. 406, 503.
Usserio Giacomo, XVI. 768.
Ustaritz, XVII. 194.
Ustrajolof, XVIII. 844.
Utak, kereskedelmi (régi), II. 682, 868; római, V. 452; vasutak, XVIII. 917.
Utazások, V. 444; kereskedelmi (régi), II. 681; phoeniczieké, 682; régi és uj utazások, XIV. 1; utleirások, 122; utazások a déli tengeren, 482; Északra, 489; Grönlandba, 499; utolsó utazások, 567; afrikai utazások, XVIII. 851.
Utazók, Egyiptomba, II. 570; buddista utazók, IX. 864; arab, XIV, 15; scandinav, 20; olasz, 24; Afrikába, 464; a 17-ik században, XVI. 766; a 18-ik században, XVII. 748; mai, XVIII. 744, 850, 997.
Utazók:
— Anacharsis, XVII. 179.
— Anton da Lisbona, XIV. 76.
— Balbi, XIV. 356.
— Balboa, XIV. 119.
— Bermudez, XIV. 443.
— Cabot János, XIV. 115.
— Cabot Sebestény, XIV. 199.
— Cabral (Pedro Alvarez), XIV. 116.
— Cano, XIV. 75.
— Columbus, XIV. 90, 98, 104, 107.
— Condamine, XIV. 524.
— Cook, XIV. 546.
— Covilham, XIV. 77.
— Diaz, XIV. 77.
— Drake és Cavendish, XIV. 371.
— Franklin kapitány, XIV. 573, 574.
— Freycinet és d' Urville, XIV. 529, 581.
— Frobisher, XIV. 490.
— Hadrian császár, VI. 186.
— Jenkinson, XIV. 371.
— Magellan, XIV. 120.
— Oderik, XII. 282.
— Paez, XIV. 444.
— Parry, XIV. 571.
— Payva, XIV. 77.
— Pizarro Gonzales XIV. 201.
Uticai csata, IX. 627.
Utilitariusok, XVIII. 945; Angolországban, XVI. 389.
Utraquisták, XIII. 269, XV. 817.
Utrechti béke, XVI. 464, 623.
Utrechti egyház, XVII. 537.
Üveg feltalálása, II. 672.
Üvegek, festett, VIII. 467, XII. 452.
Uzsora, XI. 194, XIV. 54.

V.

Vaccá-Berlinghieri, XVII. 775.
Vacchero Julius Caesar, XVI. 592.
Vadászat, VI. 237; XI. 131; a barbároknál, VIII. 352, 503; hűbéri, X. 175.
Vadillo, XIV. 198.
Vadimoni tó melletti csata, III. 514.
Vádlók (denunciatorok) a római császárok alatt, VI. 31; mai, XVIII. 627, 1017.
Vaga festész, XV. 347.
Vahabiták, XVIII. 483, XVII. 290.
Vaifro (Guaifero), IX. 725.
Vaiseshika (bölcsészet), II. 519.
Vaillant (Le), XVII. 702.
Vakok számára iskolák, XVII. 207.
Választások az olasz köztársaságokban, XII. 10.
Valdensek, XII. 86, XVI. 617, XV. 657; Calabriában, 659.
Valdivia (Pedro de), XIV. 205, 233.
Valenciai lázadás, XIII. 448.
Valens császár, VII. 160; kegyetlensége, 163; legyőzetése, 171.
Valenti bibornok, XVII. 716.
I. Valentinian császár, VII. 160.
III. Valentinian császár, VII. 284, 310.
Valentinianusok, VI. 564.
Valentino Basilio, XV. 1040.
Valentinois herczeg, XV. 127, 139.
Valentinus eretnekfőnök, VI. 564.
Valerianus, VI. 408.
Valerius Flaccus, VI. 316.
Valerius Maximus, VI. 356.
Valerius Messala, IV. 130.
Valerius Publicola dictator, III. 494.
I. Valid, IX. 628.
Valkirek, X. 65.
Valla Lörincz, XIII. 524.
Valladier André, XVI. 149.
Vallás, hindu, II. 492; egyiptomiaké, 604; phoeniczieké, 673; görögöké, 704, 761; carthagóiaké, IV. 80; chinai, 326; gallusoké, V. 164; Rómában, 259; germánoké, VII. 11; keresztény, 335; a közép-korban, IX. 776, 801; araboké, 526; szlávoké, X. 118; Amerikában, XIV. 295; Mexicóban, 163; Japánban, 390; vallási kérdések fontossága, XVIII. 422.
Vallások, egybehasonlitva, I. 161; befolyása a társadalomra, II. 377, 379; a vallásokról általában, 735; az erről értekező irók, 735; vallási syncretismus, VI. 542.
Vallásfelekezetek, XVIII. 411.
Vallási béke, XV. 567.
Valliére (la), XVI. 114.
Vallisnieri orvos, XVI. 802, XVII. 758.
Vallumbrosa, X. 425.
Valmy-i csata, XVIII. 72.
Valois (Andrien de), XVI. 779.
Valois-ház, XIII. 145.
Valtellina, bevitetik a reformatio, XV. 662; a graubündeniek alatt, XVI. 590; Cisalpini köztársasághoz csatoltatik, XVIII. 145.
Váltó-levelek, XIV. 55.

Valverde káplán, XIV. 191, 233.
Vamba, VIII. 243.
Vámegylet, XVIII. 682, 959.
Van-Braam, IV. 359.
Van Campen Jakab, XVI. 701.
Vandalok, VI. 17; nevök, VII. 5; uralmuk Afrikában, VIII. 89; Spanyolországban, VII. 264.
Van der Berg utazása, XIV. 73.
Van der Bosch, XIV. 365.
Van der Noot, XVII. 462.
Vándorlások (első), I. 182.
Van Dyck, XVI. 700.
Van Espen, XVI. 761.
Van Eyck, XIII. 609.
Van Helmont, XVI. 799.
Van Laar Péter (Bamboccio), XVI. 701.
Van-Loo, XVII. 709.
Van Neck, XIV. 358.
Vanini Lucilio, XV. 928, 966.
Vanucchi (Del Sarto) festész, XV. 360.
Vanucci (Perugino) festész, XV. 342.
Vanvitelli épitész, XVII. 567, 718.
Varagine (Jacobus de), XII. 430.
Varanes (Baharam), VIII. 136.
II. Varanes, VI. 426.
Varangok, X. 308.
Varano Alfonso, XVII. 674.
Varázslás, VII. 15, XI. 449, XV. 1210.
Varchi, XV. 221, 313.
Vareghek, X. 128, 129.
Varelai csata, XVII. 315.
Vár-lakok, X. 170, 425.
Várnai csata, XIII. 70, 273.
Városok (szabad), Németországban, XIII. 233; hansa-, 443; királyi, Magyarországban XVIII. 675; Angolországban, 721.
Varro, III. 431, 433, 434, V. 389.
Varsói herczegség, XVIII. 254.
Vár-urak, X. 173.
Varus, V. 345.
Vasálarczu ember, XVI. 600.
Vasallagium (hübériség), VIII. 278; hűbéresek, X. 160, 181.
Vasari, XV. 372; ünnepélyek leirása, 1196, 1203.
Vasco de Coronado, XIV. 260.
Vasco de Gama, XIV. 78, 337.
Vasco Giambattista, XVII. 573.
Vasconcellos, XIV. 252.
Vasia-k, II. 478.
Vas-koronа, VIII. 189.
Vas-öltönyök, XIII. 24.
Vas-század, X. 433.
Vas-utak, XVIII. 917.
Vasvári béke, XVI. 416.
Vatican, XVI. 689.
Vattel, XVII. 185.
Vauban, XVI. 69; polgári érdemei, 408.
Vaucanson, XVII. 204, 738.
Vaugelas, XVI. 245.
Vauvenargues, XVII. 111.
Vazul (sz.), VII. 197, 427.
Vazul (macedoniai), X. 311, 327.
II. Vazul, X. 320.
Vecsernye (siciliai), XIII. 299.
Vedák, II. 498; forditása, 499.
Vedanta bölcsészet, II. 519.
Védgátak (hollandi), XVII. 540.
Veer Gerard, XIV. 492.
Vega (De la), XIV. 186.
Vega (Gracilasso de la), XV. 1061.
Vega (Lope de), XV. 1070.

Vegetius (Flavius Renatus), VII. 490.
Végrendeletek a rómaiaknál, VIII. 120.
Vegytan, l. Chemia.
Vehmgerichte, XIII. 236.
Veit-Weber, XIII. 585.
Velasquez Lajos, XVII. 522.
Velasquez Rodrigo, XVI. 698.
Velencze, eredete, VII. 306; szervezkedik és gyarapodik, IX. 747; az ezredik évben, X. 228; ünnepélyei, XI. 135; az ezredik év után, 291; nyelvjárása, 482; alkotmánya s növekedése a 13-ik században, XII. 185; uralma keleten, 187; állami nyomozószéke, 190; kereskedelme, XIII. 432, XIV. 37; történetirói, XIII. 563; védelmezi magát a cambray-i szövetség ellen, XV. 147; hajlik a reformatióhoz, 642; polgári inquisitiója, 656; a 17-ik században, XVI. 580; viszálya a pápával, XVII. 614; a 18-ik században, 631; hibás politikája, XVIII. 131; elárultatva Buonaparte által, 138; vége, 139; az osztrák-háznak oda engedtetik, 141.
Velenczések, kereskedelmök, XIV. 37; ellenzik Ormus elfoglalását, 341.
Vella Giuseppe, XVII. 688.
Vellejus Paterculus, VI. 355.
Velletri melletti csata, XVII. 561.
Venantius Fortunatus, VIII. 447.
II. Venczel császár, XIII. 241.
Venczel (csehországi), X. 124.
V. Venczel, XIII. 224.
Vendée, fölkelése a Convent ellen, XVIII. 85; kivégeztetések, 109; uj felkelése, 111.
Vendégszeretet, a zsidóknál, II. 423; Florenczben a 13-ik században, XII. 198.
Vendek, X. 114.
Venditák (páholyok), a carbonariknál, XVIII. 440.
Venezuela, XIV. 208; fölkelése, XVIII. 532.
Venini hitszónok, XVII. 658.
Ventadour Bernárd, XI. 155.
Ven-ti, IX. 848.
Ventura Gioachimo, XVIII. 941.
Venus temploma, Eryxben, III. 451, 516; Eupolenában, 127; Venus Leaena és Lamia templomai, IV. 18.
Verbiest missionarius, IV. 342, XIV. 418.
Verbőczy XV. 253.
Vercellii csata, V. 81.
Vercingetorix, V. 182.
Verduni szerződés, X. 18.
Vergerio, XV. 640.
Vergniaud, XV. 15, XVIII. 53, 77.
Vérkeringés, XV. 1045; fölfedeztetése, 1363.
Vermandois Hugo, XI. 28.
Vernet Antal, XVIII. 861.
Vernet Claudé, XVII. 709.
Vernet Horace, XVIII. 861.
Vernet Károly, XVIII. 861.
Veronai congressus, XVIII. 472.
Veronika, VI. 608.
Verres senator, V. 136, 282.
Verri Pietro, XVII. 579, 642.
Verrochio András, XIII. 604.
Versailles-i béke, XVII. 369.

Versaillesi palota, XVI. 711.
Verselés (olasz) Nagy-Károly korában, IX. 827.
Vértanuk (keresztény), VI. 450, 456.
Vér-ujraöntés, XVI. 802.
Vesal André, XV. 1042.
Vespa, IX. 828.
Vespasianus, VI. 138, 162; csodái, 142.
Vespucci (Amerigo), XIV. 117.
Vesuv, első kitörése, VI. 163.
Vesztegzár, XIV. 60.
Vetágyú, XIII. 31.
Veto (liberum), XV. 883, XVII. 271.
Vetranio tábornok, VII. 102.
Vettan, XIII. 29, XVII. 737.
Vettius (Titus Minutius), V. 67.
Vezeklés (nyilvános) az első keresztényeknél, VI. 527; szabályozva, XI. 4, XII, 308; a Korán szerint, IX. 580, 933.
Vezeklők (hires) VIII. 377; Battuti, XII. 31.
Vezetéknevek a közép-korban, XI. 103.
Vezirek és nagyvezirek, XV. 1167.
Viadana Luigi, XVII. 726.
Viaria (Lex) törvény, V. 258.
Vicenza, XV. 150.
Vico, III. 450, V. 369, XVI. 784; mint történész, I. 27.
Vicq-d' Azyr, XVIII. 44, XVII. 757.
Vicramaditya, V. 453.
Victor (Sextus Aurelius), VII. 479.
I. Victor Amadé, XVI. 597.
II. Victor Amade, XVII. 593.
III. Victor Amade, XVII. 639.
I. Victor Emanuel, XVIII. 354; lemond, 466.
Victor (heracleai), IX. 750.
III. Victor pápa, X. 304, XI. 17.
Vida, XV. 269.
Vidám-tudomány, XI. 119.
Vieira, XIV. 255.
Vieta, XV. 992.
Vigani chemicus, XVI. 797.
Vigiliák, VI. 318.
Vigilius pápa, VIII. 174, 392.
Vigjáték, l. Comoedia.
Vigjáték-irók, a 16-ik században, XV. 285.
Vignola (Barozzio), XV. 388.
Vignoles István, XI. 74.
Vigny, XVIII. 808.
Világ, létkora, I. 108; régiségi igények, 131; amerikai régiségek, XIV. 286; átnézete, VI. 1; állása a középkorban, VIII. 59; tenger-, XIV. 546; vegytani oeconomiája, XVIII. 883.
Világitás (utcza-), XVII. 208; XVIII. 912.
Világitó tornyok, XIV. 532; tökélyesitve, XVIII. 912.
Világosság, teremtése, I. 137; kérdése, XIII. 47; elmélete, XVIII. 871.
Világ vége az 1000-ik évben, X. 431.
Vilard, X. 408.
Vilfrid (sz.), IX. 695.
Villák, Rómában, V. 242; ifj. Pliniusé, VI. 646.
Villamarina (Domenico Caracciolo), XVII. 648.
Villámháritók, XVII. 769.
Villani Fülöp, XIII. 557.

Villani János, XII. 199, XIII. 556.
Villani Maté, XIII. 557.
Villanydelejesség, XVIII. 875.
Villanyosság, XVII. 768; mai előhaladás, XVIII. 874; alkalmazása, 913.
Villegagnon, XIV. 254.
Villehardouin XII. 429.
Villéle minister, XVIII. 569.
Villemain, III. 285, XVIII. 813; itélete Voltaire fölött, I. 20.
Villena Henrik, XIII. 576.
Villeneuve-Bargemont, XVIII. 967.
Villetard, XVIII. 142.
Villon Ferencz, XIII. 574.
Villózás (tengeri), XIV. 551.
Vilmos (apuliai), X. 400.
Vilmos (Bastard), XI. 337.
Vilmos (gonosz), XI. 314.
Vilmos (hóditó), X. 94.
Vilmos (jó), XI. 315.
VII. Vilmos (poitoui), XI. 13.
IX. Vilmos, XI. 150.
Vilmos (tyrusi), XI. 19.
Vilmos (vaskaru), X. 106.
Vilmos (vörös), XI. 337.
IV. Vilmos (hollandi), XVII. 536.
Vindex C. Julius, VI. 72.
Vinci (Lionardo da), XV. 362, 1041, XIII. 33.
Vincze (lerinsi sz.), VII. 449.
Vincze (paulai sz.), XV. 632.
Vinea (Petrus de), XII. 140, 152.
Virágok, XIV. 322.
Virgil (Maro), V. 302, 427; összehasonlitva Homerral, II. 718, VI. 315. Virgil és a Sybillák, V. 650.
Virgilius szerzetes, VIII. 367.
Virginia (gyarmat), XIV. 266, XVII. 346.
Virginius, III. 498.
Viriathus, V. 5.
Visconti-k, XIII. 312, 340.
Visconti Ennio Quirino, III. 78, XVII. 697.
Vishnu, II. 496.
Visigóthok, VII. 29, 301, VIII. 61; Spanyolországban, 229.
Viszontorlásjog, X. 184,
Vital Péter, XI. 153, 164.
Vitali Buonafede, XVII. 779.
Vitalis (Sjögren Henrik), XVIII. 822.
Vitelli, XV. 223.
Vitellius császár, VI. 137.
Vitézség, olasz, XVIII. 341, 461; görög, 501.
Vitiges, VIII. 166.
Vitiza, VIII. 245.
Vitruvius, V. 449.
Vittor Pisani, XIII. 433.
Vittorino da Feltre, XIII. 528.
Viviani mérnök, XVI. 793.
Vizcayno Sebestény, XIV. 491.
Viz, elemezve, XVIII. 881.
Vizépitészet, XV. 1026, XVII. 738; az egyiptomiaknál, II. 602.
Vizkereszt (Epiphania), VII. 399.
Vizözön-ről tanuskodnak különféle népek, I. 162.
Viz-rekesztés, XIII. 35.
Viz-vezetők (római), V. 451.
IV. Vlad, XIII. 86.
I. Vladimir (orosz), X. 131.
II. Vladimir, X. 133.
III. Vladimir, X. 133.
Voconia (Lex) törvény, V. 258.
Voetianusok, XVI. 79.

Voigt, X. 304.
Voisin Katalin, XVI. 142.
Voiture, XVI. 239.
Volney, II. 573, XVII. 131, 140, XVIII. 44, 932.
Vologes-ek, VI. 399.
Volpato metsző, XVII. 717.
Volta, XVII. 770.
Voltaire, III. 245, IV. 298, 357, XI. 203, XIV. 144, XV. 632, 1110, XVII. 120; Mably itélete Voltaire fölött, I. 19; Villemain-é, 21, 29, 109; Voltaire levele Alberonihoz, XVII. 12; munkái, 123, 137; Voltaire Berlinben, 143, 159; összehasonlítva Rousseau-val, 169; ellenséges érzülete a lengyelek iránt, 282, 836; diadala Párizsban, 839.
Voluspa, éneke, VII. 17, X. 64.
Vonek ügyvéd, XVII. 462.
Vörösmarty Mihály, XVIII. 823.
Voss, II. 736, XVII. 478.
Vossius, III. 98, XV. 956, XVI. 261.
Vouet, XVI. 705.
Vulfoald, IX. 694.
Vulkánok, I. 115.
Vu-ti, IV. 351, IX. 851.

W.

Waadt canton, XVIII. 151.
Wagrami csata, XVIII. 279.
Waldeck Henrik, XII. 412.
Waldpott, XI. 86.
Waldstein (Wallenstein), XV. 823, 832.
Wales (Uj-) déli, XIV. 566.
Walesi herczegnő pöre, XVIII. 707.
Walhalla, VII. 16, X. 64; Regensburg melletti, XVIII. 864.
Walkenaer, XIV. 550.
Walkirek, X. 65.
Wallace Vilmos, XII. 391.
Wallenberg, X. 138.
Wallenstein, l. Waldstein.
Waller költő, XVI. 333, 375.
Wallis tudós, XVI. 796, 815, 824.
Walpole Robert, XVII. 323, 324.
Walter Scott, XVIII. 795; összehasonlítva Byron és Göthevel, 797.
Walter von der Vogelweide, XII. 413.
Walton, I. 155.
Warnefrid (Pál diacon), IX. 831, 710, 715, VIII. 177.
Warren, XIV. 284.
Warwick, XIII. 205, XIV. 358.
I. Wasa Gusztav, XV. 867.
Washington, XVII. 355, 361, 370.
Waterlooi csata, XVIII. 364.
Watt Jakab, XVII. 212, XVIII. 915, 917.
Wattignies melletti csata, XVIII. 91.
Weber Károly, XVIII. 867.
Weckerlin Rudolf, XVI. 400.
Weishaupt Ádám, XVII. 475, 854.
Wellington (Wellesley Artur), XVII. 411, XVIII. 270, 305, 747.
Wenilo püspök, X. 26.
Wenzel, XVIII. 880.

Werner, I. 109, XVII. 759, XVIII. 820.
Wesley János, XVII. 420, XVIII. 412.
West Benjamin, XVII. 712.
Westphalia, királyság, XVIII. 245; westphaliai törvényszékek, XIII. 236; béke, XV. 836.
Whig-párt, XVII. 322; amerikai, XVIII. 525; — és tory, eredete, XV. 807, XVI. 348, XVIII. 726, 738.
Whitefield, XVII. 420, XVIII. 412.
Wiclef, XIII. 200.
Widmanstadt, XV. 1004.
Widrigild (birság), VIII. 345.
Wieland Kristóf Márton, XVII. 474.
Wier János, XV. 485.
Wilberforce Vilmos, XIV. 145, XVIII. 387.
Wilkes, XVII. 355, XIV. 582.
Wilkins, XVII. 700.
Wilkinson, véleménye Memnon zengő szobra fölött, II. 612.
Willebrod (Snell), XVI. 819.
William Gilbert, XV. 1029.
Wilson, V. 469, XVIII. 815.
Winckelmann, III. 436, XVII. 482, 696, 714.
Winchester bibornok, XIII. 172, 204.
Wiseman, I. 110.
Withingek, XII. 361.
Witt testvérek, XVI. 79.
Wittekind, IX. 755.
Wladimiresko Theodor, XVIII. 499.
Wodan, VII. 11, 14.
Wogastiburgi csata, IX. 690.
Wolf Keresztély, XVI. 749, XVII. 184, 498.
Wolf Jakab, XVII. 344.
Wolfe Tone, XVIII. 214.
Wolfram von Eschenbach, XII. 414.
Wolner J. Keresztély, XVII. 476.
Wolsey, XV. 769.
Wordsworth, XVIII. 816.
Wormsi birodalmi gyülés, XV. 91, 534; egyezmény, XI. 278.
Wouwermans Fülöp, XVI, 701.
Wrangell utazása, XIV. 505.
Wren, XVI. 702.
Wronski, XVIII. 870, 930.
Wulfiliak, VIII. 363.
Wurmser tábornagy, XVIII. 132.

X.

Xanthus, III. 303, IV. 46, V. 290.
Xanthyppus, III. 141, IV. 93.
Xenocrates, III. 179, IV. 7, 233.
Xenophanes, III. 278, 349, II. 733.
Xenophon, III, 17, 51, 55, 63, 86, 120, 133, 176, 209, 310, IV. 44.
Xerxes, III. 61, 135; legyőzetve Salamis mellett, 140.
Ximenes bibornok, X. 341, XIII. 120, XV. 171, 519.
Ximenes Leonardo, XVII. 739.
Xisutur, I. 162.
Xylander, nyelvészeti tanulmányai, I. 156.

Y.

Yakub ben-Léis, X. 349.
Yangiur, II. 528.
Yang-ti, IX. 873.
Yao császár, I. 136, IV. 363.
Ye-lin-kucsaj, XII. 233.
I. Yezid, IX. 622.
II. Yezid, IX. 630.
Y-king, IV. 345.
York herczeg, XVI. 342.
York és Lancaster (a két rózsa kérdése), XIII. 205.
Young Artur, XVII. 423.
Young Eduárd, XVII. 430.
Ypsilanti Sándor, XVIII. 498.
Yuen, XII. 236.
Yung-csing, XIV. 428, 431.
Yu-shin, IV. 329.

Z.

Zach, III. 579.
Zacharias Konstanczia, XVIII. 502.
Zacchia, XV. 478.
Zakariás pápa, IX. 720.
Zaleuchus törvényei, III. 447.
Zamagna, XVII. 694.
Zampieri Domenico (Domenichino) XVI. 674.
Zannovic István, XVII. 807.
Zanoni, XVII. 572.
Zanotti Francesco Maria, XVII. 651.
Zanotti Gian Pietro, XVII. 713.
Zápolya János, XV. 253, 841.
Zaporogok, XVII. 261.
Zappi Giambattista, XVI. 666.
Zarándoklatok, XI. 4; a Szentföldre, 6.
Zarándokok (jeles), XI. 10, XII. 305; zarándok-szállodák, XI. 9.
Zárdák, XII. 452.
Zárlat, tengeri, XIV. 543; szárazföldi, XVIII. 259.
Zarmanos Shegan, V. 454.
Zea Bermudez XVIII. 641.
Zecchinelli, XV. 1370.
Zeeland (Uj-), XVIII. 744.
Zendavesta, III. 35.
Zendrini, XVII. 739.
Zenészet, IV. 231; Görögországban, III. 336; egyházi, VIII. 406, X. 414; mérthangú, 416; a 16-ik században, XV. 405; a 18-ikban, XVII. 722; mai, XVIII. 865.
Zenghi, XI. 181.
Zeno Apostolo, XVII. 665.
Zeno bölcsész, III. 349, 374, 452, IV. 204.
Zeno császár, VIII. 71.
Zeno püspök, VII. 217.
Zeno testvérek utazása, XIV. 21.
Zenobia, VI. 419.
Zenobio, XVII. 578.
Zenodor, III. 389.
Zeuxippus muzeuma, VIII. 81.
Zeuxis, III. 335, 445.
Zimisces János, X. 130, 319.
Zimmermann, XVII. 553, 779.
Zinzendorf, XVI. 398.
Ziska János, XIII. 268.

Zoe, X. 314; és Theodora, 321.
Zoega, XVII. 700; hieroglyphjei, II. 615.
Zoilus, amphibolisi, IV. 193.
Zománczozás, XIII. 604, XVI. 713.
Zonaras János, VIII. 412.
Zoologia, a 16-ik században, XV. 1029; mai, XVII. 757, XVIII. 890.
Zoroaster, III, 31; törvényhozása, 47.
Zosimus pápa, VII. 346.
Zosimus történetiró, VII. 480.
Zrinyi Péter, XVI. 430.
Zsarnok, Harmincz, Rómában, VI. 411: Olaszországban, X. 170.
Zsarnokság, ázsiai, II. 373; kormányok zsarnoksága, XVIII. 434.
Zsidók, eredete, II. 403; nomád, 407; szövetséges köztársasága, 427; monarchiája, 432; országuk megoszlása, 439; müvészetök és müveltségök, 447; visszatérésök a fogságból, IV. 153; hanyatlásuk, 168; Augustus alatt, V. 334; meghóditva a rómaiak által, 335; gazdagságuk, 339; Caligula alatt, VI. 46; terjed köztök a kereszténység, 120; legyőzetnek és szétszóratnak, 147; föllázadnak, 156; alexandriai, 544; Afrikában, IX. 605; a középkorban, XI. 190; statisticája 1832-ben, 203; a pápák viselete irányukban, 200; irodalmuk, 201; orvosok, 411; üldöztetésök Spanyolországban, XIII. 115; synedrionjuk egybehiva Napoleon által, XVIII. 294; üldöztetésök Oroszországban, 664.
Zsigmond császár, és magy. kir. XIII. 50, 242, 263, 265, 269, 271.
Zsigmond August lengyel király, XV. 876.
Zsinat, I. egyetemes (nicaeai, első), VII. 63.
— II. egyetemes (konstantinápolyi, első,) VII. 202.
— III. egyetemes (ephesusi), VII. 351.
— IV. egyetemes (chalcedoni), VII. 356.
— V. egyetemes (konstantinápolyi, második), VIII. 394.
— VI. egyetemes (konstantinápolyi, harmadik), IX. 666.
— VII. egyetemes (nicaeai, második), IX. 682.
— VIII. egyetemes (konstantinápolyi, negyedik), X. 266.
— IX. egyetemes (laterani, első), XI. 278.
— X. egyetemes (laterani, második), XI. 281.
— XI. egyetemes (laterani, harmadik), XII. 52.
— XII. egyetemes (laterani, negyedik), XII. 78.
— XIII. egyetemes (lyoni, első), XII. 149.
— XIV. egyetemes (lyoni, második), XII. 164, XIII. 40.
— XV, egyetemes (viennei), XIII. 140.
— XVI. egyetemes (constanzi), XIII. 263.
— XVII. egyetemes (florenczi), XIII. 76, 267.

— XVIII. egyetemes (laterani, ötödik), XV. 156.
— XIX. egyetemes (trienti), XV. 601; története, 648.
— arlesi, VII. 57.
— baseli, XIII. 266.
— clermónti, XI. 20.
— elvirai, VI. 538.
— naplusai, XI. 45.
— párizsi, XVIII. 298.
— piacenzai, XI. 20.
— pisai, XIII. 251.
— pistojai, XVII. 624.
— római, VII. 57.
— sardicai, VII. 115.
— toledói, VIII. 237, 241.
— toursi, VIII. 374.
— troslei, X. 267.
Zsinatok, VI. 536; spanyolországi, VIII. 239, 368.
Zsófia császárnő, VIII. 134.
Zsófia (oroszországi), XVI. 519.
Zsófia Sarolta (porosz), XVII. 45.
Zsoldos katonák, Görögországban, IV. 49; Rómában, V. 324, VI. 220; Olaszországban, XIII. 332.
Zsoltárok, II. 462.
Zucchi tábornok, XVIII. 605.
Zug canton, XVII. 546.
Zülpichi csata, VIII. 207.
Zurawnói béke, XVI. 418.
Zürich, XIII. 280.
Zurita, XIV. 180.
Zuider tó, XV. 677.
Zwingli Ulrik, XV. 559; hirdeti a reformatiót Schweizban, 572.